İSLÂMİ FİKİRLERE DAYALI SİYASİ DERGİ

KÖKLÜ DEĞİŞİM

Suskunluğun Kırılma Noktası

Eylül 2019
SAYI: 150
FİYAT: 10 TL

BATILI FİKİR AKIMLARI VE TOPLUMLARI İFSAT EDEN İZMLER

"Suç (zulüm, fesat, günah) ender görülüyorsa insan, sık görülüyorsa nizam bozuktur."

Takiyyuddîn en-Nebhânî

takdim

İnsanoğlu, hayata dair çözümlerinde birtakım düşünce ve görüşleri referans almış, hayatını bu referanslar ışığında şekillendirmiştir. Bu referanslar kimi zaman vahiy kaynaklı olurken kimi zaman da insan dehasından neşet etmiştir. İslâm gibi vahiy kaynaklı fikir ve çözümler ve kapitalizm ile komünizm gibi insan "dehası" kaynaklı fikir ve çözümler kapsamlı, kuşatıcı ve esasi olmaları yönüyle sair düşüncelerden ayrılmış, barizleşmiş ve ideolojik bir mahiyet kazanmışlardır. Bu yönleriyle insan, hayat ve kâinatın öncesine ve sonrasına dair esasi bir fikir/akide ortaya koymuşlar; hayata dair çözümlerini de bu esasi fikirden neşet ettirmek suretiyle birer "ideoloji" olarak varlık göstermişlerdir.

Bu sayımızda, kapitalist ve komünist ideolojilerin düşünsel altyapısında kendilerine yer bulmuş ya da Batı'nın dünya görüşünden neşet etmiş bazı fikirleri inceleyeceğiz.

"Batılı Fikir Akımları ve Toplumları İfsat Eden İzmler" başlığıyla yayımlanan bu dönemki dergimizde, birbirinden değerli yazarlarımızca mercek altına alınan konular sizleri bekliyor olacak…

Yazarımız **Serdar Yılmaz**, **"Batı'nın Düşünce Tarihine Genel Bir Bakış"** başlığı altında Batı düşünce tarihinin geçirdiği evreleri sizler için kaleme aldı. **"Çağdaş Batı Düşüncesinin Putu: Pozitivizm ve Bilimcilik"** başlığıyla **Dr. Abdurrahim Şen** kutsallığa dönük tüm kabulleri yıkarak yerine sadece bilimi kabul eden Batı düşüncesini, Batı'da bilimsel düşünmenin yükseliş sürecini, pozitivist düşüncenin din ile savaşını, bilimsel metodun düşünmede tek metot kabul edilmesinin yanlışlığını ve pozitivizmin Müslüman zihinlerdeki tahribatını gözler önüne serdi. Batı'nın kutsal değeri olarak özgürlükler düşüncesi, Liberalizmin doğuşu ve yükselişi, Müslümanların hayatlarında özgürlükler fikrinin etkileri ile İslâm'ın özgürlüklere bakışı gibi konuları, **"Özgürlükler Düşüncesi ve Liberalizm"** başlıklı **Mahmut Kar** makalesinde bulacaksınız.

Ayrıca **"Hakikati İfsat Eden Düşünce: Rasyonalizm/Akılcılık"** makalesini **İbrahim Er**'den, **"İnsanı İfsat Eden Düşünce: Hümanizm/İnsancılık"** başlıklı yazıyı da **Ahmet Sivren**'den okuyacaksınız.

"Modernizm ve Post Modernizm" hakkında bilinmesi gerekenleri ise **Bekir Kurtuluş**'un makalesinde bulacaksınız. Yine yazarımız **Hakan Bolat "Batılı Toplumların Yaşam Felsefesi: Pragmatizm/Faydacılık"** konusunu irdeliyor. Son zamanlarda Müslümanların gündeminde fazlasıyla yer kaplayan **"Fıtratı İfsat Eden Batılı Düşünceler: Ateizm ve Deizm"** konusunu **Musa Bayoğlu** hazırladı. **Cahit Toprak "Determinizm/Sebepler, Sonuçları Doğurur mu?"** başlığıyla dergimizin sayfaları arasında okumanızı bekleyen yazarlarımızdan…

"Nasyonalizm/Milliyetçilik ve Ulus Devletler" konusunu **Ahmet Sapa** kaleme alırken **"Gaye Vasıtayı Meşru Kılar Diyen Müfsit Düşünce: Makyavelizm"** başlığıyla da **Kadir Kaşıkcı** makalesini hazırladı.

"Bencilliği Fırsat Sayan Düşünce: Oportünizm/Fırsatçılık" başlığıyla **Yusuf Yavuzkan** fırsatçılığı; "**Batılı Mistisizm/Gizemcilik Düşüncesi ve Müslüman Zihinler"** başlığıyla **Abdullah İmamoğlu** gizemcilik düşüncesini masaya yatırdı.

"Yaratıcıya Söz Hakkı Tanımayan Sekülarizm/Laiklik" konusunu **Yılmaz Çelik**, **"Materyalizm Akidesi ve Ondan Fışkıran İdeoloji: Sosyalizm"** konusunu **Fatih Doğdu** kaleme aldı.

Son olarak; Müslümanların tüm bu fikir akımlarından nasıl etkilendiğini, bu fasit düşüncelerin toplum içerisinde nasıl yayıldığını, Müslümanların şer'î hükümlere muhalif olan bu düşünceleri hayatlarında nasıl uyguladıklarını, bu düşüncelerin toplumda yer etmesi için hangi propaganda araçlarının kullanıldığını ve Müslümanların içerisinde bulundukları bu vahim duruma düşmelerinde bu düşüncelerin etkisi ile bu etkiden kurtulmanın çözümlerini **bendeniz**, **"Bu Fikrî Akımların İslâm Dünyasına Tesiri"** başlığı altında ele almaya çalıştım…

Bir başucu eseri ve başvuru kaynağı olması umuduyla hazırladığımız bu sayımızın, siz değerli okurlarımızın düşün dünyasına küçük de olsa bir katkı sağlamasını ve Müslümanların içine düşürüldüğü inhitattan çıkışa bir vesile olmasını Rabbimizden niyaz ediyoruz.

Çaba bizden, muvaffakiyet Allah'tandır!

Köklü Değişim… Suskunluğun kırılma noktası…

Kurtuluş Sevinç
Genel Yayın Yönetmeni

Eylül 2019

Köklü Değişim Dergisi
Suskunluğun Kırılma Noktası
Sayı 150, Eylül 2019
3 Aylık - Yerel Süreli
ISSN: 1304 - 8724

İmtiyaz Sahibi
Köklü Değişim Medya
Basın Yayın Org. Tic. Ltd. Şti. Adına
Mahmut Kar

Genel Yayın Yönetmeni
Kurtuluş Sevinç

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Kadir Kaşıkcı

Editör
Ahmet Sivren

Grafik - Tasarım
Ömer Takmaz

Çeviri
Yusuf Yavuzkan

Abone - Satış - Dağıtım
Merkez: Kültür Mahallesi
Mithatpaşa Caddesi 47/B
Kızılay - Çankaya - Ankara
+90(312) 229 77 91

Şube: Millet Caddesi 133/7
Çapa - Fatih - İstanbul
+90(212) 631 65 26

kddergi@hotmail.com
www.kokludegisim.net
www.kokludegisimdergisi.com

Basım: 20 Ağustos 2019
Önka Kağıt Ürünleri İmalatı Matbaa Yayıncılık
Ambalaj Turizm Paz. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanaayi 1. Cadde Keskinler İşhanı
No: 80/32-33 İskitler - Ankara
+90(312) 384 26 85

KD MEDYA

içindekiler

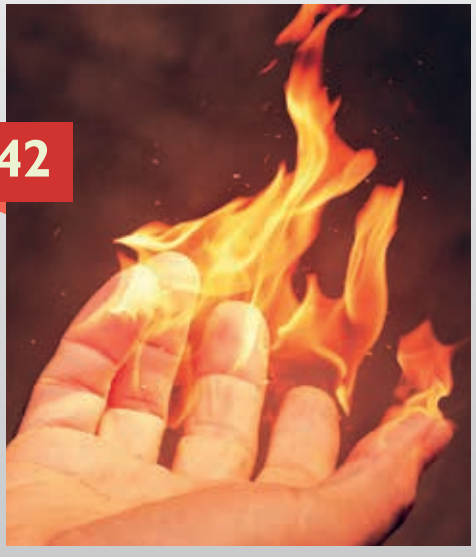

Serdar Yılmaz

04 Batı Düşünce Tarihine Genel Bir Bakış

Dr. Abdurrahim Şen

10 Çağdaş Batı Düşüncesinin Putu: Pozitivizm ve Bilimcilik

Mahmut Kar

16 Özgürlükler Düşüncesi ve Liberalizm

İbrahim Er

20 Hakikati İfsat Eden Düşünce: Rasyonalizm/Akılcılık

Ahmet Sivren

26 İnsanı İfsat Eden Düşünce: Hümanizm/İnsancılık

Bekir Kurtuluş

30 Modernizm ve Postmodernizm

Hakan Bolat

36 Batılı Toplumların Yaşam Felsefesi: Pragmatizm/Faydacılık

Musa Bayoğlu

42 Fıtratı İfsat Eden Batılı Düşünceler: Ateizm ve Deizm

içindekiler

Cahit Toprak
46 Determinizm: Sebepler, Sonuçları Doğurur Mu?

Ahmet Sapa
50 Nasyonalizm/Milliyetçilik ve Ulus Devletler

Kadir Kaşıkcı
54 Gaye Vasıtayı Meşru Kılar Diyen Müfsit Düşünce: Makyavelizm

Yusuf Yavuzkan
58 Bencilliği Fırsat Sayan Düşünce: Oportünizm/Fırsatçılık

Abdullah İmamoğlu
62 Batılı Mistisizm/Gizemcilik Düşüncesi ve Müslüman Zihinler

Yılmaz Çelik
66 Yaratıcıya Söz Hakkı Tanımayan Sekülarizm/Laiklik

Fatih Doğdu
70 Materyalizm Akidesi ve Ondan Fışkıran İdeoloji: Sosyalizm

Kurtuluş Sevinç
76 Fikrî Akımların İslâm Dünyasına Tesiri

Serdar Yılmaz
serdaryilmaz1924@gmail.com

BATI DÜŞÜNCE TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

İçinde bulunduğumuz çağda insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük ve en temel sorun nedir diye bir soru sorulsa, aklı başında olan ve temiz bir fıtrata sahip herkesin vereceği ilk cevaplardan birisi herhâlde ***"Batı düşüncesinin hâkimiyetidir."*** cevabı olacaktır. Batı düşüncesinin günümüz dünyasına hâkim olmasını temel bir sorun olarak görmeyenler ise ya bu düşüncenin aldatıcı tesir ve büyüsü ile etkilenmiş ve hayata zaten bu düşüncenin penceresinden bakıyordur ya da Batı düşüncesinin insanlığa vermiş olduğu zararı ve yeryüzünde gerçekleştirmiş olduğu ifsadı göremeyecek derecede hissiyatı körelmiş durumdadır. Zira günümüz insanının iç dünyasındaki karanlık, ruh ve maneviyattan kopuş, hiçbir ilke ve değer gözetmeksizin sadece çıkar ve menfaat peşinde koşma, hakikati nesneleştirip maddeye indirgeme ve neticesinde insanın hem kendisine ve kendi nevine hem çevresine hem de tüm canlılara karşı büyük bir tehdit oluşturacak şekilde canavarlaşması gerçeği, en ilkel ve iptidai şekilde düşünen kimselerin dahi görüp hissedebileceği bir gerçekliktir. Bu gerçeği görüp hissedenlerin bir kısmının ise tüm bunların sebebinin Batı düşüncesinden kaynaklandığını kabul etmemeleri veya dünyanın içinde bulunduğu kaos, kriz ve buhranların, Batı düşüncesi ile irtibatını kuramamaları ise ya Batı düşüncesinin hakikatinden cahil olmaları sebebiyledir ya da günümüz dünyasında hayatı kolaylaştıran bir kısım teknolojik

gelişmelerin ve ilmi buluşların cazibesi ile büyülenmiş bir hayranlık içerisindedir. İşte bu gibi kimselerin her platformda Batı düşüncesini hayranlık ile savunmaları nedeniyle bu düşünce hâlâ hayatta hakimiyetini sürdürebilmekte ve siyasi, iktisadi, akademik, sosyal, fikrî vb. alanların tümünde yıkım ve tahribatını gerçekleştirmeye devam edebilmektedir.

Bununla birlikte Batı düşüncesi sorunu sadece Batılıların sorunu değil tüm insanlığın sorunudur. Zira günümüzde bu düşünce sistemi bir dünya düzeni olarak tahakküm etmekte, her düşünce yapısını az ya da çok tesiriyle tehdit etmektedir. Özellikle günümüz İslâm dünyası ve Müslüman zihinler bu düşüncenin çok büyük tesiri ve tehdidi ile karşı karşıyadır. Müslümanların, hayatın her alanında karşılaştıkları sorunların temelinde Batı düşüncesinin etkisi olduğunu söylesek herhâlde abartmış olmayız. Çünkü gerek kendi iç dünyalarında yaşadıkları buhranlar gerek birbirleriyle ilişkilerinde çıkan sorunlar gerekse hayatın her alanında karşılaşılan krizler, Müslümanların, düşünce ve davranışlarında İslâm'ı esas almayıp, Batılı fikir, kaide ve yaklaşımları esas almalarındandır. Hatta İslâmi zannedilen bazı fikir, kaide ve yaklaşımların dahi üzerinde birazcık derinleşildiğinde İslâm'ın değil Batı düşüncesinin ürünü olduğu görülmektedir. Bu fikirler uzun yıllardır birtakım siyasetçi, akademisyen, düşünür, aydın ve kanaat önderlerinin İslâm ile Batı düşüncesini bağdaştırma çabalarının neticesinde türlü entrika veya argümanlarla İslâm kılıfı giydirilmiş Batı düşüncesi ve hak suretinde gösterilmeye çalışılan batıl fikirlerdir. Bundan dolayı Batı düşüncesinin tüm gerçekliğiyle ortaya konulması, bu düşüncenin esaslarının, hayat hakkındaki mefhum, ölçü ve kanaatlerinin barizleştirilmesi, özellikle Müslümanların fikirleri, zihniyetleri ve hayatlarındaki tesirlerinin netleştirilmesi son derece önemlidir.

Bunun ilk adımı ise Batı düşünce tarihini ve bu düşüncenin geçirmiş olduğu evreleri ortaya koymak ve tarihsel süreç içerisinde geçirdiği değişim ve farklılaşmanın serencamını ve sebeplerini netleştirmektir. Bu sebeple ben bu yazımda Batı düşüncesinin tarihî kodlarını ve süreçlerini ele almaya çalışacağım. Tabii ki yüzyıllara dayanan bir düşünce sistemini bir makalede detaylı bir şekilde ele almak mümkün değildir ancak esas ve temel yönlerini genel hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağım.

Batı düşüncesi sorunu sadece Batılıların sorunu değil tüm insanlığın sorunudur. Zira günümüzde bu düşünce sistemi bir dünya düzeni olarak tahakküm etmekte, her düşünce yapısını az ya da çok tesiriyle tehdit etmektedir.

Batı Düşüncesi Kavramı: Her kavram ve terimde olduğu gibi öncelikle Batı düşüncesi kavramının da tanım ve mahiyetini ortaya koymak gerekmektedir. Bir şeyi tanımlamak ise o şeyin vakıasını vasfetmektir. Yani diğerlerinden ayırıcı özelliklerini barizleştirip, o şeyle sınırlandırmaktır. Bu itibarla Batı düşüncesi, Batıya has olan ve Batı kaynaklı bir düşünce sistematiğidir. Burada ifade edilen düşünce ise herhangi bir eşya hakkında ya da düşünmenin kendisi hakkında bir hüküm vermek değil, bir bütün olarak varlık hakkında hüküm vermeyi ifade eden bir düşünmedir. Yani varlık, varlığın ötesi, varlığın mahiyeti ve hakikati hakkında bir düşünüştür ki bu düşünceyi diğerlerinden ayırmak için felsefe kavramının kullanılması genel bir kabul görmüştür. Bu minvalde Batılı anlamda felsefe yapma, varlığa ve hakikatine Batılı gibi bakma ve bu felsefenin sonucunda ulaşılan kabulleri hayata tatbik etme olarak Batı düşüncesini tanımladığımızda herhâlde doğru bir tanımlama yapmış oluruz.

Bu değerlendirmeden hareketle Batı düşüncesi, tarihsel bir mahiyet arz ederek süreç içerisinde birbirinden farklı kalıplar hâlinde karşımıza çıkan bir sistematiğe sahiptir. Tarih içerisindeki birbirinden farklı yapısı sebebiyle genel hatlarıyla üç tarihsel süreçte Batı düşüncesini ele almak günümüzde kabul görmüş bir yaklaşım tarzıdır. Bu üç dönem ise İlk Çağ Yunan Felsefesi, Roma-Orta Çağ felsefesi ve modern-çağdaş Batı felsefesi olarak kategorize edilebilir. Bu şekilde bir dönemsel kategorize Batı düşüncesinin, antik Yunan'daki filozofların felsefeleri ile başlayıp ardından Roma imparatorluğunun ve Hristiyanlığın kendisine eklemlenmesiyle devam edip, son olarak da rönesans ve aydınlanma sonrası modern bilim ve felsefenin doğmasıyla çağdaş dönemdeki muhtevasına kavuşmuş bir düşünce geleneğini ifade eder. Bu yaklaşımdan hareketle Batı düşünce tarihinin izini sürmek istediğimizde ilk olarak antik Yunan'da felsefenin doğuşunu ele almak ve ilk Yunan filozoflarının temel düşüncelerine göz atmak yerinde olacaktır.

Antik Yunan Felsefesi:

Her ne kadar üzerinde bazı tartışmalar yapılmışsa da felsefenin ilk olarak Yunanlı filozof Thales (MÖ 625-547) ile birlikte başladığı genel kabul görmüştür. Hem Yunan felsefesini diğer Doğu fel-

sefelerinden ayıran önemli fark hem de Thales ve talebelerinin felsefenin kurucusu olarak kabul edilmelerinin en önemli etkeni, onun pratik, dinî veya mistik kaygılar olmaksızın yalnızca teorik kaygılarla varlığın görünen yüzünün ötesindeki bilgiye ulaşma amacını güden bir düşünme olduğu kabul edilmektedir. Yani Thales, o dönemde Yunan toplumlarına hâkim olan mitolojik Yunan dinini kabul veya ret etmeyi önemsemeksizin ve pratik hiçbir sonucunu gözetmeksizin sırf teorik olarak bir hakikatin bilgisine ulaşmak için, görünen alemin arkasındaki esas unsura ulaştıracak bir düşünme çabası içerisine girmiştir. Thales ve talebeleri, görünen ve sürekli değişen varlıkların arkasında değişmeyen bir gerçeklik olduğu, doğadaki bütün değişik görünümlerin kaynağında değişmeyen tek bir sebep yani ***"Arkhe"*** olduğunu ifade etmişlerdir. Bu sebep (arkhe), Thales'e göre sudur. Yani her şey sudan meydana gelmiştir ve ilk madde sudur. Thales'in bu düşüncesi kendi talebelerini dahi ikna edememiş olacak ki öğrencisi ve dostu olan Anaksimandros, suyun nicelik bakımından sınırlı ve nitelik bakımından da belirli olmasından dolayı bu teze karşı çıkmıştır. Ona göre sonsuz olan evrenin ilk maddesi (arkhe) sınırsız ve belirsiz bir madde olmalıdır ki bunu da "aperion" (sınırsız olan) diye tanımlamıştır. Daha sonra gelen ve kendilerine doğa felsefecileri denilen Yunanlı filozoflar da arkhe arayışlarını sürdürmüşler ve kimine göre hava, kimine göre ateş vb. şeklinde devam edip gitmiştir.

İyonya Okulu olarak tanımlanan ve bir ilk madde metafiziği geliştiren Thales ve öğrencilerinin ardından bir sayı metafiziği geliştirmiş olan Pisagor ve öğrencileri gelmiştir. Bunlar tarihçiler tarafından felsefi bir okuldan ziyade bir tarikat olarak isimlendirilirler. Zira Pisagor ve öğrencileri insanın ruh ve beden olarak iki farklı bileşenden meydana geldiğini, bedenin yok olup gittiğini ancak ruhun farklı varlıklarla ilişkiye geçtiğini, asıl amacın evrenin ruhuyla insan ruhunun birleştirilmesi olduğunu iddia ederler. Evrenin bir uyum ve ahenk içinde olduğu ve bu ahengi anlamak içinde sayıları anlamak gerektiğini, her şeyin sayılardan ibaret olduğunu da iddia ederler.

Bunlardan sonra da doğadaki değişime odaklanan ve değişim problemini kendilerine düşünce alanı seçen Herakleitos ve Parmenides gibi filozoflar gelir. Herakleitos'a göre her şey bir değişim içerisindedir. Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. Evrende kalıcı ve sürekli hiçbir şey yoktur ve her şey karşıtlarıyla var olur. İşte evrende değişime konu olmayan, bir karşıtı olmayan ve evrenin doğasını belirleyen süreci daima denetimi altında tutan nesnel tek güç ***"logos"*** tur. Günümüzde bütün bilim dallarının sonundaki ***"loji"*** ekinin sebebi olan logos kavramı, söz, düşünce ve akıl anlamlarına yakın bir anlama gelmektedir. Daha sonraları hemen hemen tüm Yunan filozoflarının ve hatta Müslüman felsefecilerinde kullanacağı bir kavram olan ***"logos"*** kavramı, aslında filozofların tanrısıdır. Mutlak akıl, mutlak anlam ve mutlak sözü ifade eden logos, tüm varlığın sebebidir. Varlık bir silsile hâlinde logostan taşmış ve sudur etmiştir. Dolayısıyla logosun bilgisine ulaşmak, logosun bir parçası olan insan ruhunun, ilahi logosla gerçekleştireceği bir birleşme ile mümkündür. Yine tüm Yunan filozoflarına göre yoktan, varlık meydana gelmez. Yani hiçten, hiçbir şey çıkmaz. Dolayısıyla yoktan var eden bir yaratıcı diye bir şey Yunan felsefesinde yoktur. Varlığın tümü, mutlak bir olan ve mutlak varlığı olandan ya taşarak meydana gelmiştir ya da mutlak varlığın ilk maddeyi hareket ettirmesi ile bu hareket ve değişimin sonucunda varlık meydana gelmiştir.

Antik Yunan felsefesinin şüphesiz ki en etkili ve en çığır açan filozofları Sokrates, Eflatun ve Aristo'dur. Sokrates, kendinden önceki doğa üzerinde düşünen filozofların aksine insan üzerinde düşünen ve insanın erdem ve bilgeliğe ulaşmasının unsurlarını ortaya koymaya çalışan yöntemiyle diğerlerinden farklılık arz eder. Yaşadığı çağda hem parayla bilgi satmaya çalışan sofistlere karşı hem ruhu inkâr eden materyalistlere karşı hem de siyasi çevrelerin yönetim anlayışına karşı derin tartışmalar gerçekleştirmiş ve bunların neticesinde toplumun dinini küçümsemek ve gençlerin kafalarını karıştırmak gibi gerekçelerle zehirlenerek idam edilmiştir. Onun insanın sahip olması gereken erdemler ve ahlaki meziyetler hakkında ölümü göze alarak vermiş olduğu mücadele, onu Yunan filozofları arasında ayrıcalıklı bir yere koymuştur. Sokrates'in talebesi olan Eflatun ise ilk olarak felsefeyi sistemleştiren ve sistematik bir düşünce tarzı ortaya koyan ilk Yunan filozofu olarak kabul edilir. Her ne kadar kendisinden sonra gelen ve asıl sistematiği ortaya

koyan Aristo kadar olmasa da yine de sistemli bir şekilde felsefeyi bilgi felsefesi, ahlak felsefesi, siyaset felsefesi gibi kategorize eden Batı düşünce geleneğinin en önemli filozoflarından birisidir. Eflatun'un felsefesinde idealar dünyası önemli bir yer tutar. Ona göre gözlemlenebilir ve hissedilebilir bu dünya fenomenler dünyasıdır. Bu hissedilebilir dünyanın dışında her şeyin hakikatinin bilgisinin olduğu bir idealar dünyası vardır. İnsanların zihinlerinde birtakım soyut kavramlar bu idealar dünyasına ait kavramlardır. Yine yaşadığımız dünyadaki varlıklar, hakiki anlamda var olan idealar dünyasındaki varlıkların kopyaları ve gölgeleridir. Yine Eflatun'un yazmış olduğu *"Erdemli Şehir"* kitabı ideal devlet ve toplumu anlatmaya çalıştığı bir eserdir.

Batı düşüncesine kaynaklık eden antik Yunan felsefesinin tartışmasız en büyük filozofu olarak kabul edilen Aristo'ya gelince, tam olarak felsefeyi sistemleştiren her meseleyi kategoriler hâlinde ele alan, fizik, metafizik, etik, politika vb. konularda sistemli eserler yazan ve mantık ilminin kurucusu kabul edilen bir filozoftur. İbni Sina, Farabi gibi Müslüman filozofların üzerinde de kendisine "Muallimi evvel" (ilk öğretmen) denilecek kadar çok büyük tesirler bırakan bir filozoftur. Eflatun'un idealar dünyasına yaptığı eleştirilerle ve bireysel varlıkların ontolojik gerçekliği üzerine yaptığı vurgularla deneysel bilimlere öncelik veriyor gibi görünse de o da diğer tüm antik Yunan filozofları gibi metafizik yaklaşımlar ve teorik varsayımlardan kendisini kurtaramamıştır. Aristo yaşanılan dünya ile gökteki varlıkların ayrımını, ay altı âlem ve ay üstü âlem tezi ile ortaya koyan filozoflardandır. Ay üstü âlemdeki varlıklar sırf akıldan müteşekkil varlıklar olmaları sebebiyle mükemmeldirler. Ay altı âlem denilen dünya ise hava, su, ateş ve toprak olan dört unsurdan meydana gelmiştir. Aristo'nun kafasında tasarladığı varlık sistemindeki ihtiyaca binaen tamamlayıcı unsur olarak varlığı zorunlu bir ilah sisteme dahil edilmiştir. Zira imkân dahilindeki varlığın, fiil hâline geçmesi ve yine Aristo'nun tasarladığı evren sistemindeki en dış küreyi hareket ettirecek bir ilk muharrike ihtiyaç duyulmuştur ki o da varlığın ilk sebebi olan ilahtır.

Sadece bu çok kısa ve genel bilgilerden de görüldüğü gibi Yunan felsefesi, tabiat ötesi, madde ötesi ve hakikat ötesi bahislerden ibaret olan teori, ütopya ve tasavvurlardan meydana gelmektedir. Herhangi bir hisse dayanmayan konularda düşünme gerçekleşmeyeceğinden dolayı dogmatik ve ütopik varsayımlardan ve hayallerden başka bir şey değildir. Her ne kadar bu bahisler ve çıkan sonuçlar lezzetli ve cezbedici olsa da Yunan felsefesinin bahisleri ve sonuçları aklen batıl varsayımlardan ibarettir.

Roma-Orta Çağ Felsefesi:

Roma-Orta Çağ felsefesi, Helenistik dönemi de içine alacak şekilde milattan önce 300'lü yıllardan, milattan sonra 1400'lerdeki rönesans yıllarına kadar uzun bir dönemi içine alan süreci ifade eden felsefe biçimidir. Her ne kadar farklı bir isimle ifade edilse de bu dönemde yine Yunan felsefesi dönemidir. Ancak bu dönemin antik Yunan felsefesinden farkı, felsefenin sadece teorik kaygılarla hakikatin ötesine ulaşma çabasından ziyade, dinî kabulleri temellendirme ve ispatlama gayesiyle felsefe yapıldığı dönem olmasıdır. Özellikle Hristiyanlık ve Yahudilik'teki dinî anlayışların felsefi argümanlarla izah edilmesi çabalarını ve tartışmalarını ifade eder. Helenistik dönem denilen milattan önce 300 ve sonrasındaki Epiküros ve Revakçıların, materyalist ve idealist felsefe tartışmalarını geride bırakırsak, MS. 250 yıllarında oluşan *"Yeni Eflatunculuk"* düşüncesi Roma-Orta Çağ felsefesinin en güçlü damarını oluşturur. Dolayısıyla Yeni Eflatunculuk felsefesini incelediğimizde onun bir din felsefesi ve mistisizm olduğu bariz görülebilir.

Orta Çağ felsefesinin belirleyici düşüncesi Hristiyanlık felsefesidir. Bu felsefe dönemi de kendi içinde ikiye ayrılır. Bunlardan birincisi *"Patristik felsefe"*dir. Patristik, kilise babaları düşüncesi anlamına gelir. Kilise babaları da Hristiyanlık öğretisini formüle edip, kâğıda döken din adamları sınıfını ifade eder. Patristik felsefe, putperestliğe ve seküler felsefeye karşı Hristiyan inancını savunmuş, benimsediği Yeni Platoncu düşünce ile Hristiyanlık inancını anlamlandırıp güçlendirmeye ve onu dış saldırılara karşı korumaya çalışmıştır. Orta Çağ Hristiyanlık düşüncesinin ikinci dönemi ise *"Skolastik felsefe"* dönemidir. Skolastik, okullu ve okula ait anlamına gelir. Bu açıdan üniversitelerde, manastırlarda vb. okullarda okutulan felsefi düşünceler ve yöntemleri ifade eder. Bu döneminde belirleyici unsuru, Hristiyanlık düşüncesini felsefi argümanlarla okutmaktır. Skolastik felsefede din

ile felsefe, vahiy ile akıl arasında yakın bir ilişki vardır. Skolastik felsefeyi patristik felsefeden ayırıcı unsur ise Aristocu bir felsefi yaklaşımı benimsemiş olmasıdır. Zira patristik felsefe Platoncu bir yaklaşım üzerine kurulmuştur. 12. yüzyıldan itibaren Aristo'ya ait kitapların çevrilmesiyle, orijinal Aristo felsefesi ile karşılaşan Hristiyan Batı dünyası, Aristo felsefesini Hristiyanlaştırarak benimsemiştir. Bu süreç tabii olarak o dönem Hristiyan Batı için pek kolay olmamıştır. Çünkü Aristo düşüncesi, Hristiyan inancına aykırı üç ana unsur içermektedir. Birincisi Aristo, evrenin bir başı ve sonu olmadığına yani ezeli olduğuna inanır. İkincisi, bir yaratıcı inancından yoksundur. Zira Aristo'ya göre "tanrı" yaratıcı değil, sadece ilk hareketi vericidir. Üçüncü zıtlık ise Aristo'nun "tanrısı" hiçbir şekilde dünya işlerine karışmaz. İşte bu unsurları içeren Aristo felsefesi ile Hristiyanlık inancını sentezlemek, skolastik felsefenin en büyük başarısı olarak kabul edilir!

Modern-Çağdaş Batı Felsefesi:

Bir kısım Batılı düşünür tarafından ***"İnsanın tanrının elinden evreni alması"*** ve ***"İnsanın mutlak hâkimiyeti"*** olarak ifade edilen bu dönem 15. yüzyıldan günümüze kadar olan zamandaki düşünce ve felsefe yapısını ifade eder. Bu dönemin en önemli kavramları rönesans, reform ve aydınlanma kavramlarıdır. Rönesans, yeniden doğuş demektir. Burada yeniden doğan insandır. Orta Çağ'da Hristiyanlığın egemen olduğu patristik ve skolastik düşünceden sıyrılıp, dinden bağımsız ve insanın merkeze alındığı bir paradigmayı ifade eder. Rönesansta felsefe, ahlak ve siyaset alanlarında ortaya çıkan paradigmayı özellikle din alanında bir reform hareketini doğurmuştur. Bu reform hareketinde kilisenin belirleyici ve baskıcı din anlayışı yerine, özgür ve bireyci din anlayışı ikame edilmiştir. Reformistlerin en belirgin çağrısı bireysel dindarlıktır. İnsan ile "tanrı" arasına hiçbir otoritenin girmemesi, inanan kimsenin, inanmış olduğu kutsal metni kendi dilinde okuması ve "tanrı" ile arasında manevi bir ilişki geliştirmesi şeklinde bir anlayış ortaya çıkmıştır. Bu dönemin önemli kavramlarından birisi olan aydınlanma ise insan aklına duyulan mutlak ve sarsılmaz bir güvenle, insanın aydınlık geleceğini bilim yoluyla inşa etmeye koşulsuz inanma anlamına gelir. Diğer bir tabirle sekülarizmin büyük zaferini ifade eder.

Modern Batı düşüncesinin insanı ve aklı merkeze alan özelliği ve yine her şeye mekanik bir makine gibi bakma yaklaşımı, modern ahlak anlayışında da büyük değişikliklere sebep olmuştur.

Modern-Çağdaş Batı Düşüncesinin Temel Özellikleri:

Bu dönemde gerçekleştirilen birtakım teknolojik ve ilmi buluşlar, keşifler ve icatlar, evrene, insana ve varlığa bakışı büsbütün değiştirmiştir. Kendi içinde kapalı, sistemli ve mekanik bir evren anlayışı benimsenmiştir. Her şeyin mekanik ve matematiksel yasalar çerçevesinde açıklandığı bir paradigma evrensel olarak kabul edilmiş, evrende olup bitenleri doğal ve mekanik yollarla izah eden açıklamalar dışında her türlü açıklama reddedilmeye başlanmıştır. Bu düşüncenin kaçınılmaz sonucu olarak her şeyin maddi olması gerektiğini ileri sürerek materyalist bir yaklaşım genel kabul görmüştür. Bu materyalist yaklaşımın sonucu olarak da bir yaratıcının varlığını büsbütün inkâr eden ateist düşünce yaygın bir hâl almıştır. Yine mekanik evren anlayışının bir sonucu olarak deizm düşüncesi de yaygınlaşmıştır. Zira bu düşünceye göre evren, mekanik, matematiksel ve fiziksel yasaların hüküm sürdüğü bir varlık alanı olarak yaratılmış olmakla birlikte, yaratıcı bu evrene hiçbir şekilde müdahale etmez.

Yine modern dönemin en temel belirleyici fikirlerinden birisi de hümanizmdir. Her türlü dogmalardan, mitolojik ve mistik inançlardan sıyrılıp, sadece insanı ve insan aklını merkeze alma düşüncesini ifade eden hümanizm, insanı evrenin merkezine yerleştiren ve onu varlığın efendisi kabul eden bir paradigma oluşturmuştur. Dinlerin ve ilahi rehberliğin yerine sadece insan aklını ve bilimi rehber edinmeyi öneren bu yaklaşım, özgürlükler düşüncesine de temel oluşturmuştur. Zira insanın üretkenliğini, ilerlemesini ve gelişmesini engelleyen tüm engeller ortadan kaldırılmalı ve insana her alanda özgürlükler tanınmalıdır. Özellikle düşünme özgürlüğü ile insan aklına kilit vuran her türlü engel ortadan kaldırılmalı, aklın ve bilimin gösterdiği yolda insan özgürce ilerleyebilmelidir.

Modern Batı düşüncesinin insanı ve aklı merkeze alan özelliği ve yine her şeye mekanik bir makine gibi bakma yaklaşımı, modern ahlak anlayışında da büyük değişikliklere sebep olmuştur. Modern ahlak anlayışı, ne antik Yunan'da olduğu gibi kozmolojiktir ne de Orta Çağ'da olduğu gibi teolojiktir. Modern ahlak anlayışı, insan merkezli bir karaktere sahip olup, faydacı ve hazcıdır. İnsan, tıpkı diğer canlılar gibi birtakım mekanik yasalara tâbi olduğundan dolayı, insanı harekete geçiren motivasyon, kendisine haz veren şeylerin peşinden gitmek, acı veren şeylerden uzak durmaktır. Bir şey hakkında

akıl yürütürken ve davranış sergilerken doğru eylem ve iyi karakter, en yüksek hazzı ve faydayı temin eden eylem ve karakterdir. İnsanı bir haz makinası olarak gören ve mutluluğu dünyadaki en yüksek haz ve faydalara sahip olmakta arayan bu ahlak anlayışı, günümüzdeki çılgın tüketim kültürünün, bitmek bilmeyen haz arayışlarının ve hiçbir değer gözetmeyen sosyal yaşamın kurucu felsefesi hâline gelmiştir. Kapitalist ekonominin en simgesel söylemi olan ***"Laissez Faire" "Bırakınız yapsınlar!"*** söyleminin dayandığı esas olan bu yaklaşım, her türlü sosyal, ekonomik ve siyasi teorinin insandaki hazcı ve faydacı güdülere dayandırılması gerektiğini savunur.

Buradan hareketle modern siyasi düşüncede bu esaslar üzerine şekillenmiştir. Her ne kadar insan hakları ve evrensel hukuk gibi cilalı söylemler ile pazarlanmaya çalışılsa da işin hakikatinde modern siyasi paradigma, makyavelist esaslar üzerine inşa edilmiştir. Modern dönemin en önemli siyasi düşünürü kabul edilen Machiavelli'ye göre hukuk, adalet ve politik esaslar fayda temeline göre belirlenmelidir. Bir insan siyasi hayatta yüksek idealler ve ahlaki değerler üzerine faaliyet yürüttüğü taktirde yok olup gider. Yine bir yönetici aynı şekilde devletin güvenliğini ve refahını temin edemez. Çünkü insan, doğası gereği bencildir. Bencil insanlardan oluşan bir toplumu en iyi şekilde yönetmek için, mutlak şekilde yasama ve kanun yapma gücünün yöneticide toplanması gerekir. Bu yönetici de toplumun genel faydasını ve çıkarını gözeterek kanunlar yapar ve bu kanunları istediği şekilde değiştirir. Bu yasalarda ahlaki ilkeler değil, toplumsal çıkarlar gözetilir. Adalet ise sadece yasaya uygunlukta aranır. Yasalara uygunluk dışında adaletin başka bir ölçütü olmaz. Yöneticinin de yasaları yaparken ya da revize ederken çıkar ve faydalar dışında gözettiği hiçbir değer olamaz. Mutlak yasa koyucu olan yöneticinin, amaçlarını yerine getirirken her yolu kullanması meşru ve mubahtır. Onu bağlayan ahlak, hukuk ve adalet gibi şeyler olamaz. Zira ahlakı, hukuku ve adaleti belirleyen ve var eden zaten yönetici ve yasalardır.

Evet, günümüzde siyasetten ekonomiye, sosyal hayattan kadın-erkek ilişkilerine, dinî anlayıştan ahlak anlayışına, eğitimden sanat ve edebiyata kadar hayatın her alanında hâkim olan Batı düşüncesinin en genel hatlarıyla süreci ve temel bahisleri bu minvaldedir. Tabii ki birbirinden çok farklı hatta birbiriyle zıt ve çelişkili birçok düşünceyi ve düşünürü de bünyesinde barındıran Batı düşünce tarihini, ayrıntılı bir şekilde ele almak bir makale içeriğinde mümkün değildir. Ancak bununla birlikte en temel ve genel bir bakış olması hasebiyle süreci ele almaya çalıştım. Son söz olarak şunu söylemek yerinde olacaktır: Yaşadığımız çağda insanlığın karşı karşıya kaldığı en büyük sorun olan Batı düşüncesi hüküm sürdüğü müddetçe, kaos, kriz ve buhranlar artarak devam edecek, tüm değerler ile birlikte koskoca bir insanlık canavar bir makinanın çarklarında öğütülmeye devam edecektir. Bunun önüne geçebilecek tek hakikat, İslâm'ın vahye dayalı düşünce sisteminin, hayata bakışının, mefhum, ölçü ve kanaatlerinin hayatın tüm alanlarında hâkim kılınmasıdır. İnsanoğluna arzuladığı saadeti verebilecek yegâne düşünce sistemi, İslâm'dır. İnsan, hayat ve kâinata dair fikrî kaidesi ile insan, fert ve topluma ilişkin bakışı ile iyilik, adalet ve saadete yönelik mefhumları ile yönetim, iktisat, içtimai, hukuk, eğitim vb. alanlardaki sistemleri ile insanlığın üzerindeki kara bulutları dağıtıp, aydınlığı yeniden inşa edecek tek alternatif İslâm'dır. Aksi taktirde İslâm'ı ihmal edip, çözümü hâlâ Batı düşünce ve sistemlerinde aramaya yönelik her türlü girişim, günümüz insanına ve gelecek nesillere yapılacak en büyük ihanettir.

ÇAĞDAŞ BATI DÜŞÜNCESİNİN PUTU:

POZİTİVİZM VE BİLİMCİLİK

Dr. Abdurrahim Şen
abdurrahimsen@hotmail.com

Fransızca'da *"gerçek, olgu, kesin, kanıtlanmış, olumlu"* gibi anlamlara gelen pozitif kelimesinden türetilmiş olan pozitivizm sadece fiziksel veya maddi olguların gerçekliğini savunan bilim anlayışıdır. İlk olarak Saint Simon (1760-1825) tarafından öne sürülmüş olmakla birlikte daha çok onu sosyolojiye uyarlayan Auguste Comte (1798-1857) ile anılmaktadır. Pozitivizm bilginin sadece olgulara dayanması gerektiği, sadece deney ve gözlem yöntemiyle elde edilebileceği düşüncesini savunmaktadır. Buna bağlı olarak da toplumsal hayatın fizik, kimya vb. bilimlerde olduğu gibi bilimsel yöntemler kullanılarak ve olgulara dayanarak kurgulanması gerektiğini ileri sürmektedir.

Pozitivist düşünceye yönelik diğer felsefi akımlar tarafından çeşitli eleştiriler yöneltilmiştir: Pozitivizmin sosyal bir varlık olarak insanı incelemede yetersiz olduğu, insan davranışlarının her insan için değişkenlik arz eden bilinç durumuna göre ortaya çıktığını, fizik, kimya gibi bilimler olgusal verilere dayanabilirken insan davranışlarının sahip olduğu bilinçle ilgili olduğu, dolayısıyla bilimsel verilerle açıklanamayacağı, insan ruh ve duygulara sahip olduğundan davranışları ile ilgili bilginin insan ruhunda gizli olduğu vb.

Batı'da Bilimsel Düşüncenin Yükseliş Süreci

Yukarıda verilen tanımdan da anlaşılacağı üzere pozitivizm bilginin kaynağını maddi dünya ve nesnel olgularla sınırlarken evrenin ötesinden gelen bilgiyi yani vahiy temelli bilgiyi reddetmektedir. Pozitivizm de dahil olmak üzere "aydınlanma çağı" olarak imgelenen dönemde ileri sürülen tüm düşünceler her şeyi metafizik ve teolojik bilgilerle açıklamaya çalışan Hıristiyanlık düşüncesine tepki olarak gelişmiştir.

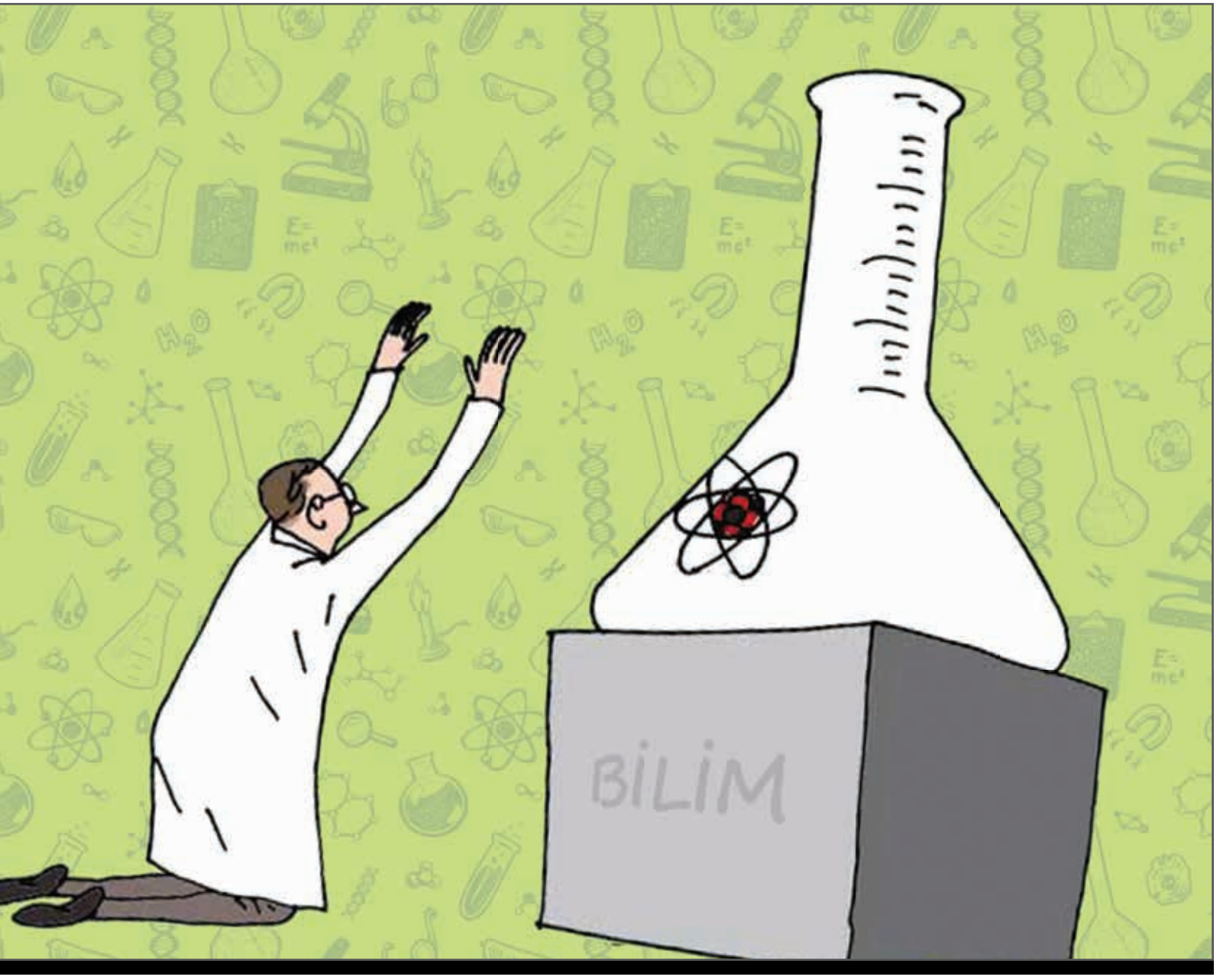

Orta Çağ Avrupa'sında feodalite ve krallıklar üzerinde egemen konumda bulunan kilise bilimsel yeniliklere karşıydı. Örneğin Galileo, dünyanın güneşin etrafında döndüğü tezini ileri sürdüğü için kilise otoritesi tarafından yargılandı. Bu ve benzeri bilimsel tezler her seferinde kilise otoritesini karşısında buluyordu. Nihayetinde Avrupa'da her tür gelişmenin önünde duran kilisenin ve dinin hayattan ayrılması gerektiği fikri şekillendi. Buna göre din hayattan ayrılmadan herhangi bir ilerleme ve gelişme mümkün değildi. Rönesans ve reform hareketleri ile birlikte olay ve olguların gözlemine dayalı bilimsel araştırma yöntemi Batı'da temel düşünme biçimi olarak yaygınlık kazandı.

Bilimsel Metodun Düşüncede Tek Düşünme Metodu Olarak Kabul Edilmesinin Yanlışlığı

Özellikle Sanayi Devrimi ile birlikte maddi anlamda büyük ilerleme gerçekleştiren Batı dünyası bilimsel düşünme-araştırma metodunu yegâne düşünme metodu hâline getirdi. Dikkat edilirse burada sorun bilimsel düşünme metodunda değil, bu metodun soyut-somut her türlü vakıanın incelenmesinde esas kabul edilmesindedir. Zira soyut-somut her tür varlığın incelenmesinde bilimsel metot esas kabul edildiğinde var olduğu ve varlıkları aklen idrak edildiği hâlde birçok gerçeğin yok sayılması durumu söz konusu olacaktır. Allah'ın varlığı, toplumun daimî ilişkilerden müteşekkil bir yapı olduğu gibi ancak akli metotla idrak edilebilen gerçekler deney, gözlem ve laboratuvar koşullarında incelemekle anlaşılamayacağından bunlar kalkınma hareketine yön verecek fikir ve metodun esasları olarak görülmezler.

Bilimsel Yöntem Neden Düşünmenin Esası Olamaz?

1- Bilimsel metot ön yargıyı kabul etmese de ön bilgi olmadan yürütülemez. Örneğin bir bilim adamı mahiyeti ve elementleri hakkında inceleme yapmak istediği su maddesi hakkında öncül bilgiye sahip olmak zorundadır. Her ne kadar suyun elementleri (oksijen ve hidrojen) hususunda bir tespit yapması ve bir sonuca varması için laboratuvar koşullarına ihtiyaç duysa da niteliği ve mahiyeti açısından incelediği materyal hakkında "önceden bilgi" sahibi olması zorunludur. Nitekim bir araştırma sonucunda elde ettiği bulgular bilim adamının sonraki araştırmaları için "ön bilgi" oluşturur. Neyi incelediğini bilmeyen bir bilim adamı düşünülebilir mi? Bilim adamının mahiyetini incelediği şeyi bilmesi, bilgiye sahip olmanın yegâne yönteminin bilimsel düşünme olmadığını kanıtlar. Diğer bir ifadeyle bu, bilimsel yöntemi de içine alan daha temelde (akli) bir düşünme (idrak) metodunun olduğu anlamına gelmektedir. O hâlde akli düşünme, bilimsel düşünmeyi de kapsamına alan ve düşünmenin temeli hâline getirilmesi için daha elverişli bir düşünme şeklidir.

2- Bilimsel metot maddi ve somut olmayan hiçbir şeyin varlığını kabul etmez. Örneğin Allah, melekler, cin ve şeytan veya iyi ve kötü gibi insan davranış ve eğilimlerinin değerini belirleyen kategoriler maddi ve somut şeyler olmadıklarından ve deney, gözlem gibi bilimsel yöntemlerle incelenemediğinden var oldukları düşünülemez. Hâlbuki bunların varlıkları başka bir (akli) düşünme metodu ile kesin olarak kanıtlanabilir. Akli metotla kesin olarak kanıtlanabilir olan şeylerin kanıtlanmasında elverişli olmadığından bilimsel metot düşünmenin her türü için temel olmaya elverişli değildir.

3- Bilimsel metotla elde edilen sonuçlar/tezler anti tezleri ile çürütülebilir. Hatta dünyanın bir yerinde bir tez ileri sürülürken aynı anda başka bir yerinde onun anti tezi üretilebilir. Diğer bir ifadeyle bilimsel metot kesin ve doğru düşünceler üretmeye elverişli değildir. Aksi bir iddia zaten bilimin mantığına aykırıdır. Nitekim bilim tarihinin çürütülmüş tezler arşivi olduğuna bakarak bu düşünme metodunun kesin doğrular üretmediği anlaşılır. Bu sebeple bilimsel düşünme doğru ve yanlış kavramlarını sürekli değişken ve göreli hâle getirmiştir. Dün atomun maddenin bölünmez en küçük parçası olduğu doğrulanırken bugün aynı yöntemle bu tez yalanlanmaktadır. Bilimsel metotla elde edilen sonuçlar nihai olarak doğrulanmayan, kesin ve değişmeyen sonuçlar değildir. Bu sebeple de her tür düşüncenin temeli olmaya elverişli değildir.

> Bilimsel metot düşünme metotlarından birisi olup sadece deneysel (pozitif) bilimlerde kullanılmaya elverişlidir.

Bu özellikler bilimsel metodun her tür düşünmede elverişli bir metot olmadığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bilimsel metot düşünme metotlarından birisi olup sadece deneysel (pozitif) bilimlerde kullanılmaya elverişlidir. Deney, gözlem, ölçme ve değerlendirmeye konu olmayan alanlarda kullanılması ise doğru değildir.

Ancak Batı'da özellikle 19. yüzyılda bilimsel metot bir tabuya dönüştürülerek düşünmenin ve bilginin yegâne kaynağı hâline getirilmiştir. Hatta öyle bir noktaya vardırılmıştır ki, yaşam ve topluma ilişkin alanlarda bile bilimsel metot inceleme ve araştırmanın temeli hâline getirilmiştir.[1]

Bir başka açıdan bu düşüncenin bozukluğu ilk olarak tepkisel olarak doğmuş olmasından, ikinci olarak insan, hayat ve evrene ilişkin temel soruları akla kanaat veren ve fıtrata uygun biçimde cevaplamaktan aciz, tahrif edilmiş bir din tecrübesini tüm dinleri kapsayacak şekilde mutlaklaştırmış olmasından kaynaklanmaktadır. Zira Batı'da "aydınlanma" dönemi şeklinde imgelenen sürece gereksinim duyuran "karanlık bir çağ" yaşanırken İslâmi Doğu'da tam bir aydınlık dönem yaşanıyordu. Bu, aynı zamanda bu tür düşüncelerin neden İslâm'ın egemen olduğu topraklarda doğmadığını ve bilim ile dinin neden çatışmadığını da açıklamaktadır. Çünkü İslâm'da bilgi sadece nakle dayanmaz. Bilakis naklî bilgi (vahiy) akla dayanır. Akli metotla insan, hayat ve evren gibi hissedilebilir olguların incelenmesi sonucunda bunların bir yaratıcısının olduğunu idrak edebilir. Diğer bir ifadeyle naklî bilgiler akli (metotla edinilmiş) bilgilerle temellenir. Dolayısıyla İslâmi bilgi salt ön kabulü gerektiren açıklamalara dayanmaz, ön kabullerin de öncesinde akılla elde edilebilir ön bilgilere dayanır. İslâmi düşüncede iki dereceli bir bilgi anlayışı vardır. Allah'ın varlığı, peygamberlere ihtiyaç ve Kur'an'ın Allah'tan gelen vahiy olduğuna ilişkin bilgiler insanın aklî düşünme metoduyla ulaşabileceği birinci dereceyi oluşturur. İyi ve kötünün ne olduğu, melek ve cinlerin varlığı, bu hayatın sonrasında neyin olduğu; ahiret, cennet, cehennem vb. akılla idrak edilemeyen (muğayyebât/metafizik) bilgilerin tümü, Allah'tan geldiği kesin olarak akılla bilinebilen Kur'an'ın kaynaklık ettiği ikinci dereceden bilgilerdir. Bilgi anlayışını böyle bir gerçeklik üzerine inşa etmiş olan İslâm'ın tarihinde din hiçbir şekilde bilimin önünde engel oluşturmamıştır.

Pozitivizmi Esas Alan Batı Düşüncesi Kutsallığa İlişkin Tüm Kabulleri Yıkarak Yerine Sadece Bilimi Koymuştur.

Descartes'in şüpheciliği ile ilk nüvelerinin atıldığı ve doğa bilimlerinin gelişmesiyle serpilen geleneksel düşüncenin sorgulanması o güne kadar Avrupa insanının değerler hiyerarşisini şekillendiren tüm bilgi kaynaklarına kuşku ile bakılmasına yol açtı. Şüphecilik geleneğe ve dine ait kabullerin hızla çözülmesini, din ve geleneğin şekillendirdiği zihin kalıplarının yıkılmasını, bunların ürettiği bilginin/dogmanın gerçekliğe tekabül ettiği inancının her geçen gün kaybolmasını doğurdu. Bu, skolastik düşünce açısından önemli bir kırılma anlamına geliyordu. Felsefi düşünsel düzlemde yaşanan bu kırılma, siyasal ve sosyal düzlemde de teorik ve pratik düzeylerde bir dizi kırılmayı beraberinde getirmiştir. Pozitivist düşünce geleneksel olarak kabul edilegelmiş sosyo-politik ilişki biçimlerini dönüştürmüş, daha önemlisi meşruiyet sistemi üzerinde çözücü bir etki yaratmıştır.[2] Doğa bilimlerinin gelişmesi sosyal ve siyasal alana da uygulanabilirliği düşüncesi, iktidarını doğa üstü aşkın, mitolojik ya da efsanevi karizma kültüne bağlayan klasik dönem meşruiyet kaynaklarının sorgulanmasını buna bağlı olarak da mutlakiyetçi ve teokratik yönetimlerin devrilmesini beraberinde getirmiştir.[3]

Skolastik çağın hâkim sosyo-kültürel ve siyasi ortamında yeşeren pozitivizm aslında dinin kaynaklık ettiği bilgiyi reddederken yerine dinden tümüyle ayrılmış bir sosyo-kültürel ortam, siyasal ve ekonomik bir düzen inşa etmeyi hedefliyordu. Bu yeni düzeni inşa edebileceği ve Avrupa halkları nezdinde meşrulaşabileceği eskisinden farklı bir *bilgi anlayışı* ve bu *bilgiye erişim yöntemi* üretmesi gerekiyordu. Çünkü geleneksel bilgi anlayışının meşruiyeti henüz devam ederken onun üzerinde farklı bir sosyal ve siyasal düzen inşa etmek mümkün olmayacaktı. Nitekim "doğru", "yanlış", "iyi", "kötü" kavramlarının rölatif hâl alacağı insani, ruhi "değer" ve "kıymet"lerden yalıtılmış bir bilgi kuramı geliştirdiğinde ve bunu sosyal ve siyasal, iktisadi ve kültürel alanlara uyarladığında çoğunlukla burjuvanın çıkarlarına hizmet edecek olan yeni düzene meşruiyet kazandırılabilirdi.

Esasında insan yaşamının niçin bilimsel yöntemlere dayalı olarak biçimlenmesi gerektiği sorusuna bile tek başına bilimsel düşünce ile ikna edici bir yanıt verilemez. Daha yerinde bir ifadeyle bu soru "bilgi" değil (materyalist) "bilinçle" yanıtlanabilir. Zira niçin böyle olması gerektiği sorusunun yanıtı bilimsel yöntemle verilebilecek bir yanıt değildir. Çünkü olgu, olay veya nesneler bize tek bilgi kaynağının bunlar olduğunu söylemez, söyleyemez. Olgu ve nesnelere böyle olması gerektiğini seküler paradigma söyletir. Olgu ve nesneler sadece mahiyetleri hakkında bilgi içerirler/verirler. Örneğin insan, hayat ve evren olgularının mahiyetleri hakkında bilimsel yönteme dayanarak bilgi üretilebilir fakat niçin ve neden var oldukları hakkındaki bilgiye akli düşünme metodu ile erişilebilir. Bilgiye ulaşmayı sadece eşyanın niteliği hakkında bilgi üretebilecek bilimsel düşünme metodu ile sınırlandırmak olgulara materyalist bir ön bilinçle yukarıda izah edilen maksadı söyletmektir. Bu, doğal olarak hayatı anlam ve değerden yalıtmak demektir. Çünkü bilim şeylerin ne oldukları sorusunu yanıtlayabilir ama niçin oldukları sorusunu yanıtlayamaz. Daha somut ifadeyle suyun ne olduğu veya nelerden meydana geldiği bilimsel araştırma konusu olabilir. Ne sorusu bilgiye, niçin sorusu ise değere götürür. Bilimi, evreni tanımlamak için tek düşünme biçimi olarak dayatmak niçin sorusu ile ulaşılabilecek "anlam"dan insanı uzak tutmaktır. Böylece pozitivist düşünürler insanoğlunun, tarihi kadar eski olan *"Nereden geldim?", "Niçin geldim"* ve *"Nereye gidiyorum?"* şeklindeki varoluşsal sorularını anlamsızlaştırabilecekleri ve hayatı değersizleştirebilecekleri bir metot geliştirmiş oldular. Böylelikle pozitivizm, Orta Çağ'da hâkim sosyo-kültürel, siyasi ve ekonomik ilişki biçimlerini "anlam" ve "değer"den soyutlayarak insanı, çoğu zaman burjuva sınıfının çıkarları doğrultusunda şekillenen yeni siyasal ve ekonomik düzenin nesnesi hâline getirmiştir.

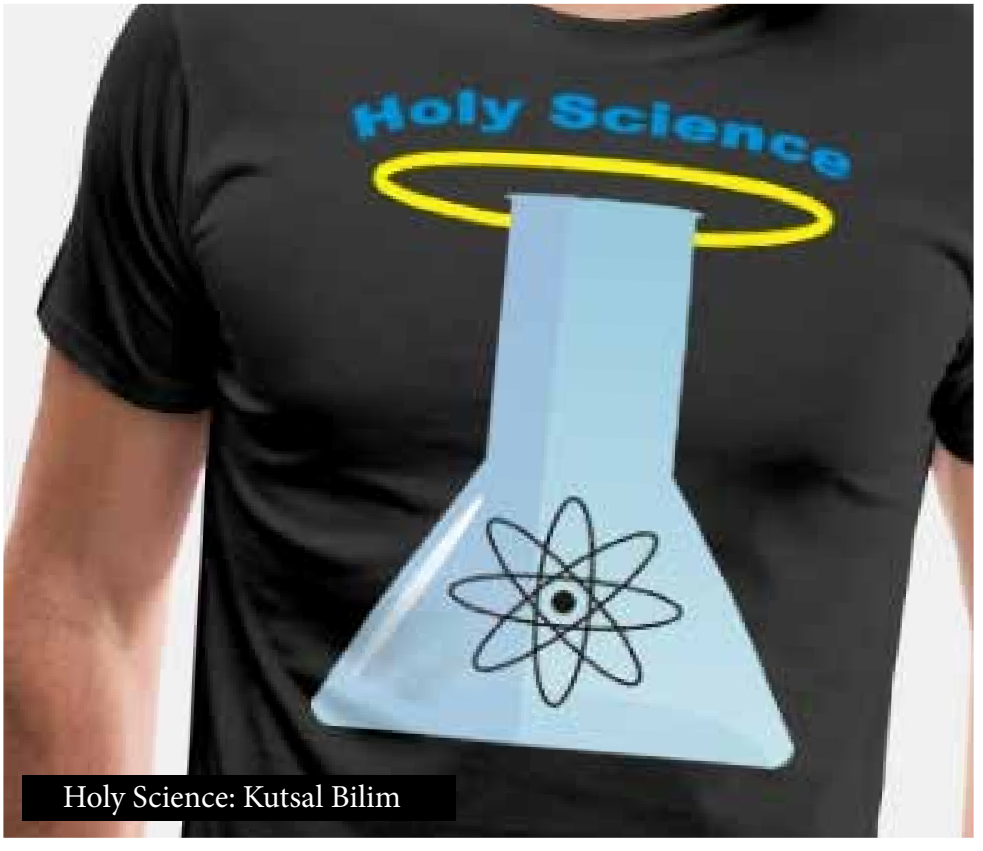

Holy Science: Kutsal Bilim

Pozitivizmin Müslüman Zihinlerde Meydana Getirdiği Tahribatlar:

1- Pozitivist düşüncenin Müslüman zihinlerde meydana getirdiği en yıkıcı tahribat düşünce ve davranışların değer ve kıymetini belirleyen şer'î hükümlere bağlılık hususunda olmuştur. Müslümanlar asırlar boyu düşünce ve davranışlarında ölçü olarak şer'î hükümleri almışlardı. Lakin bilgiyi salt olgusal ve nesnel verilerle sınırlandıran pozitivizm insan, hayat ve evrenin öncesiyle kurulan ilişkinin sonucu olarak yaratıcıdan gelmiş olan bilgiyi (vahyi) değersizleştirerek Müslümanların düşünce ve davranışlarında değer ve kıymeti belirleyen "Şâri'nin hitabı" ile olan bağlarını kopardı. Bir anlamda Şâri'nin hitabına muhataplıklarını yitirmelerine neden oldu. Hâlbuki şer'î hükmün tanımından da anlaşılacağı üzere Müslümanlara göre düşünce ve davranışlar Şâri'nin hitabına uygun olması hâlinde meşru/kabul edilebilir nitelik kazanmaktadır. En basitinden fıkıh ilminde ef'âl-i mükellefîn terkibinin mükelleflerin fiillerinin ilahi irade açısından meşruiyetini ve (farz, vacip, mendup, haram, mekruh, mubah vb. kavramlar da) meşruiyet derecelerini ifade ettiği bilinmektedir. Allah *Subhânehû ve Teâlâ* "doğru-yanlış", "iyi-kötü"-yü insanların bilemeyeceği, ancak kendisinin bilebileceği bilgisini vermektedir: [وَاللهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُون] **"Allah bilir, siz bilmezsiniz."** [عَسٰى اَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسٰى اَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ] **"Hoşlanmadığınız (doğru bulmadığınız) bir şey sizin için hayırlı (doğru) olabilir, hoşlandığınız (doğru bulduğunuz) bir şey de sizin için şer (yanlış) olabilir."**[4] Hâkeza düşünce ve davranışlar hakkında yegâne karar verici mercinin kendisi olduğunu bildirmiştir: [وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللهُ وَرَسُولُهُ اَمْرًا اَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ] **"Allah ve Rasulü herhangi bir konuda hüküm verdiğinde hiçbir mümin erkek veya kadının tercih imkânı yoktur."**[5] Ancak bu en temel "dini bilgiler" ibadet alanının dışında özellikle sosyal, siyasal, iktisadi ve uluslararası ilişkiler alanlarında "değer" ve "kıymet" ifade etmez hâle gelmiştir. Pozitivist düşünme yönteminin tüm hayat sahasına uyarlanması neticesinde bu alanlar dini hükümlere bağlı kalınarak yürütülmesi gereken alanlar değil şartlar ve koşulların "gözlemlenmesi", "denenerek" idare edilmesi gereken "pozitif bilim" alanları olarak görülmeye başlanmıştır.

> Pozitivist düşüncenin Müslüman zihinlerde meydana getirdiği en yıkıcı tahribat düşünce ve davranışların değer ve kıymetini belirleyen şer'î hükümlere bağlılık hususunda olmuştur. Müslümanlar asırlar boyu düşünce ve davranışlarında ölçü olarak şer'î hükümleri almışlardı.

2- Bireyler, cemaatler veya iktidarlar tecrübi (pozitif) bilimlerde olduğu gibi deney ve gözlem yöntemi ile maddi fayda ve zararları açısından ölçülebilir ve ön görülebilir sonuçlarına göre düşünce ve davranışlarını, metot veya siyasetlerini, olumlu veya olumsuz tavır ve tutumlarını belirlemeye yönelmişlerdir. Sanki onlar nazarında İslâm, helaller ve haramlara ilişkin bilgiler, (usûlü fıkıh olarak bilinen nasslardan bilgi edinme yöntemleri ile değil) deneme, yanılma yoluyla elde edilmiş tecrübi bilgiler hâline gelmiştir. Bireysel çıkarlarına, kitlesel veya cemaatsel varlıklarına ve iktidarda kalmalarına "zarar" verdiğine dair önceden yaşanılmış deneyimler ve tecrübeler varsa bu tecrübelerden edinilen bilgiler kati olan dinî nassların delalet ettiği hükümlerden de daha belirleyici olmaktadır. Pozitivist düşüncenin göreli ve sürekli değişken karakterinin tahribi sonucunda Müslüman kitlelerin neredeyse değişmeyen hiçbir sabiteleri kalmamıştır. Dinî bilginin Kur'an'dan sonra ikinci kaynağı olan Rasul *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in ***"Sağ elime güneşi, sol elime ayı verseniz dahi vazgeçmem."*** dediği değişmeyen sünnetleri/yol haritaları kalmamıştır.

3- Tabiatı gereği bilimsel düşünme metoduyla elde edilen bulgular, veriler ve bilgiler sürekli değişkenlik gösterdiğinden bu metodun sosyal ve siyasal alana uygulanması Müslümanların zihninde vahiyle belirlenmiş olan "doğru" ve "yanlış", "iyi" ve "kötü" kavramlarını da değişken ve rölatif (göreceli) hâle getirmiştir. Bu durumda dünyanın merkezinde iki milyara varan Müslüman kütlenin kendi sabitelerinden hareketle farklı bir kalkınma projesini yürüten "özne/aktif/eksen" ümmet olmak yerine, kendisi dışında sürekli değişken arz eden bir başka denklemin içinde sürüklenip gitmesine neden olmuştur. Rabbimizin [فَاسْتَقِمْ كَمَا اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ] **"İşte bundan dolayı emrolunduğun gibi doğru ol! Beraberindeki tevbe edenler de (doğru olsunlar)."**[6] [اِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا] **"Şüphesiz: 'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra dosdoğru bir istikamet tutturanlar."**[7]

4- Pozitivizmin Müslümanların zihinlerinde meydana getirdiği diğer bir

tahribat kalkınma ve ilerleme fikrinin tamamen maddi düzlemde anlaşılması noktasında olmuştur. Hâlbuki maddi kalkınma gerçekleştirmiş olan Batı dahi bu görece başarısını bir fikre borçludur. Batı, maddi ilerlemesinin önünde engel olduğunu idrak ettiğinde dini hayattan ayırma fikrine (laiklik) ulaşmıştır. Doğruluğu yanlışlığı bir tarafa Batı'nın görece kalkınmış olmasının arka planında laiklik, demokrasi vb. fikirler vardır. Yani Batı, diğer halklara büyük bir yanıltmaca ile sunduğu gibi sanayi, bilim ve teknoloji devrimi ile kalkınmış değildir. Bilakis bu alanlarda ilerlemiş olmasının arka planında da bilimsel faaliyetlere mâni olan, bilim ve düşünce insanlarını engizisyon mahkemelerinde yargılayan ve şiddetle cezalandıran dinle ve dinî otoriteyle hayatın ayrılması gerektiği fikri vardır. Yani Batı da fikirle kalkınmıştır. Fakat dünyanın geri kalan insanlarına bilim, teknoloji, sanayi vb. alanlarda ilerlemekle kalkınabileceklerine dair aldatıcı ve saptırıcı bir hikâye anlatmaktadırlar. Bu anlatının nedeni ise kendi kurguladıkları mevcut dünya düzeni dışında bir kalkınma fikrinin gelişmesini önlemektir. Kesinlikle kalkınma fikrî bir meseledir. Para hakkında fikri olmayan bir çocuk ondan uçak yapıp pencereden atabilir. İnsanlar için maddi zenginlikler de böyledir. Onun değerini fark etmeye yardımcı olacak, rehberlik edecek fikir olmadığında ona sahip olsa da onu çarçur edecektir. İşte pozitivizm her şeye gerçek kıymetini veren ve doğru bakışı veren yaratıcıdan gelen bilgiyle bağı kopardığında bekasını güvence altına almış olmaktaydı. Bu sebeple kendileri fikirle kalkınmış olmalarına rağmen maddi kalkınma efsanesine tüm halkları inandırdılar. Maalesef Müslümanlar da buna inandılar.

5- Pozitivist düşünce Müslümanları dinlerinden kaynaklı bilgilerin toplumlarının ilerleme ve kalkınmalarını sağlaması şöyle dursun bizatihi kalkınmalarının önünde engel olarak görmelerine neden olmuştur. Her ne kadar Müslümanlar teoride laikliğin, kendilerini geri bırakan unsurun din olduğu noktasındaki yaygaralarına aldırış etmiyor gibi görünseler de sosyal, siyasi, ekonomik ve özellikle uluslararası ilişkiler düzleminde dinî bilgiye (şer'î hükümlere) bağlı kaldıklarında siyasal anlamda beldelerinin kaosa sürükleneceği, ekonomik hayatta yalnızlaştırılacakları, uluslararası ilişkiler anlamında tecrit ve ambargo ile karşılaşacakları, dolayısıyla geri kalacakları, kısaca ilerleyemeyeceklerini söyleyip durmaları pratikte pozitivist düşüncenin etkisi altında kaldıkları anlamına gelmektedir. Müslümanların, belirli aralıklarla beldelerini kalkındırma iddiasıyla ortaya çıkan siyasi projeleri değerlendirmek üzere hâlâ şer'î hükümleri ölçü almıyor olmaları da pozitivist düşüncenin etkisi altında kaldıklarını kanıtlamaktadır. Dinî referanslara bağlı kalarak üretilen "bilgi" değersizleşince İslâm beldelerinde kalkınmanın ve İslâmi referanslara dayalı bir toplum modeli icat etmenin imkânları budanmış olmaktadır. Özellikle de toplumsal ve siyasal alanda şer'î hükümleri referans alarak sunulan öneriler ve projelerin nasıl bir şeytanlaştırma ile karşılaştığına bakarak Müslüman muhayyilesinde meydana getirdiği tahribatın boyutlarını anlamak mümkün olabilir.

• •

1 Ayrıntılı bir inceleme için bkz. Takiyüddîn en-Nebhânî, Tefekkür, Köklü Değişim Yayınları.

2 Ahmet Okumuş, "Modern Siyaset Düşüncesinde Meşruiyet Fikrinin Serencamı", Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, İstanbul, (2000/1) s. 105, 106.

3 Halis Çetin, Siyaset Bilimi, ed., (İstanbul: Orion Kitabevi, 2012) s. 52.

4 Bakara Suresi 216

5 Ahzap Suresi 36

6 Hûd Suresi 112

7 Fussilet Suresi 30

Mahmut Kar
karmahmut@hotmail.com

ÖZGÜRLÜKLER DÜŞÜNCESİ VE LİBERALİZM

Farazi olmayan her fikir yönetme ve düzen kurma amaçlıdır. Yönetme ve düzen kurma işinde merkezde kimin olacağı konusu en belirleyici konudur. İlahi gücü ve yaratılışı sadece vicdani olarak değil pratikte de -dünya hayatında- kabul eden yönetim ve düzenler merkeze yaratıcıyı koyarlar ve onun koyduğu hükümlere göre düzen koyarlar. Burada yönetenler esasen sadece emanetçi konumundadırlar. İlahi nizamı uygulayıcılardır onlar. Tüm işlerini ve görevlerini bağlayıcı kılan o ilahi nizamın doktrinleridir. Yani yönetenler diğer insanlar gibidirler. Nasıl ki diğer insanlar bu nizamın doktrinleri ile kayıtlıdırlar yönetenler de aynı şekilde onlar gibidir. Asla ve asla özgür ve serbest değillerdir. Yönetenlerin kutsiyeti yoktur, kutsiyeti olan sadece ilahi nizamın koyucusu olan yaratıcıdır yani Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'dır.

İşte ilahi nizamın koyucusu olan Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'nın yeryüzündeki tüm tasarrufunu yok sayan Laiklik düşüncesi bu tasarrufu başka birine verdi. Bireye yani insana nizam koyma ve doktrinler oluşturma görevini yükledi. Yönetme konusunda ise pratikte gerçekleşmesi mümkün olmayan bir sistemi hayata geçirdi. Bu sistemin adı demokrasi… Bu makalede demokrasiye detayları ile girmeyeceğim ancak onun bir yalan olduğunu söylemeden de geçmeyeceğim…

Demokrasi denilen şey kısaca halkın yönetime katılması düşüncesidir. Bu kısa tarif aslında kulağa çok hoş geliyor. Zira despotizm ve monarşi yönetimleri halkın iradesini tamamen yok sayan yönetimler olunca, halk sadece güdülen koyunlar gibi görülünce, buna karşı halkın yönetime katılma düşüncesi ilk başta çok man-

tıklı bir gereklilik olarak kabul edilebilir. Ancak halk yönetime nasıl katılacak sorusunun "doğru" cevabı henüz bulunabilmiş değildir. Halkın tümü direk olarak mı yoksa bir kısmı mı ya da bugün uygulamada olduğu gibi halkı temsilen milletvekilleri, hükûmetler, başkan, başbakan ve bakanlar mı yönetecekler?

Tüm halkın ya da bir kısmının yönetimi gerçekleştirmesi düşüncesi vakıada mümkün olmayan teoriler olunca çözüm halkı temsil eden meclisler ve o meclislerden çıkan hükümetlerde bulundu. Nihai noktada felsefe olarak bir karşılığı olsa da pratiği mümkün olmayan demokrasinin nasıl icra edileceği konusunda bir noktaya varılmış oldu. Halkın seçtiği vekillerden oluşan meclisler, bu meclislerde yasalaşan kanunlar ve bu kanunlara göre yürütme ve icra işini yapacak hükûmetler formülü bulunmuş oldu. Esasen demokrasilerde halkın yönetime katılması tamamen bir aldatmaca ve yalandır. Halk yönetime katılamaz, sadece önüne konulan tercihleri seçer. Görünüşte yönetenler siyasetçilerdir ama gerçekte ise o yöneticiler sömürgeci sermayedar bir avuç zümrenin çıkar ve menfaatlerini korumak için vardırlar. Onlar yönetimi başka bir erk için yaparlar. Demokratik yönetimlerde kuvvetler-erk ayrılığı ilkesi esasen yalandır. Tek bir erk vardır o da kapitalist sömürgeci sermayedar gruptur. Halk adına yönettiğini söyleyenler bu çıkar grubunun menfaatlerine göre yasa ve kanun yapıp yönetirler. Yani asıl kutsal olan odur.

Demokrasiye halkın yönetimi diyenler ve onu bireylerin yönetime katıldığı sistem olarak pazarlayanlar esasen bu yalanlarını gizleyebilmek için bireyi kutsallaştıran özellikleri ona verdiler ki gerçek yüzlerini gizleyebilsinler ve bireyi daha da fazla sömürebilsinler. Çünkü Batı, feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş sürecinde olmazsa olmaz bu değişimi gerçekleştirmek zorundaydı. Zira feodaller ve kilise Fransız Devrimi'ne kadar kutsal kabul edilen erklerdi. Halkın bu iki sınıfın kutsallığını tartışmaya açması ve ayaklanmaya başlaması süreci kapitalizmin doğduğu süreçti. Kapitalistler eski dönemde kutsal kabul edilen kral ve kiliseye karşı tepkiyi görünce yeni süreçte yeni kutsalın kendileri değil, halk (bireyler) olduğunu göstermeleri gerekirdi. Çünkü feodal yapıyı yıkan halkın kendilerini gözetlediklerini biliyorlardı. Kapitalistler kutsallık saplantısından vazgeçtiler, bireyi kutsallaştırdılar ama gerçekte kutsal olan para ve kapital sermayeden de vazgeçemediler. Böylece düzen koyma ve doktrin oluşturma işini kral ve kiliseden alıp bireye ve insana verince kutsiyeti de ona vermiş oldular.

> "Demokrasiye halkın yönetimi diyenler ve onu bireylerin yönetime katıldığı sistem olarak pazarlayanlar esasen bu yalanlarını gizleyebilmek için bireyi kutsallaştıran özellikleri ona verdiler ki gerçek yüzlerini gizleyebilsinler ve bireyi daha da fazla sömürebilsinler."

Feodal toplum ile sanayi toplumu arasında birey için bir değer mukayesesi yaptığımızda şunu görürüz. Sanayi toplumunda kapitalistler demokrasi düşüncesi ile bireyi hiçbir şey olmama hatta insan olarak bile görülmeme konumundan alıp demokratik zeminde itibar edilen bir mertebeye çıkardılar. Böylece insanı feodalizmin karanlığından çıkardıklarını ve demokrasi sayesinde aydınlığa kavuşturduklarını söylediler. İşte insanı bu sebeple özgürlükler fikri ile donattılar, bu özgürlükler fikri bireye verilmiş bu kutsiyetin bir gereğidir.

Liberal Demokrasi

Öyle ya yasaların kaynağı olan, düzen koyan ve doktrin oluşturan birey ise o zaman o birey kutsal ve özgür olmalıdır yani onu sınırlayan hiçbir şey olmamalıdır. Nasıl ki ilahi nizamı koyan yaratıcıyı sınırlayan bir şey yoksa insan da başkasının hakkına tecavüz etmediği ölçüde sınırsız özgürlükler ile donatılmalıdır. Özgürlükleri benimseyen ve savunanlar, bireyin düşüncesi ne kadar farazi, fantastik ve ütopik olursa olsun istediği gibi düşünebilmesini, fıtrata ya da akla uygun olsun ya da olmasın istediği gibi inanabilmesini, adil ya da haksızca olsun istediği gibi ekonomik kazanç elde edebilmesini, yaratanının ya da başkasının ne düşündüğünün hiçbir öneminin olmadığını onun istediği gibi yaşayabilmesini sağlamışlardır. Bunun adı aslında liberal demokrasidir. Kişiye istediğini yapma hakkını sağlayan demokrasi… Liberal demokrasi kapitalizmin ilk dönemlerinde kullanılan bir slogan ile hatırlanır. Bu slogan *"Laissez faire, Lissez passer" "Bırak istediğini yapsın, bırak dilediği yerden geçsin"* şeklinde ifade edilir.

Özgürlükler düşüncesinin bireye verilmesini ve liberal demokrasi hakkında verdiğimiz bu bilgilerden sonra şimdi biraz daha detaylandırarak bu özgürlüklerin neler olduğunu izah edelim. Demokrasinin olmazsa olmaz parçaları olan özgürlükler düşüncesi dört ana başlıkta toplanmıştır:

İnanç Hürriyeti/Dini Özgürlük

Fikir Hürriyeti/Düşünce Özgürlüğü

Mülk Edinme Hürriyeti/Ekonomik Özgürlük

Ferdî Hürriyet/Şahsi Özgürlük

1- İnanç Hürriyeti: Bireyin istediği inancı-akideyi kabul etmesi, istediği zaman bundan çıkıp başka bir inanca geçmesini ifade eder. Yani inanç hürriyeti insana bu alanda sınırsız bir özgürlük vermiştir. Bu düşünceye göre bir kişi iman edip mümin ve Müslüman olduktan sonra İslâm'ı terk edebilir ve Hristiyanlığa, Budizm'e ya da başka bir dine geçebilir. İsterse de hiç inanmayabilir. Hiç kimse -devlet ya da bireyler- ona inancı konusunda baskı yapamaz ve karışamaz.

Bu özgürlük düşüncesi dini bireyin vicdanına hapsediyor, oradan dışarı çıkarmıyor ve dini yaşamı bireyin kendisi ile sınırlı hâle getiriyor. Bu yönü ile o kadar çok tehlike arz ediyor ki toplum içinde sapkın inançların yayılmasına vesile oluyor ve dinin temelini-akideyi sarsıyor. Kapitalist Batı dini sadece hayat öncesindeki bir yaratıcının varlığı ile sınırlı tutup hayata müdahalesini engellediği için bireylere inanç hürriyeti verme konusunda ideolojisi için bir tehlike görmüyor. Ancak inanç hürriyeti İslâm akidesi için çok tehlike arz ediyor. İslâm akidesi dine girme yani mümin-Müslüman olma konusunda bireye herhangi bir zorlama yapmıyor. Bunun sebebi ikna yolu ve mutmainlik ile kati bir inancın oluşmasını istemesidir. Zira insan, imanı karşılığında Rabbi tarafından mükâfatlandırılır. Aynı zamanda İslâm kişiyi artık imanından sonra dinin hükümleri ile kayıtlı kılıyor. Dinden dönmeyi yasaklıyor. Kadın olsun erkek olsun eğer bir kişi dininden dönerse ona üç kez tekrar dinine dönmesi için çağrı yapılıyor. Kişi bu çağrıya icabet ederse hem dünyasını hem de ahiretinin korumuş olur. Aynı zamanda ona bu çağrıyı yapan nizam da toplumsal düzen için İslâm akidesini korumayı amaçlar. Ancak İslâm'dan dönen kişi (mürtet) bu çağrıya icabet edip tekrar iman etmezse öldürülür. Bu şekilde dinin muhafazası sağlanmış olur.

وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

"İçinizden kim dinden döner de kâfir olarak ölürse onların yaptığı (iyi) işler dünyada da ahirette de boşa gitmiştir. Onlar o ateşin arkadaşlarıdırlar. Onlar orada ebedi kalıcıdırlar."[1]

2- Fikir Hürriyeti: Bu hürriyet insana her türlü düşünceyi kabul etme, savunma, taşıma ve yayma özgürlüğünü veriyor. Buna göre bireyin görüş ve fikirlerini kayıt altına alma ya da sınırlama düşünülemez. Devlet ya da başka bir erk insanı düşünceleri konusunda baskı altına alamaz. Bu düşünce esasen İslâmi temel sütunlara saldırmak için Batı tarafından bir fırsat olarak insanlara sunuldu. En temel değerler, kutsallar dahi fikir özgürlüğü kapsamında saldırıya uğradı. İslâm peygamberi Muhammed *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* ve Sünneti'ne yönelik çirkin saldırılar fikir özgürlüğü kapsamında değerlendirildi. Bu yönde kültürel propaganda yapanlar, kitap yazanlar, program yapanlar Batı tarafından desteklendi. Batı bu özgürlüğü İslâm'a saldırı için kullananları sonuna kadar destekledi. Ancak aynı Batı fikir özgürlüğü dediği şeyi kendi ideolojisine saldırı olunca yasakladı. Demokrasi ile yönetilen Batılı ülkelerde Müslümanlar fikirlerini taşımakta serbest hareket edemiyorlar. Yine aynı şekilde Müslüman beldelerin laik demokratik yönetimleri Hilâfet düşüncesinin konuşulmasından ve yayılmasından hemen rahatsızlık duyuyorlar. Yani Batı'nın fikir hürriyeti düşüncesinde bireyler Batılı ideolojiye tehdit oluşturuncaya kadar özgürler ama İslâmi değer ve kutsallara saldırma konusunda sınırsız bir özgürlüğe sahipler.

İslâm fikir özgürlüğüne nasıl bakıyor? Müslüman olan bir kimse söz ve davranışlarında olduğu gibi düşünce ve fikirlerinde de şer'î hükümler ile kayıtlıdır. Asla ve asla İslâm'a muhalif ve zıt olan bir düşünceyi benimseyemez, yayamaz ve propagandasını da yapamaz. İslâm'ın eman ve emniyeti altında olan diğer tüm bireyler için de durum aynıdır. Örneğin İslâm, demokrasi düşüncesinin, ateizmin, deizmin, milliyetçiliğin, liberalizmin vs. tüm bu İslâm ile çelişen düşüncelerin toplum içinde yayılmasını yasaklar. Onların propagandasının yapılmasına asla müsaade etmez. Bozuk ve fasit fikirler olmaları hasebiyle toplumun ifsat olmasından endişe eder. İslâm ancak hak ve doğru olan sözün söylenmesini tavsiye eder.

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللهِ وَالْيَومِ الآخِرِ فَلْيَقُلْ خَيْرًا أَوْ لِيَصْمُتْ

"Her kim Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsa ya hayır konuşsun ya da sussun."[2]

3- Mülk Edinme Hürriyeti: Bu özgürlük düşüncesi esasen kapitalizmin bizatihi kendisini doğurmuştur. Ekonomik özgürlük olarak daha soft şekilde kullanılan ve propagandası yapılan bu hürriyet, bireyi doymak bilmeyen azgın bir canavara dönüştürür. Çünkü bu özgürlük bireye her şeyden her türlü yöntem ile kazanç elde etmeyi öğretmiş ve kazandıklarında da istediği şekilde tasarruf hakkını vermiştir. Ekonomik özgürlük insana hırsızlık yapmayı, sömürmeyi, haksız kazanç elde etmeyi, faizciliği, kumarı, rüşveti, fuhuş ticaretini, içki imalat ve ticaretini, insanın bedenini kazanç için satmasını ve daha birçok şeyi serbest bırakmıştır. Özellikle feodal toplumdan sanayi toplumuna geçiş sürecinde Batılı kapitalist ideoloji en çok ekonomik özgürlük düşüncesini kullanarak çalışanları ve kadınları istismar etmiştir. Önce köyde çalışma alanı bulamayan erkekleri şehir hayatının içine davet etmiş, kısıtlı iş imkânları sebebiyle onu düşük ücretle çalışmaya mahkûm etmiş, düşük ücreti kabul etmeyip grev başlatınca da erkeklerin köydeki eşlerine davet yaparak *"Senin de kendi ekonomik özgürlüğün var, kocana bağımlı değilsin çalışıp kazanabilirsin."* demiştir. Kadınları erkeklerden daha düşük ücretle çalıştırmaya başlayan kapitalist fabrikatörler işte bu özgürlük düşüncesini kullanarak sömürüp, yağmalamıştır. Mülkiyet konusunda komünist ideoloji kapitalizmin tam aksine ferde hiçbir hak vermemiş, sadece karnını doyurmuş ve köle gibi çalıştırmıştır. Bu sebeple ekonomik özgürlük kapitalizmin en bariz özelliği olmuştur.

4- Ferdî Hürriyetler: Şahsi hürriyet olarak da ifade edilen bu özgürlük çeşidi bireye kendisi ve hayatı hakkında sınırsız tasarruf hakkını veriyor. Devlet ya da başka hiçbir güç bireye verilen bu hakları kısıtlayamaz, engelleyemez ve yok sayamaz. Batı ideolojisi bireye bu hakkı vererek ona aslında *"Senin üstünde sana hükmeden, senin iradene baskın gelen başka hiçbir irade yok."* demiş oluyor. Ferdî hürriyetler ile insani ve ahlaki bütün değerler altüst oluyor; aileler parçalanıyor, insanların birbirine saygı ve hürmeti kalmıyor. Birey bu hakkı kendinde bularak sapkın her türlü ahlaksızlığa yöneliyor. Ferdî hürriyete sahip birey eşcinsel olmayı tercih meselesi olarak görüyor. Kendi hayatına son vermeyi -intihar ya da ötanazi- kendi kararı olarak görüp müdahale edilmesine müsaade etmiyor. Zinayı, sarhoşluğu, çıplaklığı hatta kendi çocuklarından çocuk sahibi olmayı, bir hayvan ile hayatını birleştirmeyi bile kendinde bir hak olarak görüyor. Batı toplumundan servis edilen haberlere baktığımızda ferdî hürriyetlerin insanları ne hâle getirdiğini görebiliriz. Öyle ki bu düşünce İslâm beldelerinde de hızlıca yayılmaya başladı. Örneğin Türkiye İstanbul Sözleşmesi'ne imza atarak eşcinsel grupların kurumsallaşmasını ve dernekleşmesini sağladı. Böylece bu dernekler çirkin ahlaksız işlerini topluma yaymak için meşru alanlar bulmaya başladılar ve propaganda yaptılar.

İslâm bu tür davranışları kesinlikle yasaklamış ve çok ağır cezalar koymuştur. İslâm'da bireyin davranışlarında ona Allah sınırsız bir özgürlük asla tanımamıştır. İnsanın tüm davranışları Allah'ın koyduğu şer'î hükümlere uygun olmalıdır. İslâm insanın neyi yiyip neyi içeceğini, kiminle evlenebileceğini, nasıl giyineceğini, bedeni üzerinde ne kadar tasarruf hakkı olduğunu belirlemiştir.

İslâm insan için meşru hakları 8 maddede sınırlandırmıştır. Demokrasi dini hürriyet ile bireyleri her gün din değiştirme konusunda, sapkın inançlara meyletme konusunda özgür kılarken İslâm **dinin muhafazası** ile ilahi mesajı muhafaza eder. Hiç kimseyi zorla dine girmeye zorlamaz, ancak dini terk etmeyi de yasaklar ki tüm insanlık için en doğru ve sahih akide olan İslâm akidesi korunmuş olsun. Demokrasi ferdî hürriyet ile insana kendi hayatını bile sonlandırma hürriyeti vermişken İslâm **nefsin muhafazası** ile başka birinin ya da kendisinin hayatına kast etmeyi yasaklar ve bunu kısasa kısas ile cezalandırır. Yine demokrasi ferdî hürriyet ile içkiyi, uyuşturucuyu, zinayı ve eşcinselliği serbest kılarken İslâm **aklın muhafazasına** çok önem vermiş ve uyuşturucu maddeler ve sarhoşluk veren her şeyi yasaklamıştır. **Neslin muhafazası** ile zinayı ve eşcinselliği yasaklamıştır ve ağır cezalar koymuştur. Böylece nesebin karışmasını da engellemiştir. Demokrasi mülk edinme hürriyeti ile bireye her türlü kazanç yolunu serbest kılmışken İslâm Müslümanların kazanç yollarını belirlemiş ve **malın muhafazası** ilkesi ile hırsızlığın, sömürünün, talanın, haksız kazancın önüne geçmiştir. Demokrasi düşünce hürriyeti ile her konuda insanlara konuşma özgürlüğü vermişken İslâm, insanların haysiyetinin ve onurunun zedelenmesini yasaklayıcı olarak **şerefin muhafazası** hakkını insana vermiştir. Yine aynı şekilde İslâm hem **emniyetin muhafazası** ile tüm tebaasını koruma altına almış hem de **devletin muhafazası** ile bu hakları uygulayıcı otoriteyi koruma altına almıştır. Zira İslâm, insanlar içinden bir zümrenin çıkar ve menfaatlerini değil, sadece bireyin istek ve arzularını değil toplumun çıkar ve menfaatlerini korumayı esas almaktadır. Toplumun çıkar ve menfaatlerini ise bizatihi şeriat belirlemektedir.

. . . . . .

1 Bakara Suresi 217
2 Buhari, Muslim

HAKİKATİ İFSAT EDEN DÜŞÜNCE: **RASYONALİZM** (AKILCILIK)

İbrahim Er
ibrahimer1971@gmail.com

Rasyonalizm, gerçek bilginin ölçüsünü ve doğruluğunu yalnızca akıl olarak kabul eden görüşlerin meydana getirdiği felsefe akımının genel adıdır. Filozoflara ve yaşadıkları dönemlere göre bu konuda birtakım farklı görüşler ortaya çıkmış olsa da gerçek bilginin akla dayandığı ve doğru bilginin kriterinin yalnızca akıl olduğu, insanın aklında doğuştan "*önsel bilgilerin*" var olduğu ve var olan bu "*önsel bilgiler*" sayesinde de gerçek bilgiye ulaştığı konusunda hemfikir oldular. Onlara göre, insan aklı doğuştan bütün bilgilere sahiptir ve insan hayatını kendisinde doğuştan var olan bu bilgilere göre yaşar. Mesela bu anlayışa göre bir insanın ahlaki durumu, doğuştan kendisinde ahlakla ilgili var olan bilgilerin yaşamı esnasında akıl yoluyla ortaya çıkarılmasıyla/hatırlanmasıyla ilgilidir. Yoksa bunlar sonradan deney ya da tecrübe yoluyla kazanılmış bilgiler değildir.

Rasyonalistler bilgilerin doğruluğunu akılda temellendirirlerken, duyusal/hissî algıyı da yok sayarlar. Çünkü rasyonalizmin idealine göre bilginin kesin, zorunlu ve herkes için geçerliliğinin olması gerekir. Onlar böyle bir bilginin insanın hangi yetisi tarafından verilebileceği hususuna odaklandılar ve buna akıl cevabını vererek duyular yoluyla böyle bir bilgiye ulaşılamayacağına karar verdiler. Onlara göre duyum ve algılar sonucunda ortaya çıkan fikirler, doğruluğu kesin olmayıp değişme ihtimali olan bilgilerdir. Kesin bilgilerin kaynağı ise insanda doğuştan var olan akıl ilkeleridir. En önemli ve eski felsefe okullarından olan Elea Okulu'nun bu konudaki görüşü de *"İnsan gerçeğe ancak akılla, düşünceyle ulaşabilir. Duyuların algıladığı nesneler dünyası ise bir görüntüden ibarettir. Gerçek olanı, değişmeyeni ancak*

akıl kavrar." şeklindedir. Rasyonalist filozoflar, felsefede *"Mutlak Rasyonalizm"* olarak ifade edilen bu anlayışa örnek olarak mantık ve matematik bilgilerini gösterirler. Çünkü bu bilgiler kişiden kişiye değişmeyen, geçmişte ve gelecekte herkes için doğru olan somut bilgilerdir.

Rasyonalizmin ortaya çıkışı İlk Çağ dönemine M.Ö. 600'lü yıllara dayanır. Ancak bütün dönemlerde rasyonalist filozoflar, aklı gerçek bilgiye ulaştırma konusundaki tek yol olarak kabul etmiş ve önsel bilgilerin insanda doğuştan var olduğu konusunda hem fikir olmuşlardır. Akıl bir anlamda bu akımın filozofları tarafından bütün dönemlerde kutsanmıştır. Rasyonalizm/akılcılık tek başına, din ve idealizm hâkimiyetine karşı insan aklının sonsuz ve sınırsız imkânlarına duyulan aşırı güveni ifade eder. Ortaya çıkış sebebinin de toplumda var olan din ve ideallerle mücadeleye dayandığı, özellikle İlk Çağ filozoflarının rasyonalizme bakışları incelendiğinde anlaşılmaktadır. İlk Çağ filozoflarının rasyonalizm anlayışları, Orta ve Yeni Çağ filozoflarının anlayışlarına göre çok daha keskin ve tavizsizdir. Bu çağın filozoflarının rasyonalizm anlayışında dinin ve duyusal bilgilerin yeri kesin bir şekilde yoktur.

Orta Çağ'da ise Müslüman filozof Farabi, İlk Çağ filozoflarının rasyonalist düşüncelerinden etkilenmiş ve İslâm ile rasyonalizmi ilişkilendirmeye çalışmıştır. Farabi, İslâm'ın bir akıl dini olduğunu rasyonalizm üzerinden ispatlamaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Aynı şekilde, genelde matematikçi olan Yeni Çağ filozofları da *"Lahuti/Dini Rasyonalizm"* adı altında, dinin akla uygun olduğu görüşünü savunan görüşler ortaya koymuşlardır. Bu görüşlerle birlikte, İlk Çağ filozoflarının

aksine Yeni Çağ'da dinin akılcılıkla ilişkilendirilmesi rasyonalizme yeni bir boyut kazandırmıştır.

Rasyonalizmde aklın, bilginin varlığının temeli kabul edilmesi, onların kendi ifadeleriyle evreni oluşturan tüm nesneler hakkında kesin bilgi edinmek içindir. Onlara göre akıl birtakım ilkeler ya da yetilerle donatılmıştır. Bu ilkeler sayesinde de aklın, evren hakkındaki kesin gerçekleri tam olarak bilme gücü vardır. Aslında onlar, evreni oluşturan nesneler diye ifade ettikleri insan, hayat ve kâinat hakkındaki sorgulamayı yaparken; akli bilgiye kutsama derecesinde güvenmeleri sebebiyle, kendileri ile duyusal bilim diye ifade ettikleri somut olmayan şeyler arasına set çekmiş oldular. Böylece daha başlangıçta hata yaparak doğru çözüme ulaşmanın önünü kapatmış oldular. Sonuçta insan, fıtri olarak duyu organları vasıtasıyla algılamış olduğu bütün varlıkların/eşyanın nasıl var olduğunu sorgulama ihtiyacı duyar. Bu sorgulama insan, hayat ve kâinat üzerine yaptığı bir sorgulamadır. Bu sorgulama ihtiyacı, insanda tedeyyün/dindarlık içgüdüsünün bir tezahürü olarak varlıkları/eşyayı algılamaya başladığı andan itibaren başlar ve eşyanın varlığı hakkında akla kanaat ve kalbe güven verici bir çözüme ulaşamadığı müddetçe devam eder. İşte rasyonalist filozoflar, bu sorgulama konusuna en baştan hatalı yaklaşarak; insan, hayat ve kâinat ile ilgili doğru sonuca ulaşamadılar.

Aklı, hakikatin yani gerçek bilginin tek ölçüsü olarak kabul eden bu anlayışın, gerçekte ne anlam ifade ettiğini anlayabilmek için meseleyi aklın tanımı çerçevesinde ele almak gerekir. Her ne kadar rasyonalistler, nesneler üzerindeki duyusal algıyı soyut bilgi kabul edip akıl yürütmede bir etken olarak değerlendirmeseler de, duyu organları vasıtasıyla algı olmadan akıl yürütme işlemi gerçekleşmez. Akıl yürütme işlemi, vakıanın duyu organları vasıtasıyla beyine iletilmesi ve beyindeki öncül bilgiler vasıtasıyla vakıa hakkında hüküm verilmesi işlemidir. Dolayısıyla beynin bir vakıa hakkında hüküm verebilmesi için öncelikle o vakıayı duyu organları vasıtasıyla algılaması gerekir. Asıl duyusal algı, vakıanın duyu organları vasıtasıyla algılanması işlemidir. Onların iddia ettiği gibi akli algı gerçek bilgiyi, duyusal algı da somut olmayan bilgiyi verir düşüncesi doğru değildir. Çünkü algılama yalnızca duyu organlarının görevidir. Akıl yürütme bir algılama işlemi değil, duyu organları vasıtasıyla algılanan vakıa hakkında fikir üretme işlemidir. Bu nedenle akli algılama diye bir şeyin vakıası yoktur.

> Aklın hakikatin tek ölçüsü kabul edildiği bu anlayışa göre, algı sınırlarımızın dışında kalan ve Allah Subhânehû ve Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de bildirdiği melekler, şeytan, cennet-cehennem, cinler vb. gaybi olan şeylerin hepsi "duyusal bilgi" kapsamına girdiği için gerçek olmayan ya da gerçekliği sorgulanan bilgiler olarak değerlendirilirler.

Rasyonalist/akılcı anlayışa göre, duyu organlarının sınırı dışında (onlara göre akli algının dışında) kalan her şey yok hükmündedir, gerçek değildir ya da düşük derecede bir bilgidir. Duyusal bilgi olarak isimlendirdikleri bu bilgiler, felsefedeki en düşük derecedeki bilgi türünü ifade eder. Kanaatlerden ve zanlardan meydana gelen, net olmayıp zihinde tasavvura ihtiyaç duyulan bilgi türleri de bu kapsama girmektedir. Rasyonalizme göre duyusal algı, netlik içermeyen bulanık bir algı deneyimi olduğu için, nesnelerin genel düzendeki yerlerini tam ayırt edemez ve bu konuda açık ve net olmayan kavramların ortaya çıkmasına neden olur. Sonuçta duyusal bilgi, rasyonalizmin/akılcılığın hakikatin ölçüsü kabul edildiği yerde gerçekliği kabul edilmeyen ve sorgulanan bir bilgi türüdür.

Aklın hakikatin tek ölçüsü kabul edildiği bu anlayışa göre, algı sınırlarımızın dışında kalan ve Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'nın Kur'an-ı Kerim'de bildirdiği melekler, şeytan, cennet-cehennem, cinler vb. gaybi olan şeylerin hepsi *"duyusal bilgi"* kapsamına girdiği için gerçek olmayan ya da gerçekliği sorgulanan bilgiler olarak değerlendirilirler. Yine akıl, hakikatin tek ölçüsü kabul edildiğinde; hayatın gayesi Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'nın rızasının kazanılması olmaktan çıkar, yerini hayatı akıl ve mantık çerçevesinde yaşamak alır. Hayattaki amellerin ölçüsü olan haram ve helal çerçevesindeki hayatı tanzim eden İslâmi fikir, görüş ve hükümlerin akıl süzgecinden geçirilmesi, akla uygun olanların alınması, uygun olmayanların da terk edilmesi gerekir. İşte aklı, hakikatin tek ölçüsü olarak kabul etmenin yani rasyonalist felsefenin ortaya çıkardığı sonuçlar bu şekildedir. Şu anda ümmetin evlatları üzerinde meydana gelen tedavisi zor olan büyük tahribatlar bu düşüncenin eseridir.

Rasyonalistler, bilginin tek doğu kaynağının akıl olduğu yargısına vardıktan sonra, aklın ne olduğu ve bilgileri nasıl ürettiği konusuna odaklandılar ve özetle de *"İnsanda doğuştan var olan önsel bilgilerin, hayatın ilerleyen yıllardaki doğal akışı esnasında hatırlanması."* şeklinde bir sonuca vardılar. Felsefecilerin akıl konusunda ortaya koymuş olduğu bu görüş tamamen hatalıdır. Çünkü akıl, zaman içerisinde karşılaşılan nesne ve olaylar karşısında doğuştan gelen birtakım bilgilerin hatırlanması değil, insanın duyu organları vasıtasıyla algılamış olduğu eşya ve olaylar (vakıa) hakkında kendisinde var olan öncül bilgileri kullanarak beynin hüküm vermesi, düşünce ortaya koyması işlemidir. Onlar akıl yürütmede duyuların varlığını kabul etmeyerek birinci büyük hatayı yaptılar ki sağlıklı duyular olmadan yine onların tabiriyle *"evrendeki nesnelerin"* algılanması mümkün değildir. Algılanamayan şeyler üzerinde ise akıl yürütme eylemi gerçekleşemez. Mesela görme duyusunu kaybetmiş bir insandan, elinde tuttuğu bir çiçeğin rengi hakkında fikir beyan etmesini bekleyemezsiniz. O elinde tuttuğu çiçek hakkında ancak, sağlıklı olan koku alma ve dokunma duyularıyla algılayabildiği kadarıyla fikir beyan edebilir.

Felsefecilerin akıl konusundaki ikinci büyük hatası da önsel bilgi diye beyan ettikleri öncül bilgilerin insanda doğuştan var olduğu konusundaki ön kabulleridir. Rasyonalist filozofların hemen hemen hepsinin hemfikir olduğu husus, insanın aklıyla kavrayabildiği ezeli ve ebedi hakikatlerin varlığıdır. Onlara göre doğuştan olan matematik, ahlak ilkeleri, akıl prensipleri, tanrı fikri gibi bilgiler sayesinde akıl, bunlar ve benzeri daha birçok genel, kesin ve zorunlu bilgilere ulaşabilir.

Öncül bilgiler ister onların bahsettiği gibi birtakım ilkeler ve prensipler şeklinde isterse de her bir vakıa için ayrı olsun, şayet öncül bilgi insanda doğuştan var olmuş olsaydı insanın karşılaşmış olduğu her yeni nesne veya olay hakkında doğuştan gelen öncül bilgilerini hatırlayarak fikir ortaya koyabilmesi gerekirdi. Oysa insanlar kendilerinde öncül bilgi olmadığı hiçbir şey hakkında hüküm veremezler, o şeyi sadece hissedebilirler. Rasyonalistlerin iddia ettiği gibi matematik, ahlak ilkeleri, akıl prensipleri, tanrı fikri gibi aynı zamanda birçok bilgiye de taban oluşturan konularla ilgili öncül bilgiler insanda doğuştan var olan bilgiler değildir. Bunlardan tanrı fikri, güçlü olana boyun bükme ve kulluk etme anlamına gelir ki bu insanda var olan dindarlık içgüdüsünün ortaya çıkma şeklidir. Dolayısıyla bunun insandaki varlığının akılla bir ilgisi yoktur. Aklın bundaki rolü, insanı bu konuda kalbe güven verici bir şekilde kulluk edilecek yegâne gücü tespit etmektir.

> Felsefecilerin akıl konusundaki ikinci büyük hatası da önsel bilgi diye beyan ettikleri öncül bilgilerin insanda doğuştan var olduğu konusundaki ön kabulleridir. Rasyonalist filozofların hemen hemen hepsinin hemfikir olduğu husus, insanın aklıyla kavrayabildiği ezeli ve ebedi hakikatlerin varlığıdır.

Ahlak ilkeleri ve akıl prensipleri vb. gelince, bu temel nitelikteki bilgilerin, dünyanın çeşitli bölgelerinde modern diye tabir edilen toplumlardan uzak, ilkel şartlarda yaşayan kabilelerde bile var olduğu aşikârdır. Bu bilgilerin en moderninden en ilkeline kadar bütün toplumlardaki varlığı, rasyonalist filozofların öncül bilgilerin insanda doğuştan var olması görüşünü destekler niteliktedir. Ancak insan, bekası ve huzuru için düzenli olarak doyurmak zorunda olduğu içgüdü ve uzvi ihtiyaçlardan müteşekkil bir varlıktır. İnsanın içgüdü ve uzvi ihtiyaçlarının doyumuna yönelik bütün istek ve hareketleri, insanın davranışlarını meydana getirir. İşte ilkel şartlarda yaşayan toplumlarda bile var olan bu temel bilgi ve prensipler insanın doyumunu gerçekleştiren bu davranışların tanzimi ile alakalıdır. Bu tanzimin kaynağı ise ya vahiydir ya da insan aklıdır. Bunun üçüncü bir şıkkı yoktur. İnsan aklına gelince, onun ortaya koyduğu tanzimin doğuştan gelen öncül bilgilerle ilgisi yoktur. Onları belirleyen bizzat doyumun gerçekleştiği vakıa ve bu vakıa içerisinde elde edilen tecrübelerdir. Dolayısıyla önce fiil gerçekleşir, ardından da gerçekleşen fiile göre bilgi, prensip, nizam vb. şekillenir. Ortaya çıkan sonuca göre de bunlarda ya değişiklikler yapılır ya da baştan yenilenir. Şayet rasyonalistlerin iddia ettikleri gibi öncül bilgi doğuştan var olsaydı bilgi, prensip, nizam vb. ne varsa hepsinin fiil gerçekleşmeden ortaya konulması, ortaya konulduktan sonra da bir daha değiştirilmemesi gerekirdi.

Matematik, rasyonalist filozofların hepsinin öncül bilgilerin insanda doğuştan var olduğuna ve aklın gerçek bilginin tek ölçüsü olduğuna delil olarak göster-

dikleri en sağlam kanıttır. Çünkü geçmişten geleceğe bütün insanların doğruluğunu kabul ettiği, dünyanın her yanında birbiriyle hiç alakası olmayan insanların en basit toplama işleminden, teknolojik hesaplamalara kadar kullandığı bir bilgidir. Dolayısıyla onlara göre böyle bir vakıanın varlığı, bu bilginin öncül bilgi olarak doğuştan insanda var olduğuna kesin delildir. Ancak matematikle ilgili bu durum, onun doğuştan öncül bilgi olarak insanlarda var olmasından ve hayatın akışı içerisinde hatırlanmasından değil, dünyada bu işlemlerin yapılabileceği başka bir yöntemin olmamasındandır. En basit ifadeyle, dünyanın her yerinde iki kalemin yanına iki kalem daha koyduğunuzda dört kalem yapması bu işin vakıası ile alakalı bir durumdur ve doğuştan gelen bir öncül bilgiyle hiçbir alakası yoktur.

Akıl, vakıanın (eşya veya olay) duyu organları vasıtasıyla beyne iletilmesi, beyindeki var olan öncül bilgilerle o vakıa hakkında fikir ortaya konulması işidir. Dolayısıyla öncül bilgiler, akıl yürütme işleminin dinamiklerinden birisidir. Rasyonalistlerin iddia ettiği gibi insandaki öncül bilgilerin varlığı doğuştan değildir. Şayet bu bilgilerin varlığı doğuştan olmuş olsaydı bir çocuğun etrafındakileri algılamaya başladığı andan itibaren öğrenmek için sürekli sorular sormasına gerek kalmazdı. Bilgi, ne komünistlerin iddia ettikleri gibi insandan önce ne de felsefecilerin görüşlerindeki gibi doğuştandır.

İnsan doğuştan bilgi sahibi değildir. Ancak fıtratında var olan tedeyyün/dindarlık içgüdüsünün gereği, duyu organları vasıtasıyla algılamış olduğu tüm eşyayı/yaratılmışları sorgulama keyfiyeti vardır. Bu sorgulama, insan, hayat ve kâinat hakkında bir sorgulamadır ki bu sorgulama onların varlığı, öncesi ve sonrası hakkında akla kanaat ve kalbe güven verici bir çözüm bulana kadar devam eder. Dolayısıyla insanın bilgiye ulaşması doğduktan sonradır. Allah *Subhânehû ve Teâlâ* şöyle buyuruyor:

وَعَلَّمَ اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ فَقَالَ اَنْۢبِـُٔوْنِى بِاَسْمَآءِ هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ قَالُوْا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ اِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۭ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ

"Ve Adem'e isimlerin hepsini öğretti. Sonra onları meleklere yöneltip: Eğer doğru sözlüyseniz bunları bana isimleriyle haber verin, dedi. Dediler ki: Sen yücesin, bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Gerçekten sen her şeyi bilen, hüküm ve hikmet sahibi olansın."[1]

İşte bilginin gerçek durumu budur. Rasyonalistlerin ortaya attığı öncül bilgilerin belli temel prensipler hâlinde insanda doğuştan var olduğu ve bu vesileyle insanın yapmış olduğu akli algıların tek gerçek bilgiyi ortaya çıkardığı, akli algılar dışında kalan duyusal algıların ise gerçek bilgiyi yansıtmadığı anlayışı külliyen yanlıştır. Bu anlayışla rasyonalistler, aklın görev ve sınırlarının çok ötesine geçerek ona olması gerekenden daha fazla vasıf yüklemiş ve bir anlamda kutsayarak onu gerçeğin tek ölçüsü olarak kabul etmişlerdir.

Rasyonalizmin Müslümanlar üzerindeki asıl tahribatı, 18. yüzyıl filozoflarının akılcılık ve din üzerine ortaya koydukları görüşlerle olmuştur. Lahuti/dini rasyonalizm, dinin akla uygun olduğu görüşünü savunur. Onlara göre din ve akıl, her ikisi de Allah vergisi olduğu için birbirleriyle kesinlikle çatışmazlar. Ancak bu konuda da tek gerçek olan, aklın ortaya koyduğudur ve bu nedenle yalnız akla güvenilebilir. Dinî inançlarda da yalnızca mantığa uygun ve akli bilgilerin yönlendirip tasdik ettiği şeylere inanılır. İşte bu konuda 18. yüzyıl filozoflarının görüşlerinin genel özeti de bu şekildedir.

Müslümanlar hicri ikinci asırdan itibaren Yunan ve Hint felsefelerinin etkilerini üzerlerinde hissetmeye başlamışlardır. Bu felsefi görüşlerin etkisiyle Müslümanların çoğu, bu felsefi görüşlere cevap verme kastı ile kendilerini bir anda yüzyıllar boyu sürecek olan tartışmaların içinde buldular. Hatta *"Kaza ve Kader"* gibi akidevi bir meselede dahi kafa karışıklığı yaşadılar ve onlara cevap verme adına meseleyi onların baktığı pencereden değerlendirmeye çalıştılar. Rasyonalizm konusunda İlk Çağ filozoflarından bizzat etkilenen Farabi, Aristo ve Plotinos'un akılcılık anlayışı üzerinden İslâm dininin bir akıl dini olduğunu ispatlamaya yönelik çalışmalar yaptı. Bu ve benzeri türden felsefi görüşlerin, İslâm tarihi boyunca Müslümanları etkilediği vakıa sayısı oldukça fazladır. Bu felsefi tartışmalarla Müslümanlar enerjilerini boşa harcarlarken, aynı zamanda felsefi tartışmaların konusu olan meseleler de daha karışık ve içinden çıkılmaz bir hâl aldı.

Ancak, daha önceki felsefi etkileşimler Müslümanlar üzerinde olumsuz derin etkiler bıraktı ise de Müslümanlar felsefi akımlardan hiçbir dönemde bu son yüzyılda etkilendikleri gibi etkilenmediler. Onların rasyonalizmden etkilenmeleri öyle bir boyuta vardı ki bilerek ya da bilmeyerek, aklın ölçü alanına girip girmediğine bakmaksızın İslâm ile ilgili her şeyi akıl süzgecinden geçirme gafletine düştüler. Hatta İslâmi fikir, görüş ve hükümlerin doğru olup olmadığı ve bugün uygulanıp uygulanamayacağı gibi hususları dahi aklın konusuymuş gibi ele alır hâle geldiler.

Burada, rasyonalizmin etkisiyle kendisine *"Deizm"* denen ve son yıllarda moda olan "fikir vebasına" kaptıranlardan bahsetmiyoruz bile. Onların, yaratıcının varlığını kabul edip (nasıl ediyorlarsa?), hiçbir vahyi/dini kabul etmeyen bir topluluk olarak durdukları yer ve haklarındaki hüküm bellidir. Bizim kastımız, bugün ümmetin içerisinde bulunan ve kendilerinin Müslüman olduğunu bildiğimiz insanların içinde bulundukları acınası hâldir. Hatta bu acınası hâl, bugün ümmetin önünde âlim sıfatıyla bulunan ve isimlerinden akademik kariyerleriyle birlikte bahsedilen şahsiyetlerde daha da barizdir. Onlara hüsn-ü zanda bulunarak rasyonalizmin/akılcılığın etkisiyle kafalarının karışık olduğunu ve bu kafa karışıklığından dolayı da özellikle *"İslâm'ın akıl dini"* olması meselesinde ciddi hatalar yaptıklarını düşünüyoruz.

Rasyonalistlerin iddia ettikleri gibi akıl, hakikatler için bir ölçüdür ancak bütün hakikatlerin ölçüsü değildir. Aklın, hakikatler için ölçü olduğu alan yalnızca duyu organlarımızla algılayabildiğimiz yaratılmışlar/eşya ile sınırlıdır. Çünkü akıl, duyu organlarıyla algılayamadığı şeyler hakkında fikir yürütemez, bir hüküm ortaya koyamaz. Aklın eşya hakkındaki düşünüşü ise insan, hayat ve kâinat hakkında akla kanaat ve kalbe güven verici külli/bütüncül bir düşünüştür. Bu külli/bütüncül düşünüş insanı içinde hiçbir şüpheyi barındırmayan kesin bir tasdikle sınırsız olan, aciz ve eksik olmayan bir yaratıcının varlığına götürür ki O da Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'dır.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهٗ يَنَابِيعَ فِى الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا مُخْتَلِفًا اَلْوَانُهٗ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرٰيهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهٗ حُطَامًا اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ

"Allah'ın gökten su indirdiğini, onu yerden kaynaklara geçirdiğini, sonra onunla değişik renklerde ekinler çıkardığını görmedin mi? Sonra kurur ve sen onu sararmış hâlde görürsün. Sonra onu bir çöp hâline getirir. Şüphesiz bunda akıl sahipleri için bir öğüt vardır."[2]

Akıl, Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'nın varlığını ve birliğini, O'nun yarattıkları üzerinden ispatlama keyfiyetine sahiptir. Yine akıl, aynı şekilde Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in, Allah'ın Rasulu olduğunu ve Kur'an-ı Kerim'in de Allah'ın kelâmı olduğunu akli olarak ispatlamaktadır. İşte İslâm'ın akıl dini olmasında aklın fonksiyonu bunlardan ibarettir. İslâm'ın akıl dini olması demek, aslının akılla sabit olması demektir. Aklın bundan sonraki görevi ise bu ispatın ardından iman ederek, vahyi anlamaya çalışıp vahyin getirdiklerinin tümüne tam bir teslimiyetle teslim olmaktır. Çünkü İslâm'ın aslı yani varlığının, doğruluğunun ve bir yaratıcı tarafından peygamber aracılığı ile gönderildiğinin akli olarak ispatlanması, ondan vahiy yoluyla gelecek olan her şeyin doğruluğunun da akli olarak ispatlanması ve tasdik edilmesi demektir. İşte bu nokta, rasyonalistlerin ve onların etkisiyle haddi aşan akılların durmaları ve hadlerini bilmeleri gereken noktadır.

فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِى فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ذٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

"Öyleyse sen yüzünü Allah'ı birleyen (bir hanif) olarak dine, Allah'ın o fıtratına çevir ki insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışı için hiçbir değiştirme yoktur. İşte dimdik ayakta duran din (budur). Ancak insanların çoğu bilmezler."[3]

. . . . . .

1 Bakara Suresi 31-32
2 Zümer Suresi 21
3 Rum Suresi 30

Ahmet Sivren
ahmetsivren.as@gmail.com

İNSANI İFSAT EDEN DÜŞÜNCE: **HÜMANİZM** (İNSANCILIK)

Fransızca kökenli *"humanisme"* kelimesinin karşılığı olan *"hümanizm"*, bilimsel felsefik bir kavram olarak *"insancılık, beşeriyetçilik, insan odaklılık, insan merkezcilik"* anlamlarında kullanılır. Bu anlayış, tanrı merkezcilik yerine insan merkezli; insanın rızasını ve hoşnutluğunu esas alan bir bakış açısıdır. Buna göre fiil ortaya konulurken tanrının/yaratıcının değil, insanın faydası, rızası, hoşnutluğu esas alınır.

Tarihsel arka planı olarak Antik Yunan'a kadar dayandırılabilse de hümanizm terimi 19. yüzyılın başlarında, 15. yüzyıl İtalya'sında klasik edebiyatla ilgilenen kimseler için söylenen *"umanista"* sözcüğünden dayandırılır.

Hümanizmin önemli temsilcileri arasında İtalyan edebiyatının kurucusu Dante (1265-1321), soneleriyle tanınan İtalyan şairi Petrarca (1304-1374), hikâye türünün ünlü ismi İtalyan yazar Boccacio (1313-1375), Fransız edebiyatının kurucusu sayılan şair Villon (1431 -1463), roman türünün doğmasında öncülük etmiş Fransız yazar Rabelais (1490-1553), Fransız şair Ronsard (1524-1585), deneme türünün babası, Fransız yazar ve düşünür Montaigne (1533-1592), türünün ilk örneği sayılan Don Kişot romanıyla dünyaca tanınmış İspanyol yazar Cervantes (1547-1616), İngiliz ve dünya tiyatro edebiyatının büyük sanatçısı Shakespeare (1564 -1616) sayılabilir.

Hümanist düşünüş Türkiye'de ancak cumhuriyet döneminde etkili olmuştur. Nurullah Ataç, Orhan Burian, Sabahattin Eyüboğlu ve Vedat Günyol'un başını çektiği bazı deneme yazarları çağdaş düşünceyle beslenmiş bir hümanizmi savunmuşlardır. Bu yazarlara göre, hümanizm akımıyla bir ilgisi olmasa da ilk Türk

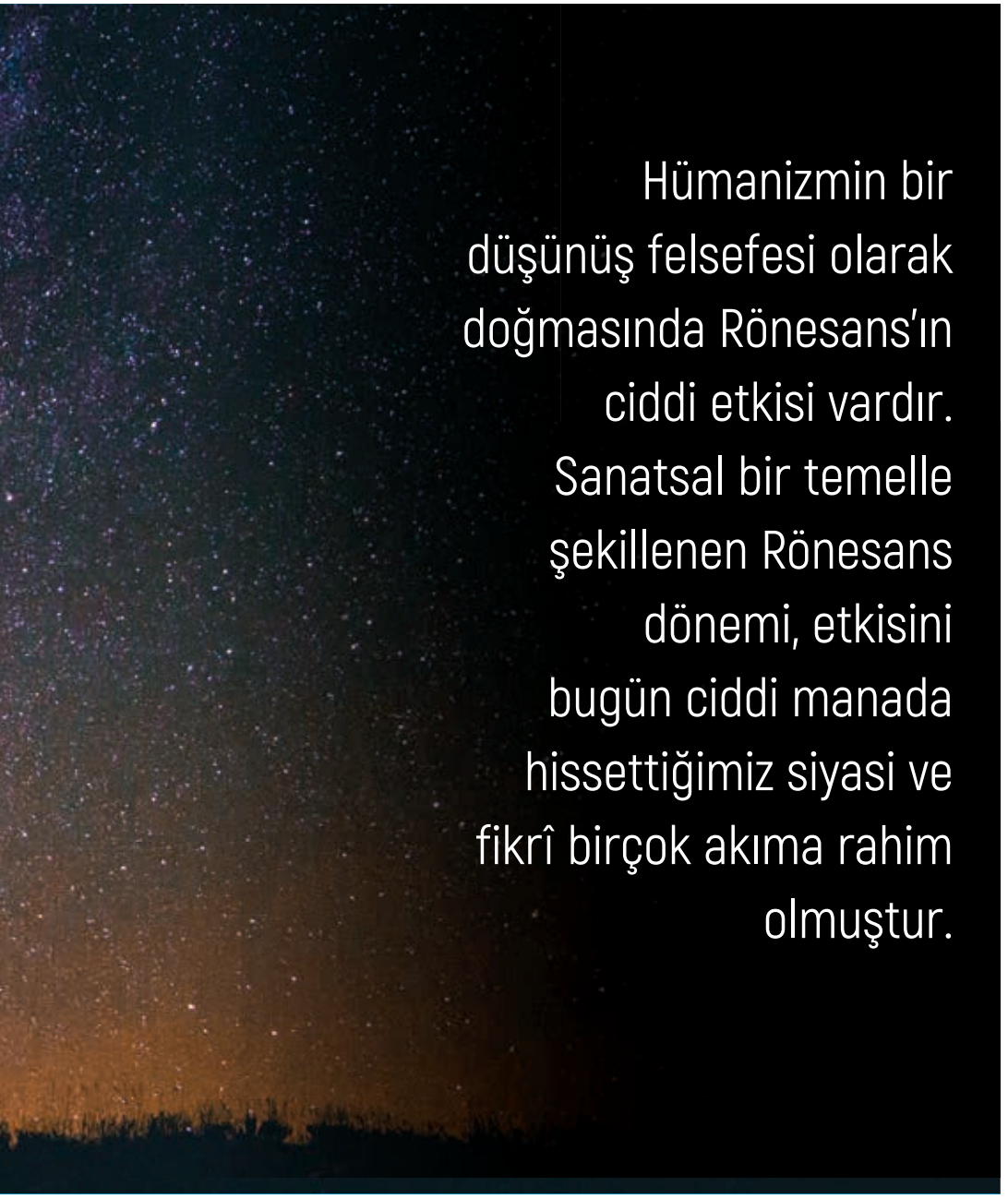

Hümanizmin bir düşünüş felsefesi olarak doğmasında Rönesans'ın ciddi etkisi vardır. Sanatsal bir temelle şekillenen Rönesans dönemi, etkisini bugün ciddi manada hissettiğimiz siyasi ve fikrî birçok akıma rahim olmuştur.

hümanisti Yunus Emre'dir. Ancak Yunus Emre'de insan sevgisinin tasavvuftan kaynaklandığı da unutulmamalıdır.

Hümanizmin bir düşünüş felsefesi olarak doğmasında Rönesans'ın ciddi etkisi vardır. Sanatsal bir temelle şekillenen Rönesans dönemi, etkisini bugün ciddi manada hissettiğimiz siyasi ve fikrî birçok akıma rahim olmuştur. Bu minvalde hümanizmi belki de bu akımların en önemlisi saymak gerekir. Çünkü "insana insan olduğu için değer veren" bu felsefi anlayış, reform hareketleriyle doğan Rönesans içinde adeta kendini bulur. Orta Çağ kilise hâkimiyetinden kendini kurtaran sanat anlayışı, özellikle eski Roma-Yunan medeniyetinden de etkilenerek "yeni" bir sanat anlayışını doğurur. Edebiyat, resim ve heykeltıraşlık gibi sanat akımlarının insan potansiyeline odaklanan bakış açısı ile dinin/tanrının hayattan, hayatın işlerinden uzaklaştırılması fikri ortaya çıkmıştır. İnsan merkezli bu anlayışa göre her şey insan içindir ve bu döneme damga vuran slogan belki de Alberti'nin[1] *"İnsan istediğinde her şeyi yapar."* sözüdür.

1453 yılında İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesi, burada bulunan birçok bilim adamı, sanatçı ve düşünürün Avrupa'ya özellikle de İtalya'ya göç etmelerini sağlamıştır. İtalya'da kendisine bulduğu uygun zeminde yeşeren ve gelişen sanat ve fikir akımları, zamanla hemen hemen Avrupa'nın tamamına yayılmış, bugün Rönesans ve reform hareketleri diye andığımız sürecin fitilini ateşlemiştir.

Lâtince "homo" (insan) veya "humanus"tan (insan) gelen "hümanizm" kelimesi, Batı dillerinde 18. yüzyılın ortalarından itibaren görülmekle birlikte, 1850'lerde yaygın bir biçimde ve bugünkü anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Hümanizm'in genel anlamı *"İnsanlık aşkı, insaniyete muhabbet, insancıllık/insancılık; insanı, renk, ırk, din ve mevkiini dikkate almadan sevmek, onun hayrını düşünmek"* özel anlamı *"Rönesans çağında Eski Yunayı ve Lâtin edebiyatına dönüp ona değer vereyi, tanıtan, araştıran öğreti."* felsefi anlamı ise *"İnsani değerlerin savunulmasını esas alan dünya görüşü."* veya *"Genel olarak, akıllı insan varlığını tek ve en yüksek değer kaynağı olarak gören, bireyin yaratıcı ve ahlaki gelişiminin, rasyonel ve anlamlı bir biçimde, doğaüstü alana hiç başvurmadan, doğal yoldan gerçekleştirebileceğini belirten ve bu çerçeve içinde insanın doğallığını, özgürlüğünü ve etkinliğini ön plana çıkartan felsefi akımdır."*[2]

İlk belirtileri 14. yüzyılın başlarında İtalya'da görülmeye başlayan hümanizm ve Rönesans, asıl gücüne 15. yüzyılda ulaştı ve 16. yüzyılın sonuna kadar da varlığını sürdürdü. İtalyan asıllı Dante (1265-1321), Petrarca (1304-1374) ve Boccacio (1313-1375) hümanizm ve Rönesans'ın ilk müjdecileridir. Söz konusu üç şahsiyet, kendilerini Antik Çağ'a bağlayan ama yüzyıllar önce kopmuş bulunan kültür ve sanat köprüsünü yeniden kurmaya ve böylece hümanist düşünce ve Rönesans hareketini başlatmaya muvaffak olmuşlardır, İtalya'dan sonra 15. yüzyılda İspanya, Portekiz, Fransa, İngiltere ve Almanya'ya sıçrayan hümanizm ve Rönesans, bu ülkelerde de birbirine çok yakın anlayış içinde hayat bulmuştur.[3]

Hümanizm kavramı, günümüzde *"insan sevgisi", "insanı sevmek"* olarak resmedilmeye çalışılsa da bundan çok daha öte bir şeydir. Açıkçası *"insanı sevmek"* gibi masum bir ifade yerine *"insanın tanrılaştırılması/ilahlaştırılması"* anlamına gelen derin arka plana dikkat çekmek gerekir. Gerek eski Roma-Yunan felsefesinde gerekse de Rönesans döneminde yeşerip gelişerek bugünkü hâlini alan anlayışta görülen şey aslında tam olarak budur: insanın ilah/tanrılaştırılması!

"İnsanın tanrılaştırılması" ifadesiyle hayatın, dünya işlerinin, dinî argümanlarla değil de insanın kendi aklından çıkardığı hükümlerle düzenlenmesi anlaşılmalıdır. Buna göre tanrının/yaratıcının değil de insanın rızası esas alınmalıdır. İşte hümanizm tam anlamıyla bunu ifade eder.

Orta Çağ sonrası düzlemde hayatın işlerini tanrı adına yürüten kilise tahakkümüne karşı bir tavır olarak ortaya çıkan sekülarizm, dini hayattan ayıran anlayışla insanları etkilemiş ve etkisi bugüne dek uzanan hâkimiyetini o dönemden ilan etmiştir. Dolayısıyla hümanizmin de dinin hayattan ayrılması esası noktasında sekülarizmle benzeştiği söylenebilir. Zira hümanizm, insanı özgürleştirme mücadelesinin bayraklaşmış ifadesidir.

Yine hümanizme göre "doğruyu bulma" insanın yine insani çabalarıyla mümkün olan bir yetidir. Bu çabada herhangi bir doğaüstü güce, gizeme, mistisizme, gelenek ve daha başka bilimsel kanıt ve mantıkla ortaya konulamayan yöntemlere başvurulmaz. Bu arayışta asıl olan bilimsel şüphecilik ve bilimsel metottur. Dolayısıyla "doğru" insanın kendi çabasıyla bilimsel metotla elde ettiği doğrulardır. Doğru ve yanlış konusunda yegâne hüküm mercii insandır, insan aklıdır. Bunun dışında herhangi bir otoritenin varlığı kabul edilemez.

Hümanizm felsefesinde temel düşünce, çeşitli otoriteler karşısında insanı özgürleştirmek, ondaki potansiyeli açığa çıkarmaktır. Bundan mütevellit onun için bir "kutsal" yoktur ya da onun *"yegâne kutsalı insandır"* da denilebilir.

Bugün kimi Müslümanların, *"insanı sevmek"* ya da tasavvuftaki *"yaratılanı severiz yaratandan ötürü"* anlayışının farklı bir tezahürü olarak lanse etmek suretiyle hümanizmi savunması, fikirsel açıdan bir düşüklüğün ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira aklıselim hiçbir Müslümanın hümanizmin fikrî-felsefi altyapısını bildiği hâlde onu savunması düşünülemez. Yukarıda da ifade edildiği üzere- yaratıcının yerine insanı koyan hiçbir anlayışın İslâm'da yeri yoktur; üstelik İslâm nazarında bu, açık küfürdür.

> Hümanizme göre "doğruyu bulma" insanın yine insani çabalarıyla mümkün olan bir yetidir. Bu çabada herhangi bir doğaüstü güce, gizeme, mistisizme, gelenek ve daha başka bilimsel kanıt ve mantıkla ortaya konulamayan yöntemlere başvurulmaz. Bu arayışta asıl olan bilimsel şüphecilik ve bilimsel metottur.

Bu felsefeye göre; *"Hümanizm insanın kapasitesine iyimser yaklaşır, bunun yanı sıra insan doğasının tümüyle iyi ya da tüm insanların hümanizmin savunduğu ussalcı ve manevi değerlere ulaşabileceğini savunmaz. Bu hedef birey için azim ve diğerlerinin yardımını gerektirir. İnsanın gelişimidir hümanizmin ereği, bütün insanlar için hayatı daha iyi yapmak. Hümanizm güzel şeyler yapmaya, şimdi ve burada iyi yaşamaya ve geleceğe daha iyi bir dünya bırakmaya yoğunlaşır."*[4]

Batılı hemen hemen her felsefi görüşte olduğu gibi bu kavram da süslü ifadelerle kendini tarif etmiş fakat pratikte insanlığa verdiği şey; kargaşa, zulüm ve ölüm olmuştur. Çünkü insanın nizam koymada kendisini yegâne otorite addetmesi, insan vakasından kaynaklanan açmazları görememesi dünyanın bugünkü hâlini almasında başlıca etkendir. Zira tıpkı yaratmakta olduğu gibi hükmetmek de yaratıcının, Allah'ın tekelindedir. Fakat beşer kaynaklı ideolojik yaklaşımlar bu hakikati perdelemekte ve Allah'ın arzında hükmetme yetkisini kendisinde görmektedir.

O hâlde objektif bir bakışla insan vakasını ortaya koymak gerekmektedir ki insan üzerine odaklanmış hatta tapınırcasına insanı kutsallaştırmış hümanist anlayışın insana yüklediği anlamın tutarsızlığı gözler önüne serilebilsin…

İnsan, içgüdü ve uzvi ihtiyaçları olan düşünebilen bir varlıktır. Tarih boyunca farklı birçok tanımlaması yapılmasına rağmen insan için yapılan en doğru tanım budur. Çünkü bu tanım *efradını cami ağyarını mani*dir. İnsan vakası incelendiğinde onda, kendisinden kurtulamayacağı birtakım özelliklerin olduğu görülür. Bunlar:

Sınırlılıktır ki insanın bedeni, hücreleri, görmesi, duyması hep bir yere kadardır. Aklı dahi böyledir, ön bilgi ve hissetme olmadan akıl yürütemez.

Acizlik, eksikliktir ki insan sürekli başkasına, başka şeylere ihtiyaç duyar, kendi yegâne varlığı ile hayatını idame ettirmede yeterli değildir.

Çelişkililiktir ki insan kendi kararlarında bile çoğu zaman çelişkiye düşer, dün aldığı bir kararın bugün hatalı olduğunu görür ve tam aksi bir yönde karar alabilir.

Muhalifliktir ki insan aldığı kararlarda genellikle diğer insanlara muhalefet eder. Daha doğrusu aldığı kararlar, bütün insanların razı ve memnun olduğu kararlar olmaz, herkesi her zaman ve her zeminde razı edemez!

Bu ve benzeri durumlar gösterir ki insan, sınırlı, aciz, çelişkili vakıasıyla insanlar üzerinde hüküm koyucu olamaz. Olsa dahi bu kararlar, insanlığı huzura değil kaos ve kargaşaya götüren kararlar olur. Velev ki çok dâhi, üstün zekâlı olsa bile bu dehası ile insanlar için bir ideoloji ihdas etmiş olsa bile bu böyledir. *"Kendisinde bulunan deha ile bir şahsın zihninde doğan ideoloji ise batıldır. Çünkü o ideoloji sınırlı olan, varlığı bütün yönleriyle kavramaktan aciz bulunan bir akıldan doğmuştur. Çünkü nizam koyma hususunda insan anlayışı; yaşadığı çevrenin tesiri altında kalmaya, çelişkiye düşmeye, ihtilafa ve değişikliğe mahkûmdur. Bunlar ise çelişkili bir nizamın meydana gelmesine, dolayısıyla insanlığın huzursuzluğuna, mutsuzluğuna sebep olur. Bundan dolayı bir şahsın zihninde doğan ideolojinin hem akidesi hem de bu akideden çıkan nizamı batıldır."*[5]

Dolayısıyla insanı, insan tarafından ortaya konmuş nizamların kalkındırması, insanlığı huzura çıkarması, ona mutluluk sunması mümkün değildir. Hâl böyleyken hümanizmin insanı kutsayan ve onu hayat hakkındaki mefhumların kaynağı olarak gören anlayış baştan hatalı olmaktadır.

"İnsanı sevmek" olarak yedirilmeye çalışılan hümanizmin İslâmi çevrelerde yaptığı etkiye gelince, bu anlayış kimi Müslümanları:

•Dost-düşman ayrımı yapamamaya dolayısıyla kâfirleri hoş görmeye...

•Müslümanlar için vazedilmiş bir farz olarak cihadı terk etmeye ya da "savunma cihadı" olarak algılamaya…

•Allah'ın insanlar için koyduğu nizamlar yerine insan yapımı nizamlara tâbi olmaya...

•İslâm'ın temel direklerinden olan emr-i bi'l ma'ruf ve nehy-i ani'l münker sorumluluğundan kaçınmaya; insanları bulundukları fasit hâl üzerinde bırakmaya…

•Günün sorunlarının çözümünde demokrasi, laiklik, cumhuriyet gibi beşer kaynaklı inanç, fikir ve nizamlara yönelmeye…

•Sahih İslâmi kitleleşmelerden uzaklaşıp daha bireyselci davranmaya ya da hayır-hasenat işleriyle uğraşan, vaaz ve irşat faaliyetlerinde bulunan, ahlaki öğretilere davet eden yapılanmalarla çalışmaya götürdü.

Sayılan tüm bu ve benzeri hususlara derin bir bakış, insanın -hâşâ- ilahlaştırılma, kutsanma çabasını gösterecektir. Bu hadsizlik insanı layık olduğu makamın çok daha ötesine taşıma gayretinin bir tezahürü olarak bugünkü Müslümanların da temel sorunlarındandır.

Hâlbuki İslâm insanı, yaratıklar içinde en zirve noktaya koymuş, onu eşref-i mahlûkat (yaratıkların şereflisi) olarak vasfetmiştir. Ancak insana verilen irade, kendisi için bu durumunu muhafaza etmede bir imtihan vesilesi de kılınmıştır. Ne zaman ki insan bu konumunu muhafazada kusur göstermiş, haddini aşmış, kulluk sınırını aşmış ve Rabbine isyankâr olmuş ise işte o zaman esfel-i safilin (aşağıların aşağısı) olmakla karşı karşıya kalmıştır. O hâlde sınır, rablik, ilahlık iddiasında bulunmakla kulluk, âbitlik noktasında kalmak arasıdır.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِی اَحْسَنِ تَقْوِیمٍ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ اَسْفَلَ سَافِلِینَ اِلَّا الَّذِینَ اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ اَجْرٌ غَیْرُ مَمْنُونٍ

"Andolsun ki biz insanı, ahsen-i takvim içinde yarattık. Sonra onu, esfel-i safiline indirdik. Ancak, iman edip salih ameller işleyenler başka. Onlar için devamlı bir mükâfat vardır."[6]

Zamanımızın süslü söylemleri ne olursa olsun insana yakışan yaratıkların en şereflisi olmaktır. Bu da Allah'a layıkıyla kulluktan geçer, O'na karşı hadsizlik ederek nefsini/heva-hevesini ilah edinmekten değil…

• •

1 Leone Battista Alberti; İtalyan ressam, şair, dilbilimci, filozof, kriptocu, müzisyen, mimar. Rönesans hareketinin öncülerinden.
2 Batı Edebiyatı Akımları, http://halukseyit.wixsite.com
3 Aynı kaynak.
4 Vikipedi
5 İslam Nizamı, Hizb-ut Tahrir Neşriyatı
6 Tin Suresi 4-6

Bekir Kurtuluş
bekir.kurtulus@hotmail.com

MODERNİZM VE POSTMODERNİZM

Avrupa'ya en karanlık dönemini yaşatan Orta Çağ kilisesinin, monarkların ve baronların keyfi ve ayrımcı uygulamaları toplumda bir sarsıntı meydana getirdi. Endüljanslarla cennetten tapu satan kiliseye karşı "reform" (ıslah/yeniden şekillendirme) düşünceleri yayılmaya başladı. Kilisenin yönetim üzerindeki etkilerini kaldırma düşünceleriyle seküler/laik fikirler yaygınlaştı. İngiltere'de ayaklanmalar ve iç savaşlar neticesinde (1642-1651) "Meşruti Monarşi/Parlamenter Krallık" yönetim modelinin üretilmesiyle halkın tepkileri durgunlaşmış oldu. Kara Avrupası tarafı ise monarşiden kurtulana kadar sakinleşmedi. Kara Avrupası tarafında meydana gelen depremin etkisi İngiltere'deki gibi siyasi ve hukuki zeminde kalmayıp fikir dünyasında daha derin, daha yaygın ve daha uzun süren bir etki meydana getirmiştir. Bu dönemin ürettiği fikirlere topluca modernist fikirler denebilir. Dinin daha etkin olduğu skolastik dönemden hümanizm ve demokrasi kavramlarının öncülüğünde gelişen sekülerizm, modernizmin ürettiği temel fikirlerdir. Son iki yüzyılda modernizm akımı sömürgecilik saldırıları ile İslâm coğrafyası dâhil tüm dünya kültürlerini etkisi altına almıştır. Müslümanların da zihin dünyasında, hayata bakış açısında da ve temel kavramlarında tahribatlara yol açan bu akım Batı tarafından kaçınılmaz bir sonuç gibi pazarlanıyor.

Modernizm

İlk olarak 5. yüzyılda kullanıldığı bilinen modernus kelimesi geçmiş pagan kültürlerine karşı Hristiyanlığın çağdaşlığını ifade ediyordu. Bu anlamıyla İslâm'ın da putperest Arap coğrafyasını moder-

nize ettiği söylenebilir. Kelimenin günümüzdeki anlamını alması ise 17. yüzyılda Batı'nın "Aydınlanma Çağı" dediği dönemde olmuştur. Bu dönemden sonra modernizm çağdaş olan, yeni-güncel olan, geçmişe ve geleneğe karşı olan anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

Modernizm Batı'da dejenerasyona uğramış din, siyaset ve sosyal düzene karşı aydın kesimin öncülük ettiği bir akımdır. Felsefe, siyaset, kültür, sanat ve fikir dünyasını etkileyen bu akım kilisenin, kralların ve soylu kesimin hâkimiyetine karşı **halkın egemenliği** ve seçim hakkını, dayatılan dogmalara karşı **fikir hürriyetini**, din adamlarının tasallutuna karşı **bireysel özgürlükleri** ve **din hürriyetini**, feodal toprak ağalarının tekeline karşı **mülkiyet hürriyeti** ve ticaret serbestliği/liberalizm fikirlerini üretmiştir. Demokrasi, milliyetçilik, ferdiyetçilik, eşitlik, adalet gibi kavramlar da bu akımın mottoları hâline gelmiştir. Ruhban kesimine tepki olarak üretilen sekülerizm-laiklik dinin dünya üzerindeki etkisini tamamen yalıtan maddeci/materyalist düşüncenin ürünüydü. Bu materyalist bakışla ticaret vasıtalarının çoğalması hayata menfaatçi/pragmatist gözle bakma sonucunu doğurdu. Aklı, bilgiyi ve bilimi kutsallaştıran rasyonalizm, Sanayi Devrimi ile birlikte teknolojiyi modernizmin sembolü hâline getirdi.

İlahi olan yerine beşerî olanı ve bireyi yerleştiren bu anlayış 1789'da *"İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi"*ni üretmiş ve evrensel haklar olarak dünyaya pazarlamıştır. 17 maddeden oluşan bu bildiri *"Özgürlük, eşitlik, ortak fayda, mülkiyet, güvenlik, direnme hakkı, egemenliğin ulusa verilmesi, yurttaşların yasama hakkı, inanç hürriyeti, vergi kullanımından hesap sorma hakkı, mülkiyet hakkının kutsallığı"* gibi maddelerden oluşur.

Modernizmin başlangıcı ve tanımı hakkında farklı yaklaşımlar olsa da Avrupa'nın aydınlanma çağı dediği dönemde filizlendiği genel bir kabuldür. Bu çağın öncüleri olarak Descartes, Bacon ve Spinoza öne çıkar. Diğer etkin isimler arasında John Locke, Leibniz, Berkeley, Voltaire, Montesquieu, David Hume, Rousseau, Diderot, d'Alambert, Adam Smith, Kant ve Beccaria sayılabilir. Bu akımın ortak yönlerini akılcılık, din ve metafizik karşıtlığı, bilimcilik, ilerlemecilik, liberalizm, materyalizm, etik ve ahlaka gelenekten farklı yaklaşımlar, ferdiyetçilik, hazcılık, özgürlükler, sivil toplum anlayışı oluşturuyordu.

> Modernistlerin eskiye karşı tavır almalarının temelinde aydınlanmacıların ilerlemecilik anlayışı ve Hegel'in materyalist tarih anlayışı gözlenebilir. Bu anlayışa göre hayat hep bir gelişim ve ilerleme içindedir. Geçmiş her yönüyle kötü, demode olandır.

Bu kesimin fikir ve inançlarının zaman zaman değişime uğradığı gözlenir. Örneğin Rousseau, Comte ve Marx'ın göklere çıkardığı Diderot önceleri Voltaire'in deist anlayışına sahipken daha sonraları materyalist ve ateist anlayışa kaymıştır. Kalvinist John Locke'dan çok etkilenen Rousseau bir dönem Roma Katolikliğine geçmiş sonra tekrar kalvinizme dönüş yapmıştır. Bunlara rağmen modernistler siyasi görüşleri olan demokrasi, özgürlükler, cumhuriyet ve sekülarizm konularında ortaktır.

Batı düşüncesi ve hayat tarzını şekillendiren bu fikirler bir açıdan onlar için uygun sayılabilir. Zira taklit ve vicdan temelli Hristiyanlık hayat hakkında ilahi hükümlerden de yoksundur. Bozulmuş bir din ve din adamlarına karşı gelişen bu fikirler hakikati arayıştan uzak, vakıacı ve tepkiseldir. Sağlıklı bir akletme metoduyla hayatı ve dinleri inceleyen insan; Allah'ı, hayatın her sahasına fıtrata uygun çözümler getiren İslâm'ı ve korunmuş olan Kur'an'ı bulur.

Modernistlerin geleneğe/eskiye karşı tavır almalarının temelinde aydınlanmacıların progresivizm/ilerlemecilik anlayışı ve Hegel'in diyalektik/materyalist tarih anlayışı gözlenebilir. Bu anlayışa göre hayat hep bir gelişim ve ilerleme içindedir. Geçmiş her yönüyle kötü, demode olandır. Tarihi serüven, toplumları ilkellikten kölelik toplumuna, oradan feodal yapıya, sonra kapitalist toplum düzeyine yükseltmiştir. Marks gibi modern sosyalistlere göre ise toplumlar kapitalizmden sosyalizme evrimleşirler. Bunda insan bilincinin hiç etkisi yoktur ve tabiat doğal yollarla bunu gerçekleştirir. Modernistlere göre yeni olan hep daha iyidir. Çünkü insanlık her yeni gelişmeyle eskiden daha iyi bir konuma evrimleşir. Bu yüzden geçmiş ve geleneksel olan yanlıştır, kötüdür.

Günümüz dünyasını objektif gözle okumak bu düşünceyi çürütmek için yeterlidir. Toplum ne önceki durumundan daha üstündür ne de öngörülen evrim(!) gerçekleşmiştir. Komünizm ve sosyalizm yıkılmış geriye vahşi kapitalizm kalmıştır. Tek kutuplu/ünipolar kapitalist sistem her açıdan hayatı daha dibe batırmaktadır. Gelir dağılımı dengesizliği, madenler ve sömürü uğruna yapılan katliamlar, insan ve hayvan soykırımları, ahlaki yozlaşma, çevre

kirliliği arttıkça artmaktadır. Gelenek düşmanlığının arka planında dinlerle yüzleşme ve dinin hayattan uzaklaştırılması mücadelesinin de etkisi büyüktür.

Modernistlerin akıl ve bilgiye bakışları hatalıdır. Akletme/tefekkürün doğru tanımı duyu organları ile vakıanın beyne iletilmesi sonrası öncül bilgiler kullanılarak yargıya ulaşmaktır. Aydınlanmacı filozofların kutsadıkları bilimsel düşünme metodunda ise ön bilgiye yer yoktur. Kant ile yaygınlaşan "A Priori" kavramı deneyden önce sahip olunan ön bilgilerdir ve kesinlikle geçerliliği yoktur. Modernist düşünürlere göre tek geçerli bilgi türü "A Posteriori" olandır yani deney ve gözlemden sonra ulaşılan bilgidir. Dinsel konular ile ölüm ve hayatın başlangıcı, tanrının varlığı, evrenin yapısı gibi metafiziksel savları A priori kategorisine dahil ederler. A prioriyi ön yargı olarak kabul eder ve aklın gözleyemediği şeyleri açıklamak için sığındığı bir alan olarak görürler. Hâlbuki akıl veri olmadan çalışmaz. İlk bilgiyi reddetme ön kabulünden kaynaklanan bu metodun kendisi önyargıya dayanır.

Aydınlanma dönemi öncülerinin çoğunda gözlenen agnostisizm/bilinemezcilik düşüncesinin sekülarizmin temelini hazırladığı söylenebilir. David Hume ve Kant gibi agnostiklere göre yaratıcının varlığı aklen ne ispat edilebilir ne de inkâr edilebilir. Yaratıcıyı hayattan uzaklaştırınca kanun koyacak merci olarak geriye insan kalmaktadır. Yasamayı ve egemenliği insana teslim eden demokrasi ve cumhuriyet de bunun sonucudur. Günümüzdeki anlamı Montesquieu ile şekillenen cumhuriyet yönetimi halkın temsilcileri vasıtasıyla kendi kendisini yönetmesi esasına dayanır. Bu yönetim teorisi hayatta uygulanabilirliği olmayan bir düşünceye dayanır. Halkın seçtiği temsilciler yönetme işini yaparken halkın görüşlerini sormaz. Çok tepki gördüklerinde belli konularda referandum yaparlar ki bu spesifik uygulama halkın yönetimde söz sahibi olduğundan bahsetmek için yeterli değildir. Sonuç olarak halkın egemenliği fikri bir algı yanıltmacası, bir çeşit simülakrdır.

Postmodernizm

Postmodernizm, modenizme tepki olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan tepkisel bir akımdır. Bütün dünyaya ideal olarak sunulan Batı kaynaklı kapitalist ekonomi ve siyasi modeller, zaman içinde deşifre olmuş ve insanların bu modellere olan güveni sarsılmış; demokrasi ve insan hakları konusundaki çifte standartçı tutum açığa çıkmış; yoğun bilgi bombardımanı ve hızla gelişen teknoloji insanı esir almış; kontrolsüz sanayileşme pek çok çevre problemine sebep olmuş ve dünyayı yaşanmaz hâle getirmiş; devletler arası silahlanma yarışı global bir tehdit hâline gelmiş ve kasaları boşaltmış, sonunda da insanlığın sonu olabilecek nükleer tehdide zemin hazırlanmış; her şeyi standardize etme çabası hayatı monotonlaştırmış ve teknolojinin despotluğuna yol açmış; insanın kapitalist ekonomi veya sermayenin kölesi durumuna düşürülmesi üzerine şahsi hürriyetler daralmış; aşırı bireyselcilik insanı kalabalıklar içinde yalnızlığa itmiş; mahalli değerler, küreselleşme ile evrensel değerlerin hücumuna uğramış; pragmatizm (faydacılık), bütün değerlerin üstünde tutulup diğer değerlerin ölçüsü ve belirleyicisi hâline getirilmiş; madde ilahlaştırılırken mana ve ruh yok sayılmış; akıl, pragmatizmin aracı yapılmıştır. Böylece insan yabancılaşma, yalnızlaşma, tatminsizlik, güvensizlik, inançsızlık bunalımları içinde ne olduğu, ne olması gerektiği soruları arasında bir kimlik krizine düşmüştür. Postmodernizm, aydınlanma, rasyonalizm, pozitivizm, idealizm, rasyonellik, özgürlük, evrensellik, kapitalizm, komünizm gibi büyük anlatılar beklenen sonuçları üretemeyince bunların zıtlarını savunan bir akım olarak ortaya çıktı.

Sonrası, ötesi anlamlarına gelen "post" ekiyle oluşturulan postmodernizm tam anlamıyla modernizmden bir kopuş olmaktan çok modernizmin devamı ve tashihi olarak da görülebilir. Jean-François Lyotard, Gilles Deleuze, Michel Foucault, Jacques Derrida, Jean Baudrillard, Richard Rorty, Fredric Jameson, Douglas Kellner, Gianni Vattimo gibi yazar ve düşünürler büyük paradigmaların çöktüğünü, artık bunların terk edilmeleri gerektiğini dillendirirler.

Din karşıtlığı yerine dinî olanı, maddiyat yerine maneviyatı, mantık yerine mantıksızlığı, ciddiyet yerine alaycılığı, rasyonel olan yerine irrasyonel olanı, ulusalcılık yerine çoğulculuğu, amaç yerine eğlenceyi, hiyerarşi yerine anarşiyi, bütünleştirme yerine yapıbozumu, derinlik yerine yüzeyselliği, tanımlamalar yerine belirsizliği koyarlar.

Bunların yanında evrensel doğrular yoktur, görecelilik/izafiyet/rölativizm vardır, kişi sayısı kadar gerçeklik ve anlam vardır anlayışı, geçmişle bağları koparmak yerine bağlamak yaklaşımı, her alanda kural, düzen, ilke, yasa, âdetlere karşı bozucu, ihlal edici bir tavır sergilemek, sentez ve bütünleşmenin yerine parçayı veya parçalamayı ikame etmek gibi eğilimleri de göze çarpar.

Postmodernizm konusu ülkemizde genellikle İslâmcılıkla beraber gündeme gelir. Modernizmin din ve maneviyat düşmanlığına karşı postmodernizmin dinleri olumlaması ve maneviyatı ön plana çıkarması İslâmi kesimin ilgisini çekmiştir. Şunu gözden kaçırmamalıyız ki postmodernistlerin bu yaklaşımı doğruyu arayıştan çok doğruları çoğaltma çabasıdır, modernizmin meydana getirdiği çöküntüyü telafi arayışıdır. Tefekkür ve derin bakış sonucu değildir. Batı'dan maneviyata göz kırpan bir yaklaşımın çıkması onların kendi çarpıklıklarından bir kaçış yoludur. Bunun Müslüman için özenilecek bir tarafı olamaz.

Modernizmin Müslümanlar Üzerindeki Etkisi

Batı bilim ve teknolojide ilerlerken Doğu'nun geri kalmışlığı Müslümanlar arasında bir arayışa yol açtı. Avrupa'nın sömürgeleri üzerinden zenginleşmesini gözleyen bir kesim Batı hayranı geleneğe karşı çıkmadan terakkinin mümkün olamayacağı anlayışına kapıldı. Müslümanların mezhep taklitçiliğini körlük olarak gören bu kesim kurtuluş yolunu körü körüne Batılı yaşam tarzını taklit etmekte buldu. Nitekim muasır medeniyetler seviyesine çıkmaya çalışırken Batı'nın teknolojisiyle beraber değerlerini ve hayat görüşlerini de transfer ettik.

1800'lü yılların ortalarında kimisi ıslah/reform yanlısı, kimisi tam Batı hayranı olan kişi ve hareketler sayesinde Müslümanlar arasında modernist fikirler yaygınlaşmaya başladı. Hepsi farklı gerekçelerle ve farklı tonlarda bu fikirleri Müslümanların geri kalmışlığına çözüm olarak ileri sürmüşler ve düşüncelerinin yayılması için gerek bireysel gerek teşkilatlı mücadeleler vermişlerdir. Bunların öncüleri olarak Ceditçi hareketinin lideri Gaspıralı İsmail, Fazlurrahman, "modern Pakistan"ın fikir babası sayılan Muhammed İkbal, menar ekolünü başlatan Muhammed Abduh, Reşit Rıza, menar ekolünün etkisinde kalan Hasan el Benna ve Mehmet Akif sayılabilir. Modernistlerin genel karakteristiği olan gelenek karşıtlığına sahip olmayan, bilakis muhafazakâr olarak tanımlanabilecek ama modernizmin getirdiği cumhuriyet, demokrasi, milliyetçilik gibi kavramlardan etkilenen bir kesimden daha bahsedilebilir ki bazıları Said Nursi, Ali Şeriati, Necip Fazıl, Nurettin Topçu ve Sezai Karakoç'tur. İslâmi referanslara gönderme yapan bu grubun dışında tam Batı hayranı olan ıslahatçı ve tanzimatçı paşalar, İttihat Terakki Cemiyeti ve Jön Türkler modernist fikirlerin İslâm beldelerindeki öncüleri olarak öne çıkar.

> Postmodernizm konusu ülkemizde genellikle İslâmcılıkla beraber gündeme gelir. Modernizmin din ve maneviyat düşmanlığına karşı postmodernizmin dinleri olumlaması ve maneviyatı ön plana çıkarması İslâmi kesimin ilgisini çekmiştir.

Günümüz modernistlerine Hasan el Benna'nın yakın zamanda vefat eden kardeşi Cemal el Benna, Hasan el Benna'nın damadı ve diplomatı Said Ramazan ve onun oğlu Tarık Ramazan, Muhammet Tahir'ül Kadri, Mustafa İslamoğlu'nu eklemek lazım. Demokratik yöntemlerle İslâmi yönetime ulaşılacağı düşüncesine evrilen eski İslâmcılardan AK Parti ve Refah çizgisi de modernist gruba dâhil edilebilir.

Modernizmin Müslümanlar üzerindeki etkisini birkaç ana başlıkta özetleyebiliriz.

İnsana, Topluma ve Akla Bakış

Avrupa modernizminin insana bakışı materyalist ve seküler bir bakıştır ve insanı sadece maddeden ibaret görür. İnsanı sadece bir üretim ve tüketim aracına indirgeyen bu anlayış manevi ve ruhi yönü reddeder. Sınırsız içgüdülerden oluşan insan bu ihtiyaçlarını tatmin etmek için daha çok üretmek zorundadır. Modern kapitalist teoriler ekonomik dengenin sağlanması için tüketimi teşvik etmeyi öngörür. Hâlbuki insan biyolojik varlığı ile beraber akla, sınırlı içgüdülere ve uzvi ihtiyaçlara sahiptir. İnsanı ve mahlûkatı meydana getiren her şeyde olduğu gibi içgüdüler de sınırlıdır. Sınırlı olan bu içgüdü ve uzvi ihtiyaçları tatmin etmenin yolunu ise sınırlı olan beşer aklı ortaya koymaktan acizdir. Kapitalizmin zirve yaptığı şu günlerde çağdaş ekono-

milerin dünyayı sürüklediği çözümsüz krizler, borca ve sanal değerlere dayalı balon ekonomiler bunun en canlı şahitleridir. İnsanı ve kâinatı her yönüyle kuşatma konusunda yetersiz olan insan aklının ortaya koyduğu çözümler ekonomide, hukukta ve hayatın diğer sahalarında kaostan ve zulümden başka bir şey üretemez. Bu yüzden hayatta hâkim olması gereken iktisadi, siyasi ve içtimai düzen insanüstü/insan ötesi olmak zorundadır. Toplum insanların aralarındaki sürekli ilişkilerin belirleyici unsuru olan fikirler ve duyguların yanı sıra üzerlerine tatbik edilen nizamdan müteşekkildir. Halkı Müslüman olsa da İslâm dışı fikirler taşıyan ve İslâm dışı nizamlara sahip toplumların İslâm toplumu olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

Müslüman modernistler ruhi yönünü kabul ettikleri hâlde insanı kapitalist ideolojinin ortaya koyduğu ferdiyetçi bakışla ele alırlar. İslâm'ın zaman ve mekânla sınırlandırmadan ortaya koyduğu iktisadi, hukuki ve siyasi nizamları "eski" ve pratik olmayan hükümler olarak görülürler. Pozitivizmin ve rasyonalizmin etkisiyle aklı kutsallaştırıp vahyin üstüne çıkarırlar. Kur'an ise aklın, idrak edebildiği alan olan mahsusât (hissedilebilenler) ve makulât (akledilebilenler) kapsamında kullanılması gerektiğini, hayır ve şer konularını belirleme konusunu ise ilahi iradeye teslim etmesi gerektiğini söyler:

إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ

"Hüküm ancak Allah'ındır."[1]

İçtihat kapılarının açılmasını modernistler aklı teşrî (hüküm koyma) makamına koyarlar. Elbette içtihat kapıları hiç kapanmamalıydı ama aklı kullanırken sınırlarını doğru tespit etmezsek akıl haddini aşmış olur. Akıl-vahiy ilişkisinde aklın fonksiyonu hükmü icat etmek değil nassı (ikisi de vahiy olan Kur'an ve Sünnet'i) anlamaktır. Fıkıh vakıayı kavramak ve hakkındaki hükmü nasstan çıkartmak işidir.

Değerler, Hümanizm ve Üstünlük Anlayışı

Batı modernizminin değer olarak gördüğü tek şey maddedir. Bu bakış açısı hayata pragmatist/menfaatçi/çıkarcı, oportünist/fırsatçı gözle bakmayı beraberinde getirmiştir. Modernist Müslümanlar, milli menfaatler hatta İslâm'ın menfaati gerekçeleriyle İslâm çerçevesi dışına çıkmaktan rahatsızlık duymazlar. "*Gaye vasıtayı meşru kılar*" bahaneleriyle Makyavelist düşünceler meşru görülür. Sanki İslâm hükümlerin infazı için bir metot belirlememiş ve insanı başıboş bırakmış gibi. Hâlbuki İslâm hem hükümler vaz etmiş hem de her hükmün uygulama metodunu ortaya koymuştur ve bu metot hükümden ayrılmaz bir parçadır. İnsanın elde etmek için çaba sarf ettiği değerler ise maddi değerlerle sınırlı değildir. Değerler merdiveninde insani, ahlaki ve ruhi kıymetler de bulunur. Bazen ahlaki veya ruhi kıymet uğruna maddi değerler feda edilmelidir ki şehadetin övülmesi bunun en güçlü örneğidir.

> "Batı modernizminin değer olarak gördüğü tek şey maddedir. Bu bakış açısı hayata menfaatçi, fırsatçı gözle bakmayı beraberinde getirmiştir. Modernist Müslümanlar, milli menfaatler hatta İslâm'ın menfaati gerekçeleriyle İslâm çerçevesi dışına çıkmaktan rahatsızlık duymazlar."

Batı'nın propagandasını yaptığı evrensel adalet, evrensel ahlak gibi kavramlar gerçek adalet ve ahlakın yakınından bile geçemez. Liberalizmin sağlayacağı adalet gelir dağılımındaki dengesizlikten, cinsiyet eşitliği ve eşcinselliğin getireceği ahlak toplumu ifsat edip aileyi yıkmaktan başka ne sağlar!? Kadın hakları kadını bir tüketim malzemesi ve objeye çevirmiş, hayvan hakları ve çevrecilik canlılara ve doğaya yapılan katliamın maskesi olmuştur. Tıpkı silahsızlanmanın silah tekeli oluşturduğu ve evrensel barış söyleminin sömürgeciliğe kılıf olduğu gibi.

Üstünlüğün nerede aranacağı konusunda da modernistler Kur'an ve vahiy ekseninden sapmışlar; üstünlüğü çağdaşlaşma ve Batı'nın empoze ettiği hümanist değerlerde arama gafletine düşmüşlerdir. Batı'nın hümanizm dediği ne insancıllıktır ne de Batı insana değer verir. Hümanizm dünyevileşmedir, beşerî olanı ilahi olanın üstüne çıkarmaktır. İlahı dünyadan uzaklaştırmaktır. Hâlbuki gerçek üstünlük ve izzet yalnız Allah'ın, Rasulü'nün ve müminlerin yanındadır.

وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ

"Asıl şeref ve üstünlük Allah'a, Rasulü'ne ve müminlere aittir."[2]

Hadarat ve Medeniyetin Karıştırılması

Batı'nın teknoloji, mimari ve bilim sahalarında yükselmesi Doğu halklarında geri kalmışlık kompleksine yol açtı. Bundan kurtulmanın yolunu Batılı gibi olmakta aramaya başladılar. Batılı olmayı onların yaşam tarzını ve hayata bakış açılarını taklit etmek olarak anladılar. Hadarat ile medeniyet arasındaki farkı algılayamadılar. Medeniyet medenî şekiller ve fenni bilimlerdir. Hadiste geçen

[أَنْتُمْ أَعْلَمُ بِأَمْرِ دُنْيَاكُمْ] ***"Dünya işlerini siz-ler daha iyi bilirsiniz."***[3] ifadesi bunu kasteder. Yaşam tarzıyla, hayat hakkındaki mefhumlarla ve hükümlerle ilgili olmayan sahadır bu. Bunlar evrenseldir ve kimden gelirse gelsin alınabilir. Hadarat ise hayata bakış tarzıdır. İslâm kendine has üstün bir hayat tasavvuru getirdi. Kendi teşri metodu dışında vahye dayalı olmayan her türlü fikir ve hükmü ise Batıl ve bidat saydı.

لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا

"Sizden her bir peygambere bir şeriat ve bir minhac (metot) belirledik."[4]

Modernistler batılılaşma adına batıllaşma hatasına düştüler. Seküler karanlıkta aydınlık aradılar.

Yönetim ve Hilâfet Anlayışı

Modernist Müslümanların yönetim konusuna yaklaşımları muhteliftir. Bir kesim İslâm'ın belli bir yönetim modeli öngörmediğini ve mevcut yönetime itaat etmeyi farz sayarak devletçi yaklaşım sergiler. Diğer bir kesim Hilâfet yönetimini kabul eder fakat çağa uydurmak için Batılı yönetim modelleri ile onu açıklar. Örneğin Muhammed İkbal önceleri cumhuriyet ve demokratik parlamenter sisteme karşı bir duruş sergilerken daha sonra parlamenter Pakistan'ı kurması için Muhammed Ali Cinnah'ı cesaretlendiren de kendisi oldu. İkbal evrensel bir Hilâfet tesisini mümkün görmez ve onu şer'î bir hüküm olarak değil de tarihsel bir kurum olarak görür. Modernistlerin Batı tarzı yönetimlere öykünmelerinin ardında bazı İslâmi kavramları yanlış algılamaları yatar.

Şûrayı parlamentoya, Allah'ın emriyle hükmetmesi için halifenin seçimini beşerî hükümlerle hükmedecek cumhurbaşkanı seçimine benzetmeleri ve İslâm'da köle olmama anlamındaki özgürlüğü Batı konseptinde özgürlükler olarak anlamaları/tevil etmeleri onları İslâm çizgisinden uzaklaştırmıştır. Sivil toplum, Medine Site Devleti gibi yaklaşımlar da nasslara sahih bir gözle bakmamaktan kaynaklanan yanılgılardır.

Menar Ekolü

Modernist Müslümanları ele alırken menar ekolünden bahsetmeden geçemeyiz. Bu kesim günümüz İslâmcılarını da modernizme kayma yönünde derinden etkilemiştir. Cemaleddin Afgani İslâmi modernizmin kurucusu kabul edilir. Mısır ve Hindistan'da kurduğu Urvetü'l Vüska cemiyeti ve dergisi üzerinden Muhammed Abduh ile beraber Batı sömürgeciliğine karşı yayınlar yaptı. Emperyalizmden kurtulmanın yolunun ancak Batı'yı kalkındıran bilim ve teknolojinin alınmasıyla gerçekleşebileceğini savundu. Materyalist tabiatçılığa karşı mücadelenin barizleştiği yazılarında Batı kaynaklı kavramların ağırlığı görülür. Kur'an'ın akıl ve bilimin ışığında yeniden yorumlanması, tesettür, faizin meşruiyeti, cihad ve barış gibi konularda açık nasslara aykırı görüşler savunmuştur. Muhammed Abduh da aynı modernist çizgiyi takip ederek Reşit Rıza ile birlikte el-Menar dergisini çıkarmaya başladı. Bu dergide modernist ve rasyonalist fikirlerini neşretti. Her şeyi akılla açıklama çabası onun nübüvvete ve vahye bakışını da bozdu. Nebilerin fıtraten temiz insanlar olmasından dolayı kalplerine inen veya içlerinde doğan fikirleri vahiy olarak tanımlamaya çalıştı. Bu yönüyle vahiy Kur'an'ın tanımlamasından çok felsefecilerin muhakeme sonucu zihinlerinde oluşan fikirlere benzer. Cebrail *Aleyhi's Selam*'ın Allahu Teâlâ'dan aldığı sözleri peygamberlere aktarmasını kabul etmez. Osmanlı Hilâfeti'ne eleştirilerde bulunup doğru yönetime ancak şûraya dayalı demokratik sistemle ulaşılabileceğini savunur. Cinsiyet eşitliğini savunması ve çok eşliliği yanlış görmesi Müslüman feministlere ilham kaynağı olmuştur. Yine ribayı/faizi mubah görerek, cihadı barış döneminde gereksiz görerek, irtidatı ferdî görüş değişimi kapsamında yorumlayarak, tesettürün İslâm'da olmadığı ve gelenek yoluyla İslâm'a dâhil olduğu gibi konuları gündeme getirerek açık nasslarla çelişmiştir. Reşit Rıza da seleflerinin çizgisini takip etmiş ve Abduh ile beraber Menar tefsirini modernist bir bakış açısıyla yazmaya başlamıştır.

Yönetim konusunda bu ikilide Hilâfet düşüncesi olsa da konjonktüre göre anlayışları değişim göstermiştir. Dünya'nın ulus devletlerle şekillenmesi durumunu kaçınılmaz olarak kabul ederler. Hilâfet önerileri Müslümanların bağımsız ulus devletlere sahip olması ve bunların kendi aralarında bir başkan seçip ona halife adını vermeleri fikrine dayanır. İttihad-ı İslâm dedikleri bu çözümü Said Nursi de desteklemiştir. Bu tamamen vakıacı bir yaklaşım olup efendimiz *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in ve raşit halifelerin uygulamaları ile taban tabana çelişir. Müslümanların halifesi de devleti de tek olmalıdır. Ümmet parçalanma kabul etmeyen bir bütündür. Ulus düşüncesi Batı'dan ithal milliyetçilik anlayışının ürünüdür. Müslümanlar farklı milletlerden de olsalar tek bayrakları ve tek devletleri olmak zorundadır. Bu ikilinin ümmeti birleştirme ve sömürgecilikten kurtarma düşünceleri ile Arap beldelerinde mason localarını kurmaları ve üyelikte yükselmeleri emperyalist devletlerin maşalarına nasıl dönüştüklerinin açık göstergesidir.

Reşit Rıza'nın başladığı modernist Menar tefsirine Hasan el Benna da katkı sağlamış, Rıza'nın vefatından sonra tefsiri kendisi tamamlamıştır. Mehmet Akif'in II. Abdülhamit düşmanlığı, Afgani ve Abduh hayranlığı ise bilinen şeylerdir. Şiirlerinde defalarca bu duygularını kaleme dökmüştür.

Ümmetin uyanışını geciktiren bu fasit fikir ve bakışlardan kurtulmadığımız sürece o vadedilen Râşidî Hilâfet'e kavuşmamız ve sömürgecilerin maşaları olmaktan kurtulmamız mümkün değildir.

. . . . . .

1 Yusuf Suresi 40
2 Münafikun Suresi 8
3 Muslim
4 Maide Suresi 48

وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ
Sizin hayır gördükleriniz şer,
şer gördüklerinizde de hayır olabilir.
Allah bilir, siz bilemezsiniz!

BATILI TOPLUMLARIN YAŞAM FELSEFESİ:

PRAGMATİZM (FAYDACILIK)

Hakan Bolat
hakan.bolatkd@gmail.com

Biraz "mutluluğun" kimseye zararı olmaz. Herhalde bu masum düşünceden hareket eden antik Yunan filozofu Epikuros; insanın faydasına olan şeylerin, insana mutluluk getireceğini öngördü. Ne var ki bu savının 18 yy. ortalarında oluşmaya başlayan kapitalist ideolojinin mihenk taşı olabileceği aklının ucundan bile geçmemişti. Fakat bu şeytani ölçü, insanları kendi akli çıkarımları ile güzel ve kötüyü bulacağına ve faydaları en yüksek noktaya getirmeye çalışan canlılar olduğuna inanan Bentham ile hayat buldu. İngiliz düşünür Jeremy Bentham (1748/1832) "fayda = mutluluk" denklemini "pragmatizm" olarak geliştirip kapitalizmin mikyası hâline getirdi. Sonrasında insanın en iyiyi bulmasını sağlayacak teoriyi Charles S. Peirce (1839-1914) ve William James (1842-1910) bilimsel ve kurumsal yapıya kavuşturdu. Böylelikle pragmatizm insanların davranışlarına şu temel ölçüyü (mefhumu) kazandırdı: ***"Yapmış olduğum davranış benim faydama mı?"*** **sorusuna cevap *"evet"* ise bu davranış iyi ve (hayrımadır) beni mutlu eder. Cevap *"hayır"* ise bu davranış kötü ve (şerrimedir) beni mutsuz eder.**

Peki, davranışlarımızın ölçüsünü belirlerken fayda esas alınmalı mı?

Müslümanlara bu soru sorulmadan pragmatizmi ölçü olarak kabul etmeleri sağlandı. Müslümanların faydacılığı İslâm ile mütalaa etmelerine bile müsaade edilmedi. Müslümanlarda yol açtığı tahribatları çeşitli yanıltmacalar ile kimi zaman başka olgulara, kimi zaman bizzat İslâm dinine isnat edildi. Pragmatist düşüncenin insanlara ve toplumlara verdiği zararları bir takım teknik bilgiler verdikten sonra Allah'ın yardımını umarak izaha çalışacağım…

Pragmatizmin Tanımı

Pragma, Latince kökenli bir kelimeden türemektedir. Eski Yunan'da insanların iş, uygulama, eylem veyahut yarar gibi hissedilir davranışlarını ifade ederken "pragma" kökünden türeyen kelimeler kullanılmaktaydı. Türk Dil Kurumu ise kelimeyi **"yararcılık"** ya da **"faydacılık"** olarak tanımlamakta. Fakat sözlük anlamından ziyada Batılı düşünürlerin pragmatizme yüklediği mefhuma bakmak daha doğru olacak. Batılı düşünürlerin kavrama yükledikleri ıstılaha baktığımızda; **eylemi, araştırmayı, bilgiyi pratik faydaya çeviren davranış normuna pragmatizm** denilmekte… **Bu sebeple insanın, davranışının ölçüsünün herhangi bir inanç, ideoloji veyahut doktrine bağlı kalmadan fayda ve zarar ölçüsüne göre karar vermesi gerektiği anlamına gelebilir diyebiliriz.**

Pragmatizmin Ortaya Çıkış Süreci

İngiliz hukukçu ve düşünür Jeremy Bentham faydacı düşünürlerin en meşhurudur. Jeremy Bentham 18. yy. İngiltere'sinde ***"faydanın en büyük mutluluk ölçüsü"*** olabileceğini savunarak **insan aklının her konuda fayda ve zararı tespit edebilecek kabiliyete sahip olduğunu** düşünüyordu. Bentham; fayda ve zararı, haz ve acı olarak insanın en büyük yol göstericisi olarak tanımlar. İnsan bu ölçülerden hareketle zevk aldığı şeye yönelir; kendisine zararı dokunacağı şeylerden uzak durur. Örneğin; *futbol maçı seyretmeyi boş vaktinizi değerlendirmek için istemezsiniz. Futbol maçını izlemenin amacı seyrettiğinizde size büyük olasılıkla haz verecek olmasıdır. Aynı şekilde trafik kurallarına uymayı, kurallara uyan saygıdeğer biri olmak için istemezsiniz, uymadığınız zaman size acı sonuçları olacağı için kurallara uymaya çalışırsınız*. Bentham bu insani hallerden yola çıkarak "güzel-çirkin" ve "hayır-şer" kavramlarına akılcı bir yaklaşımla tanımlamaya çalışıp bireyin, toplumun hukuk ve ekonomide ölçülerini belirlenmesi gerektiğini savunmuştur.

İngiliz filozof, ekonomist John Stuart Mill (1806-1873) ise hazzı ya da mutluluğu, insan davranışlarının en büyük amacı, mutlak ölçüsü yaptı. Yararcılığı genelin iyiliği ve refahı olarak temellendirmeye çalıştı. Böylece insanın ulaşması gereken yegâne gayenin mutluluk olduğunu savunmaktadır. Mill'e göre; daha üstün olan (zekâ, eğitim, başkalarına duyarlılık, ahlaki bir duygu ve fiziksel sağlık ile ilişkili) hazların daha alt seviyelerdeki (tensel düşkünlükten ileri gelen birtakım davranışlar, tembellik, bencillik, aptallık ve cehalet gibi kavramları içeren) hazlara göre daha önce giderilmesi, bireylerin faydaları açısından daha önemlidir. Mill, *"Mutsuz bir Sokrates olmak mutlu bir domuz olmaktan daha iyidir."* diyerek bu görüşünü pekiştirmiştir. Mill'in, "Utilitarianism" başlıklı makalesinde pragmatizmi Epikuros'a dayandırmasının en önemli nedeni; ***"İnsan bütün fiillerini hiçbir zorlama olmaksızın kendi serbest iradesi ve seçimi ile yapar."***[1] görüşünden kaynaklanmaktadır. Bu esastan yola çıkarak insanın kanunlarının mutlak manada mutluluk gayesine yönelmesi gerektiğini savunmak idi.

19. yüzyıla gelindiğinde Charles Sanders Peirce, William James ve John Dewey gibi düşünürler kapitalizm puzzle'ının kanaat-ölçü-mikyas parçasını "pragmatizm" ile tamamladılar. Pragmatizmi anlam, araştırma, ahlak, eğitim kuramı olarak tüm dünyanın sahiplenmesini, bilimsel açıdan yaklaşarak sağladılar.

Bu isimler arasında en meşhuru William James'tir; 1842-1910 yıllarında ABD'de yaşayan bir düşünür. James için *"pragmatist usulün kurucusudur"* diyebiliriz. Varlık düşüncesinin esaslarını "Pragmatizm" (1907) adlı kitabında kanıtlamaya çalıştı. Felsefi görüşü pratiklik, faydalılık ve verimlilik kavramlarına dayanır. James, diğer faydacı düşünürlerden farklı olarak insanın temel amacının bekasını sürdürmek ve korumak olduğunu savunur. Faydacılık düşüncesini de bu amacı sağlayacak hissedilen, pratiği olan ve hayatta etki meydana getiren faydacılık olarak tanımlar. Bu sebeple insanın doğası gereği kendi çıkarını korumaya yönelik davranışlar sergilediğini savunur. **James anlayışı gereği; *"Ne insan için yararlıdır; o doğrudur. Ne ki insan için doğrudur; o yararlıdır."* sözüyle insan aklının "güzel" olarak tespit ettiği şeyin "hayır" olduğunu, "kötü" olarak tespit ettiğinin de "şer" olduğunu savunmaktadır.** Bu sebeple bütün dogmaları reddeder. Pragmatizmin, hiçbir dogması olmayan, değişken vakıaya göre insanın eylemlerinin değişen ölçüleri olabileceğini savunur.

Epikuros'un *"insan, fiilini kendi yaratır"* düşüncesi 18 yy.da pragmatizmi savunan birçok düşünüre ilham oldu. Düşünürler; **insanın davranışlarının mahiyetini de yine insanın kendi edindiği bilgi ile elde edebileceği düşüncesinin üzerine gittiler.** Öyle ise insanın davranışlarının mahiyetini de yine insanın kendi edindiği bilgi ile elde edebileceği düşüncesinin üzerine gittiler. Batılı düşünürler, bilimsel metot ile hissedilen, ağırlığı olan, gözlemleyebildikleri somut değerleri esas alan felsefelere yöneldi. Çünkü teokratik kurumların insanın hayat hakkındaki alakalara sunduğu ölçülerin yetersiz kaldığını ve temel insani problemleri dahi çözmekte aciz olduğunu hissediyorlardı. Dinin hayat sahasından çıkması ile oluşan boşluğun mutlak akıl ile doldurulması gerektiğini düşündüler. Bilimsel düşünce metodu onlara bu kudreti sağlamaktaydı. Bu sebeple Batılı düşünürler insanın fillerinin mahiyetine akli gözlem ve bilimsel yöntemi kullanarak, deneylerle ulaşmayı amaç edindi. Görüşlerindeki ayrılıkları bir tarafa bırakacak olursak temelde şu esasta anlaşıyorlardı: **İnsanın meyilleri bilimsel düşünceler ve mantık ile bulmuş olduğu ölçülere göre hareket edince mutluluk elde edilir.**

Son bahiste pragmatizmin faydacılık teorisini bir örnek ile izah etmek gerekir ise; *mal edinme duygusu ile harekete geçen bir insan ev sahibi olmak ister. Bu isteğini, geliri hayatı boyunca karşılayamayacağı için bir bankayla anlaşıp faiz karşılığında para almayı mantık çerçevesinde faydalı bulur. Bilimsel olarak da faizin zararı ispatlanamamıştır. Bu iticiler ile davranışına ölçü kazanır ve arzuladığı evi alır. Aldığı ev mikro ölçekte onun mutluğa ve refaha ulaşmasına sebep olur.* İşte düşünürler pragmatizm mefhumu ile insanın mutluluğu bu şekilde elde edeceğini ve gelişip kalkınma yolunda yürüyeceğini savunmaktadırlar.

Pragmatizmin Toplumsal Yaşama Etkisi

Düşünürlerin ileri sundukları ekonomi, siyaset, eğitim alanındaki pragmatik tezler toplumu etkiledi. Fayda ölçüsü kapitalistlerin eksik parçalarını tamamlayan bir kurtarıcı gibiydi. Artık zenginleşirken yaptıkları her gayri insani muameleyi örtebilecek bir kılıfları vardı. Mesela; *onlara göre pragmatizm ölçüsü ile bakıldığında işçinin doğal ücret alması onun faydasınadır.* Düşüncesi ile asgari ücreti toplumsal yaşamın ekonomik bir parametresi haline getirdiler. Dediler ki: *"İşçinin hayatını devam ettirebileceği asgari miktarda mala sahip olmasındaki fayda hayat pahalılığı arttıkça bu ücreti arttırabilir."* Fakat düşünürler pragmatist yaklaşım ile ortaya çıkan faydanın kime ve neye göre olması gerektiği sorusuna cevap bulamadılar. Bu sebeple hayat pahalılığını işçinin ücretini belirlemede ölçü haline getiren faydacı yaklaşım, piyasa şartlarına göre işçinin emeğini istediği gibi belirleme özgürlüğünü sermaye sahiplerine veyahut devlet aygıtına bıraktı. Böylece işçilere verilen asgari ücret daima yoksulluk seviyesinin altında kaldı.

Siyasal yapının şekillenmesinde ise pragmatizm, *"çeşitli milletlerin ulus devlet anlayışıyla üniter yapıya göre devlet olmalarının o topraklarda yaşayan insanların faydasınadır"* düşüncesi ile milliyetçilik fikrinin devletleşmesi gerektiğini savundu. Buna binaen milli gelir, milli yeraltı ve yerüstü kaynaklar, milli eğitim, vatandaş vb. kavramlara faydacı yaklaşımlar ile ülkelerin servetlerini ve siyasetlerini belirlemesi gerektiğini savundular. Eğer ülke ekonomisi kötüye gidiyorsa *"kamu malı özel kuruluşlara ya da kişilere satılarak kamunun faydası korunur"* politikasını savundular. Tabii, ***"kamu mülkiyetinin satılması bireylere mi yoksa sermaye sahiplerine mi fayda sağlar?"*** **sorusuna pragmatist düşünce ile belirlenen fayda ölçüsü izah getirememektedir. Çünkü kapitalist ideolojide fayda her zaman güçlüye hizmet etmektedir. Bu sebeple pragmatizmin fayda ölçüsü güç veyahut iktidar tarafından suiistimale açıktır.**

Pragmatik teorinin esası da bozuktur. Çünkü **insan, eşyanın ve davranışlarının mahiyetini ölçebilecek bir akla/akli kabiliyete sahip değildir.** Düşünürler, insanın içgüdü ve organik ihtiyaçlarında faydayı ayırt etme özelliğine güvenerek aklın, davranış ve eşyanın mahiyetindeki faydayı da ölçebileceğine inanmak zorunda kaldılar. Çünkü dinin ölçülerinin aklen reddedilmesi gerektiğine kesin olarak inanmışlardı. Mesela; bir kişinin içki içtiğinde keyif alması veyahut ticaretini yaptığında maddi bir değer kazanarak faydalanabileceği bir içecek olmasından hareketle insan aklının içki hakkındaki hükmü belirleyebileceğini düşündüler. Pragmatizm o anki vakıada içkiyi haz veyahut mutluluk sağladığı sonucundan dolayı faydalı buldu. Pragmatist faydacı anlayış bir şeyin faydasını çıkarma sonucuna odaklanmaktadır. **Bu sebeple tecrübe veyahut denemelerin oluşturabileceği zararlar önemli değildir. Hatta Makyavelizm'in faydaya ulaşmakta her yolun mubah olacağı kaidesini benimseme yapmıştır.** İnsanın faydaya sahip olabilmesi için yapması gereken bütün işleri yaptığı takdirde gelişeceği ve doğru ölçülere ulaşacağı iddia edilmektedir.

> Pragmatist yaklaşımın sadece insanın yaşadığı ânın faydasını elde etmeye yönelik olması dünyayı kaosa sürüklemiştir. Büyük ekonomik krizlerin oluşmasına, ülkelerin büyük dünya harplerine girmesine, toplumsal erozyona vb. sosyal ve ekonomik soruna sebep olmuştur.

Peki, "fayda = mutluluk" mu? İnsan faydasını elde etmediği şeylerde mutlu olamaz mı? Veyahut bir eşyanın faydalı olması insanın mutlak manada mutlu olacağını garanti edebilir mi? Faydanın elde edilmesinde oluşan zarardan kim sorumlu tutulacak?

Pragmatist yaklaşımın sadece insanın yaşadığı ânın faydasını elde etmeye yönelik olması dünyayı kaosa sürüklemiştir. Büyük ekonomik krizlerin oluşmasına, ülkelerin büyük dünya harplerine girmesine, toplumsal erozyona vb. sosyal ve ekonomik soruna sebep olmuştur. En basit örneğiyle; 9 Ağustos 1945'te ABD'nin pragmatist politikası gereği, Japonya'nın şehirlerine attığı "Şişman adam" lakaplı atom bombası 140 bin insanı öldürdü, yüzbinlerce insanı sakat bıraktı. ABD'nin diğer devletler ile arasındaki ilişkide esas aldığı ölçü pragmatizmdir. Eğer ABD'nin faydasına ise bir ülkeye atom bombası atmanın hiçbir mahsuru yoktur. Bu yaptığı cürmü de pragmatizme sarıp sarmalayarak tüm dünyaya meşru gösterebilir.

Batılı dünya görüşü insanın diğer varlıklar ile alakasını belirlemede tek ölçütün aklın faydayı tespit edebilme kabiliyetinin esas alınması gerektiğini kabul etmektedir. Doğal olarak bu yanlış ön kabul de

insanın doyumunu veyahut mutluluğunu elde etmesini sağlayacak en büyük kazanımın maddi faydayı elde etmekle olabileceği yargısını çıkarmaktadır. Bu sebeple ister bireyin isterse toplumun veyahut devletin, ulaşması gereken tek yegâne gayenin mutluluk olacağını ve bu mutluluğu kazanmak için dünya hayatında çalışması gerektiği görüşünü insanlığa sunmaktadır. Bu düşünceler, sadece içgüdüleri ve organik ihtiyaçlarının maddi doyumu ile dinamik enerji ve canlılığı sağlamak amacını taşımaktadır. Buna bağlı olarak insanın probleminin söz konusu ihtiyaçlarının doyumuyla sağlanacağını, insanın mutluluğunun sadece bu ihtiyaçlarının maddi tatmini ölçeğinde elde edilebileceği düşüncesine sahiptirler.

İslâm'ın Pragmatizme Bakışı

Kuşkusuz şu gök kubbe altında yaşayan her bir bireyin; inancına, rengine, diline bakılmaksızın mutlu olma arzusu bir hakikattir. Fiillerinin neticesinde elde etmek istediği bir hedeftir. Hiçbir insan fiilinin veyahut eşya ile alakasının sonucunun zararına olmasını arzulamaz. Bu aklın vakıasında terstir. Fakat insanın bu mutluluğu somut olarak nasıl elde edeceği, İslâm harici diğer dünya görüşlerinde farklılık arz eder. Sadece ruhani temele dayalı Hıristiyanlık ve Yahudilik, ahiret ve insanın bireysel görevleri ile alakalı birtakım fikirler sunar. Hristiyanlık ve Yahudilikte hayatın bütününe ve alakalarına dair bir nizam fikri oluşmaz. İkincisi; kapitalist ve komünist hayat görüşleri ise ruhani boyuttan yoksundurlar. Fakat hayat hakkında ve alakaları konusunda nizam oluşmasını sağlayacak siyasi fikirleri barındırırlar.

İslâm'ın hayat görüşü ise bu iki hayat görüşünden ayrılarak, her iki hayat görüşünün özelliklerini bünyesinde bulunduruyor. Yani, siyasi aynı zamanda ruhi fikirlere sahip. İslâm bu özelliğinden dolayı maddi hayatla Allah'ın hitabını mezcederek mutluluğun ölçüsünü ve insanın mutluluğu konumlandırdığı yeri sınırlandırıyor.

Bu detaya girmeden Yunan filozofu Epikuros'un; insanın faydasına olan şeylerin, insana mutluluk getireceği görüşünü temellendirdiği düşüncesine vurgu yapmakta fayda var. Evet, araştırma konusu olan insana bakıldığında arzularını doyurmadaki davranışlarının kendi iradesine ait olduğunu görürüz. Fakat iradesinin neticesinde oluşan fiillerine baktığımızda bunları; *"kimi fiillerinin sonuçlarındaki fayda ve zarara müdahale edememektedir, kimi fiillerinin sonuçlarındaki fayda ve zarara müdahale edebilmektedir"* şeklinde ikiye ayırabiliriz. Epikurus maalesef bu ayrımı yapamayan düşünürler arasındadır. İnsan aklını kutsallaştırır. İnsanın davranışlarının sebep ve sonuçlarını insana bağlar. Fakat insanın fiilleri incelendiğinde iki daire karşımıza çıkıyor. Birinci daire ona hükmeden daire; ikinci daire insanın hükmettiği daire. İkinci dairede insan, fiillerini belirleyebiliyor.

İslâm bu iki dairede insanın karşıladığı tüm fiilleri, eşyaları ve sonuçlarını fayda mikyasına binaen hayır ve şer ya da güzel ve çirkin olarak vasfetmez. Çünkü fayda ölçüsü Allah'ın hitabındaki sevap veyahut cezayı değiştireceğinden tehlikeli görülmüştür. (Allah'ın egemenlik sıfatına ortak olarak görülmektedir.) İslâm'da insanın fiillerini fayda ve zarara binaen hüküm vermek batıldır.

Müslüman, meyillerini doyuma götüren vesilelere şu soruyu sormadan davranışa yönelmez: *"Bu vesileyle isteğini tatmin etmek kendisi için caiz midir?"* Vereceği cevap, *"Caiz"* ise onunla amel eder. *"Caiz değil"* ise o işten uzak durur. Yani

davranışını onayan ölçüye/şer'i hükme döner. Eğer bu davranışı yapmayı üzerine vacip kılan ölçü var ise o doyum ameliyesini yapmakla Allah'ın rızasını gözetir. Meydana gelebilecek sonuca bakmaksızın davranışa yönelir ve davranışı *"hayır"* olarak itibar edilir. İster kendisine isabet eden bir fayda veya kendisine isabet eden bir zarar olsun fark etmez. O insan için mutluluk madde ile Allah'ın hitabını mezc ile oluşan rıza-i ilahidir. Sonucun fayda veyahut zarar olmasından kaygılanmaz.

Batılı düşünürler bilimsel düşünce ve akli idrak ile tatlı ile acı arasını, renkler arasını, güzel ile çirkin arasını ayırt edebildikleri gibi fiiller arasını da ayırt etmeye muktedir olduklarını zannettiler. Dolayısıyla fiiller ve eşya üzerine hayır ve şer, güzel ve çirkin olduklarına ilişkin hüküm verdiler. Bu hükümlere binaen nizamlarını oluşturup sevap ve cezayı gerekli gördüler. **İnsan akılının, gül ile diken, tatlı ile acı arasını ayırt etme kabiliyetinden dolayı davranışlar üzerine hüküm vermeye de yetki sahibi olduğunu iddia ettiler.** Fakat bunlar idrak edilen eşyalardır, hisler onları beyne nakletmeyi sağlar. Maddenin özelliklerine ve niceliğine ilişkin hüküm verilebilir. Lakin eşyanın güzel ve çirkin veyahut hayır ve şer olmasına gelince; onlar maddenin özelliklerinden parça değildirler. **İslâm bu kudretin; sevap ve ceza tertip etmenin, hayrı ve şerri belirlemenin, güzel ve çirkinin ne olduğunu ortaya koymanın salahiyetinin sadece Allah *Subhanehu ve Teâlâ*'da olduğunu bildirmektedir.** Bu sebeple ister iktisat ile ilgili olsun isterse devlet yönetimi ile ilgili nizamların ölçüsünü belirlemek olsun hüküm Allahu Teâlâ'ya aittir. İşçinin ücretini belirlemedeki ölçü, paranın kıymetini belirlemedeki ölçü, mülkün sahip olunmasındaki ölçü *Subhanehu ve Teâlâ*'nın belirlediği ölçülerdir. Yine zina edene verilecek cezadaki ölçüyü, hırsızlık edene verilecek cezadaki ölçüyü, devletin diğer devletler arasındaki ilişkisini belirlemedeki ölçüyü sınırlandıran sadece ve sadece şeriattır.

İslâm, pragmatizm gibi meseleye fayda merkezli bakmaz. İnsanın davranışlarını fayda ekseninde belirleyip zararı yok saymaz. Bu sebeple iki konuda davranışların sonuçlarını inceler. **Birinci konu; hayır ve şer olarak inceleyerek, fiillerin ölçüsüne ilişkin araştırma yapar. Yani etkin davranış ve onlardan gözetilen gaye hakkındadır. İkinci konu; güzel ve çirkin fiiller üzerine sevap ve ceza tertip etmek için güzelin ve kötünün ne olduğuna ilişkin araştırma yapar.** Bu araştırma sonrası insanın davranışı sonucu zararı veya faydayı bazen hayırla bazen de şerle vasıfladırabilir. Bu minvalde ne zaman bir fiili yapması gerektiğini, ne zaman da bir fiilden kaçınması gerektiğini belirler. Fiilinin ölçüsünü, fiilleri yürüten şer'î hükümlerle ve onlardan gözettiği gayelerin gayesi Allah'ın rızasını kazanmakla kayıtlı kılmaktadır. Pragmatizmde olduğu gibi faydaya ulaşmak için her yolu mubah gören kaideyi külliyen reddeder. Mesela; yalan, insan fiillerinden bir fiildir. *Şayet bu insan yalan söylediği zaman, bu fiil, fiilin zatından dolayı mı yoksa başka harici bir vasıftan dolayı mı hayır veya şer olarak vasıflanır?* Yalan, vakıaya muhalif olan sözdür. İnsan harp halinde düşmana yalan söyleyebilir. İki kişi arasını barıştırmak için yalan söyleyebilir. Yine karısına karşı yalan söyleyebilir. Başkalarını teselli etmek için yalan söyleyebilir. Bir insan hakkını heder etmek için yalan söyleyebilir. Bunların hepsi, gerçeğe aykırı bir sözle bir şeyi gösterir. Bunlardan hangisine hayır ve hangisine şer olarak itibar edilir? **Pragmatizme göre o an hangisi faydalı ise hepsi hayırdır veyahut güzeldir.**

Fakat İslâm'da ölçü asla fayda değildir. İslâm'da ölçü, Allah'ın emrine mutabıklık veya Allah'ın emrine muhalefettir. Harpte veya karı ve koca arasını barıştırmak için yalan söylemek gibi eğer Allah'ın emrine muvafık olursa, hayır olur. Teselli vermek veya şahitliği örtbas etmek veya Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'e iftira atmak için olmuşsa şer olur.

Dolayısıyla insanın fiilleri, kendisine faydalı olduğundan dolayı hayır ve şer olarak vasıflandırılamaz. Aksine Allah'ın emirlerine mutabık olmasından veya Allah'ın emirlerine muhalefetlerinden dolayı vasıflandırılabilir. Aynı şekilde gayeyi veya amelin kendisinden gözetilen hedefi de göz önünde bulundurmak gerekir. Gaye veya hedef Allahu Teâlâ'nın emrettiği hususlardan olmalıdır. Pragmatizmde olduğu gibi sınırsız ve kontrolsüz bir mutluluk/haz gayesi olamaz. Allahu Teâlâ'nın emrettiği hususlardan değilse o fiilden hayır vasfı kalkar. Konuyu Peygamber efendimizden rivayet edilen bir hadisle aydınlatmak gerekirse; Ebu Hurayra *"Ben Rasulullah SallAllahu Aleyhi ve Sellem'i şöyle derken işittim"* demiştir:

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى قُتِلْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ حَتَّى يُقَالَ: هُوَ جَرِيٌّ، ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ

"Muhakkak ki, Kıyamet gününde hakkında hüküm verilecek insanların ilki, şehid edilen bir adamdır. O adam getirilir, ardından ona nimetini tanıtır. O da onu tanır. Allah ona, bunun uğrunda ne yaptın?, der. O da şehid olasıya kadar senin için savaştım, der. Allah da, Yalan söyledin, fakat sen 'cesur' desinler diye savaştın, denildi de, der. Sonra ona emreder, o da ateşe atılıncaya kadar yüzüstü sürünür. Ve ilmi öğrenen, öğreten ve Kur'an'ı okuyan adamdır. Nimetini tanıtmak için adam getirilir. O da onu tanır. Allah ona bunun uğrunda ne yaptın?, der. O da senin için ilim öğrendim, öğrettim ve senin için Kur'an okudum, der. Allah da, yalan söyledin, fakat sen 'o âlim' desinler, diye öğrendin. Hadi söylendi, der. Yine sen Kur'an'ı 'o, okuyucudur' desinler, diye okudun. Şüphesiz

söylenmiştir, der. Sonra ona emreder, o da ateşe atılıncaya kadar yüzüstü sürünür. Ve Allah'ın genişletip bütün mal çeşitlerinden kendisine verdiği adamdır. O getirilir ve sonra ona nimetlerini tanıtır. O da onu tanır. Sonra der ki: Bunun uğrunda ne yaptın?, O da uğrunda infak edilmesini sevdiğin bir yol bırakmadım ki, senin için o yolda infak etmiş olmayayım, der. Allah da, yalan söyledin, fakat sen 'cömert' desinler, diye bunu yaptın. Şüphesiz denilmiştir, der. Sonra ona emreder, o da ateşe atılıncaya kadar yüzüstü sürünür."

Efendimiz *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'den rivayet edilen hadise bakıldığında, aklın fayda olarak amelden gözettiği hedefin etki boyutu vurgulanmaktadır. Müslümanların şer'i hükme uygun olan amelleri eğer amelin hedefi Allah'ın rızası dışında başka hedefler taşır ise Allah'ın gazabının insanın yüzüne vurulacağını vurgular. Hadiste geçen örnekteki bir âlim, insanlara ilim öğretiyor, Kur'an okuyor… Bu fiiler, şer'i hükme uygun. Yalnız hedef, kendisi hakkında *"âlim"* ve *"Kur'an okuyucu"* denmesi faydasına bina edilip Allah'ın rızası için değil dünyevi kaygılardan sadır olabilmek için yapıldığı takdirde bunu yapan kişi azap edilenlerin, yüzüstü sürüklenenlerin ve ateşe atılanların ilki olmaktadır. Dolayısıyla bu fayda sağlayacağı umulan davranış, kendisi tarafından hedefin değiştirilmesi sebebiyle sahibi üzerine vebal ve şer olmuştur.

İslâm, pragmatist anlayışı hiçbir alanda kabul etmemektedir. İslâm iktisat nizamında değeri az bulunurluk kaidesine sabitler. Pragmatizm ise değişen vakanın şartlarına göre değeri düşürür ve çıkarır. Bu sayede zengin daha çok servet sahibi olur. Fakir ise daha çok yoksullaşmaya başlar. İslâm toplumsal yaşamda davranışların ölçüsünü farz, vacip, haram, helal, mubah, mendup vs. şer'i ölçüler ile sınırlar. Pragmatizm ise fayda ölçüsüyle davranışlarda sınırlandırma yapmadığı için mutlak hazzı esas alarak toplumun ahlaki ve insani değerlerinin düşmesine sebep olur.

Sonuç

Batılı düşünürler insanın mutluluk arzusunu tespit ederek mutluluğu insan için bir zafiyete çevirdi. Onu elde etmesinin yegâne yolunun fayda olduğu yalanını söylediler. Allahu Teâlâ şöyle buyurdu:

إِنَّ الْإِنسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا

"Gerçekten insan, pek hırslı yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda feryat eder. Bir iyilik dokunduğunda da meneder!"[2] Ve yine şöyle buyurdu:

وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ

"Gerçekten hayır sevgisi de pek şiddetlidir!"[3]

Batılı düşünürler, Pragmatizmi insanın, davranışlarına ve eşyaya yönelmesinde veyahut yüz çevirmesinde ölçü edindiler. İnsanın faydaya olan zafiyetini kullanarak devlet yönetiminde, toplumsal ilişkilerde, aile ve akrabalık ilişkilerinde, bireyin davranışlarında pragmatizmi ölçü tayin ettiler.

Devlet adamlarının pragmatizm ölçüsüne dikkat etmeleri gerekmektedir. Batı bu ölçü ile yeraltı ve yerüstü servetlerini sömürmekte, toplumlarını ifsat etmekte ve kendi politik çıkarlarını pragmatizm sayesinde korumaktadır. Bir ülke için bir devlet adamının pragmatik düşünmesi kadar tehlikeli bir şey olamaz. Karşısına çıkarılan faydanın cazibesine kapılarak hem dünyasını hem de ahiretini mahveder. Allah'ın gazabıyla karşı karşıya kalacak kararlar verebilir. Efendimiz fayda ve zarar mefhumuna göre hareket eden idarecileri şu şekilde uyarmaktadır:

"Benden sonra idarenizin başına öyle adamlar gelecek ki, dininizin ve sizin kötü kabul ettiği şeyleri onlar iyi (faydalı) kabul edecekler, sizin iyi ve güzel kabul ettiğiniz davranışları da kötü (zararlı) sayacaklar. Böyle bir kötü devre sizden hanginiz erişirse, Allah'a isyan edene itaatin olmayacağını bilsin."[4]

Müslüman âlimler pragmatizme dikkat etmelidir. Fayda ve zarar ölçütlerinden İslâmi delillere giderek hüküm vermemelidirler. Hayır olarak işlediklerini zannettikleri amellerin hedefinin de güçlü olanın rızasını kazanmak değil sadece âlemlerin rabbi olan Allah'ın rızasını kazanmaları gerektiğini bilip amellerini şer'i hükümlere göre yapmalıdırlar. Aksi takdirde Allah'ın şu hitabı ile karşı karşıya kalırlar:

وَ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا حَلَالٌ وَهٰذَا حَرَامٌلِتَفْتَرُوا عَلَى اللهِ الْكَذِبَ اِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللهِ الْكَذِبَ لَايُفْلِحُونَ

"Dillerinizin yalan yere nitelendirmesinden (ölçü tayin etmesinden) ötürü, şu helaldir, şu haramdır, demeyin, sonra Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Allah'a karşı yalan uyduranlar ise iflah olmazlar."[5]

Pragmatizm İslâm'da kesinlikle ölçü değildir. Müslüman için asıl fayda Allah'ın hükümlerindedir. Allah'ın emir ve yasaklarına göre hareket ettikleri takdirde; yönetimden ekonomiye, toplumsal hayatın bütün alakalarına gelişme ve kalkınma nüfuz edecektir. Müslümanlar için mutluluk ve huzur ancak Allah'ın rızasına nail olmaktadır. Müslüman amellerini Allah'ın, "güzel" ve "hayır" vasıflandırmasına göre yönlendirmelidir. Allah'ın "çirkin" ve "şer" olarak vasıflandırdığı şeylerden uzak durmalıdır. Aksi hâlde dünya hayatı sıkıntılar, musibetler, fitneler ile dolu olur. Ahirette ise hüsran ve elim bir azapla karşılaşılması kaçınılmazdır.

1 *İslâm Şahsiyeti 1, Takiyyuddîn En-Nebhânî*
2 *Mearic 19-21*
3 *Adiyat 8*
4 *Camiu's Sağir*
5 *Nahl 116*

FITRATI İFSAT EDEN BATILI DÜŞÜNCELER: ATEİZM VE DEİZM

Musa Bayoğlu
musabayoglu@hotmail.com

Allah'ın varlığına iman etmek, insanlık tarihi kadar eski değil bilakis ilk insanla birlikte başlayan bir hakikattir. Çünkü ilk insan Âdem *Aleyhi's Selam* ilk peygamberdir. Allah'a iman etmiş ve insanları Allah'ın varlığına ve birliğine davet etmiştir. İnsanlar ne zaman Allah'ın varlığını inkâr etmiş veya şirk koşmuşlar ise işte o zaman Allah insanlara küfürden yeniden imana dönsünler diye peygamberler, kitaplar göndermiştir. Allah'tan gelen bütün dinlerin esası Allah'ın varlığını ve birliğini anlatan tevhid esaslıdır. Şeriatlar zaman zaman değişiklik gösterse de iman esasları değişmemiştir. Bu yüzden tarihin her zaman diliminde insanların bir kısmı mutlaka Allah'a tevhid üzere iman etmişler, bazıları ise şirk ve küfür üzere inanmışlardır...

İslâm'ın hayatta tatbik edildiği dönemlerde İslâm'a fevc fevc iman eden insanlar maalesef bugün İslâm'ı öğrenme konusunda bile zorlanmaktadır. İslâm'ın hidayetinden ve rahmetinden uzaklaşılan günümüzde ise inançsızlık her geçen gün artan bir vakıa hâline geldi. Özellikle Batı toplumları küfür ve isyanda ileri giderek tarihin karanlıklarındaki inançsızlığı bugüne bütün boyutları ile taşıdılar. İnsanlar *"modern"* olarak isimlendirdikleri bu çağda yeni yeni isimler ile moda ve popüler kültür adına bütün değerleri inkâr etti, ediyor. İnkârcılığın ismi ateizm, deizm, agnostisizm, nihilizm, liberalizm, satanizm, pragmatizm, makyavelizm, laiklik, demokrasi ve benzeri kavramlar ile tanımlanıyor! İsimler ne kadar çeşitlense değişse de mantalite hep aynı aslında, değişen bir şey yok. Özü şirk ve küfür olan bu sapık akımlar, gerici bir anlayış ile varlığını devam ettiriyor. Ben bu makalemde, bu sapık inkârcılığın en tehlikeli-

lerinden ikisi olan *"deizm"* ve *"ateizm"* üzerinde biraz duracağım, inşaAllah.

Ateizm, kendi içinde farklı tanımlamalar olsa da en yalın ifade ile tanrı tanımayan, hiçbir şeye inanmayan insanların küfrünü ifade ediyor. Tarihi çok eskilere dayanan bu sapkın anlayışın ekolleşmesi ve bir öğreti hâline gelmesi çoğu felsefi akımda olduğu gibi Eski Yunan'a dayanıyor. İlk Çağ'da maddeyi bütün varlıkların kaynağı ve yaratıcısı olarak gören, yani Allah yerine maddeye tapan maddeci ateizmin ilk temsilcisi Yunanlı filozof Democrite'dir. Democrite'den sonra bu düşünceyi diğer bir filozof Epiküros geliştirmiş ve *"Epikürcüler"* diye bilinen felsefi ekolü kurmuştur. Epikürcülerin temel düşüncesine göre tabiatın işleyişinde tanrı inancına gerek yoktur. Kâinat sonsuz atomlardan oluşmuştur. Orta Çağ'da bu düşünce kendine çok yer bulamamıştır. Bunun nedeni ise kiliseye karşı olanların ölüm cezası ile cezalandırılmasıdır.

18. asırda dine karşı tepkiler koyan düşünürler olduysa da ateizm 19 ve 20. asırda Marx, Engels, Troçki, Feuerbach ve Lenin'in görüşleri ile varlığını devam ettirmiştir. Özellikle Marx ve Lenin'in bu düşünceyi ideolojik olarak bir devlet kurarak uygulaması milyonlarca insanı etkilemiş, dünya savaşlarının çıkmasına neden olmuştur. Sosyalizm, devlet eliyle bir nizam olarak yaklaşık 70 yıl uygulanmış ancak insanlığa sunduğu kan, gözyaşı, mutsuzluk ve huzursuzluktan dolayı yıkılmıştır. Bugün bu düşünceye sahip olan devletler olsa da ideolojik olarak komünist veya sosyalist bir nizam ile yönetilmemektedir…

Deizm, Latincede *"tanrı"* anlamına gelen *"deus"* kelimesinden türetilmiş olup Grekçede yine *"tanrı"* anlamındaki *"theostan"* gelen *"teizm"* terimiyle aynı sözlük anlamına sahiptir. Deizm, hayata müdahale etmeyen bir tanrı inancına dayanır. Din ve hayat ile ilgili bütün bilgiler insan aklından çıkmalıdır. Bu yüzden deizm peygamber, kutsal kitap, cennet ve cehennem, melek ve şeytan gibi bütün kavramları inkâr eder, sadece bir yaratıcı olarak tanrının varlığını kabul eder. Bu düşünceye göre hayat ile ilgili bakış açısı doğa, bilim ve akıl ile elde edilebilir…

Deizm, Hristiyanlığın yaşadığı kilise ve krallığın baskılarında ve Batı medeniyetine has tarihî şartların varlığından dolayı 17. asırda özellikle İngiltere'de kullanıma çıkmıştır. Deist kavramının ilk defa Pie-

Hak bir dinden uzak yaşayan yüz milyonlarca insan hâlâ bu sapkın düşünceye inandığını söylüyor. 2016'da National Geographics'in yayımladığı çalışmaya göre dünyada tanrı inancı giderek zayıflıyor, ateist ve agnostiklerin sayısı ise artıyor.

re Viret'in *"İnanç ve İncil Öğretisi Eğitimi"* adlı 1564 tarihli eserinde kullanıldığı kabul edilmiştir. Bu dönemde Hristiyan deistler olarak anılan bazı düşünürler, Hristiyanlığa inanmakla birlikte aklın da aynı gerçeklere ulaşabileceği, bir tabiî din kurabileceği ve nihayet ıristiyanlık ile akıl arasında hiçbir çatışma olmadığı şeklinde tezler ileri sürmüşlerdir...

Deizmin Avrupa'da en çok yaygın olduğu ülke İngiltere idi. İngiliz deizminin babası olarak kabul edilen Cherbury'li Lord Herbert (ö. 1648), Tanrı'ya ve ahiret hayatına inanmakla birlikte kutsal metinlerin doğruluğu konusunda ciddi kuşkular beslemiş, din adamlığı kurumunu şiddetle eleştirmiş, ayrıca evrensel gerçekleri kavramaya aklın yeteceğini savunmuştur. Onun takipçisi Charles Blount (ö. 1693) bir deist olduğunu açıkça beyan eden ilk düşünürdür. İntihar ettikten sonra yayımlanan *"Summary Account of the Deist's Religion"* (1693) adlı eseri deist fikirlerin yayılmasında hayli etkili olmuştur. Daha sonra John Toland (ö. 1722) Christianity Not Mysterious (1696) ve Matthew Tindal (ö. 1733), *"Deistlerin mukaddes kitabı"* olarak anılan *"Christianity as Old as the Creation"* (1730) adlı eserinde deist fikirleri açmışlar ve yaygınlaştırmışlardır. Bilim geliştikçe ve kilisenin insanlar üzerindeki baskısı arttıkça hayata bakış açısı konusunda elde edilen bilgiler dinin tartışılmasına yol açmış ve zaman içinde *"din olmadan da hayat yaşanabilir"* konumuna gelinmiştir.

Hak bir dinden uzak yaşayan yüz milyonlarca insan hâlâ bu sapkın düşünceye inandığını söylüyor. 2016'da National Geographics'in yayımladığı çalışmaya göre dünyada tanrı inancı giderek zayıflıyor, ateist ve agnostiklerin sayısı ise artıyor. İngiliz Dailymail gazetesinin haberine göre ise dünyadaki ateist sayısı 1.5 milyar civarında. En çok ateistin yaşadığı ülke %49 ile Çin. Onu Japonya, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Avustralya ve İzlanda takip ediyor.

Tarihî süreçleri de göz önüne alındığında gerek ateizmin gerekse de deizmin çıkış nedeni insanların dini anlamamaları veya yanlış dinlere olan tepkileridir. Özellikle Batı'da kilise ve kralların din adına insanlara zulmetmeleri, insanların dinden soğumasına ve alternatif bir inanç yolunu bulmalarına sebep oldu. Aynı dönemlerde İslâm'ın hâkim olduğu coğrafyaların hiçbirinde bu şekilde bir inançsızlık ortaya çıkmamış ve kabul gör-

memiştir. Çünkü her insanda düzen koyan yaratıcı Allah'a iman etmek fıtridir ve bu vicdan yoluyla gelir. İslâm, Müslümana vicdanla beraber aklı kullanmayı, Allahu Teâlâ'ya imanda aklı hakem kılmayı farz kılmıştır ve taklit etmeyi yasaklamıştır. Aklın bulduğu, fıtrata uygun ve vicdanının da kabul ettiği bir ölçü ile iman eden insanlar yakîn bir iman ile iman etmişler ve imanlarından asla vazgeçmemişlerdir. Bu iman ile İslâm nizamına sımsıkı bağlı kalınmış ve Müslümanlar 13 asır boyunca dünyanın birinci devleti olmuşlardır. İslâm hem indiği dönemdeki insanları hem de diğer zamanlardaki ulaştığı tüm toplumları mükemmel bir şekilde değiştirmiş ve kalkındırmıştır. İslâm ile toplumlar hem inanç hem de nizam konusunda zirvelere ulaşmıştır.

Ancak bugün tıpkı Hristiyan dünyanın yaşadığı şekli ile laiklik ülkemizde de uygulanmaya başlamış, İslâm'ın hayat ile ilgili tüm bağları kesilmiş, din adına hurafeler ortaya çıkmış, insanların duyguları sömürülmüş, din adına konuşanlar engellenmiş, birilerinin zulmü İslâm'a mâl edilmiş, inananların inandıkları şekli ile yaşamalarının imkânı azalmış ve insanların dine bakışları farklılaştırılmıştır. Bu yüzden İslâm tarihimizde vuku bulmayan hadiseler yaşanmış, Müslümanların yaşadığı toplumda bu batıl düşüncelere inanan ve kendini bu şekilde tanımlayan insanlar çıkmıştır. Bunu, yapılan iki araştırma anketi ile izah etmek mümkündür.

KONDA'nın 2015 yılı araştırmasına göre Türkiye'de ateistlerin nüfusa oranı yüzde 2,9 hatta bu oran yıllara göre yükseliyor. MAK Danışmanlık Şirketi'nin yaptığı *"Dinî Değerler"* araştırmasında ise *"Allah'ın varlığına ve birliğine, bizi yaratıp yaşattığına inanıyor musunuz?"* şeklindeki sorulan bir soruya %4 civarında *"Hayır."*, %6 oranında *"Evet, Allah'ın sadece varlığına, bizi yarattığına inanıyorum ama her şeye karıştığına, karışacağına inanmıyorum."*, %4 ise *"Cevap vermek istemiyorum."* seçeneğini seçmişlerdir. Tam anlamıyla *"evet"* diyenlerin oranı sadece %86. Mesela, *"Meleklere inanıyor musunuz?"* sorusuna *"Evet, inanıyorum."* diyenler %75 iken %15'lik bir kesim *"Gözümle görmediğime inanmam."* şeklinde cevap vermiş, %10 oranında kişi ise bu soruya cevap vermek istememiştir.

Elbette bu araştırma anketlerinin sonucu %100 doğruluk ifade etmeyebilir. Ancak bunlar bizlere gidişat ile ilgili bir bilgi veriyor. İslâm ile müşrik ve kâfir kabileler İslâm'a fevc fevc girdiği hâlde bugün neden bu olmuyor? Dün şer'î hükümlere bağlılıkta ihmalkâr davranmayan Müslümanlar bugün neden inançlarını değiştiriyor? Bunun elbette birçok nedeni var. Ancak ben bazılarından bahsetmeye çalışacağım.

Gençlerin bu şekilde inananlarının çoğu popüler kültürün, dizilerin, seküler yaşamın etkisi ile kendisini *"ateist"*, *"deist"* olarak tanımlıyor. Bu gençlerin hayata bakışları, akide konuları zaten boş olduğu için bu akımlar boşluğu istediği şekilde doldurabiliyor…

Bu gençlerin çoğu İslâm'ın hayat hakkındaki nizamlarından habersiz. Bildikleri tek şey ortada dolanan İslâm adına uydurulan yalanlar. Mesela deist olan birisinin şu sözleri bu cehaletin güzel bir örneğidir: *"Yolda şarkı söylerken seke seke yürüyebilmek istiyorum. İslâm buna izin vermiyor."*

Başka bir neden ise bu sapıklıkların *"inanç hürriyeti"* olarak güzel gösterilmesi, İslâm'ın ise çağdışı olduğunun sürekli zihinlere işlenmesidir. Şöyle bir düşündüğümüzde tepeden tırnağa hayatın her alanına sınırsız özgürlük anlayışı hakikatmiş gibi insanların bilinçaltına işleniyor. Din ve vicdan hürriyeti kapsamında İstanbul Valiliği'nin izni ile önce 2014 yılında *"Ateizm Derneği"* 18.09.2018 tarihinde *"Deizm Derneği"* kurulabiliyor. Faaliyetlerini rahat şekilde yapabiliyor. Ayrıca Gaziantep'te Arjantinlilerin, Van'da Korelilerin ve benzeri şekilde gençleri zehirleme çalışmalarının olduğu biliniyor. İslâm'ın

Bu sapık inançsızlıkların yayılması İslâm'ın anlaşılmaması, yaşanmaması, tatbik edilmemesi ve taşınmamasından kaynaklanıyor. **İslâm bugün akide ve nizamları ile bir ilçede dahi yaşanamıyor.** İslâm dışı anlayışlar ruhbanlık, felsefe, demokrasi, laiklik, milliyetçilik, vatancılık gibi birçok kavram İslâm'danmış gibi gösteriliyor.

esaslarına saygı duymayanlar saygı bekliyor, hoşgörülü olunmasını talep ediyor.

Bir kısım ateist ve deistler ise *"Dindar dediklerinizin ahlakı, siyaseti, ekonomisi bu ise ben dindar değilim."* diyerek başka arayışlar içine giriyor ve etkileniyor. Özellikle son yıllarda beşerî sistemlerin tüm bozuklukları sözde İslâmcıların uygulamaları ile İslâm'a mâl ediliyor. Bu da tepki ile dine düşman olan insanların oluşmasına neden oluyor. Bu gençler İslâm'ı kaynaklarından öğrenmek yerine pireye kızıp yorgan yakıyor.

Başka bir neden de anlatılan İslâm ile yaşanılan hayatın birbirinden farklı olmasıdır. Özellikle gençler sözde vicdanlarını rahatlatmak adına, daha rahat günah işlemek, topluma, zamana, Batı'ya ayak uydurma adına bu düşüncelere kapılabiliyorlar. Mesela *"Ben inanıyorum, Müslümanım ama artık mini etek giymek, erkek arkadaşlarımla kol kola gezmek istiyorum."* diyen bir kız bu yüzden bu sapıklıklara meyledebiliyor. Olması gereken, inancına göre bir hayat yaşamaktı ama bu anlayışı alamayan gençler bu hataya düşüyor.

Özetle bu sapık inançsızlıkların yayılması İslâm'ın anlaşılmaması, yaşanmaması, tatbik edilmemesi ve taşınmamasından kaynaklanıyor. İslâm bugün akide ve nizamları ile bir ilçede dahi yaşanamıyor. İslâm dışı anlayışlar ruhbanlık, felsefe, demokrasi, laiklik, milliyetçilik, vatancılık gibi birçok kavram İslâm'danmış gibi gösteriliyor. İslâm'ın nizam boyutu hayatımızın hiçbir yerinde kâmilen uygulanamıyor, yasaklanıyor. Bilinenler elin kesilmesi, recm, kısas hükümleri, çok evlilik ve sair… Bunlar üzerinden İslâm'a saldırılıyor, İslâm'ın sorunları çözmediği, güncellenmesi gerektiği, sözde İslâmcılar tarafından anlatılıyor.

Ateist ve deist anlayışların bugün devletler eliyle uygulanması, *"Allah var ama hükmü yok!"* dercesine hüküm konusunda beşerî sistemlerin varlığı gençleri bugün etkiliyor. Krallıklar, demokrasiler, cumhuriyetler deizmin ve diğer izmlerin zeminini toplumlara sürekli aşılıyor.

Bu sapık akımlardan ancak İslâm'ın akide ve nizamlarına sarılmakla kurtulabiliriz.

Evet, ateizm ve deizm gibi bütün batıl düşünceler Batı'dan topraklarımıza gelmiştir. Bugün birilerinin ifade ettiği şekli ile *"Dış güçlerin bir oyunudur."* Bununla mücadele ise demokrasiyi, laikliği, Batı'nın kanunlarını uygulamakla değil İslâm nizamına dönmekle olur.

İslâm akidesi zihniyetin tüm alanlarını mükemmel şekilde ikna ederek doldurur. İslâm akidesine iman eden bir mümin için boşluk olamaz. Bu yüzden popüler kültür, diziler onu etkileyemez.

İslâm'a zıt olan tüm düşünce ve nizamlar insanların zihin ve hayatlarından çıkarılmalıdır. İslâm nizamı bu tür yaklaşımların tamamının önüne set olur ve insanların aldatılmaları engellenir. Bu ve benzeri düşüncelere asla saygı duyulmaz, hoş görülmez ve izin de verilmez!

Bugün insanlığın başına bela olan bu akımlar, izmler tepkiseldir; boşluktan kaynaklanır, var olan rejimlerin desteği ile insanları etkilemektedir. İslâm nizamı ile bu akımları besleyen cehalet bitecek, boşluklar İslâm ile doldurulacak, tepkisel nedenler ortadan kalkacak ve en önemlisi beşerî sistemler olmayacak… İşte o zaman insanlar dün olduğu gibi bugün de İslâm'ın hidayeti ile karanlıklardan aydınlığa çıkarak kalkınacaklar. Bunun yolu ise İslâm'ı sahih kaynaklarından öğrenmek, akide ve nizamlarını insanlara anlatmak ve Râşidî Hilâfet Devleti'ni kurmak için çalışmaktır.

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

"Dediler ki: O (hayat dedikleri) şey, dünya hayatımızdan başkası değildir; ölürüz, diriliriz ve bizi ancak dehr (zaman) helâk etmektedir. Hâlbuki onların bu sözlerinde hiçbir ilimleri yoktur. Onlar ancak zanda bulunuyorlar."[1]

1 *Casiye Suresi 24*

DETERMİNİZM:
SEBEPLER, SONUÇLARI DOĞURUR MU?

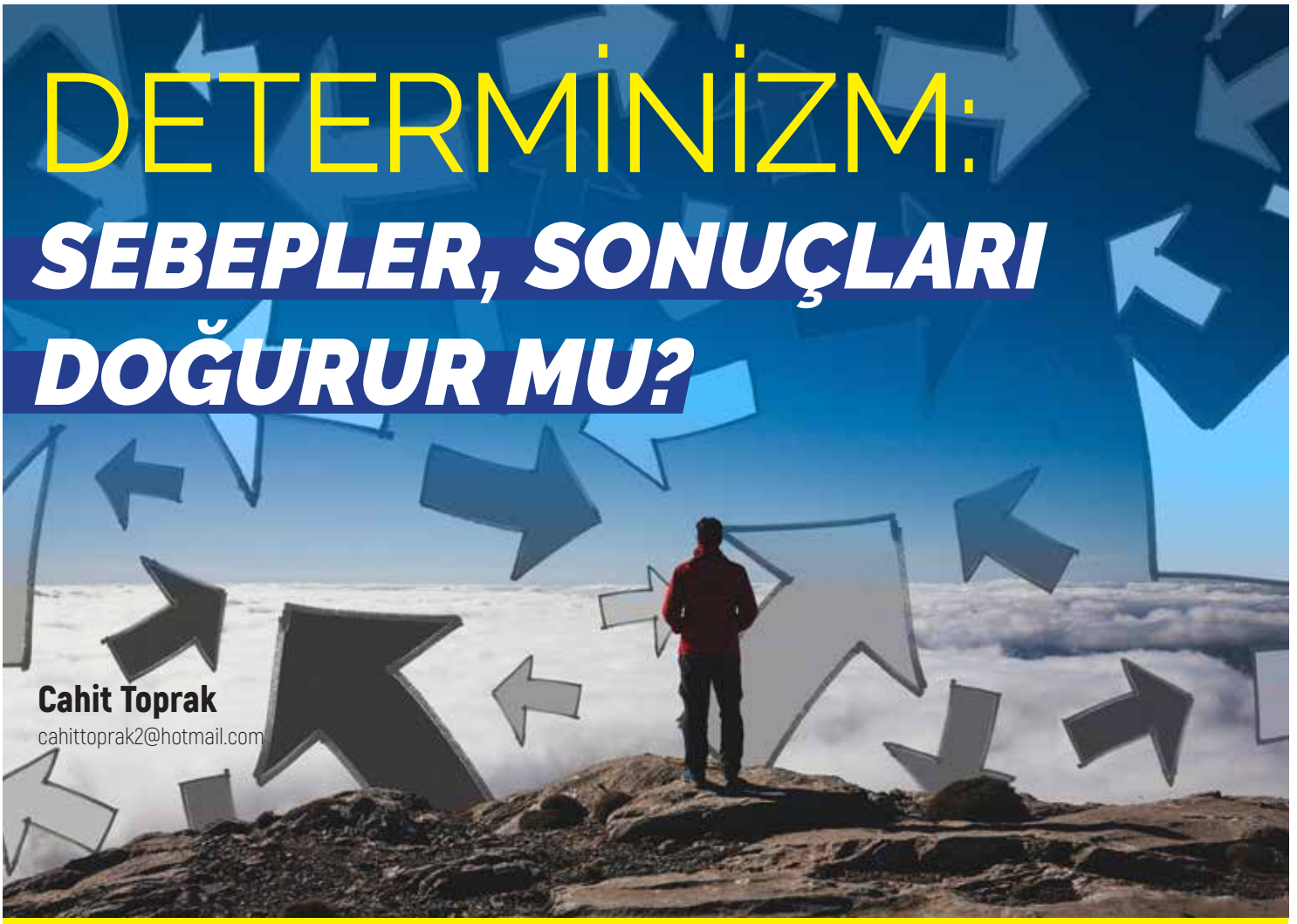

Cahit Toprak
cahittoprak2@hotmail.com

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada değişen ve gelişen teknoloji, hayatımıza biz istemesek de farklı kavramları sokuşturmuş görünüyor. Zayıf ve akli temele oturmayan/oturtulamayan bu kavramlar, maalesef Müslümanların da tartışa geldiği ve vaktini beyhude geçirdiği münazara konularını teşkil eder hâle gelmektedir.

Bunlardan biri ve belki de birçok antik Yunan düşünürü, yakın çağ filozofu ve kelam alimlerinin de esasi konularından biri olan determinizm konusudur.

Determinizm kısaca şöyle tarif edilmektedir:

"*Kâinatta, varlık nizamının gerektirdiği tüm fiiller, olgular ve devinimler sebep-sonuç ilişkisi ekseninde hareket etmektedir. Her sonucun bir nedeni olduğu gibi, her sonuç da yeni bir olay, olgu ve vakıanın da sebebi konumundadır.*"

İşte kısaca böyle tarif edilen bu kavramın zıttı ise "kadercilik" diye tarif edilen "fatalizm" kavramıdır.

Gerçekten de kâinatta meydana gelen her olay ve olgu bir önceki vakıanın sonucu mudur? Tabiat ile ilgilenen pozitif bilimin, deney ve gözleme dayalı olarak bulduğu her sonuç bir sonraki muammayı çözen bir sebep midir? Gözlerimizle göremediğimiz, deney yoluyla varlığını hissedemediğimiz her bir şey bilimsel olmadığı gerekçesiyle dışlanmalı mıdır? Akıl yoluyla, beş duyu organımızla hissedebildiğimiz, yorumlayabildiğimiz, üzerinde akıl yürütebildiğimiz diğer metafizik gerçeklikler veya gaibi hakikatler tablonun neresinde?

Tüm bu sorulara cevap aralamak adına bu yazımızda, bu fikri ilk ortaya atan düşünür ve filozofların bakış açılarına değindikten sonra bu kavramın tutarsızlığını (kimilerine göre tutarlılığını) ele alacağız.

Aslında determinizm mana itibariyle, materyalizm adı verilen dünya görüşünün de sayesinde taçlandırıldığı ve doğrulandığı bir kavramdır. Zira materyalizm, yalnızca maddenin hayata yön veren tek gerçeklik olduğunu ve maddenin tekâmülüyle birlikte değişim ve başkalaşım geçirdiği, fikirlerin, görüşlerin kendisinden kaynaklandığı akımın adıdır. Determinizm ise bahsi edilen işte bu maddenin tekâmülü iddiasını zorunlu kılan sebep-sonuç ilişkisinin varlığını mutlak gerçeklik olarak kabul eder.

Determinist Fikrin Mahiyeti ve Tutarsızlığı

Her sonucun bir nedeni olduğunu var sayarsak, ilk sebebin tek olması gerekmez mi? Muhakkak tek bir nedene dayanması aklımızın da doğruladığı bir hakikattir. O hâlde gelin bu fikri ilk olarak ortaya atan filozofların şu sözlerine hayretle şahit olalım.

Thales isimli filozof yıllarca Mısır'ın kıyı şehri olan Milet'te yaşamıştır. Kıyı, sürekli olarak Nil nehrinin taşması sonucu zarar gördüğünden dolayı hayatın başlangıç sebebinin "su" olduğunu ileri sürmüştür. **Anaximenes** isimli filozof ise yeryüzünde hayatın başlangıç sebebinin "hava" olduğunu ileri sürmüştür.

Biraz daha berilere geldiğimizde tanıdık simalarla karşılaşırız... Bunlardan biri de **Newton**'dur. Newton ise bambaşka bir iddia ile insanlığın karşısına çıkmış ve kâinatın maddi parçacıklardan oluştuğunu ve en küçük yapı taşının ise "atom" olduğunu iddia etmiştir. Öyle ki ta ilkokuldayken fen bilgisi derslerinde bize okutulan pasajlarda, maddenin en küçük yapı taşı olduğu salık verilirdi. Newton Hristiyan bir kişilikti. Bundan esinlenerek yaratıcının kâinatı **"atom"** adı verilen bu parçacıklardan yarattığını ve ardından dinlenmeye çekildiğini söylemiştir. Adeta saati kurar gibi kâinatı da sebep- sonuç ilişkisi ekseninde inşa ettiğini ve bunun değişmeyeceğini söylemiştir.

Tüm bu iddialar aslında asıl sebebin bile iddia sahipleri tarafından keşfedilmediğini ve doğrulanmadığını ortaya koymaktadır. Kaldı ki pozitif ilimlerin en önemli argümanlarından biri de yanlış olduğu ispatlanamayan, ölçülebilir ve gözlemlenebilir olmasıdır. Hayatın başlangıcının su, hava veya atom olduğu yönündeki iddialar daha sonra akranları tarafından yalanlanmış, "Big Bang" [Büyük patlama] ve "Kuantum" adı verilen farazi ve felsefi teorilerle rafa kaldırılmıştır.

İddiaların Hakikati ve Çürütülmesi

"Her olayın bir nedeni olmalıdır." şeklinde özetleyebileceğimiz determinist fikir, gözümüzle gördüğümüz somut ve yanlışlanamayan, deneylerle ispatlanmış her bilgiyi doğru olarak kabul eder. Bunun dışında kalan bilgileri ise statik, dogma ve farazi kabul etmiştir. Mesela akıl, duygu, yaratıcı, vicdan gibi hissedilebilen hakikatleri ise fizik ötesi ve gerçekliği doğrulanamayan bilgi olarak kabul eder. Onlara göre, bilginin kaynağı sadece maddi ve somut olmalıdır.

> Gerçekten de kâinatta meydana gelen her olay ve olgu bir önceki vakıanın sonucu mudur? Tabiat ile ilgilenen pozitif bilimin, deney ve gözleme dayalı olarak bulduğu her sonuç bir sonraki muammayı çözen bir sebep midir?

Determinist fikrin açıklamakta güçlük çektiği birkaç örnekle konuyu açalım.

Dünyanın güneş etrafında 365 gün boyunca elips şeklinde bir yörüngede hareket ettiğini, bunun sonucunda mevsimlerin oluştuğunu söyler. Bu doğru bir örnek ve yaklaşımdır. Ancak elips adını verdikleri bu yörüngenin güneşe olan uzaklığının ölçüsünün kim tarafından belirlendiğini, hangi zamanda ve nasıl oluştuğunu cevaplandırmakta aciz kalmışlardır.

Dünyanın kendi ekseni etrafında dönmesiyle gece ve gündüzün oluştuğunu ve bunun dönüş sebebine bağlı bir sonuç olduğunu söylemişlerdir. Bu ifadeler doğrudur. Ancak neden kendi ekseni etrafında doğudan batıya doğru değil de batıdan doğuya doğru döndüğünü izah edemezler. Bu dönüşün kendiliğinden olduğunu kabul ettikleri hâlde tersine çevirecek gücün varlığını kabul etmezler.

Allah *Subhânehû ve Teâlâ* Kur'an-ı Kerim'de verdiği bir misalde İbrahim *Aleyhi's Selam*'ın Nemrut ile olan münakaşasından bahseder.

قَالَ اِبْرٰهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيٖ وَيُمِيتُۙ

"Hani İbrahim: Benim Rabbim diriltir ve öldürür, demişti."[1]

Rivayetlere göre Nemrut, halkından iki kişiyi huzuruna alır ve birini öldürür. Diğerini serbest bırakır. Bu vesileyle birine hayatını geri bahşettiğini ileri sürerek, İbrahim'e der ki:

اَنَا۠ اُحْيٖ وَاُمِيتُۙ

"Ben de öldürür ve diriltirim."[2] Oysaki serbest bıraktığı kimsenin hayatını o vermemişti ki!

Akabinde dünyanın ekseni etrafındaki dönüşü hakkında determinist fikrin çürüklüğünü ve neden sonuç ilkesini alt üst eden hitabı gelir İbrahim *Aleyhi's Selam*'ın dilinden...

فَاِنَّ اللّٰهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ

"Şüphe yok, Allah güneşi doğudan getirir, (hadi) sen de onu batıdan getir."[3]

Şu bilinmelidir ki "nedensellik ilkesi" farazi ön kabullerin bilime tasdik ettirilmesinden başka bir şey değildir. Zira hiçbir sonuç için ön bilgiler olmadan ***"İşte nedeni kesin budur!"*** denemez. Zira Allah *Subhânehû ve Teâlâ* ölüm, rızık, kaza ve diğer birçok vakıa hakkında bizzat kendisinin münfail olduğunu söylemektedir.

Örneğin ölüm vakıası hakkında, Allah *Subhânehû ve Teâlâ*, gözümüzle gördüğümüz tüm sebeplerin asıl müsebbip olmadığını ifade ederek şöyle buyurmaktadır.

وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰىكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ

"Allah sizi yarattı, sonra sizi öldürüyor, sizden kimi de bildikten sonra bir şey bilmesin diye, ömrün en aşağı ucuna (yaşlılığa) geri çevrilir. Şüphesiz, Allah bilendir, her şeye güç yetirendir."[4]

Hakikatte de aydın bir bakışla bakan kimse görecektir ki çok feci ve ölümüne kesin gözle bakılan vakıalarda bile kişinin ölmediği ve hayatta kaldığı olmaktadır. Fişi çekilmesi beklenen ve aylarca hastanede bitkisel hayatta olan kimselerin ölmeden, yeniden hayata döndüğü çoğumuzun işittiği ve gördüğü hakikatlerdir. Hatta metrelerce yüksekten düşerken bile, görünen sebeplere bakıldığında *"Bu adam ölmeliydi."* denebilecek birçok vakıada şahsın ölmediği ve hayatına devam ettiği görülmektedir.

Rabbimiz şöyle buyurmaktadır:

اَوَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيَقْدِرُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ

"**Onlar bilmiyorlar mı ki, gerçekten Allah, dilediğine rızkı genişletip, yayar ve (dilediğine) de kısar. Şüphesiz bunda, iman eden bir kavim için gerçekten ayetler vardır."[5]**

O hâlde yıllarca çalışıp durmanın, rızkın gerçek sebebi olması gerektiği vehmedilirken, tüm emeğin ve çalışmanın basit bir gerekçeyle kişi için rızık olmaktan çıktığı nasıl müşahede edilebiliyor? Kazandığı aylığını banka faizine ödeyen, yolda düşürmek suretiyle kaybeden, hastane masrafını ödeyerek aylık çalışmasını yok hükmüne getiren, trafik kazası geçirdiği için yıllarca biriktirerek kazandığı binek aracını kaybeden, bir afette, selde kazandığı malı ve serveti yok olan çok kişileri duymuş veya işitmişizdir.

Kur'an'da Musa *Aleyhi's Selam* ve salih bir kulun kıssası anlatılırken benzer bir durum söz konudur. Zira salih bir kul olan Musa *Aleyhi's Selam*'ın yol arkadaşı, bir kısım fiiller icra etmektedir. Musa *Aleyhi's Selam*'dan da hiçbir işte ona karşı gelmeyeceği[6] konusunda söz almaktadır. Hiçbir şey hakkında görünen sebeplere iltimas etmemesi gerektiğini [فَلَا تَسْـَٔلْنِيْ عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا] "**Hiçbir şey hakkında bana soru sorma, ben sana öğütle anlatıp söz edinceye kadar."[7]** diyerek söz almıştır. Ancak bu salih kul, yolda bindikleri bir gemiyi deliverince, karşılaşıverdikleri bir çocuğu öldürüverince ve kendilerine ikram etmekten bile içtinap eden bir kasabanın yıkık duvarını onarıverince, her seferinde Musa *Aleyhi's Selam* görünen sonuçlardan yola çıkarak, yaptığı fiiller hakkında ona tepki göstermiştir.

Gemi halkı için: [اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا ۚ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا اِمْرًا] "**İçindekilerini batırmak için mi onu deldin? And olsun, sen şaşırtıcı bir iş yaptın**."[8] diyerek görünen sebebe odaklanmıştır.

Öldürülen çocuk için: [اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ ۭ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا] "**Bir cana karşılık olmaksızın, tertemiz bir canı mı öldürdün? And olsun, sen kötü bir iş yaptın**."[9] diyerek aynı sebep sonuç ilişkisinde tıkanmıştır.

Üçüncü olayda ise yapılan olumlu bir fiil karşılığında olması gerektiği üzere sonuç odaklı düşünmüş ve bir ücreti olması gerektiğini söylemiştir: [لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا] "**Eğer isteseydin gerçekten buna karşılık bir ücret alabilirdin**."[10]

Ardından deterministlerin iddia ettikleri sebeplerin üzerine çıkarak Müsebbib-ul Esbab'ın varlığını (Allah) kavratmıştır. Geminin, gemide çalışan yoksullara ait olduğunu, gemiyi kusurlu hâle getirerek, zorba bir kralın gasp etmesinin önüne geçtiğini[11] söyleyerek gerçek sebebi açıklamıştır. Çocuğu, anne ve babasının mümin kimseler olduğu ve bundan dolayı, onun kendilerine azgınlık ve inkâr zorunu kullanmasından endişe ettiği için korktuğundan dolayı öldürdüğünü[12] söylemiştir. Son olayda ise onardıkları duvarın altında iki öksüz çocuğa ait olan bir define olduğunu ve onlar ergenlik çağına ulaşınca istifade etsinler diye duvarı onardığını[13] söylemiştir.

İşte bu ve buna benzer tüm vakıalar bize gösteriyor ki; hakikat vehmedilen sebepler, ilahi kudretin iki parmağı arasında şekillenmektedir.

Normal şartlar altında bir ekin için ihtiyaç olan şey, gübre, tohum, güneş, su ve topraktır. Ancak bunlar görünen sebeplerdir. Böyle ekilen bir tarlanın mahsul vermesi beklenir. Tüm şartlar sağlandığı zaman çoğu kimseye göre ikinci bir gerekçeye ihtiyaç yoktur. Ancak benzer şartlara sahip olduğu bilinen başka bir arazinin mahsulünün sizinkinden çok veya az olması hangi somut nedene dayalı olabilir sizce? Deterministlerin kabul etmediği, yoksula ikram etmek, Allah yolunda infak etmek, şükretmek, asıl nimeti bağışlayan yaratıcıya dua etmek, bu eksikliğin gerçek sebebi olabilir. Kalem Suresi 17-33. ayetlerde bahsi edilen iki bahçe sahibinin, yoksulları gözetmedikleri için tüm görünen sebeplerin bir anda geçersizleştiğini ve bahçelerinin kapkara ve çorak hâle geldiğini okuyoruz. Rabbimiz bir ayetinde şöyle buyurmuştur:

لَىِٕنْ شَكَرْتُمْ لَاَزِيْدَنَّكُمْ وَلَىِٕنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِيْ لَشَدِيْدٌ

"**And olsun, eğer şükrederseniz gerçekten size artırırım ve and olsun, eğer nankörlük ederseniz, şüphesiz, Benim azabım pek şiddetlidir."[14]**

Tüm bunlardan sonra, determistlerin cevaplamaktan aciz kaldıkları birçok soru daha sorabiliriz.

Suyun kaynama derecesi 100 (yüz) ve donma derecesi ise 0 (sıfır)'dır. Bu dereceyi tayin eden ve ölçüyü belirleyen kimdir?

Dünyanın güneş etrafında dönüşünü sağlayan nedir? Yerçekimi ile uzay boşluğunda duran dünyaya bu boşlukta ikamet etmesi gerektiğini söyleyen nasıl bir akıldır?

Bitki tohumlarının içinde nasıl bir akıl vardır ki, suya, havaya, gübreye ve güneşe ihtiyacı olduğunu biliyor?

Bitkinin içerisine giren su, bitkinin büyümesi için sağladığı faydanın farkında mıdır?

Bizim gibi akıl sahibi olmadıklarını bildiğimiz hayvanlar, sebep sonuç ilişkisiyle izah edilemeyecek kadar muazzam işler yapmaktadır. Bir koyun ve inek yemyeşil otu yedikleri hâlde bembeyaz süt vermektedir. Bunu hangi determinist akıl çözebilir.

Suyu oluşturan iki element vardır. Biri hidrojendir ve yanıcıdır. Diğeri ise oksijendir ve yakıcıdır. Bu iki element birleşince su oluşur. O hâlde su neden söndürücüdür?

Bu sorulara gerçekten ikna edici cevaplar verilebilir mi? Soruyu tersten de sorabiliriz. Bu soruların cevabı deney ve gözlem yoluyla bulunabilir mi? Elbette hayır!

Deterministlerin fikir babası David Hume kendi ağzıyla itiraf edip diyor ki: "*Biz olayları gözlerken sebep ya da sonuç olarak birbirine bağlıyoruz. Gereklilik denen şey, bizim düşünce alışkanlıklarımızın bir sonucudur aslında...*"

Newton yerçekimini izah etmekte ve açıklamakta güçlük çekiyor olsa gerek ki şöyle diyor: "*Yer çekimin ne olduğunu bilmiyorum. Ben sadece bu çekim kuvvetinin miktarını hesapladım.*"

Sonuç olarak nedenlere bağlı bir hayat yaşamak insanı aciz, güçsüz ve ümitsiz kılar. Ya su biterse ya cebimde param olmazsa ya çalışmazsam ya hasta olursam ya bu yıl mahsul eksik olursa gibi yüzlerce sebebe bağlı düşüncelerimiz hayatı bizlere çekilmez hâle getirecektir. Oysa Rabbimizin buyurduğu gibi:

الَّذِى لَهُ مُلْكُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيتُ

"O (Allah ki) göklerin ve yerin hâkimiyeti/egemenliği O'na aittir. O'ndan başka (ibadeti hakeden) hiçbir ilah yoktur. Diriltir ve öldürür.[15]

Said-i Nursi'nin dediği gibi: *"İman hem nurdur hem kuvvettir, hakiki imanı elde eden adam kâinata meydan okuyabilir."[16]*

Determinizm Hakkında Sonuç Olarak

Determinizm bilimsel metodun vazgeçilmez bir ögesidir. Bulduğu sonuçlar bir önceki bulunan bilginin veya sebebin sonucudur. Daha önce bir bilim adamının bulup *"En doğru sonuç budur!"* dediği önbilgileri_doğru kabul ederek hareket eder. Oysa tarihî süreç içerisinde birçok bilimsel buluşun daha sonra doğru olmadığı ispatlanmış ve geçerliliğini yitirmiştir. Takiyyuddîn En-Nebhânî konu hakkında şöyle demektedir. *"Bundan dolayı bilimsel metot sadece deneysel bilimlere mahsustur. Fikirler oluşturmaya elverişli değildir."[17]*

Bilimsel metot, akli metodun dallarından bir daldır. Gözle görülemeyen, elle dokunulmayan ve deneyle sabit olmayan tarih, fıkıh, siyaset, mantık gibi alanlara müdahil olmamalıdır. His alanımıza giren gaibi konularla alakalı görüş beyan etmemelidir. Varlığını izi, eseri ve gölgesinden akli olarak ikna olduğumuz her şeye gücü yeten kuvvet ve kudret sahibi bir yaratıcının varlığı akli metot ile ispatlanmıştır, deney ve gözlemle değil. Dolayısıyla akıl üzere iman ettiğimiz yaratıcımızın beyan ettiği cennet, cehennem, cin, melek gibi ahiret hayatına ait hakikatlerin bilimsel metotla keşfedilmesi mümkün değildir. Çünkü deney konusu hâline getirilemezler.

Bizler de diyoruz ki: Rabbimizin insanı, hayatı ve kâinatı tarif edişine kulak verelim ve iman esaslarımızı bilimsel buluşlar değil, Allah'ın vahyi belirlesin.

وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهٗٓ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُورِ

"Kim ihsanda bulunan (biri) olarak yüzünü (kendini) Allah'a teslim ederse artık gerçekten o kopmayan bir kulpa yapışmıştır. Bütün işlerin sonu Allah'a varır."[18]

. . . . . .

1 Bakara Suresi 258
2 Bakara Suresi 258
3 Bakara Suresi 258
4 Nahl Suresi 70
5 Zümer Suresi 52
6 Kehf Suresi 69
7 Kehf Suresi 70
8 Kehf Suresi 71
9 Kehf Suresi 74
10 Kehf Suresi 77
11 Kehf Suresi 79
12 Kehf Suresi 80
13 Kehf Suresi 82
14 İbrahim Suresi 7
15 Araf Suresi 158
16 Said Nursi- Sözler kitabı 23. Söz
17 Takiyuddîn En Nebhânî, Tefekkür, Bilimsel Metot
18 Lokman Suresi 22

NASYONALİZM (MİLLİYETÇİLİK) VE ULUS DEVLETLER

Ahmet Sapa
sahmet23@gmail.com

Herkes tarafından kabul gören ortak bir tanımdan uzak olan nasyonalizmin, yaşanılan döneme ve düşünürlerin sahip oldukları dünya görüşüne göre birçok tanımı yapılmıştır.

Almanca nationalismus, Fransızca nationalisme, İngilizce nationalism olarak geçen kelimenin Türkçe karşılığı ulusçuluktur. Latince'de "nation" doğum, "niton" yer manasına gelen bu kavram millet olarak da Türkçe'de karşılık bulmuştur.

Ulusçuluk/Nasyonalizm bizde şöyle ifade edilmiştir: Her ulusun kendi kültür değerlerini, çıkarlarını ve bağımsızlığını her şeyin üstünde tutarak ve koruyarak varlığını sürdürebileceğine inanan, çok kez bölgesel, uluslararası ya da başka tür değerler üzerinde durmayan görüş.[1]

Bu düşüncenin temelinde ırk, devlet, dil, tarih, kültür, bayrak gibi unsurlar, sembolleştirilmek suretiyle diğer milletlerden kendini üstün görme, geçmişiyle övünme dürtüsü hâkimdir.

Milliyetçiliğin tarihî serüvenine baktığımızda insanla yaşıt olduğunu söylersek mübalağa yapmış olmayız. Üstünlük anlayışı üzerine varlık gösteren bu düşünce, şeytanın Hz. Adem'e karşı büyüklenmesinden, Kabil'in kardeşi Habil'i katletmesine kadar geriye götürülebilir.

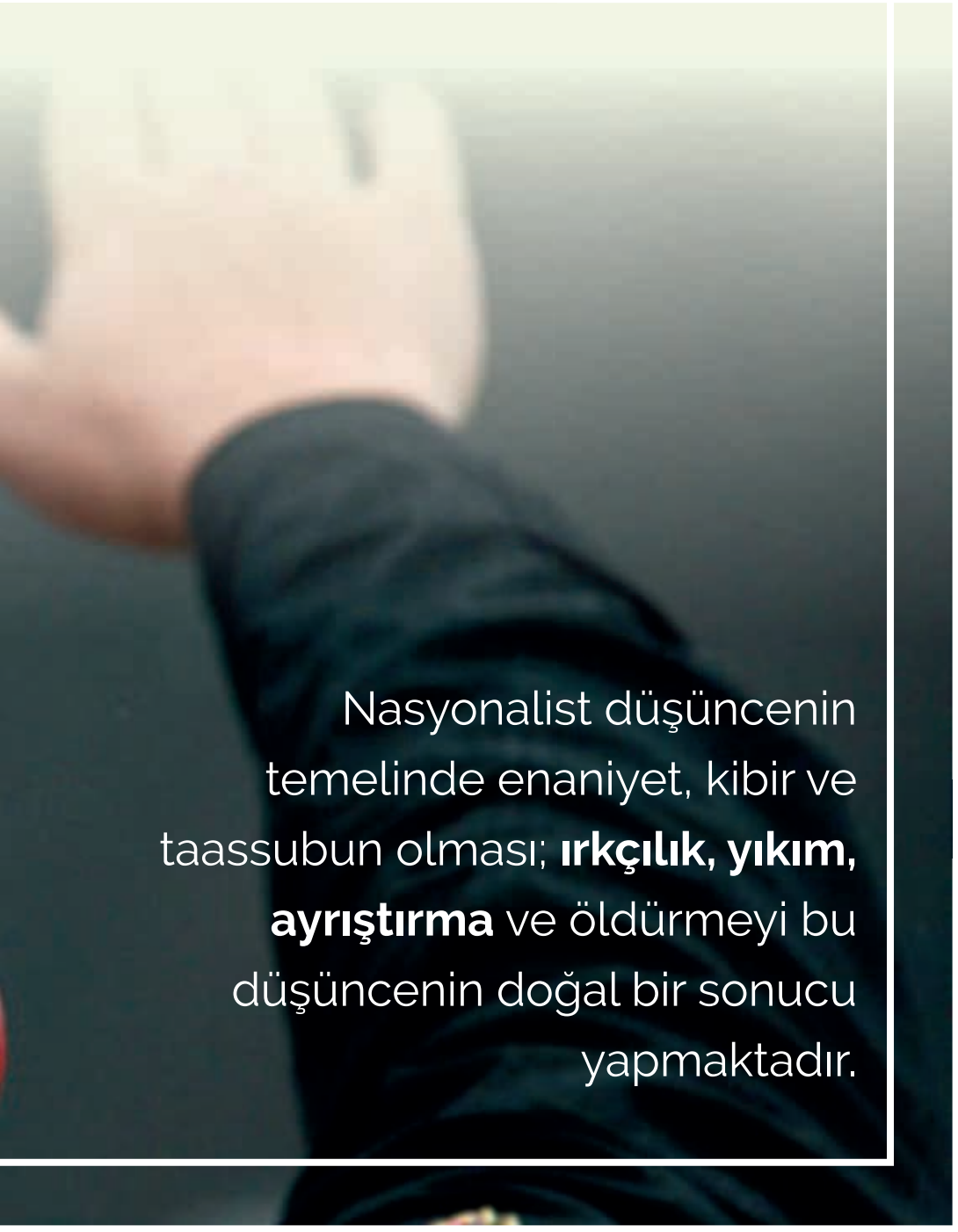

Nasyonalist düşüncenin temelinde enaniyet, kibir ve taassubun olması; **ırkçılık, yıkım, ayrıştırma** ve öldürmeyi bu düşüncenin doğal bir sonucu yapmaktadır.

Bu düşüncenin ete kemiğe büründürülerek siyasi anlamda bir ideoloji gibi diğer halklar üzerinde egemenlik serüveninin ise 18. yüzyılın son çeyreği olan 1789 Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nden sonra başladığından bahsedilebilir. 19. yüzyıl Avrupa ülkeleri ve Amerika'nın fikir anlamında milliyetçi teorisyenlere kavuştuğu yüzyıldır. Napolyon'un istilalarıyla bu düşüncenin yayılması daha bir hız kazanırken… 20. yüzyılda ise iki dünya harbinin yaşanmasının temel sebeplerinden biridir milliyetçilik. Bu dönemde İtalya'da Mussolini, Almanya'da Hitler, Arjantin'de Juan Doningo, Portekiz'de Salazar gibi liderler tarafından bu düşünce çok daha ileri bir düzeye taşınmıştır.[2]

Güçlünün ayakta kalmasının gerektiği, yani orman kanunlarını felsefe hâline getiren Batı, ortaya koydukları milliyetçilik düşüncesiyle bire bir paralellik arz etmektedir.

Bu düşüncenin Batı'da ortaya çıkmasına sebep olan unsurlara baktığımızda yüzyıllardır kilise ve kralların hegamonyası arasında preslenen halkın isyanı, derebeylik ve monarşizmin kifayetsizlikleri, Hıristiyanlığın sadece halkların sömürülmesine aracılık etmesi, ekonomik çöküntü, İslâm dünyası karşısında mağlubiyetlerin bitmek bilmemesi… Öyle ki bu düşünce önce Batı Avrupa'da sonra Kuzey Amerika, Doğu Avrupa derken dünyanın diğer bölgelerine de çok hızlı bir şekilde yayıldı. Nitekim 19. asır, milliyetçiliğin en revaçta olduğu asır olarak tarihe geçti.

Nasyonalist düşüncenin temelinde enaniyet, kibir ve taassubun olması; ırkçılık, yıkım, ayrıştırma ve öldürmeyi bu düşüncenin doğal bir sonucu yapmaktadır. Bu düşüncenin iki çocuğu ise ulusal milliyetçilik ve ırkçılık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ulusal milliyetçiliğin, her ulusun belirli bir toprak parçası üzerinde kendi devlet ve milliyetiyle kıvanç duymayı esas alması, sınırları dışındaki milletlerin acıları, dertleri, problemlerinden uzak sadece kendi dar sınırlarına hapsolmuş daha baskıcı ve bağnaz bir düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır. Tıpkı bugün, yaşadığımız coğrafyada devletlerin yaptıkları gibi. Yine ırkçılık, milliyetçilik düşüncesinin kaçınılmaz sonucudur ki bu, kendinden olanı şartsız kabul edip kutsar. Kendinden zayıf olanı ezip, düşmanlık etmeyi övünç sayarken, kendinden güçlü olana aşağılık kompleksiyle pespaye olmadır.

Avrupa'da neşvu nema eden milliyetçilik, daha çok saldırganlık, sömürme, kendinden olmayanı tahakküm altına almayı hedeflerken, İslâm coğrafyasında ise bu düşünce; sözde sömürüye karşı başkaldırı, özgürlük mücadelesi olarak ortaya çıkmıştır. Fakat bu hareketlerin öncesi ve sonrasına baktığımızda görülen, bu mücadeleyi veren yapıların daha çok sömürgecilerin, sömürülerini kolaylaştıran, devam ettiren araca dönüştükleri gerçeğidir.

Gerçekte Avrupa'da bu batıl düşüncenin teorisyenlerinden bazıları, insanları

ten rengine göre siyah, beyaz, kahverengi, kızıl şeklinde ayrıma tâbi tutarken, bir kısmı da halkları becerilerine göre ayrıma tâbi tuttular. Tabii ki kendilerini çalışkan, asil, layık diğerlerini ise tembel, hırsız, cimri, kaba, sert olarak tanımlayarak.

Irkçılığın babası olarak bilinen Conte de Gobineou *"İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Denemeler"* adlı eserinde; insanları çeşitli fikrî kabiliyetlere sahip üç ayrı ırka ayırmaktadır. Bunlardan beyaz ari ırkı ırkların en kabiliyetlisi ilan ederek diğer ırkların medeniyete karışmasını da bu ırka bağlamaktadır. Daha sonraları bu ırk kategorisini biraz daha ileri taşıyanlar insanların kafa ölçüleri, saç, göz renkleri, vücut şekilleri vs. olmak üzere 100'e yakın farklılığı ayrıma tabi tutarak bir tanımlamaya gittiler.[3]

İslâm dininin yeryüzüne hakimiyetiyle birlikte toplumu ayrıştıran, kardeşliğin önüne geçen, nefret ve yıkım üzerine şekillenen bu asabiyet düşüncesini Müslümanlar, ayaklarının altına alarak söndürdümüşlerdi. Ancak yaklaşık 13 asır boyunca Müslümanlardan uzak olan bu virüs, kâfirlerin hile ve fitneleriyle devletin de zayıflaması fırsat bilinerek Müslümanlara peyderpey enjekte edildi.

İslâm Devleti'ne karşı daimî bir bütünlük oluşturmaktan aciz kalan Batı, milliyetçiliğin kıtalarındaki imparatorlukların parçalanmasına sebebiyet verse de ulusçuluk temelinde yeni motivasyon, onları dünya siyasetinde daha aktif bir hâle getirdi. Gerçekte bu düşünce Batıyı küle çevirecek bir ateş olmasına rağmen Müslümanların devlet olarak bu ateşi körükleyecek güç ve takatten yoksun olması bu fitne ateşinin İslâm coğrafyasında baş göstermesine sebep oldu. Nitekim Osmanlı tebaasındaki farklı din ve ırktan milletler, yüzyıllar boyunca adaletle yönetilip bir arada tutulmuş olsa da kâfirlerin kışkırtmaları, vaatleri öncelikle gayrimüslimlerin üzerinde etkili oldu. 19. yüzyılın ortalarına doğru özellikle Balkanlar'da Sırplar, Yunanlar bu fitne ateşinin meşalesi oldular.

Kâfir Batı, yüzyıllardır savaş meydanlarında Osmanlı Hilâfet Devleti'ne karşı gerçekleştiremediği başarıyı bu fitne ile umduklarından daha hızlı hedeflerine ulaşır oldular. Özellikle devletin zayıflamış olması İslâm coğrafyasını kâfirlerin misyonerlik faaliyetleri için cirit attıkları sahaya dönüştürdü. Batı'nın ilim ve tekniğini almak için Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin döndüklerinde kâfirlerin gönüllü misyonerlerine dönüşmeleri, coğrafyamızda eğitim adı altında açılan okul ve kolejlerin saf dimağları kirletmeleri, dergi, gazete, çeşitli neşriyatlarla toplumun yönlendirilmesi, kurulan ocak, dernek, cemiyetlerle ümmetin gençlerinin yönetime karşı örgütlendirilmesi...

> Müslüman Arapların kulaklarına Lawrenceler, Türk düşmanlığını fısıldarken, Türklerin kulaklarına Arap düşmanlığı fısıldanıyordu. Böylece asırlardır kardeşçe yaşayan, aynı mefkurenin müntesipleri lanetlenmiş bir düşüncenin etrafında kümelenerek kâfirlerin oyuncağı oldular.

Yine bu eğitim kurumları, neşriyatlar ve ocaklarda ırk esasının ön plana çıkarılarak diğerlerine karşı nefret uyandırılması hesap edilmiş bir takvime göre işletiliyordu. İslâm coğrafyasında Arapların olduğu beldeler özellikle Suriye ve Lübnan'da Arap Hıristiyanları üzerinden milliyetçilik fitnesinin ateşlenmesi, beraberinde Mısır'ın ve diğer beldelerin dahil olmasıyla Müslümanlar arasında bu yangın gittikçe genişliyordu.

Müslüman Arapların kulaklarına Lawrenceler, Türk düşmanlığını fısıldarken, Türklerin kulaklarına Arap düşmanlığı fısıldanıyordu. Böylece asırlardır kardeşçe yaşayan, kâfire karşı birlikte hareket eden, aynı dinin mensubu, aynı mefkurenin müntesipleri çürümüş, lanetlenmiş bir düşüncenin etrafında kümelenerek kâfirlerin oyuncağı oldular. Müslümanlar, 13 asır önce Müslümanların kardeşliğini, birliğini hazmedemeyen münafık ve Yahudilerin Abdullah bin Ubey eliyle kavmiyetçi kışkırtmalarına rağmen bu oyuna gelmeyip, fitneleri def edebildi. Lakin 19. yüzyılda içindeki ajan ve misyonerlerin ve de basiret yoksunu ahmakların elleriyle o günün Abdullah bin Ubeylerinin fitnelerine mağlup olarak kıtalara hükmeden devletin parçalara ayrılmasına şahit oldular.

Milliyetçilik hareketinin Türkçülük serüveni ise II. Meşrutiyet'ten sonraya tekabül etmektedir. Özellikle Sultan Abdulhamid Han'ın, Yahudilerin Filistin'den toprak taleplerini geri çevirmesinden sonra Turancılık düşüncesi baş göstermiş, Ermeni ve diğer etnik isyanların patlak vermesi, çoğu Yahudi dönmesi olan ittihatçıların yönetime darbe yaparak Sultan Abdulhamid'i tahttan indirmesine kadar devam etmiştir. Bu durum, kâfirlerin mutfağında hazırlanan plan ve projelerin bizden görünen, yerli işbirlikçi hainlerin elleriyle ne denli incelikle uygulandığını bizlere göstermiş oldu.

Birinci Dünya Harbi ile kâfirler, Müslümanlar üzerinde arzu ettikleri tüm planlarını uygulama fırsatı buldular. Osmanlı Hilâfet Devleti bakiyesi üzerine milliyet esası üzerine onlarca devlet kurularak dünyaya hükmeden dev, parçalara ayrılarak yönlendirilmesi, yönetilmesi ve de yenmesi kolay lokmalar hâline getirilmiş oldu. Sonuçta bu düşünceyle, her millet, belli bir toprak parçasına razı, kendi milletinden olmayana mesafeli, birtakım sembolleştirmelerle bağnaz, bölük pörçük dağınık onlarca devletin varlığına sebep oldu.

Türkçülük düşüncesinin temelleri, öncelikle Batılı Türkologların çalışmalarıyla hazırlandı. Sonrasında bu düşüncelerin yerli müdavimleri olan Namık Kemal, Ziya Gökalp, Ömer Seyfettin vb, yazarlar aracılığıyla propaganda edildi. Cumhuriyetin kuruluşuyla M. Kemal, bu düşünceyi şovenizme dönüştürüp Türk milliyetçiliğini resmî devlet politikası hâline getirdi. Bu yeni devlet Misak-ı Milli ile kendini sınırlandıran, Türkiye toprakları üzerinde yaşayan hiçbir etnik unsuru tanımayan, herkesi Türk olarak kabul eden dayatmacı politikayı günümüze kadar sürdürdü. Cumhuriyetten günümüze değin siyaset sahnesinde arz-ı endam eden tüm partiler de; sağ, sol, muhafazakâr, ateist istisnasız tamamı milliyetçilik düşüncesinin bir şekilde temsilcisi oldular.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

İslâm coğrafyasında milliyetçi düşünceyi piyasaya süren, yöneten, yönlendiren, sömüren akıl, Batı aklıdır.

Avrupa ve Amerika, İslâm coğrafyasında milliyet esasına göre halkları kışkırtarak daha çok bölünmeleri teşvik edip çok daha kifayetsiz parçalar olması için gayret ederken, kendi aralarında birlikler anlaşmalar yaparak daha güçlü ve sömürü güçlerini devam ettirmek istiyorlar.

Hâlbuki Rabbimizin şu uyarısı hiçbir zaman unutulmamalıydı:

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَاءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهٖ اِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللهُ لَكُمْ اٰيَاتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

"Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın. Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani siz birbirinize düşman idiniz de Allah gönüllerinizi birleştirmiş ve O'nun nimeti sayesinde kardeş olmuştunuz. Siz bir ateş çukurunun tam kenarında iken oradan da sizi Allah kurtarmıştı. İşte Allah size ayetlerini böyle açıklıyor ki doğru yolu bulasınız."[4]

İslâm, kişinin kendisinin karar vermesinden aciz olduğu rengi, ırkı, dili gibi hususları birbirlerine üstünlük unsuru olmadığını, aksine bu farklılıkların aynı Allah'a iman edenler için büyük bir zenginlik olduğunu hatırlatmaktadır. Rabbimiz farklı renk ve dillerle aynı akideye iman etmemizi, aynı ibadeti yapmamızı, aynı istikameti paylaşmamızı, aynı acı ve kederle elemlenmemizi, aynı sevinç ve heyecanı paylaşmamızı emretmektedir.

يَآ اَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَاُنْثٰى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوا اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللهِ اَتْقٰيكُمْ اِنَّ اللهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"Ey insanlar! Sizi bir erkekle bir dişiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi soylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en üstününüz en çok takva sahibi olanınızdır. Allah bilendir, (her şeyden) haberdar olandır."[5]

وَمِنْ اٰيَاتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ

"Göklerin ve yerin yaratılışı, dillerinizin ve renklerinizin farklılığı da O'nun ayetlerindendir. Şüphesiz bunda bilenler için ibretler vardır."[6]

Müslümanlar 14 sır önce milliyetçi, kavmiyetçi düşünceyi hayatlarından kovdular. Hep birlikte Allah'ın takva ipine sarıldıkları için ahiret odaklı tatlı bir yarışın içine girdiler. Böylece kardeş oldular. Ümmet oldular. Şöyle ki Medine İslâm Devleti'nde Habeşistanlı Hz. Bilal, Suhayb er-Rumi ve Selman-ı Farisi Kureyş'in ileri gelenleriyle aynı safta, aynı görevi paylaşırdı. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in ***"Selman bizden"*** övgüsü, Hz. Ömer *RadiyAllahu* anh'ın Hz. Bilal için ***"efendimizdir"*** muhabbeti bunun göstergesidir.[7]

İslâmiyetten önce binlerce yıl düşman olan Evs ve Hazreç kabilelerinin İslâm'la şereflendikten sonra kardeş olmaları ve hatta Ensar ismini almaları Allah ve Rasulü'nün övgülerine mazhar olmaları dünyada eşi benzeri görülmemiş bir kardeşlik hukukunu inşa etti.

Yine Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in milliyetçiliği cahiliye ile eş tutması, istikameti ahiret olan Müslümanları 13 asır boyunca bu fitneden uzak tuttu. Tabii ki bu fitnenin Müslümanlardan uzak kalmasını sağlayan esasi unsur Müslümanların devletiyle güçlü olmasıydı. Devlet zayıflayınca tabiri caizse mikrop kapmaya elverişli beden gibi bu fitnelere açık hâle geldi. İşte bu sebeple 100 yıldır bu zehirli virüs, ümmetin evlatlarının bedenlerini kemirip milyonlarcasını yok etmektedir.

Bu ümmetin tekrardan, fitnelerden emin, kâfirlerin tuzaklarından berî olması, dünyanın her karışında Müslümanların hakkını koruyacak, suni sınırları kaldıracak, farklı renkleri, dilleri İslâm potasında eritecek yegâne gücün tekrardan Hilâfet'in vücuda gelmesi ile olacaktır.

O vakit, tekrardan bu zehir bedenlerden atılacak, güçlü bir nizamla insanlık tekrardan adaletin, hakkın lezzetini tadacaktır. Biiznillah…

Faydalanılan Kaynaklar

Modern Ulus Devletlerin Doğuşu The Bırth Of Modern Natıon States

Seyyid Kutub'un Batı'yı Okuma Biçimi

Ulus, Uluslaşma ve Devlet: Bir Modern Kavram Olarak Ulus Devlet

1 TDK
2 Modern Milliyetçiliğin Doğuşu ve İslam Dünyasına Girişi -1 - Mehmet Kara
3 Modern Milliyetçiliğin Doğuşu ve İslam Dünyasına Girişi -1 - Mehmet Kara
4 Al-i İmran Suresi 103
5 Hucurat Suresi 13
6 Rum Suresi 22
7 Muhammed Kutup Çağdaş Fikir Akımları (Milliyetçilik Yurtseverlik s.596

GAYE VASITAYI MEŞRU KILAR DİYEN MÜFSİT DÜŞÜNCE: MAKYAVELİZM

Kadir Kaşıkcı
kdr16444@gmail.com

Makyavelizm nedir?

Batılı bir düşünce olarak Makyavelizm, siyaseti ahlaktan ve dinden ayıran, her türlü din kuralı ile ahlak kuralını hiçe sayan, amaca ulaşmak adına hiçbir kural tanımadan, her türlü yolu mubah gören bir düşünce akımıdır.

Makyavelizm, 1469-1527 yılları arasında yaşayan, İtalyan düşünür ve siyasetçisi Niccolo Machiavelli tarafından, siyaset felsefesi alanında ortaya atılmış bir düşüncedir. Makyavelizm'i temsil eden ana düşünce *"Amaca ulaşmak için her araç yasaldır."* anlayışıdır. Bu araçların ahlaki, hukuki ve dini açıdan bir sınırı yoktur.

Batılı birtakım yazarlar Machiavelli'yi *"kötülüğün öğretmeni"* olarak anmalarına rağmen, bu düşüncenin günümüze kadar ulaşabilmesinin nedeni, bu fikirlerin -sadece diktatör yönetimlerce değil- laik demokratik devletler, yöneticiler ve kitleler tarafından da sıkça kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle Makyavelizm'in incelenmesi, günümüz devletleri ve *"amaca ulaşmak için her yolu mubah gören"* yöneticilerin tanınmasını da kolaylaşacaktır.

Machiavelli'nin gayri insani ve gayri ahlaki düşüncelerinin aradan geçen yaklaşık beş yüz yıllık tarihe rağmen -ne sebeple olursa olsun- günümüzde hâlâ uygulama sahası bulması insanlık için bir yüz karasıdır. Devletin, hiçbir hukuki, ahlaki ve dini sınır tanımaması, savunageldikleri Batılı değerler üzerine inşa edilen hukuk devleti ilkesi, insan hakları ve demokratik kavramlar adına bile bir utançtır.

Avrupa Rönesans hareketinin siyasi-politik kuramcı olarak en önde gelen isimlerinden olan Machiavelli, siyasi emelleri gerçekleştirmede her yolun

mubah kabul eder. Amaca ulaşmada her araç, yasal ve ahlakidir. Yine Machiavelli, ulusal devlet ya da ulus devlet düşüncesinin ilk temsilcisidir. Bu nedenle de "ulusal devlet" anlayışının babası sayılır. Machiavelli'nin üzerinde durduğu ordu, yönetici, egemenlik ve yönetim şekilleri gibi konular da günümüze kadar etkili olmuştur. Ayrıca günümüz devletlerindeki *"güçlü ordu ve güçlü devlet"* sloganlarının arkasında Machiavelli'yi görmek de mümkündür.

Machiavelli, Orta Çağ'da yaşamıştır. İslâm altın çağını yaşadığı dönemlerde Avrupa Orta Çağ karanlığı içerisindeydi. Bilindiği gibi o dönem, toplumsal, siyasal ve sosyolojik dönüşümlerin, derin tartışmaların yaşandığı dönemdir ve günümüz siyaset bilimi kavramlarının yeşerdiği bir ortama sahiptir. Siyaset tartışmalarında kullandığımız egemenlik, iktidar, laiklik, tanrı-din-toplum gibi kavramlar Orta Çağ Avrupa'sında ele alınmış ve anlamsal kayışlara uğrayarak yeniden tanımlanmıştır. Orta Çağ'ı belirleyen iki önemli yapı kilise ve derebeylik sistemidir. Günümüzde uygulanmaya çalışılan laiklik ve demokratik siyasete dair birçok kavram ve tanımlama, geniş ölçüde Orta Çağ'da şekillenmeye başlamıştır. Makyavelist düşünceye sahip kişi ya da kurumların ise üç temel inancı vardır:

1- İnsanlar genel olarak kötüdürler, bu nedenle de her türlü kötülüğü hak ederler.

2- Amaca ulaşmak için yapılması gereken şey kötü değildir, kötülüğü becerememek kötüdür ve kınanması gereken de budur.

3- Amaca ulaşmak için her araç, yasal ve ahlakidir.

Bütün kötülüklerin temeli son madde de gizlidir. Devletin yüksek menfaatleri için işlenen suçlar, cinayetler, işkenceler yasal ve ahlakidir. Kısacası devlet gücünün kötüye kullanılmasını önleyecek ne yasal ne ahlaki ne de dini bir sınır vardır. Machiavelli *"Hükümdar"* adlı kitabında, devlet yöneticisinde bulunması gereken özellikleri genel olarak şu şekilde belirtmiştir: *"İnsanları ya okşayacaksın ya da ortadan kaldıracaksın. Çünkü vereceğin ceza hafif olursa adam senden intikam alır ama ağır bir ceza verirsen artık başını kaldıramaz. Kısacası insanlara vereceğin ceza intikamını alır diye korkmayacağın bir ceza olmalıdır… Bütün büyük işleri sözünde durmayanlar, yalancılar, arkadan vurucular, acıma duymayanlar başarmışlardır. Dolayısıyla halkı aldatmak için her yalan söylenebilir. Dürüst devlet adamları, siyasetin doğasına aykırıdır."*

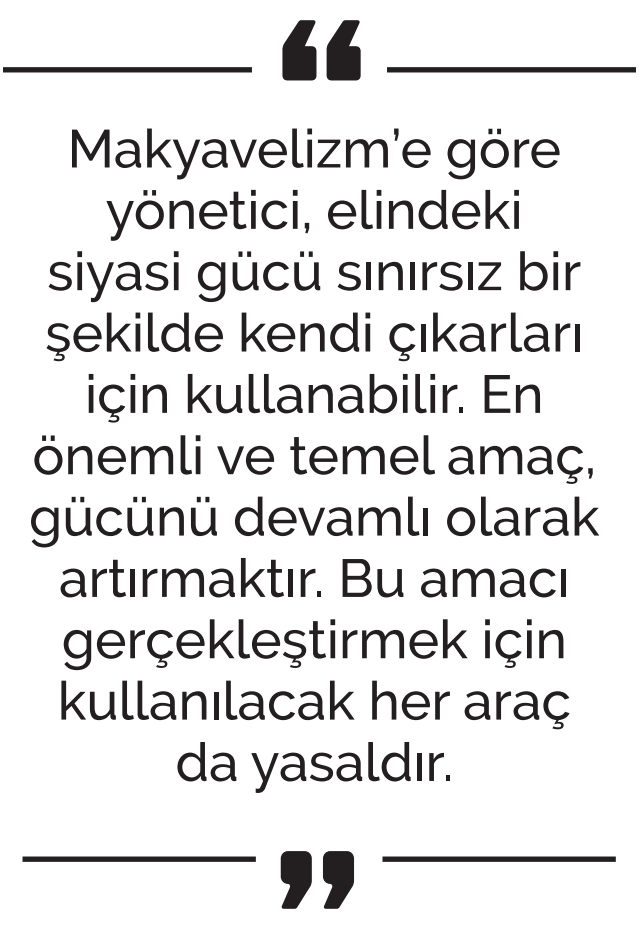
Makyavelizm'e göre yönetici, elindeki siyasi gücü sınırsız bir şekilde kendi çıkarları için kullanabilir. En önemli ve temel amaç, gücünü devamlı olarak artırmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılacak her araç da yasaldır.

Evet, her yöneticinin temel görevi ülkesini korumak ve devletinin bekasını sağlamaktır. Ancak Makyavelli siyasette amaca varmak için öldürmeyi, yok etmeyi, hak ve hukuku ayaklar altına almayı meşru görmektedir.

Dönemleri ve isimleri farklı olsa da dünya üzerindeki siyaset anlayışının pek değişmediği gözlenen bir durumdur. Machiavelli'ye göre devlet, gücünü dinden değil, ulustan almak mecburiyetindedir. Cumhuriyeti kuran kadroları etkisi altına alan bu düşüncenin TBMM'de yer alan *"Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir."* sözünde de bu etki söz konusudur. Yine bilindiği üzere dayanağı din olmadığı hâlde cumhuriyet rejimine geçişin ilk adımı olan 23 Nisan 1923'te Birinci Meclis, Cuma namazının ardından dualar, hatimler, tekbirler ve kurbanlarla açıldı. 15 Temmuz darbe girişiminde iktidarın ve laik devletin bekası için Türkiye genelinde tüm camilerden salaların okutulması, toplumsal reflekslerin demokrasi nöbetine evrilmesi de aynı türden bir başka çarpıcı örnektir.

Makyavelizm'e göre yönetici, elindeki siyasi gücü sınırsız bir şekilde kendi çıkarları için kullanabilir. En önemli ve temel amaç, gücünü devamlı olarak artırmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılacak her araç da yasaldır. Yönetici, yeri geldiğinde hayvan kimliğine bürünmekten çekinmemelidir. Hayvanlardan ise tilki ve aslan gibi olmayı bilmelidir. Çünkü aslan tuzaklardan, tilki ise kurtlardan korunamaz. Bunun için tuzaklardan korunmak için tilki gibi kurnaz, kurtlara karşı koyabilmek için ise aslan gibi cesur olması gerekir. Yalnız aslan olarak kalmak isteyenler bu işten anlamayanlardır. Kurnazlık demek, kişinin kurnaz olduğunu saklayarak, insancıl, eli açık, dindar, sözlerine sadık, namuslu bir görünümde bulunmasıdır. Öncelikle işçi ve köylülerin desteğini alırken tilki gibi kurnaz davranır ve bunlara verdiği vaatleri yerine getirmezken kendisine rakip gördüklerine karşı kaba kuvvet uygulamaktan çekinmez. Yönetici, kendini halka, halkın onu görmek istediği gibi yani insani niteliklere, erdemlere sahipmiş gibi gösterir. Nasıl olsa halk yalnızca görünüşe baktığından, görünüşe göre değerlendirdiğinden aldatılması kolaydır.

"Gaye Vasıtayı Meşru Kılar" Anlayışının Hatalı Siyasi Kitleler Eliyle Müslümanlara Sirayet Ettirilmesi

İslâm coğrafyasında şiddetli sarsıntıların yaşandığı bu asrın başlarında Müslümanlar hayatlarını derinden etkileyen, topraklarını paramparça eden, toplumları fırkalara ayıran, Hilâfet Devleti'ni ortadan kaldıran çok şiddetli bir sarsıntı geçirdi. Bu sarsıntı sonucu İslâm, hayat, devlet ve toplumdan uzaklaştırıldı. Hilâfet Devleti yıkıldıktan sonra İslâm coğrafyası küçük devletçiklere bölündü. Bu devletçikler önce doğrudan doğruya küfür devletlerinin daha sonra ise kâfirlerle iş birliği hâlindeki zalim yöneticilerin kontrolüne girdiler. Sonuçta bütün İslâm beldelerinde küfür rejimleri eliyle küfür hükümleri uygulanmaya başlandı. Müslümanlar, İslâm beldelerinde uygulamaya konulan laiklik, demokrasi, krallık gibi küfür yönetimleri değiştirmek için kitleleşme hareketleri başlattılar. Bozuk rejimleri değiştirmek için yola çıkan İslâmi kitle ve cemaatler, kuruluşlarından itibaren faaliyetlerinde zikzaklı ve dalgalı bir yol izlediler. Genel olarak bu kitlelerin İslâmi yönden batağa saplanmalarına *"Hedefe götüren her yol meşrudur."* anlayışı sebep olmuştur. Zira İslâmi kitleler nezdinde ilk önceleri demokrasi haram olarak kabul edilirken daha sonraki süreçte demokrasi araç oldu. Günümüze geldiğimiz de ise birçokları için demokrasi İslâm'dan bir parça olarak kabul edilir hâle geldi.

Gayri İslâmi yönetimleri değiştirmek adına yola çıkan İslâmi kitleler vakayı düşüncelerine konu edinmeleri gerekirken, onu düşüncelerine kaynak edindiler. Bu da beraberinde başarısızlığı getirdi. Vakıayı değiştirmek adına yola çıkanlar bir süre sonra vakıaya göre şekillendiler. Bu düşünceyle hareket eden kitleler, İslâmi hedef için son sürat yol aldığı otobandan çıkarak, sonu demokrasi bataklığı olan patika bir yola saplandılar. Ne kendileri İslâm üzere bir başarı yakalayabildi ne de müntesipleri akideleri doğrultusunda bir hedefe varabildiler. Bu durum Müslümanlarda ve İslâmi camialarda karamsarlığa, umutsuzluğa, güvensizliğe neden oldu. Kitleler, düşüncelerinin pratiğe nasıl geçirileceği, hayat sahasına nasıl indirgeneceği konusunda İslâm'ın temel kaynaklarına bakmaksızın Makyavelist bir yaklaşımla gelişen vakıalardan etkilenerek ona göre şekil alan bir anlayışa sahip oldular. Bazıları ise düşüncelerini netleştirmiş olmasına rağmen onun uygulama metodunu İslâmi ideolojiden çıkarmakta yanıldılar.

Böylece *"Hedefe götüren her yol mubahtır."* anlayışına sahip Makyavelist düşünce, İslâmi kitleler üzerinde büyük olumsuz tesirler bırakarak gerçek hedeften uzaklaşmalarına, ya laik demokratik rejimlerin bilfiil uygulayıcısı ya da onun arkasında güçlü bir destekçisi olarak yer almalarına kapı açtı.

Gayri İslâmi ve Gayri İnsani Bu Düşüncenin Müslümanların Hayatlarına Etkisi

Sömürgeci kâfirlerin dünyayı saran fasit ölçü ve mefhumları, fikrî saldırılar neticesinde İslâm coğrafyasına ve Müslümanlar arasına sirayet ettikten sonra Müslümanlar İslâmi zaviyeyi ciddi manada kaybettiler. Her ne kadar İslâmi bazı mefhumlar sebebiyle Müslümanlar İslâm'a gereken önemi verme noktasında gayret gösterseler de Batılı fasit fikirler ve kapitalist laik nizamların etkisi karşısında çoğu zaman bu gayretleri yetersiz kalmaktadır.

Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* şöyle buyurdu:

صِنْفَانِ مِنْ النَّاسِ إِذَا صَلَحَا صَلَحَ النَّاسُ وَإِذَا فَسَدَا فَسَدَ النَّاسُ الْعُلَمَاءُ وَالْأُمَرَاء

"İnsanlardan iki sınıf vardır ki onlar bozulduğunda bütün insanlar bozulur, onlar düzeldiğinde bütün insanlar da düzelir. Bunlar, âlimler ve yöneticilerdir."[1]

Genelde bir şeyin kıymeti kaybedildiğinde anlaşıldığı gibi âlimlerimizin değerini de elimizden yitirdiğimizde anladık. Adil ve râşid yöneticilerin kıymetini de aynı şekilde kaybettiğimizde anladık. Ancak tüm bunlar ümmete o kadar pahalıya mâl oldu ki bunun tarifi imkânsızdır. İşte bugün beldelerimiz tarumar edilip fikrî işgallerin yanı sıra fiziki işgaller gerçekleşti. Müslümanların türlü zulümlere maruz kalmaları, dili kınayıcının kınamasına aldırış etmeden İslâm'ı haykıran âlimlerin ve tebaasını Allah'ın emaneti olarak gören ve yönetirken sadece Allah'ın hükmünü murat eden yöneticilerin eksikliğindendir. Müslümanların düşmüş oldukları karanlıklardan aydınlığa çıkmalarında çok etkin bir rol oynayan muttaki âlimlere ve de yöneticilere ihtiyacımız; ekmeğe, suya duyduğumuz ihtiyaçtan nerdeyse farksızdır. Altı çizilmesi icap eden bir gerçek ki âlimler ve yöneticiler toplumun koruyucu kimyasalıdırlar. Zira toplumun koruyucu değerleri o ikisindedir. Bozulurlarsa toplum bozulur hatta yöneticilerin istikamet üzere olmalarında âlimlerin etkisi ve tesiri tartışılmazdır. Tuz kokarsa bir şeyleri kokuşmaktan ve çürümekten ne alıkoyabilir ki?

Bugün Suriye'de, Irak'ta zulme karşı mücadele ediyoruz iddiası ile Batılı kâfir ve yerli zalimler gibi Müslüman toplumlara dehşet saçmak, Pakistan'da, Afganistan'da emperyalist işgal ve işbirlikçilerine mücadele gibi mukaddes bir amaç adına kendi halkını da hedef alan ölçüsüz eylemlere girişmek, Makyavelizm'in korku ve dehşet saçarak egemenlik kurmayı öngören anlayışına uymaktadır.

Müslümanlar tarih boyunca, toplum içinde dehşet saçarak egemenlik kurma yoluna asla gitmediler. Zalimlerle mücadele ederken ve onlarla asla uzlaşmaya yanaşmazken toplumun geneline, mazlumlara, ezilmişlere, yetimlere, yoksullara merhametle yaklaştılar. Onların acılarını kendi acıları bildiler. Toplumu zalimlerin zulmüne karşı korumaya ve dünya ile ahiret hayatında yegâne kurtuluşun Allah'ın dininde olduğunu onlara merhamet diliyle anlatmaya çalıştılar.

Machiavelli, dini iktidara götüren yolda bir araç olarak ele alır. Ülkemizde ve sair İslâm beldelerindeki siyasiler de İslâm'dan hiçbir şeyi uygulamadıkları hâlde, seçimlerde hedefe ulaşmak adına İslâmi duyguları istismar etmektedirler.

Yöneticilerin İslâmi kavramları istismar ederken İslâmi talepleri olan taraftarlarının hayallerine umut ektiler. Taraftarları onların İslâm'ı tatbik edeceğini ancak tedrici olarak tatbik edeceğini, bunun bir aşama olduğunu ve bunun ardından İslâm'ı tatbik etme aşamasına geçeceğini söylediler. Ancak İslâmi sözler kulaklarda bir hayal olarak kaldı.

Demokratik özgürlükler, müstehcenlik ve Lut kavmi sapkınlığına sessiz kalmanın yanı sıra bozuk ekonomiye çözüm üretmek adına içki ve uyuşturucu kullanmayı, kumar oynamayı, kapital sahibi bankalar üzerinden faizi yaygınlaştırmayı hedeflediler. Haram olan her şeye, doğal ve kabul edilebilir bir atmosfer oluşturuldu. Özgürlüklerin serbest bırakılması, tüm haram işlerin yayılması, fasit ve ifsat edici atmosferlerin oluşturulması ile İslâm nasıl getirilebilir ki? Yöneticiler *"Referansımız İslâmdır!"* dedikleri hâlde, Batılı fikirlerden olan laiklik ve demokrasiye davet etme konusunda ısrarcı olmaları ve bunların İslâm'a aykırı olmadığı hususunda Müslümanları yanlış yönlendirmeleri *"Gaye vasıtayı meşru kılar."* anlayışının en açık tezahürüdür. Yöneticiler için artık araçlar amaç hâline dönüşmüş ve bu amaç için her şey feda edilmiştir. Müslümanlardan bazıları da maalesef bu tuzağa düşmüşlerdir.

Makyavelizm ve benzeri hastalıklı düşünceler, tabiri caizse her tarafımızı sardı! Müslümanları, Müslüman kitleleri zehirledi! Hastalıklı düşüncenin etkisine giren iktidarlar, iktidar yanlısı Müslüman ve İslâmi kitlelerde güç zehirlenmesi ayyuka çıktı. İçlerindeki iktidar sevdası tüm İslâmi ilkeleri yerle yeksan etti. Bugün gelinen noktada Müslümanların savrulmasına, yozlaşmasına, adaletten, İslâmi kavramlardan, haramlara göz yumarak helal çizgiden uzaklaşmada işte bu Makyavelist fikrin etkisi büyük olmuştur!

Makyavelist düşünce hastalığından kurtulmanın yegâne yolu, doğruyu yanlıştan ayırıcı bir iradeye hâkim olmak ve şer'î hükümlere bağlı kalmayı gerektirir. Hedef ve gayelerimizi İslâmi ölçülere göre belirlediğimiz gibi hedefe ulaştıracak yol ve araçlar hususunda da İslâmi ölçülere riayet etmemiz gerekmektedir. Zafer, ancak İslâmi ölçülere bağlı kaldığımız takdirde gerçekleşecektir.

Gaye Vasıtayı Meşru Kılmaz!

Yöneticiler ve devletler açısından dış siyasette siyasi manevralar zaruridir. Siyasi manevralardaki kuvvet ise amellerin ilanında ve hedeflerin gizlenmesinde saklıdır. Allah *Subhanehu ve Teâlâ*, insanların sorunlarını çözmek için alışveriş, icar, şirket ve benzeri birtakım hükümler getirdi. Bu çözümlerin insanlar arasında uygulanması için alışverişte aldatanı tazir ve hırsızlık yapanın elini keserek had cezası ile cezalandırmak gibi başka hükümler de getirdi.

İslâm'da şer'î hükümler metottur. Gayeyi şeriatın getirmiş olması gerektiği gibi bu gayeye ulaştıracak vasıtayı da şeriatın caiz kılmış olması gerekir. Çünkü hem gaye hem de vasıta kulun bir fiilidir. Bu fiili mubah veya yasak kılacak şey ise şer'î delil olup, ne fiilin doğuracağı sonuçlardır ne de fiilin hedeflediği gayedir.

Allah *Subhanehu ve Teâlâ* şöyle buyurmaktadır:

وَأَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ

"Aralarında Allah'ın indirdikleri ile hükmet!"[2]

Yani İslâm, amellerin sonuçları veya bu amellerin ulaştıracağı şeylerle değil, Allah'ın indirdikleri ile hükmet demektedir. Dolayısıyla vasıtanın hükmü gayenin hükmü gibi olmaktadır ki o da şer'î delildir. Gayenin mubah veya haram olduğunu belirleyecek olanın şer'î delil olması, gayenin vasıtayı meşru kılmayacağına dair bir delildir. Gayeyi haram kılan şer'î bir delil gelmişse vasıtayı mubah kılamaz demektir. Bunun içindir ki gayesi mubah, vacip, mendub veya gayesinde fayda, hayır veya nusret var diye vasıta mubah kılınamaz. Bilakis İslâm, vasıtayı mubah kılmışsa mubah, haram kılmışsa haram olur. Yani vasıtanın şer'î hükümlere göre seyrettirilmesi vaciptir. Çünkü Müslümanın her bir fiili, şeriata göre seyrettirilmeli ve şer'î hükme göre olmalıdır.

Çünkü şer'î hükmün tarifi [خِطَابُ الشَّارِعِ الْمُتَعَلِّقِ بِأَفْعَالِ الْعِبَادِ] **"Şâri'nin kulların fiillerine ilişkin hitabı."** şeklindedir. Dolayısıyla Müslüman'ın tüm fiilleri, şer'î hükme göre olmalıdır. Bundan dolayı tüm Müslümanlar, *"Gaye vasıtayı meşru kılar."* anlayışına karşı çıkmalı ve inkâr etmelidir. İslâm'da delillerden gayeye ulaştıran vesileye gayenin hükmünü veren birtakım kaidelerin istinbat edildiği doğrudur. Şu kaide: [اَلْوَسِيلَةُ إِلَى الْحَرَامِ حَرَامٌ] **"Harama vesile olan şey de haramdır."** Şu kaide: [الشَّيْءُ الـمُبَاحُ إِذَا أَدَّى فَرْدٌ مِنْ أَفْرَادِهِ إِلَى ضَرَرٍ يـُمْنَعُ ذَلِكَ الفَرْدُ وَحْدَهُ وَيَبْقَى الشَّيْءُ مُبَاحًا] **"Mubah olan bir şeyin kollarından bir kol bir zarara götürürse sadece bu kol haram kılınır ve o şey mubah olarak kalır."** Ve şu kaide gibi: [ما لَا يَتِمُّ الْوَاجِبُ إِلَّا بِهِ فَهُوَ وَاجِبٌ] **"Kendisi olmadıkça vacibin tamamlanmayacağı husus da vaciptir."**

Ancak bu, vesilenin mubah veya farz olması hâlinde böyledir. Fakat vesile haram olursa farz veya mubah dahi olsa gaye onu helal kılamaz. Bilakis haram olarak kalır. Bundan dolayı gaye, vasıtayı meşru kılmaz. Yani vacip veya mubah olan bir gaye, haram olan vasıtayı mubah kılmaz.

Siyaset kurumunu inanç ve ahlaktan ayrı düşünmek mümkün değildir. Gerek siyaset kurumunun gerekse siyasetçilerin İslâm ile ilişkili olarak ele alınmaları temiz devlet ve temiz siyaset için son derece önemlidir. Temiz bir toplum olmanın yolu da temiz siyasetten geçer. Temiz siyaset ise kuralları beşer tarafından oluşturulan laik demokratik nizamlarla değil, ancak İslâm'ın esaslarını belirleyen Kur'an ve Sünnet'e dayalı şer'î kurallara göre işleyen bir sistem üzerinde yükselebilir. İslâm üzere 1300 küsur yıllık tarihi misyonuyla o sistem Hilâfet sistemidir. Hilâfet, Batı'nın zehirli fikirlerine ve haçlı saldırılarına kaşı tebaasına kalkan olan, onu koruyup kollayan bir devlettir. Allah *Subhanehu ve Teâlâ*, İslâm ümmetine yeniden izzetini kazandıracak o görkemli Râşidî Hilâfet Devleti'ni nasip etsin, bizlere de görmeyi ve onu kuranlardan olmayı…

1 Ebu Nuaym
2 Maide Suresi 49

BENCİLLİĞİ FIRSAT SAYAN DÜŞÜNCE: OPORTÜNİZM (FIRSATÇILIK)

Yusuf Yavuzkan
ysf79@msn.com

İlk kez 19. yüzyılda İtalyan politikasında kullanılan "opportunismo" (fırsatçılık) kelimesi kapitalist ideolojide bir akım hâlini alan biçimi ile bencil çıkarlar için koşullardan bilinçli olarak yararlanmak olarak tanımlanır.[1] Ahlaki olarak pek çok toplumda yadırganan ve kınanan oportünizm, değerlerde yaşanan erozyon ve rejimlerin fesadı nedeniyle artık adeta kanıksanmakta, normal bir davranış biçimi olarak görülmektedir. Bundan ötürü hayatın muhtelif alanlarında muhtelif şekillerde oportünist davranışların ve alışkanlıkların yayılmakta olduğu açıktır. Öyle ki bazı modern yaklaşımlarda, "başkalarının hatalarından, zayıflıklarından, gafletinden yararlanabilme yeteneği" olarak tanımlanabilmekte, bir marifet olarak sunulabilmektedir.[2]

Dolayısıyla oportünist davranış biçiminde inançlara, değerlere, ahlaka, insanlığa yer yoktur, bilakis ferdiyetçilik, menfaatçilik, bencillik, aç gözlülük, kâr maksimizasyonu, öncelikler ve çıkarlar ön plandadır. 1920'li ve 30'lu yıllarda İngiliz Başbakanı olan muhafazakarların lideri Stanley Baldwin bu durumu şu sözüyle açıkça ifade ediyordu: "*Boynumdaki ilkelerle dibe batmaktansa bir oportünist olup (su üstünde) yüzmeyi tercih ederim.*"[3]

Oportünizmin mesleki, entelektüel, biyolojik psikolojik, sosyolojik, sosyal, hukuki ve ekonomik pek çok kullanım ve tezahür alanı olmakla birlikte bu yazımızda ağırlıklı olarak politik oportünizm üzerinde durarak bu vakıanın neden olduğu sömürgecilik, yolsuzluk ve bağımlılık gibi sonuçlarını ele almaya çalışacağız.

Siyasi bir terim olarak oportünizm, aslında hiçbir "değeri"[4] olmayan ve amaca ulaşmak için hiçbir değer engeli tanı-

mayan Niccolò Machiavelli'nin siyasi felsefesine dayalıdır ve çoğunlukla devletlerin, hükümetlerin, liderlerin ve siyasi kişi ve grupların her tür nüfuz, güç, iktidar, prestij, çıkar ve menfaat gibi gayelerine ulaşmak için her tür fırsatı kullanmaları, koşullardan ve olanaklardan yararlanarak başkalarının zayıflık, eksiklik ya da hatalarını istismar etmeleri ve bu maksatla hiçbir ilke, değer ve inanca bağlı kalmamaları ile ilişkilendirilir. Bu yönüyle, "*devlet yönetiminde ahlaki ilkelerin işlevsiz olduğuna, esas ve belirleyici faktörün güç olduğuna inanan, amaca ulaşmak için her türlü araca başvurmanın uygun olduğunu kabul eden düşünce tarzı*" olarak tanımlanan makyavelizm kavramına yakındır, hatta bundan doğan ve daha masum bir kavram olarak lanse edilen pragmatizmin bir üst aşaması kabul edilmektedir.

Günümüzün demokratik siyasetinde ister gelişmiş ister gelişmekte olan isterse az gelişmiş ülkelerde olsun, politikacıların çoğu oportünisttir. Zira politik fırsatları kendi çıkarlarına kullanmayı ve inisiyatif elde etmeyi becerdikleri için, daha açık bir ifadeyle, efendilerinden aldıkları desteği kurnazca kullanabildikleri ve rakiplerini hatta yandaşlarını istismar etmekten çekinmedikleri için politik figürler ve iktidar elitleri hâline gelebilmişlerdir. Fakat politik oportünizm, inançları, ilkeleri ve değerleri terk etmeyi, şahsiyetten taviz vermeyi -âmiyane tabirle- koltuk sevdası uğrunda bencil fırsatlar peşinde koşmayı gerektirdiğinden aşağılayıcı anlamda kullanılır. ABD eski başkanı John F. Kennedy 26 Nisan 1959 tarihinde yaptığı bir konuşmada, George Bernard Shaw'ın tüm politik durumları "*uzlaşma ile kirlenmiş, oportünizm ile çürümüş, menfaat ile küflenmiş, perde arkasından ipleri tutanlar ile şekli yamulmuş ve (başkalarının) nüfuzu ile kokuşmuş*" olarak tanımladığını alıntılıyordu.[5] Günümüzün oportünist politikaları için haklı bir nitelemedir bu. İdeolojik devletler açısından oportünizmin çelişkisi, politik kazanımlar için ideolojiden kaynaklanan inanç, değer ve ilkelerin feda edilmesidir. Başka bir ifadeyle, ideolojik anlamda politik başarı ve başarısızlık ayrımı zorlaşmaktadır. Bu eğilim öylesine yerleşik hâle gelmiştir ki Batı literatüründe, "*dürüst politikacı diye bir şey yoktur*" ve "*politikacılar diğer gerçekleri gizlemek için belli gerçekleri vurgular*" gibi popüler söylemler ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Batı'da bile halkın politikacılara güveni kalmamıştır. 2009 yılında Pew Araştırma Merkezi'nin yaptığı bir ankete göre, Amerikalıların sadece %18'i -politikacıların oportünist emellerine hizmet eden- medyanın "gelişmeleri tüm yönleriyle dürüstçe açıkladığına" inanmaktadır.[6] Bu nedenle kapitalist ideolojiye bağlı büyük devletlerin batıl bir ideolojiye sahip olmaları bakımından burada bir tuhaflık yoktur. Zira bu bozukluk onların, "gaye vasıtayı meşru kılar" ilkesini benimseyen ideolojilerinden kaynaklanmaktadır. İdeolojisi olmayan uydu ve tabi devletlerde ise zaten bu inanç, değer ve ilkeler ya zayıftır ya da hiç yoktur.

> Politikacıların "dün dündür, bugün bugündür" mantığından hareketle, sürekli değişken, çelişkili ve omurgasız bir politika izlemelerinin ardındaki dürtülerden biri de hiç kuşkusuz oportünizmdir.

Örneğin; halkı Müslüman ülkelerin yöneticileri, Müslüman olsalar bile, izledikleri politikada İslâm'dan hiçbir iz olmadığı için İslâmi akide, değer ve ahlakından zaten işin başında vazgeçmeyi kabullenmişlerdir. Dolayısıyla tamamen kimliksiz, kişiliksiz, omurgasız bir hâle geldiklerinden kendilerini oportünist davranmaktan alıkoyamamışlardır.

Bilhassa halkı Müslüman ülkelerde iktidarda veya muhalefette bulunan politikacıların oportünist eğilimleri, geçmişte ve günümüzde çok sayıda vakıada kanıtlanmıştır. Devletler arası siyasette sömürgecilerin peşine takılmaları (bandwagoning), bölgesel siyasette, bilhassa Filistin, Suriye, Yemen, Sudan, Libya, Irak gibi kriz bölgelerinde tutarsız ve ilkesiz davranmaları, yerel siyasette hegemonik, otokratik, narsist ve nepotist eğilimler içinde olmaları bunun açık göstergeleridir. Politikacıların "dün dündür, bugün bugündür" mantığından hareketle, sürekli değişken, çelişkili ve omurgasız bir politika izlemelerinin ardındaki dürtülerden biri de hiç kuşkusuz oportünizmdir. Zira vakıa bu politikacılar için düşünmenin ve düşüncenin konusu değil, kaynağı ve belirleyicisi olmuş, değişen vakıaya göre tavır almak, pozisyon belirlemek, söylem değişikliğine gitmek karaktersiz bir alışkanlık hâline gelmiştir. "İnandığın gibi yaşamazsan, yaşadığın gibi inanmaya başlarsın" sözüne uygun olarak, Machiavelli'nin siyasi felsefesinde olduğu gibi inançlarını, değerlerini, ilkelerini birer birer kaybetmeye başlamıştır. Zira oportünizmin bu tür politikacılar açısından başlıca sorunsalı, "politik bir fırsatı yakalamak" ile değerlere bağlı kalmak arasında kalmalarıdır. Yani dik duruşlarından taviz vermeden, ahlaki değerlerinden vazgeçmeden "ne kadar ileri gidebileceklerini" ölçüp biçerler, ölçüp biçerler, ölçüp biçerler, nihayet en şerli tercihi seçerler. "Ehven-i şerrayn" (iki kötünün hafif olanı) yaklaşımından hareketle, çoğu zaman inançlar, değerler ve ilkeler pahasına fırsatların

peşinden sürüklenirler. Gittikleri yolun en doğru olduğuna, halkın ve vatanın yararına olduğuna kendilerini inandırırlar, halkı da inandırmaya çalışırlar. ABD'li yazar Saul Alinsky, ünlü "Rules for Radicals" adlı kitabında kendi laik, kapitalist, demokratik dünyalarını şöyle tanımlar: "*Bu dünyada kanunlar 'ortak iyi'nin yüce amacı için yazılır ama sonra hayatta ortak açgözlülük temelinde hareket edilir. Bu dünyada mantıksızlık insana gölge gibi yapışır. Dolayısıyla doğru şeyler yanlış nedenlerle yapılır, daha sonra kendimizi haklı göstermek için ortalığa doğru gerekçeler saçarız.*"[7]

Bugün bu yaklaşım, "esneklik", "kombinasyon", "koşullara ayak uydurma", "gerçekçilik", "popülizm", "risk yönetimi", "ulusal çıkarlar" ve "mecburiyet" gibi gerekçelerle yumuşatılmaya çalışılmaktadır. Ancak oportünist davranış biçiminin kimliksiz, kişiliksiz, merhametsiz, değersiz, inançsız karakterinin yanı sıra bencillik, menfaatçilik, aç gözlülük, iktidar hırsı gibi özellikleri, bir yandan bu politikacıları değişken, çelişkili, tutarsız, tavizkar ve kaypak davranmaya iterken, öte yandan ve belki de daha kötüsü, onları satın alınabilir, kullanılabilir, bağımlı hâle getirilebilir, uşak/ajan olarak değerlendirilebilir bir duruma düşürmektedir ve fiilen de öyle olmaktadır.

Bu yönüyle oportünist politikacılar tipik olarak dar kafalı ve kıt görüşlü ya da münafıkların özellikleri arasında saydığımız "kör, sağır ve dilsiz" olarak kabul edilirler. Zira kısa vadeli politik kazanımlar ve hüsranla sonuçlanan "geçici dünya menfaatleri" uğrunda uzun vadeli hedeflerden ve "yüce gayelerden" vazgeçerler. Bu uğurda "hiç kimsenin gözünün yaşına bakmadan" hunharca can alırlar, kan dökerler, gasp ederler, işgal ederler, mahkûm ederler, işkence ederler, zulmederler, yağmalarlar, hortumlarlar, talan ederler… Tıpkı bugün tüm İslâm coğrafyasında tanık olduğumuz gibi. Tıpkı Makyavelli'nin dediği gibi: "*İnsanlar ya elde edilmeli ya da onların kökü kazınmalıdır; çünkü insanlar hafif baskılara karşı intikam almaya kalkarlar, fakat ağır baskılara karşı direnemezler. Bir insana baskı yaparken öyle davranmalıdır ki intikam almaya imkânı kalmasın.*"[8]

Aslında bu, psikolojik olarak acizlik ve çaresizliğin sonucudur ve iktidara geldikleri hâlde efendilerine bağımlılık ve sömürgecilik boyunduruğu nedeniyle muktedir olamayan elitlerin müzmin hastalığıdır. Zira bugün küfür nizamlarının egemen olduğu İslâm topraklarında hiçbir yönetici veya iktidar, sömürgeci kâfir devletlerin onayını ve desteğini almadan yönetime gelememektedir. Bizatihi ABD Başkanı Trump, Ekim 2018'de yaptığı konuşmada şöyle diyordu: "*Suudi Arabistan'ı biz koruyoruz. Onların zengin olduğuna inanıyor musunuz? Ben Kral Selman'ı seviyorum ama ona dedim ki: Ey kral, seni biz koruyoruz, biz olmasak sen orada iki hafta bile kalamazsın. O hâlde bunun askerî bedelini ödemelisin.*"[9] Bu sözleriyle Müslümanların başındaki yöneticilerin vakıasını ifşa ediyordu. Dolayısıyla iktidara aday olan kişiler, partiler veya politik akımlar sürekli bir rekabet hâlindedir ve kendilerini kanıtlayabilecekleri, öne geçebilecekleri, avantaj sağlayabilecekleri fırsatlar peşinde koşmak zorunda hissederler. Bu iktidar tamahı ve hırsı, kaçınılmaz olarak onları oportünizme sürüklemektedir. İngiliz yazar John Keegan'ın "The Mask of Command" adlı kitabındaki bir sözü bunu veciz bir şekilde özetler: "*İktidar yozlaşıyor ama asıl yozlaşma, iktidar beklentisi, makam arayışı, rakiplerini devirme hevesi, kindar bir kıskançlık, menfaatçi çeteler oluşturma arzusu, rütbesi düşürülmüş yandaşını bile aşağılama kibri içinde olanlar arasındadır.*"[10]

Devlet gücünü ideolojisinden alır. Günümüzde ideolojik olmayan devletlerin hiçbiri büyük devlet olmadığı gibi, ekonomik, askerî vs. gücü ne kadar fazla olursa olsun büyük devlet olma olasılığına da sahip değildir. Bu durum, uluslararası literatürde sürü psikolojisi, büyük gücün peşine takılma eğilimi, ittifaklarla güvenliğini sağlama çabası gibi kavramlarla ifade edilir. Müslümanların toprakları üzerinde kurulan devletler, hiç kuşkusuz Hilâfet Devleti'nin enkazı üzerine kurulmuş, sınırları o dönemin sömürgecileri tarafından çizilmiş devletlerdir. İslâm ideolojisini terk etmeleriyle birlikte büyük devletlerin kuklası hâline gelen, onların güdümü ve komutası altında hareket eden devletler hâline gelmişlerdir. Bu tür devletlerde iktidara gelenler ya askerî darbelerle ya monarşik uygulamalarla ya da göstermelik seçimlerle iş başına geçmişlerdir. Ümmetin kaynaklarını ve servetlerini bu uğurda heder etmişlerdir. Medyadan iş dünyasına, kamu kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına kadar her tür aracı seferber etmişlerdir. Böylelikle İslâm ideolojisinden, değerlerinden ve nizamlarından uzaklaştıkları gibi Müslüman halktan uzaklaşmışlardır. Uzaklaşmakla kalmayıp halkı düşman edinmişler, efendilerinin çıkarları uğrunda halklarına savaş açmaktan çekinmemişlerdir. Oportünist eğilimleriyle, hiçbir inanç, değer, ahlak, ilke tanımaz hâle gelmişler, başkalarını eze eze oturdukları iktidar koltuklarını koruma hırsının tetiklediği politikalara dayalı zalim bir rejim inşa etmişlerdir. Hatta kimileri, iktidar uğrunda babasını, kardeşini, yeğenini dahi gözünü kırpmadan harcamıştır. Rasulullah *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* bu oportünist yöneticileri ne güzel vasfetmiştir:

سَيَأْتِى عَلَى النَّاسِ سَنَوَاتٌ خَدَّاعَاتُ يُصَدَّقُ فِيهَا الْكَاذِبُ وَيُكَذَّبُ فِيهَا الصَّادِقُ وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ وَيُخَوَّنُ فِيهَا الأَمِينُ وَيَنْطِقُ فِيهَا الرُّوَيْبِضَةُ قِيلَ وَمَا الرُّوَيْبِضَةُ قَالَ الرَّجُلُ التَّافِهُ فِى أَمْرِ الْعَامَّةِ

"İnsanlara öyle aldatıcı yıllar gelecek ki o zaman yalancılar doğrulanacak, doğru sözlüler de yalanlanacaklardır. O zaman hainlere güvenilecek, güvenilir olanlar da ihanetle suçlanacaklardır. İşte o zaman ruveybida konuşacaktır. Dediler ki: Ruveybida da nedir? Buyurdu ki: Kamunun işleri hakkında (söz sahibi olan) aşağılık adamdır!"[11]

> Müslümanların toprakları üzerinde kurulan devletler, hiç kuşkusuz Hilâfet Devleti'nin enkazı üzerine kurulmuş, sınırları o dönemin sömürgecileri tarafından çizilmiş devletlerdir.

Muhakkak ki siyaset ancak sahih bir ideolojinin varlığı hâlinde insanların işlerini yürütür, sorunlarını çözer, onlara merhamet ve hakkaniyetle davranır. İslâm ideolojinin hakim olmadığı, kapitalist sömürgeci devletlerin tahakküm ve hegemonyalarına boyun büküldüğü, başımızda bu tip oportünist yöneticiler bulunduğu sürece, devletlerin, rejimlerin, iktidarların ve toplumların akıbeti ancak yıkımdır, hüsrandır. İslâm toprakları bu tür ihanetlerin ve zulümlerin örnekleriyle kanamaya devam etmektedir.

O hâlde Müslümanlar için tek kurtuluş, oportünizmin zerresine dahi müsamaha göstermeyecek râşid bir halife liderliğinde, Allah Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem*'in müjdelediği nübüvvet minhâcı üzere ikinci Râşidî Hilâfet Devleti'nin kurulmasıyla İslâmi hayatı yeniden başlatılmasıdır.

وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَى عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ

"De ki: (Yapacağınızı) yapın! Muhakkak ki yaptıklarınızı Allah da Rasulü de müminler de görecektir. Sonra görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size yapmakta olduklarınızı haber verecektir."[12]

1 https://www.thefreedictionary.com/opportunism
2 Newt's Bain Opportunism Is Mitt's Opportunity, Donald L. Luskin, Wall Street Journal, 17.01.2012: https://www.wsj.com/articles/SB10001424052970204409004577158741468922050
3 Tim Philips, Karen McCreadie, Strategy Power Plays, s. 95, https://bit.ly/2Y-Fh0hx
4 "Value-free": Onur, şeref, izzet, dürüstlük, erdem gibi hiçbir ahlaki veya dini değeri kabul etmeyen. Bkz. Who Was Niccolò Machiavelli?, Murray N. Rothbard, 04.08.2010, Mises Institute, https://mises.org/library/who-was-niccol%C3%B2-machiavelli
5 John F. Kennedy Speeches, John F. Kennedy Library, Cleveland Press Book and Author Luncheon, Cleveland, Ohıo, Aprıl 16, 1959.
6 Pew Research Center, Press Accuracy Rating Hits Two Decade Low, Public Evaluations of the News Media: 1985-2009, https://www.people-press.org/2009/09/13/press-accuracy-rating-hits-two-decade-low/
7 Saul Alinsky, Rules for Radicals, s. 13.
8 Makyavelli, Hükümdar, Sosyal Yayınları, 1994.
9 Türkçe altyazılı video: https://www.yenisafak.com/video-galeri/dunya/trump-kral-selmani-korumasak-2-hafta-o-koltukta-oturamaz-2184320
10 John Keegan, The Mask of Command, 1988, s. 89.
11 İbn Mâce ve Ahmed b. Hanbel, Ebu Hureyre yoluyla tahriç etmiştir, lafız İbn Mâce'ye aittir.
12 Tevbe 105

Abdullah İmamoğlu
abdullahimamoglu06@gmail.com

BATILI MİSTİSİZM (GİZEMCİLİK) DÜŞÜNCESİ VE MÜSLÜMAN ZİHİNLER

Yaklaşık iki asırlık bir tarihsel süreç içinde Batı'dan hareketle ve Batı'ya doğru evrilen hatta savrulan İslâm dünyası maalesef "izm"-lere hayatında yer vermeye başlamıştır. Zaman zaman bu "izm"ler Batı'dan etkilenen Müslüman bireylerin düşünce dünyasını, fikrî seviyenin düşmüş olması hasebiyle de Müslüman toplumların siyasal ve sosyal hayatını yoğun bir şekilde etkilemiş ve etkilemeye de devam etmektedir.

"Batı'dan gelen hiçbir 'izm' masum değildir." Cemil Meriç'e ait bu söze ben, kâfir Batı'nın amentüleri gereği sadır olan her fikir ve düşüncenin reddedilmesi gerektiğini ve bir Müslüman için onu almanın, tanıtmanın ve taşımanın haram olduğunu ilave etmek istiyorum. Günümüz Müslümanlarının zihinlerinde ifsatlar meydana getiren "izm"lerin konu olarak ayrı ayrı ele alındığı dergimizin bu sayısında ben de ifsat "izm"lerinden mistisizmi ele almaya çalışacağım inşallah.

Tarih boyunca insanların kahir ekseriyeti vahye sırtlarını dönmüş ve kendilerini şeytanın esiri yapacak maddeye eğilim göstermiş, dünya hayatını asıl hayat olarak kabul etmişler ya da en azından öyle zannetmişlerdir. Bu durum; toplumların yozlaşmasına, mal biriktirenlerin mazlumları ezmesine, ahlak esaslı olmaktan öte menfaat esaslı ilişkilerin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Toplumlardaki bu yozlaşma, bazı insanları rahatsız etmiş ve arayış içerisine sokmuştur. Her ne kadar

toplumlarda azınlığı temsil etseler de her dönemde toplumun genel gidişatından rahatsız olmuş, maneviyata önem veren ve kendini dinlemek isteyenler olagelmiştir. Şeriat asıldır ve mihenktir. İnsan, Allah'tan gelen şeriatı ve rehberliği hesaba katmaksızın mevcut düzenden kurtulma ya da değiştirme gayreti içerisine girecek olursa pusuda bekleyen şeytanın rotasına girmesi an meselesidir. Mistisizm ve onun bir uzantısı olarak mistik yaşam ve yine tasavvuf ekolü içerisinde bazı akımların zuhur etmesinin temelinde yatan saik, şüphesiz vahyi göz ardı ederek madde ve ruha olan bakıştır.

Allah *Azze ve Celle*, insanı yaratırken iki eğilimle yaratmıştır. Kur'an'ın ifadesiyle "fücur ve takva" eğilimi, insanın tabiatına yerleştirilmiş ve onun ayrılmaz parçası kılınmıştır.

فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَىٰهَا

"Ona fücuru ve takvayı ilham etmiştir."[1]

İnsanın bu iki yönünü, dünyevileşme ve Allah korkusu olarak isimlendirebileceğimiz gibi buna, maddi ve manevi temayül de diyebiliriz. İnsanlar bu eğilimlerine göre bir yaşantı sürmüş ve bu da beraberinde üç farklı anlayışın başka bir ifadeyle yaşam modelinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

1- İnsanda bu eğilimleri yaratan Allah'ın, peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği şeriata göre meyillerini dengeleyen insanlar. Başka bir ifadeyle maddeyle ruhu mezcedenler. Maddeyle olan alakasını Allah'ın razı olduğu şekilde tanzim edenler.

2- Maddenin ruha galip gelmesi gerektiğine inanan, dünyaperest, ahiret hayatını önemsemeyen maddeci insanlar.

3- Ruhun maddeye galip gelmesi gerektiğine inanan dünyadan el etek çekmiş münzevi insanlar.

İşte tam da gerek mistisizm gerekse uzantısı niteliğinde olan mistik yaşam ve tasavvufi bazı prensipler yukarıda zikrettiklerimizin bir tezahürüdür.

Mistisizm Düşüncesinin Tarihî Geçmişi

Mistisizm kelimesi eski Yunancadan alınmadır. Kelime anlamı itibariyle *"dilsiz olmak, konuşmamak, dudakları ve gözleri yummak"* gibi anlamlara gelir. Her felsefi akıma göre tarifte nüans olsa da temelde terim olarak, insanı ahlaken yüceltme, ruhi saadete erdirme, özündeki hakikati kavratma, görünen dünyanın üstünde ve ötesinde görünmeyenin şuuruna erdirme çabası şeklinde tarif edilmiştir. Bu bakımdan din fikri nasıl insanlık kadar eski ise mistisizm ve ruhani hayat da o kadar eskidir. Mistisizm için bir inanç, bir iman, bir ilke veya bir dogma diyemeyiz. Kolay bir tanımı yani düz bir anlamı olmaması sebebi ile anlamca çok karıştırılır. Mistisizmde dış dünyadan tecrit olarak, akıl ve mantık ile ulaşılamayan kavramlara, bilinmeyene, sonsuzluğa, yaratıcıya metafiziksel bir sezgi ile ulaşmak vardır. Burada temel nokta dış dünya etkilerinden sıyrılarak trans/bağlantı hâlinde olmaktır.

Mistisizm ve onun bir uzantısı olarak mistik yaşam ve yine tasavvuf ekolü içerisinde bazı akımların zuhur etmesinin temelinde yatan saik, şüphesiz vahyi göz ardı ederek madde ve ruha olan bakıştır.

Mistik, dış dünya başka bir ifadeyle maddi dünya ile ilişkilerini koparark girdiği trans hâli ile yüksek bir şuura erişmeyi yani aydınlanmayı hedefler.

Hint ve Yunan Felsefesinde Mistisizm

Hint bölgesindeki insanların inandıkları bir tanrıları vardı. İnandıkları bu tanrının adı da Brahmam idi. Hindular, Brahma'yı düşünmek için insanlardan uzaklaşmak, münzevi bir hayat sürmek ve hep onu zikretmek gerektiğine inanırlardı. Bu dünya, bir rüyadan ibaretti. Her şey fena bulacaktı. Onun için, dünyaya bağlanmak yanlıştı. Dünyaya bağlılık; hırs, rekabet, üzülmek gibi duyguları beraberinde getirirdi. Asıl saadet, Brahma'nın mutlak vücudunda yok olmak ve kendini kaybetmekti. Tasavvuf akımının "Fena fillah" diye adlandırdıkları şeyin farklı versiyonu da denilebilir. M.Ö. 600'lerde ortaya çıkan Budizm de insanı maddecilikten kurtarmayı hedeflemiştir. Şerrin kaynağı, şehvet ve ihtirastı. Hayattan gaye; ruhu, nefsin arzu ve isteklerinden kurtarmaktı. Bu da tefekkür ve uzletle mümkündü. Dünyayla alakayı kesmek ve benlik kayıtlarından kurtulmak, insanı esaretten kurtarırdı.

Hintlilerde mistisizm anlayışı, Hint dinleri ve mistisizm anlayışının İslâm tasavvufuyla benzerlikleri gibi konularla alakalı daha spesifik bilgilere ve materyallere ulaşmak isteyen bu alanda kaleme alınmış en kapsamlı ve eski eserlerden birisi olan Biruni'nin bizzat yerinde inceleyip kaleme aldığı *"Tahkik ma lil'Hint"* adlı eserini inceleyebilir.

Eski Yunan'da mistisizmin dini bir kaynağı vardı. Fakat sonra filozoflar bunu daha çok geliştirmişlerdir. Eflatun'daki mistik fikirlerin -özellikle Phaedon diyalogunda görüldüğü şekliyle- Pitagoras'tan geldiği ve Pitagoras'ın da Orfeus dininin tesiri altında bu fikirlere vardığı kabul edilir. Batı dünyasında mevcut kaynaklardan takip edebildiğimiz ilk mistik

düşünce Pitagoras'da (Milattan önce altıncı yüzyıl) görülmektedir. Pitagoras bir tarikat kurmuştu ve orada müritlerine bu dünyanın geçici ve aldatıcı olduğunu, ruhun burada hapishane hayatı yaşadığını, ancak -görünmeyen- bir tanrı ile mistik birlik kurulması sayesinde ruhun kurtulacağını öğretiyordu.[2]

Günümüz Batısında Mistisizm

Dünyada büyüyen mistik düşünceler doğrultusunda Hristiyanlık da kendi ilkelerini ruhani bir bakış açısıyla harmanlayarak inananlara sunmaya çalışmaktadır. Bu açıdan Hristiyan mistisizmi Hristiyanları kendi özüne döndüren ve onları dünya nimetlerinden feragat ederek "İsa" *(Aleyhi's Selam)* gibi sade yaşamaya yönlendiren bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır. Kilisenin kendini sadeleştirme çabaları, aziz ve azizelerin hatıralarının canlı tutulması, mistik liderlerin hayatlarının Batı'daki akademik çalışmalarda kendilerine daha fazla yer bulması bu mistik canlanmanın tezahürleridir. Hristiyan mistisizmi, dünyanın acı ve ıstıraplarından ancak "İsa" *(Aleyhi's Selam)* vasıtasıyla uzaklaşarak tanrıya yeniden kavuşup onunla bir olmayı umut etmekte ve İsa *Aleyhi's Selam*'ı mistik bir lider olarak kabul etmektedir. Bu düşünceden hareketle ıstıraplı bir hayat sürerek mutlu olunabileceği düşüncesinden hareketle keşmekeş hayat yaşan binlerce Avrupalı vardır. Avrupa'da evi, hâli vakti yerinde olmasına rağmen ruhsal tatminin sağlanması için dışarıda sokak ortasında yatan ve çekilen eziyetle huzurun yakalanabileceğine inanan insanların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

Mistisizmin Tasavvufa Etkisi ve İslâmi Züht Anlayışından Mistisizme Kayış

Mistisizmi tecrübe ve doktrin olarak mukayeseli biçimde inceleyen birçok Batılı müellif çalışmalarında "*Islamic mysticism, muslim mysticism, sufism*" gibi terimlerle ifade ettikleri İslâm tasavvufunu da bu genel çerçeve içinde değerlendirmiştir. Bunun yanı sıra Batı dillerinde mistisizm terimi kullanılarak doğrudan doğruya İslâm tasavvufu hakkında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunlardan Reynold Alleyne Nicholson'un "*Studies in Islamic Mysticism*" (Cambridge 1921) ve "*The Mystics of Islam*" (London 1963), Arthur John Arberry'nin "*Sufism: An Account of the Mystics of Islam*" (London 1950) adlı eserleri belli başlı örnekler olarak sayılabilir. Mistisizm hakkında yapılan objektif bir araştırma ile tasavvufun bu akımdan etkilendiği yerlerin fazlaca olduğu görülmektedir. Tasavvufun kendi geleneksel temsilcileri açısından ise İslâm tasavvufu tamamen nebevî kaynağa bağlanmaktadır. Mistisizm ile tasavvufun benzer yönünü ifade etmek adına aşağıda paylaşacaklarımın yeterli olduğunu düşünüyorum.

Mistik inanç sahipleri, dünyevi maddelerden, alakalardan ve engellerden kurtulmak suretiyle onunla, yani yaratıcıyla "ittihad" edebileceklerine inanırlar. Bu inanç İslâm tasavvufunda da yer etmiştir.

Mistisizme benzer yönü olan Hint Patanjali tarikatına göre bahtiyarlık, dinî ibadet ve vazifeleri yapmak suretiyle değil, Allah'ı daima anmak ve düşünmek, bir nevi muhasebe ve murakabe yolu ile olur ve burada "halvet" önemlidir. Zikir ile fikir, insanı Allah ve kâinat ile ittihada eriştirir. İşte tam da bu çizginin tasavvuf ehlince de aynı şekilde benimsendiğini kolaylıkla görmekteyiz. Yani yukarıda mistisizm ve Hint mistik anlayışının ortaya koyduğu düşünce yapısının mutasavvıflara da egemen olduğunu söyleyebiliriz. Mesela Bâyezîd-i Bistâmî *"Bu makama nasıl ulaştın?"* sorusuna *"Yılan, derisini nasıl atarsa ben de nefsimi öyle attım, sonra nefsime baktım ki ben o olmuşum."* diye cevap vermiştir. Budistlerin "nirvana"sı ile tasavvuftaki "fenâ" doktrininin benzer yanlarının olduğu vurgulanmıştır.

Birtakım karışıklıkları önlemek adına İslâm'daki züht anlayışı bugün mutasavvufların iddia ettiği gibi nefis terbiyesi ile aynı konular değildirler. İslâm'ın ön gördüğü züht anlayışından o denli evirilmişiz ki züht denildiğinde mistik, uzlete çekilmiş, tabir yerinde ise etliye sütlüye karışmayan bir anlayış akla gelmektedir. Rasulullah efendimiz züht kavramına şu mübarek sözleriyle anlam kazandırmıştır:

الزَّهَادَةُ فِى الدُّنْيَا لَيْسَتْ بِتَحْرِيمِ الْحَلاَلِ وَلاَ إِضَاعَةِ الْمَالِ وَلَكِنَّ الزَّهَادَةَ فِى الدُّنْيَا أَنْ لاَ تَكُونَ بِمَا فِى يَدَيْكَ أَوْثَقَ مِمَّا فِى يَدَيِ اللَّهِ وَأَنْ تَكُونَ فِى ثَوَابِ الْمُصِيبَةِ إِذَا أَنْتَ أُصِبْتَ بِهَا أَرْغَبَ فِيهَا لَوْ أَنَّهَا أُبْقِيَتْ لَكَ

"Dünyada zahitlik ne helâli haram bilmek ne de malı mülkü terk etmekledir. Dünyada zahitlik, ancak Allah'ın mülkünde olana kendi elindekinden daha fazla itimat etmen (yani rızka değil, Rezzak'a güvenmen); başına bir musibet geldiği ve yakanı bırakmadığı müddetçe, onun ecir ve mükâfatından son derece ümit var olmandır."[3]

Eğer ki bugün züht hayatı denince akla miskin miskin dolaşmak geliyorsa bu İslâm'ın ön gördüğü züht anlayışı değildir. Yine züht bugün kahir ekseriyette anlaşılageldiği gibi nefsine eziyet etmekse bu İslâm'a göre züht değildir. Züht denince akla toplumsal işlerden ve ümmetin meselelerinden el ayak çekip bir kenarda oturmak akla geliyorsa kesinlikle bu İslâm'ın olmasını istediği züht anlayışı da değildir. Züht konusuyla alakalı müstakil bir çalışması olan muttaki âlim Ahmed ibn Hanbel züht anlayışının uzlete çekilmek olmadığını bize bizatihi yaşayarak gösterdi. Bir zahit âlim kişi olarak sahip olduğu nimetlerle yetinmesini bildi ama aynı zamanda zalim karşısında hakkı söylemekten de geri durmadı. Züht ile ilgili müstakil bir çalışması olan Ahmed ibn Hanbel'in ömrü zalim sultana karşı hakkı söylemiş olmaktan cezaevlerinde ve işkence altında geçti. Peki öyleyse kim diyebilir ki züht uzlettir ya da züht hayatı ümmetin derdiyle dertlenmeden bir kenarda oturmaktır ya da zalimlerin zulmüne sessiz kalıp kendi nefsimizle meşgul olmaktır? İslâm'da züht şer'î hükümlerin ta kendisidir.

İslâm, Mistik Bir Din Değildir

İslâm mistik bir din midir ya da başka bir şekilde soracak olursak, İslâm dünya nimetlerinden el ayak çekmeyi öngören bir din midir yoksa madde ile bir denge esası üzerine mi kuruludur? Öncelikle bilinmesi icap eder ki İslâm hayatın her

alanına dair bir düzenlemesi ve de söyleyecek sözü olan şümullü bir hayat nizamıdır. İslâm dininin kişinin ibadetlerine dair düzenlemesi olduğu gibi, kişinin dünya nimetleriyle nasıl hemhâl olması gerektiğine dair de dakik bir düzenlemesi vardır. Yukarıda sorduğumuz sorulara cevap niteliğinde şu ayet-i kerimeyi paylaşmak yerinde olacaktır.

وَابْتَغِ فِيمَآ اٰتٰيكَ اللّٰهُ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَآ اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِى الْاَرْضِ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ

"Allah'ın sana verdikleri ile ahiret yurduna yönel. Dünyadan da payını unutma. Allah sana nasıl iyilikte bulunduysa sen de başkalarına, o şekilde iyilikte bulun. Buralarda bozgunculuk yapmaya çalışma, Allah bozguncuları sevmez."[4]

İslâm insanın maddeyle alakasını bir denge esası üzerine oturtmuştur. Maddeye olan meylini şer'î hükümlerin bizatihi kendisi tayin eder. Bu konuda dengeli olmayı öğreten Rasulullah'ın hadisi şöyledir:

جَاءَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَأَنَّهُمْ تَقَالُّوهَا أى رأوها قليلةً بالنسبة لما ينبغى لهم ﴿ فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَّا أَنَا فَإِنِّى أُصَلِّى اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أُفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمُ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللهِ إِنِّى لَأَخْشَاكُمْ لِلهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّى أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّى وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِى فَلَيْسَ مِنِّى

"Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in nafile ibadetlerini öğrenmek üzere Sahabe'den üç kişilik bir grup, Nebi SallAllahu Aleyhi ve Sellem'in hanımlarının evlerine geldiler. Kendilerine Rasulullah'ın ibadetleri bildirilince, onlar bunu azımsadılar ve Allah'ın Rasulü nerede biz neredeyiz? O'nun geçmişteki ve gelecekteki günahları bağışlanmıştır, dediler. İçlerinden biri: Ben ömrümün sonuna kadar, bütün gece uyumaksızın namaz kılacağım, dedi. Bir diğeri: Ben de hayatım boyunca gündüzleri oruç tutacağım ve oruçsuz gün geçirmeyeceğim, dedi. Üçüncü Sahabe de: Ben de sağ olduğum sürece kadınlardan uzak kalacak, asla evlenmeyeceğim, diye söz verdi. Bir müddet sonra Nebi Sallallahu Aleyhi ve Sellem onların yanına geldi ve kendilerine şunları söyledi: Şöyle şöyle diyen sizler misiniz? Sizi uyarıyorum! Allah'a yemin ederim ki, ben sizin Allah'tan en çok korkanınız ve O'na en saygılı olanınızım. Fakat ben bazen oruç tutuyor, bazen tutmuyorum. Gece hem namaz kılıyor hem de uyuyorum. Kadınlarla da evleniyorum. Benim sünnetimden yüz çeviren kimse benden değildir."[5]

Diğer taraftan iyiliği emretme kötülükten nehyetme farziyeti mistik bir anlayışla dini yaşama gayretine engeldir. Mistik anlayış gereği uzlete çekilip, etliye sütlüye karışmadan Allah'ın rızasını kazanmayı amaçlarken İslâm şeriatı Allah'ın rızasını kazanmanın yollarından bir tanesinin de iyiliği emretme kötülükten yasaklama yükümlülüğünde olduğunu kati nasslarla beyan etmiştir. Uzlete çekilip Müslümanların derdiyle dertlenmemek, en hafif tabirle Müslümanların sıkıntılarını umursamamaktır. Mistik bir şekilde dini yaşama gayretleri hiçbir İslâmi esasa dayanmamaktadır. Hiçbir İslâmi nass mistik anlayışı desteklememektedir. Bilakis ümmetin dertleriyle dertlenmek gerektiğini, ümmetin işleriyle alakadar olmak gerektiğini beyan eden birçok rivayet vardır. Yazı hacminin uzamaması için aşağıda paylaştığım Ebu Hureyre *Radıyallahu Anh*'ın naklettiği hadisle iktifa ediyorum.

مَرَّ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِشِعْبٍ فِيهِ عُيَيْنَةٌ مِنْ مَاءٍ عَذْبَةٌ فَأَعْجَبَتْهُ لِطِيبِهَا فَقَالَ لَوِ اعْتَزَلْتُ النَّاسَ فَأَقَمْتُ فِى هَذَا الشِّعْبِ وَلَنْ أَفْعَلَ حَتَّى أَسْتَأْذِنَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم . فَذَكَرَ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ لاَ تَفْعَلْ فَإِنَّ مَقَامَ أَحَدِكُمْ فِى سَبِيلِ اللَّهِ أَفْضَلُ مِنْ صَلاَتِهِ فِى بَيْتِهِ سَبْعِينَ عَامًا أَلاَ تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ الْجَنَّةَ اغْزُوا فِى سَبِيلِ اللَّهِ

"Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem'in Ashabından bir kişi, içinde tatlı su gözesi bulunan bir dağ yolundan geçmişti. Orası çok hoşuna gitti ve: Keşke insanlardan ayrılıp şu vadide otursam ama Rasulullah'tan izin almadan bunu da asla yapamam, dedi. Sonra Allah Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem'e gitti ve bu arzusundan bahsetti. Efendimiz cevaben şöyle buyurdu: Hayır, öyle yapma! Çünkü sizden birinin Allah yolundaki faaliyeti evinde (cemaatten uzak şekilde kendi kendine) yetmiş sene kılacağı namazdan daha faziletlidir. Allah'ın sizi bağışlamasını ve sizleri cennete almasını istemez misiniz? O hâlde Allah yolunda gazâ ediniz."[6]

Sonuç olarak mistisizmin temelinde yatan esasın yaratıcıyla bir bağ kurmak olduğu anlaşılmaktadır ki zaten tasavvuf ekollerinin mistisizmden etkilenmeleri de bu sebepten ötürüdür. Ancak inandığımız Allah *Azze ve Celle* kendisiyle nasıl bağ kurulması gerektiğini yine kendisinin nasıl razı edileceğini de Rasulü vasıtasıyla beyan etmiştir. Başka bir ifadeyle Allah'ı razı etmek isteyen, hoşnutluğunu kazanma arzusu içerisinde olan bunu dilediği şekilde yaparak gerçekleştiremez. Dolaysıyla Allah'la bir bağ kurup O'nu razı etmenin derdinde olan bunu ancak Allah'ın onay verdiği ve gösterdiği şekliyle yapabilir. Allah'la kurulacak en güçlü bağ O'nun gönderdiği şeriata göre hayat sürmek, emir ve yasakları çerçevesinde yaşamı şekillendirmektir.

. . . . . .

1 Şems Suresi 8
2 Erol Güngör, İslam Tasavvufunun Meseleleri, s. 26
3 Tirmizî, Zühd,
4 Kasas Suresi 77
5 Buhârî, Nikâh 1; Müslim, Nikâh 5. Ayrıca bk. Nesâî, Nikâh 4
6 Tirmizî, Fedâilü'l-Cihâd, 17

YARATICIYA SÖZ HAKKI TANIMAYAN SEKÜLARİZM (LAİKLİK)

Yılmaz Çelik
yilmazcelikkd@gmail.com

Günümüz Batı dünyasını tanımak kapitalizmi tanımaktan geçer. 19. yüzyılın başlarında 1789 Fransız İhtilali sonrası ortaya çıkan, I. ve II. Dünya savaşları olmak üzere iki büyük savaş ve bölgesel savaşlarla 200 milyondan fazla insanın ölümüne yol açan, Batı dünyasının kendisine inandığı ve insanlığa fikrî bir liderlik olarak taşıdığı, dini hayattan ayıran akideyi kendisine esas kabul eden, hayatta varoluş metodu sömürü olan ve varoluşundan bugüne değin milyarlarca insanın kanını emen, özelikle de İslâm dünyası ve Müslümanların kendisinden çok çektiği, onların mallarını sömüren, evlatlarının katleden, namuslarını kirleten… bütün insanların üzerine bir kabus gibi çöken, vahşi Kapitalizm…

İşte bu makalede vahşi kapitalizmin tanımı, ortaya çıkışı, akidesi, hayata, ferde ve topluma bakışı, metodu ve benzeri konulara açıklık getireceğiz.

Öncelikle kapitalist ideolojinin akidesi olan sekülarizm/dünyevileşme veya laiklik/dini hayattan ayırma kavramları ve tarihçesi üzerinde genel bir değerlendirmede bulunacağız. Esasen aynı iki kavram olan sekülarizm veya laiklik, kapitalist ideolojinin akidesi olup, hayatla ilgili bütün her şeyi bu akide üzerine bina etmiştir. Bu akide ise *"Dinin hayattan ayrılması"* fikridir.

Sekülarizm, sözlük anlamı itibariyle, dünyevilik, dünyevileşme, laiklik olarak tanımlanmaktadır. Türkçeye Fransızcadan geçmiş bir kavramdır. Latince çağ anlamına gelen *"saeculum"* sözcüğünden İngiliz dili için türetilen sekülarizm, Türkçeye laiklik, çağdaşlaşma veya dünyevileşme olarak üç farklı terimle çevrilebilmektedir. Fransa'da laiklik için "Laïcité (Laicisme)" terimi kullanılmaktadır. Sekülarizm veya laiklik dine ve kiliseye bağlı (bağımlı) olmayan, toplumsal ahlak standartlarının dine ve dinlere göre değil, güncel yaşama göre düzenlenmesinde ve dünyevi meselelerin değerlendirilmesinde dinin etkisini dışlamak ve dini değer yargılarına bağlı kalmaksızın hüküm vermek, tavır belirlemek, düşünmek ve sonuca ulaşmak anlamlarına gelmektedir. Kısacası dinin devletten ayrılmasıdır.

Laikliğin sözlük anlamı ise laik olma hâli, din ve devlet işlerinin ayrılmış olma hâli, laisizm, ladinilik, sekülarizm, dini olmama hâli, dinsizlik, din karşıtlığıdır.

Laiklik veya laisizm (Fransızca Laïcisme), devlet yönetiminde herhangi bir dinin referans alınmamasını ve devletin dinler karşısında tarafsız olmasını savunan prensip, anlamındadır. Fransızcadan Türkçeye geçmiş olan *"laik"* sözcüğü, *"din adamı olmayan kimse, din-adamı dışında kalan halk"* anlamına gelen Latince *"laicus"* sözcüğünden gelmektedir. Aynı terimin İngilizce karşılığı ise secularity olup, din ve devlet işlerinin ayrı tutulması anlamına gelir.

Görüldüğü üzere laiklik veya sekülarizm kavramları arasında herhangi bir fark yoktur. Türkçede de sıklıkla eş anlamlı olarak kullanılır. Her ikisi de aynı anlamı ifade etmekte ve dini, hayatın bütününden dışlayarak dinin hayatı şekillendirmesini engellemektir.

Kapitalist İdeolojinin Ortaya Çıkışı

Kapitalizmin doğuşuna baktığımızda ilk, orta ve yeni çağlarda kurulan devletlerin hepsi dinsel temellere dayanıyordu. Egemenlik, dine dayanınca din adamları devlet yönetiminde etkin ve dinsel kurallar da yönetimde temel ilkeleri oluşturuyordu. Statik ruhani kuralların düşünceyi boğması, dolayısıyla ilerlemeyi durdurması yüzyıllarca süren Orta Çağ karanlığına yol açmıştı. Eski çağlardan beri din, insanın günlük yaşamında, toplumsal düzeninde ve devlet yönetiminde etkili olmuştu. Özellikle Hristiyanlık, Orta Çağ Avrupa sonlarına kadar her alanda etkili olmuştu. Papalar krallara hükmedebiliyor, papaz, rahip ya da keşiş gibi din adamları dinin kurallarına göre insanın yaşamını yönlendirebiliyordu. Daha doğrusu Hristiyan dininin, din adamları tarafından menfaat olarak kullanılması, halkı her alanda perişan etmesi ve sömürmesi söz konusu idi. Avrupa ve Rusya'da imparatorlar ve krallar, halkların kanlarını emmek, onlara zulmetmek ve sömürmek için din adamlarını kendilerine alet olarak kullanarak dini kendi faydaları için vesile edindiler. İşte bundan dolayı korkunç bir mücadele doğdu ve dini tamamen inkâr eden yahut kabul edip de hayattan ayrılmasına davet eden filozof ve düşünürler ortaya çıktı. Nihayet filozof ve düşünürlerin çoğu bir fikirde karar kıldı, o da dini hayattan ayırmak. Bunun doğal sonucu olarak dinle devlet birbirinden ayrıldı. Kabul veya inkâr yönünden olsun hayat sahasında dinden hiçbir şekilde söz edilmemesi sonucuna varıldı. Söz, dinin hayattan ayrılması konusuna hasredildi. Böylece bu fikir, her şeyin din adına kendilerinin olmasını isteyen din adamları ile dinin ve din adamlarının hâkimiyetini reddeden filozof ve düşünürler arasında orta bir çözüm sayıldı. Bu fikir, dini inkâr etmedi ama onun hayata müdahalesini önleyerek hayattan ayırdı. İşte Batı'nın tamamının kabul ettiği bu akide, dini hayattan ayırma sonucunu doğurdu. Bu akide, bütün fikirlerinin üzerine kurulduğu, insanın hayattaki fikrî yönelişinin ve bakış açısının belirlendiği ve bütün hayat sorunlarına çözümlerin bağlandığı paradigma/temel düşünce oldu. Bugün Batı'nın yaydığı ve bütün dünyayı kendisine çağırdığı temel düşünce budur. Dini hayattan ayırma akidesi, din diye bir şeyin mevcut olduğunu dolaylı olarak itiraf etmektedir. Yani kâinat, insan ve hayatın bir yaratıcısı vardır. Öldükten sonra dirilmek de vardır. Zira bir dinin din olması, bunları içine almasıyla mümkündür. İşte bu itiraf kâinat, insan ve hayat, hayatın öncesi ve sonrası hakkında bir düşünüşe yer vermek demektir. Çünkü bu, dinin dünyadan ayrılması akidesi, dinin varlığını inkâr etmemiş, bilakis dinin hayattan ayrılması fikrini ortaya koyduğu zaman, dolaylı olarak onun varlığını itiraf etmişti. Dini hayattan ayırıp sadece fert ile yaratıcısı arasında bir bağ kabul edince hayatın öncesi ve sonrasıyla bir ilgisi olmadığı

Laiklik veya sekülarizm kavramları arasında herhangi bir fark yoktur. Türkçede de sıklıkla eş anlamlı olarak kullanılır. Her ikisi de aynı anlamı ifade etmekte ve dini, hayatın bütününden dışlayarak dinin hayatı şekillendirmesini engellemektir.

fikrini ortaya koymuş oldu. Böylece, dini hayattan ayırma akidesi, geniş anlamıyla kâinat, insan ve hayat hakkında külli bir fikir niteliği taşımaktadır. İşte kapitalist ideolojinin tüm dünyaya taşıdığı ve liderlik ettiği temel düşünce budur.

Kapitalist Akide

Kapitalizm, dinin hayattan ayrılması yani laiklik esasına dayanan bir ideolojidir. *"Kayser'in hakkını Kayser'e, Allah'ın hakkını Allah'a bırak"* ilkesine dayanır. Bu esas kapitalist ideolojinin temel düşüncesidir. Yani bu düşünce, onun akidesi, fikrî liderliği ve aynı zamanda fikrî kaidesidir. Bu fikrî kaideye göre "İnsan, kendi nizamını kendisi kurar. Kapitalizme göre dinin dünyadan ayrılması gerekir. Dinin, vahyin hayata müdahalesi engellenince hayatta toplumsal nizamları var eden, kanun koyan aciz, eksik aklıyla insan olur. Yukarıda da ifade edildiği üzere kapitalist ideolojinin temel düşüncesi laiklik yaratıcının hayata müdahalesini reddetmesi itibariyle bir yaratıcının varlığını kabul etmektedir. Buradan hareketle eğer bu hayatı, kâinatı yaratan bir yaratıcı varsa -ki şüphesiz var- yarattıklarına bir nizam koyması, yönlendirmesi ve müdahale etmesi kaçınılmazdır. Bu hakikat İslâm ile tecelli etmektedir. Bu yönüyle kapitalizmin temel düşüncesi fıtrata uygunluk ve aklı ikna etmekten ziyade Avrupa'da mezkûr çatışma sonrasında krallar ve filozoflar arasında bir orta çözüm yoludur.

Kapitalist İdeolojinin En Bariz Fikirlerinden Olan Demokrasi

Demokrasi**,** halk için ve halk adına halkın hakimiyetidir. Demokratik düzende asıl olan iradeye, egemenliğe ve infaz hakkına sahip olanın halk olmasıdır. Kendi kendisinin efendisi olduğundan iradesini yürütme kudretine sahip olan halktır. Onun üzerinde hiç kimsenin egemenliği (üstünlüğü-efendiliği ya da hakimiyeti) yoktur. Hakimiyetin ve yürütmenin sahibi halktır. Bundan dolayı da yasa ve nizam koyucu odur. Dilediği yasaları koyar, iptal etmeyi, dilediği yasaları da ilga ve iptal eder. Buna bizzat kendisi güç yetiremeyeceğinden kendi adına yasalar çıkarmak üzere vekiller seçer. Yönetimi halkın bizzat kendisinin yürütmesi güç olduğundan, halkın kendi koyduğu yasaları uygulamak için, kendi adına yöneticiler seçer. Böylece halk, kapitalist Batı düzeninde yönetim kuvvetlerinin kaynağı olur. Efendi/hâkim olan, yöneten ve yasa koyan halktır. Yani iyi ve kötüyü, haram ve helali belirleyen bizzat insanın kendisidir. Demokrasi çoğunluğun yönetimi olmasına rağmen yönetim her zaman azınlığındır. Çünkü bir makam için birden çok aday vardır ve bu adaylar arasında en çok oy alan o makamı elde etmektedir. Bu da o makama talip olan diğerlerinin temsil edilmeyişi anlamına gelmektedir. Yani vakıada çok oy alanın yönetimidir. Bu ise her zaman çoğunluk demek değildir. Ayrıca demokrasilerde halkın egemen olduğu yönündeki teori de pratikte yalanlanmaktadır. İngiltere ve Amerika gibi demokratik ülkelerde bile yönetim halktan ziyade sermayedarların, kapitalistlerin ellerindedir. Parlamento üyeleri halkın değil dev şirketlerin, silah tüccarlarının, petrol devlerinin temsilcileridir. Halkın iradesi bir söylemden, kandırmacadan ve bir ütopyadan öte bir anlam ifade etmez. Nitekim demokrasinin mucitlerinden olan meşhur Fransız düşünür Jean-Jacques Rousseau *"Toplum Sözleşmesi"* isimli kitabında şöyle der: **"Gerçek anlamıyla bir demokrasi hiçbir zaman var olmadı ve var olmayacak. Büyük bir çoğunluğun yöneten ve daha azının yönetilen olduğu bir düzen doğal yasaya aykırıdır."** İşte onun bu sözü, demokrasinin tarihî bir yalan olduğu gerçeğini bir kez daha göstermektedir.

Kapitalizmin Ferde ve Topluma Bakışı ile Hürriyetler Düşüncesi

Kapitalizm, ferdî bir ideolojidir ve toplumun da fertlerden meydana geldiği görüşünü savunur. Ferdin işleri düzene girince toplumun da işlerinin düzene gireceğini öngörür. Bunun için kapitalizme göre yalnız ferdi dikkate almak gerekir. Devlet ancak fert için çalışır. Başka bir ifadeyle toplumda fertlerden bir kısım maddi yönden iyi bir konuma sahip ise ve mal ve hizmetlerden yeteri kadar pay alıyorsa bunu topluma genelleyerek toplumun maddi kalkınmışlığını kabul eder. Velev ki toplumun geneli veya tamamı mal ve hizmetlerden yeteri kadar faydalanmamış veya yoksun olsa da bu ideoloji sahiplerine göre böyle bir toplum kalkınmış demektir. Dolayısıyla kapitalizm ideolojisi ferdiyetçidir. Topluma ancak ikinci derecede bakar. Onun asıl bakışı ferdedir. Buna göre ferdin hürriyetleri garanti edilmeli ve korunmalıdır. Bu hürriyetler kapitalizm felsefesine göre kayıtlanamaz. Ancak, bu hürriyetleri korumak için devlet tarafından kayıt konur. Devlet bu kaydı, emniyet kuvveti ve kanun keskinliği ile uygular. Yalnız bu işte devlet, gaye değil vasıtadır. Bu hürriyetler kapitalist ideolojinin kutsallaştırdığı şeylerdendir. Bu hürriyetler ise **inanç hürriyeti**, **düşünce-ifade hürriyeti**, **mülk edinme hürriyeti** ve **şahsi hürriyetlerdir**.

Mülkiyet hürriyeti anlayışından kapitalist nizam doğmuştur. Kapitalizm bu ideolojinin en bariz olan kısmı ve bu ideolojinin akidesinden doğan sonuçların en göze çarpanıdır. Bundan dolayı bu ideolojiye, bir şeyi kendisinde bulunan en bariz hususla adlandırmak yolu ile kapitalist ideoloji denmiştir. Mülk edinme hürriyetinden, çıkarcılığa dayalı ve büyük karaborsalara yol açan, Batılı kâfir devletlerini halkları sömürme ve servetlerini yağmalama yoluna iten kapitalist ekonomi düzeni doğmuştur. Bu hürriyet kişinin dilediği her şeyden mülk edinebilmesi demektir. Mesela faizle, ihtikar/stokçulukla, içki, kumar ve domuz satışı vb. yollarla… Yani İslâm'ın haram kıldığı herhangi bir yolla.

İfade hürriyeti ise kişiye yanlış ve doğru her türlü fikri dile getirme hakkı vermektedir. Özellikle günümüz dünyasında ifade özgürlüğü bağlamında İslâm ve kutsallarına büyük hakaretler ve saldırılar düzenlenmesi bu özgürlüğün bir sonucudur. Kapitalist Batı İslâm'ın kutsallarına dönük bu alçakça saldırıları ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmekte ve bunun için de kalıcı yasalar çıkarmaktadır.

İnanç hürriyeti ise kişinin hiçbir kayıt olmaksızın ferdin dilediğine inanması veya inanmamasıdır.

Ferdî/şahsî hürriyet ise kişinin her türlü fiili serbestçe ifa etmesidir. Yani ahlaksızlıkta hiçbir sınır tanımamasıdır. Mesela içki içmesi, zina etmesi, kadının güzelliğini ve ziynetini açığa vurması, eş cinsellik vb. gayri insani fiiller…

Özgürlükler fikrinin insanları ve toplumları nasıl ifsat ettiğini anlamak için çıkış yeri olan Batıya bakmak yeterlidir. Batı'da kanunların gölgesinde hemcinsler arası evlilik bir hürriyet olarak mubah görülmektedir. Caddelerde sokaklarda genç kız ve erkeklerin ulu orta uygunsuz hareketleri normal karşılanır hâle gelmiştir. Suç oranları yükselmiş, uyuşturucu madde kullanım yaşı çok küçük yaşlara kadar inmiştir. İstatistiklere göre Amerika'da 20 milyondan fazla eşcinsel bulunmakta hatta bazı bölgelerinde eşcinsel evlilikler yasal hâle getirilmiştir. Yine her yıl 1 milyon kişi annesiyle, kız kardeşiyle ilişki kurmaktadır. Bu gayri insani durum sadece Amerika'ya özgü olmayıp, Avrupa'da da durum bundan pek farklı değildir. Emin olun yazarken dahi midemizi bulandıran bu hakikatler ferdî hürriyetler adı altında bugün bizim beldelerimize taşınmaktadır. Toplumda ortaya çıkardığı bu ifsat özgürlükler düşüncesinin insan fıtratına zıt bir fikir olduğunu göstermekte ve insanlığı Kur'an'ın deyimiyle "Esfele safilin" aşağıların aşağısı konumuna düşürmektedir.

Dolayısıyla kapitalizme göre devlet, ancak insan hürriyetlerinin koruyucusudur. Birisi diğerinin hürriyetine tecavüz ederse devlet onu engeller. Çünkü o hürriyetleri garanti altına almak için kurulmuştur. Bir kimse, diğerinin hürriyetine tecavüz etmeden gönül rahatlığı ile haklarını ele geçirirse onu kendi menfaatine alet etse bile hiç kimsenin hürriyetine tecavüz etmiş olmaz ve devlet de buna müdahale etmez. Şu hâlde devlet, hürriyetlerin garantisi için vardır.

Kapitalist İdeolojide Hayatta Amellerin Kıymet Ölçüsü

Kapitalizme göre, hayatta amellerin ölçüsü menfaatçiliktir. Ameller bu menfaatçiliğe göre ölçülür ve bu esasa dayanır. Menfaatçiliği hayatta amellerin ve değerlerin tek ölçüsü kılmak, insanları vahşi mahluk, toplumları da hayvanlardan da vahşi ve alçak topluluklar sürüsüne dönüştürür, hayatta insana yaraşan insani, ahlaki, ruhi tüm değerler silinir. Yerine sadece menfaatçilik kalır. Bu ise insanları ve toplumları tüm insani değerlerden ve sıfatlardan soyutlayarak en alçak mahluk konumuna düşürür. Öyle bir toplum oluşur ki onda *"büyük balık küçük balığı yutar", "sen kurt olmazsan kurtlar seni yer", "gemisini kurtaran kaptan", "ezilmemek için ezmelisin", "bana dokunmayan yılan bin yaşasın",* vb. şekillerde ifade edilen hayat felsefesi hâkim olur. Böylesi bir toplumda fertler, bencil, egoist, acımasız, merhametsiz, şefkatsiz ve birbirlerine avlanacak av gözü ile bakan en tehlikeli vahşi mahluklara dönüşür. İşte bunun en somut örneği menfaatin hayatta tek ölçü kılındığı kapitalist sistemin çıkış yeri olan Avrupa toplumlarında ve ne yazık ki bu ideolojinin tatbik edildiği İslâmi beldelerde gayet açık olarak görülmektedir. Zira bu kapitalist toplumlarda her şey menfaate göre ölçülür ve belirlenir. Bununla beraber bu ideolojide menfaat amellerin tek ölçüsü olduğu gibi mutluluğun da yegâne yoludur. Onlara göre mutluluk ise gönülden geçtiği gibi yaşamak ve maddi lezzetlerden azami derecede tatmaktır. Böyle olunca, ferdi mutluluğa ulaştıran her şeyi yapmak normal ve doğal görülmektedir. Kandırmak, dolandırmak, vurmak, öldürmek, çalmak, rüşvet, fuhşiyat vb. her şey mubah olmaktadır. Bununla beraber menfaatçilik sadece fertleri ve toplumları vahşileştirmemiş aynı şekilde devletleri de vahşi kılmıştır. Nitekim geçmişte ve günümüzde olduğu gibi kâfir Amerika ve Avrupa devletleri, sırf kendi menfaatlerine ulaşmak için gerekirse tüm ülkeyi harap edebilir, yeraltı ve üstü zenginliklere sahip olabilmek için çoluk, çocuk, genç, ihtiyar ve hatta canlı ve cansız her ne varsa bombalayabilir. Bugün başta Afganistan, Suriye, Irak ve daha birçok beldede olduğu gibi… Bununla beraber kapitalizmin yayılma metodu sömürü üzerine kurulduğundan, ülkelerin zenginliklerini yağmalamak ve servetlerini sömürmek için bütün yollar mubah görülür. Bu sömürü, zenginlere ve kapitalist şirketlere nüfuz sağlar ve otoriteyi onların eline bırakarak insanlara hükmetmelerine ve sömürmelerine imkân tanır. Bu sebeple bu ideolojiye inanan Batı ülkelerinde, üretenlerin tüketenler üzerindeki hakimiyeti ve sömürüsü açıkça görülmektedir. Günümüzde olduğu gibi petrol, otomobil, ağır sanayi vb. işlerle uğraşan büyük şirketlere sahip bir grup insan, bütün tüketicileri egemenliği altına almıştır.

Dolayısıyla kapitalist ideoloji ister esasta (akidesinde) ister insanların sorunlarına yönelik çözümlerinde külliyen fasit bir ideolojidir. İnsanların sorunlarını çözmek şöyle dursun, aksine hep sorunlar üretir ve krizler çıkartır. İnsanlığı sahih kalkınmaya götürmede, yeryüzünde adaleti, huzuru ve mutluluğu sağlamada başarısız olmuştur. Zira bu ideoloji insan aklını ikna etmeyen, insan fıtratıyla uyuşmayan ve insanın kalbine güven vermeyen batıl bir ideolojidir. Çünkü bu ideoloji insandan doğmuştur. İnsan ise sınırlı, aciz ve muhtaç bir varlıktır. Bununla beraber İslâm'la çelişen küfür ideolojisidir. Çünkü, yegâne şeriat/yasa koyucu, insanlara yegâne nizam koyucu, devleti İslâm hükümlerinden bir parça sayan ve hayatın bütün işlerini indirdiği şer'î hükümlerle çözümlemeyi farz kılan sadece Allah'tır. Bunun için Müslümanların kapitalist ideolojiyi benimseyip ona bağlanmaları ve onun fikirlerini, nizamlarını almaları haramdır. Çünkü kapitalist ideoloji küfür ideolojisidir, fikirleri ve nizamları İslâm'la çelişen küfür fikirleri ve nizamlarıdır.

MATERYALİZM AKİDESİ VE ONDAN FIŞKIRAN İDEOLOJİ: SOSYALİZM

Fatih Doğdu
fatihdogdu_77@hotmail.com

Aciz ve sınırlı olan insan aklı, tarih boyunca insana, hayata, kâinata ve bunların öncesi ve sonrası ile alakalı fikirleri ortaya atabilmek için farklı düşünce akımları icat etmiştir. *"Ölümden sonra ne var?", "Dünyaya gelmeden önce neredeydik?", "Dünyada bulunma gayemiz nedir?"* sorularına cevap bulmak için arayışlar, hep var oldu.

Dünyanın balans ayarı İslâm ve ondan çıkan fikirlerin ve nizamın tahakkümünden yoksun insanlık, tıpkı pusulası olmayan bir gemi gibi gördüğü her limana demirliyor her demirlediği limanda yağmalanıp tekrar demir alarak okyanusta rüzgârın tayin ettiği rotaya göre seyrü sefere devam ediyor. İnsanlık, aklın her soruya cevap bulabileceği kibri ile ilahlığa soyunanların kılavuzluğunda yeni fikirler ile sonucu hüsran olan bir heyecana kapılıyor.

Allah'ı inkâr eden, heva ve heves önderliğinde bir yol çizmeye çalışan bozuk ideolojilerden olan sosyalizm de ilk ortaya atıldığında, kapitalizmin çarkları arasında ezilen yoksul halklar tarafından heyecanla karşılanmıştı.

Bu ideolojinin temelleri, Sovyet Rusya'nın kurulmasıyla siyasi sahnede can bulmasından daha önce materyalist düşünce ile atılmıştı.

Materyalizm, maddecilik anlamına gelen, her şeyin maddeden ibaret olduğunu, maddeden bağımsız fizik ötesi alanı (metafizik) reddeden düşünce akımıdır. Gözle gördüğümüz maddi alemin dışında kalan varlıkları tanımayan dünya görüşü materyalizm, Latince materia (madde) kelimesinden türemiştir. Duygu, düşünce ve içgüdülerin maddeden kaynaklan-

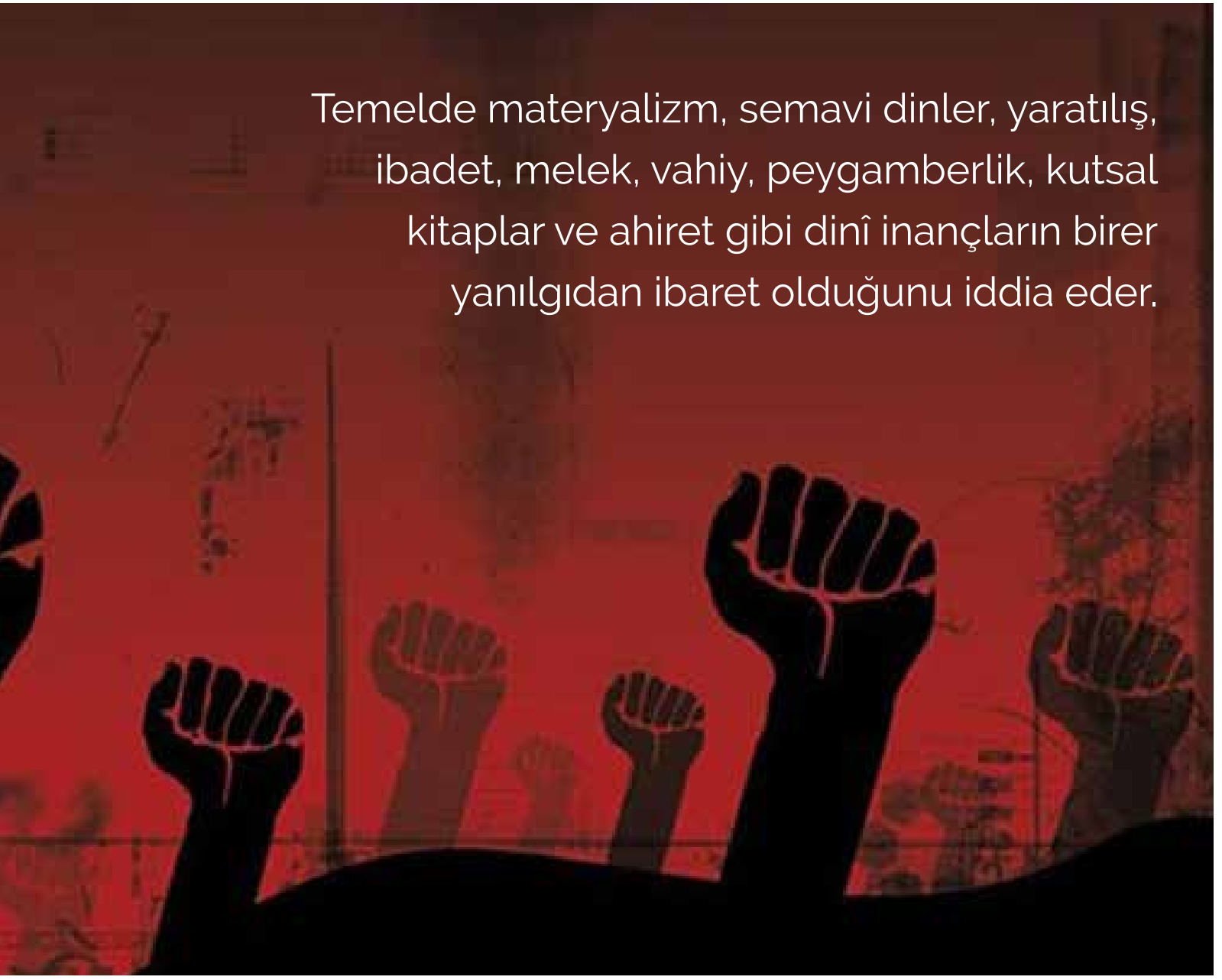
Temelde materyalizm, semavi dinler, yaratılış, ibadet, melek, vahiy, peygamberlik, kutsal kitaplar ve ahiret gibi dinî inançların birer yanılgıdan ibaret olduğunu iddia eder.

dığını, dünyada ve kâinatta olup biten ne varsa her şeyin maddi sebeplerle açıklanabileceği, tabiat üstü bir kudretin mevcut olmadığını savunur. Kendisi ile hareket edip, dünyada olup bitenleri bu düşünce akımı ile yorumlayanlara ise materyalist, ateist (tanrıtanımaz) denir.

Temelde materyalizm, semavi dinler, yaratılış, ibadet, melek, vahiy, peygamberlik, kutsal kitaplar ve ahiret gibi dinî inançların birer yanılgıdan ibaret olduğunu iddia eder.

Materyalist düşünceyi, sistemli bir akım hâline getirenler, her şeyin atomdan var olduğunu savunan Leukippos, Demokritos, Epikuros ve Lucretius gibi Antik Çağ Yunan filozofları olmuştur. Bu düşünürlere göre madde ezeli ve ebedidir. Sonradan bu düşünce akımı modern hâliyle "Big Bang" yani "Büyük Patlama" teorisi ile desteklenmiştir. Maddenin başlangıcı olduğu kabul edilince, bir yaratıcının var olduğunu kabul etme zorunluluğu doğacağından, materyalizm savunucuları dışardan herhangi bir etki olmadan maddenin kendi kendine patlayarak hayatın start aldığını savunan bir senaryo yazıp teorilerini güçlendirme yoluna gitmişlerdir.

Düşüncenin bir tür atom hareketi olduğunu savunarak maddi tanım yapma yoluna giderler. Ruhun ise canlı bir varlığı cansızdan ayıran nesne, rafine olmuş maddi bir varlık olduğunu, bedenle birleşen bu arı maddenin duyumlara imkân tanıdığını, ölümün bu birlikteliğin çözülmesi ile meydana geldiğini ve ölümden sonra bir hayatın var olmadığını, o insan için her şeyin sona erdiğini savunurlar.

Tarih boyunca insanın tatmin olmadığı, büyük düğümü çözemeyen yani nereden gelip, nereye gittiğini açıklamaktan yoksun olan bu hayat görüşünü kabul edenlerin de ispattan yoksun iddiaları, sürekli çelişkili söylemlerle şüphe içinde yaşadıklarını kanıtlar.

Yunan filozoflar Sokrat, Eflâtun ve Aristo materyalizmin açıklamalarının aciz kaldığını ispatlamak için karşı çalışma başlatmışlardır. 19. yüzyıla kadar pek varlık gösteremeyen materyalizm, Charles R. Darwin'in canlıların oluşumu ve üremesiyle ilgili evrim teorisi ile yeniden hız kazanmış olsa da kendine taraftar toplayamamış, filozoflar arasındaki dar bir alanda canlılık gösterebilmişti. Kendini bilim çevrelerine kabul ettirebilmek isteyen alt derecedeki akademisyenlerin menfaat arzularına binaen bu fikirleri kabul etmiş gibi görünmeleri ise genellikle fikirsel bir baskının sonucudur.

19. yüzyıl sonlarında Karl Marx ve Friedrich Engels'le birlikte materyalizm büyük değişikliğe uğramış, diyalektik bir boyut kazanmıştır. Hegel mutlak ideyi (düşünceyi) veya ruhu, varlığın kaynağı olarak görmüş ve eşyanın ondan yayıldığını ileri sürmüştü. Marx aynı formülü tersine çevirmiş, maddeyi esas alıp düşünce dahil her şeyin ondan kaynaklandığını savunmuş, böylece tabiatı, sosyal hayatı ve düşünceyi diyalektik bir yöntem kullanarak açıklamasının yanında materyalizmin en köklü tarifini, yani diyalektik materyalizmi de ortaya koymuştur. Evrenin maddeden ibaret olduğunu ve kendi başına var olduğunu, maddenin zaman ve mekân bakımından bilinçten önce geldiğini, tabiatta olan biten her şeyin bilinebilip açıklanabildiğini ileri süren Marx, diyalektik materyalizmin sonuçlarını insanlık tarihine taşıyarak sürekli değişen ve bazı evrelerden geçen toplumsal yapının insan bilincini belirlediğini, toplumda var olan ideoloji, din, felsefe, sanat, ahlak ve hukuk sistemlerinin üretim gücüne hâkim olan sınıfların çıkar çatışması neticesinde şekillendiğini, bu süreçte proleter (işçi) iktidarının oluşabilmesi için burjuvaziye hizmet eden bütün dinî değerlerin (kilise) yıkılması ve tanrı inancının ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuştur.

Batı'da üst sınıf her zaman varlığını koruyabilmek için iktidarını kullanarak halklara zulmetmiştir. Cumhuriyet, demokrasi fikirleri ortaya atılana kadar kiliseyi iktidarı için kullanan zengin sınıf, özgürlük ve seçimi de sözde "Halkın iradesi kutsaldır!" yalanı ile harmanlayıp ortaya atarak kullanmıştır. Devrimler gerçekleşse de kazanan yine belli bir azınlık, kaybeden ise halk oluyor ve bu sömürüye karşı muhalif sesler yükseliyordu.

Marx'ın bu fikirleri politik devrim niteliği taşımış, sadece Batı dünyasını değil diğer bütün toplumları da etkileyerek materyalizmi zirveye çıkarmıştır. Kilisenin zulmü dine karşı halk içinde ciddi bir muhalefet oluşturmuş, ardından Sanayi Devrimi ile kapitalist ideolojinin demokrasi maskesi altında tatbik edilmesi yeni bir ideolojinin yani sosyalizmin doğmasına neden olmuştur.

Marx fikirlerini ortaya attığında kimse ortaya çıkan bu batıl ideoloji sosyalizmin 70 yıl içinde yok olup gideceğini tahmin edememişti. Aksine kapitalist Batı, bu nizamdan korktuğu için kendi ideolojisini koruma refleksiyle işçilerin haklarını tanımak için sosyal devlet fikrini benimsemiş ve sıkılan zincirleri gevşeterek ideolojilerini koruma yoluna gitmiştir.

Bu sözde eşitliği savunan ideoloji, sefalet içinde yaşayan Doğu Avrupa, Güney Amerika, Asya ve özellikle komünizmin kalesi olarak bilinen eski adıyla Sovyetler Birliği, bugünkü ismiyle Rusya'da heyecanla karşılanmıştır. Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'yı inkâr eden materyalist ideolojiyi insanlar sefalet içinde yaşadıkları için sahiplenmiş ve bu ideoloji asla inancı silip yok etmeye muktedir olamamıştır. İnsanın fıtratında var olan tedeyyün (tapınma) içgüdüsü çoğu zaman mutlak bir yaratanın olduğunu ve zor zamanlarda kudreti ile onu düştüğü zor durumdan kurtaracak yegâne kurtarıcı olduğunu kabul etmesiyle ortaya çıkar. Materyalist ideoloji bu içgüdüyü baskılayarak tahakküm ettiği toplumlarda insanlara bir yaratıcının olmadığını kabul ettirebilmek için despot politikalar uygulamıştır. Hâlihazırda komünist Çin yönetimi, Doğu Trükistan'daki Müslümanlara zorla bu ideolojiyi dayatmak, İslâmi fikirler yerine kendi bozuk fikirlerini aşılamak için sistematik bir çalışma başlatmıştır. Kurulan toplama merkezlerinde işkence ile ebeveynler Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'yı inkâr etmeye zorlanırken, sahipsiz kalan çocuklar da Çin yönetiminin yetimhanelerinde dayatılan fikirler doğrultusunda yetiştiriliyor.

İdeoloji ve ondan çıkan nizamı bir çark, çarkın dişlilerini de insanlar olarak düşünürsek bu ideolojiyi daha rahat kavrayabiliriz. Sosyalizmde *"Çarkın bir dişlisi uzun ya da kısa olursa mekanizma durur, çarklar kırılır ve işlemez hâle gelir."* görüşü hâkimdir. Yani toplumu oluşturan bireyler düşünce, inanış ve mülkiyet açısından devlet tarafından tornadan çıkmış bir robot gibi olmaya zorlanmıştır.

Sosyalizm ve ondan çıkan komünizm, topluma kapitalizmin ferdiyetçi bakış açısı ile bakmaz. Sosyalizm, toplumu insan ve insanın tabiatla olan ilişkilerinden oluşan bir bütün olarak görür. İnsan bu ilişki yumağının bir parçasıdır ve ayrı düşünülemez fikri hâkimdir. Yani tabiat, insan, ilişkiler ayrı ayrı değil tek bir şeydir o da madde. Fert toplumla birlikte hareket etmeli ve düzene uyum sağlamalıdır. Sosyalizmde bireyin mülkiyet ve inanç hürriyeti yoktur. Bu hürriyetler olunca çarkların ahenk içinde dönmesinin mümkün olamayacağı görüşü katı bir şekilde savunulur. Zira bu, ideolojinin temelidir. Her insana yaratılırken verilen beka ve tedeyyün içgüdüsünden kaynaklı arzular -ki bunlar inanç ve mülkiyet- devletin isteğine bağlıdır. Devlet bu ideolojinin kutsalıdır. Her şeyin tek sahibi devlettir.

> "Tedeyyün ve beka içgüdüleri hapsedilerek insanın yaradılışına savaş açan bu ideoloji başarısızlık üzerine kurulmuştur. Fikren güçlü olduklarını ispat etmek için diyalektik yöntem ile laf ebeliğinde bulunurlar. Halkın çelişkili yollar ortaya konularak ikna etmede başarılı olunamadığı zamanlarda ise boyun eğmesi için zorbalığa başvurulur."

Otoriteyi sağlamak için baskı hâkimdir. İnsanları, Allah'a ibadetten kullara ibadete, Allah'ın kelamı yerine kulların sözlerini kutsamaya yönlendirerek gerici bir yol benimsenmiştir. Materyalizmi savunan filozofların sözleri ezberlenir ve tartışma esnasında bu sözler ile tezler desteklenme yoluna gidilir. Referans aciz insan aklından çıkan sözlerdir. Tedeyyün ve beka içgüdüleri hapsedilerek insanın yaradılışına savaş açan bu ideoloji başarısızlık üzerine kurulmuştur. Fikren güçlü olduklarını ispat etmek için diyalektik yöntem ile laf ebeliğinde bulunurlar. Halkın çelişkili yollar ortaya konularak ikna etmede başarılı olunamadığı zamanlarda ise boyun eğmesi için zorbalığa başvurulur.

"Eşyanın aslı maddedir ve bütün eşya, maddenin evrimi yoluyla maddeden çıkmıştır." fikri üzerine bina edilen materyalist akideden çıkan sosyalizm ideolojisi bu şekilde özetlenebilir.

Nizamı, devlet yalnız başına güçlü bir ordu ve kanun kesinliği ile tatbik eder. Fertlerin ve toplumun tüm işlerini devlet bizzat üzerine alır ve nizamı geliştirir.

Bu ideoloji, maddenin fikirden önce geldiğini savunur. Yani sosyalizme göre madde beyne yansıyınca fikir meydana gelir. Madde beyne yansımadan önce fikir mevcut olamaz düşüncesi ise hatalı bir görüştür. Zira madde ile beyin arasında yansıma yoktur. Aksine duyu organları vasıtasıyla maddenin hissi beyne ulaşır ki bu da maddeyi hissetmektir. Bu bir yansıma değil, sadece hissetmektir. Histen de fikir meydana gelmez. İnsan fikri meydana getirmek için ön bilgiye muhtaçtır. Bir insan hiç görmediği bir dille yazılmış kitabı ne kadar hissederse hissetsin onun vakıası hakkında bir fikir onda oluşmaz. Arının

bal yapması, sineğin necasette gezmesi bir ön bilginin yüklenmesi neticesinde meydana gelir. Bir insanı kafese kapatıp hiçbir şey öğretmeden büyütseniz, önüne koyduğunuz altın parayı hisseder ama onda onun hakkında bir fikir oluşmaz.

Yaratıcıyı inkâr etmek için materyalizmin başvurduğu garip yollar insanı tatmin edemeyen beyhude çabalardan ibarettir.

Sosyalizm ve ondan olan komünizm, sözde eşitliği savunan bir fikir ortaya koysa da aslen maskelenmiş kapitalizmdir. Bu ideolojide devleti yöneten bir kısım azınlığın yaşayış kalitesi halkın çok üstündedir. Bu yalanı ortaya çıkaran ve her iki ideolojinin de birbirine sömürü olarak benzediğini anlatan George Orwell *"Hayvan Çiftliği"* adlı kitabını kaleme almıştır. Çiftliğin sahibi Bay Jones'un hâkimiyetini kapitalizme benzeten Orwell, hayvanların ürünlerini ve yavrularını sömüren Jones'un iktidarının, Bolşevik isyanında olduğu gibi çitlik hayvanları tarafından bir ayaklanma ile nasıl yıkıldığını anlatır. Daha sonra devrimin liderleri olan çiftlikteki domuzların Bay Jones'a benzediğini ve çiftlik hayvanlarının emeğini sömürüp, kapitalistler gibi hareket ettiğini ve onlara boyun eğmeyen hayvanların katledildiğini anlatarak iki ideolojinin de arasındaki yakınlığı anlatmaya çalışır. Ünlü e-ticaret platformu Ali Baba'nın kurucusu Jack Ma Çin Komünist Partisi'ne üyedir lakin toplam serveti 21,8 milyar dolardır. Günlük birkaç dolara çalışan Çin'in büyük çoğunluğuna karşın, bir bireyin elinde toplanan bu kadar servet ise ancak kapitalizm örnek verilirken zikredilebilir.

Dünyanın ve kâinatın varoluşu hakkında ortaya koyduğu fikirleri ile insanı mutmain edemeyen bu ideoloji, uygulandığı toplumlarda da ifsada yol açmıştır. Ölümden sonra bir hayatın olmadığı, yapılan kötülüklerden hesaba çekilmeyeceği fikri, bozuk bir toplum oluşmasına yol açmıştır. Tıpkı kapitalist demokraside olduğu gibi devlet ve kanunlardan korkan ve Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'yı yok sayan bireyler yetiştirmiştir. Devletin ve mobese kameralarının görmediği tenhalarda suç işlemeyi kendine mubah sayan suçlular yetiştiren bu bozuk nizamlar, her yeri gören ve her şeyi bilen Allah *Subhânehû ve Teâlâ*'nın varlığını insanların kalplerinden söküp almak için "Din afyondur" benzeri sloganlar ile taraftar toplayıp bekasını koruma yoluna gitmiştir. Kimi ülkelerde ağır cezalarla hatta idama başvurularak insanlar dizginlenmeye çalışılsa da bozulma bir kanser gibi tüm topluma yayılmaya başlamış, ırz, can ve mal emniyeti, otoriteler tarafından korunamaz hâle gelmiştir.

Komünist devrimin ardından ülkelerin başına geçen liderler ve onlara bağlı gruplar, sözde ideal topluma ulaşmak için şiddetin gerekli olduğuna inanarak büyük çaplı şiddet eylemlerini planlayıp gerçekleştirmişlerdir. Tarihte kısa zaman içinde büyük katliamlara imza atmış komünist ideolojinin geçmişi zulüm ve gözyaşı ile doludur.

Josef Stalin'in Lubyanka hapishanesindeki baş celladı Sovyet generali Vasiliy Blohin kişisel olarak binlerce tutukluyu vurarak öldürmüştür. Bazı tarihçiler tarafından tarihin en çok öldüren celladı unvanını aldığı söylenir.

Komünizmin kara kitabına göre Çinli komünistler Tibetlilere karşı kültürel soykırım uygulamışlardır. Jean-Louis Margolin öldürülenlerin orantısal olarak Tibet'te Çin'den daha fazla olduğunu belirterek *"Soykırımsal katliamdan söz etmek ölenlerin sayısı göz önüne alındığında haklı bir ifadedir."* notunu düşmüştür. Dalay Lama ve Merkezî Tibet Yönetimi'ne göre Tibetliler yalnızca vurularak öldürülmemiş aynı zamanda ölene kadar dövülmüş, çarmıha gerilmiş, canlı canlı yakılmış, suda boğulmuş, sakat veaç bırakılmış, boğazları sıkılarak boğulmuş, asılmış, canlı canlı kaynar suya atılmış, canlı canlı gömülmüş, kolları ve bacakları ve başları kesilmişti.

Hâlen komünist Çin yönetimi, Doğu Türkistan'da Müslümanlara karşı giriştiği asimilasyon programında özellikle ileri gelen, şair, kanaat önderi, yazar ve akademisyenleri hedef almaya devam etmektedir. Toplama kamplarında işkence ile Müslümanlar katlediyor.

Stalin yönetiminde Sovyetler hükümeti muazzam ölçülerde bir dizi tehcir organize ederek SSCB'nin etnik haritasını önemli ölçüde değiştirmiştir. Tehcire tabi tutulanlar sıklıkla hayvan taşınan vagonlarla oldukça zor şartlar altında yer değiştirmişler ve sürgün edilen yüzbinlerce insan yollarda ölmüştür. Kırım Tatarları da bu tehcirde katliama maruz kalmıştır.

Sovyetler Birliği'nde sürdürülen tarımsal politikalar, toplanan ağır vergiler sonucu halk yoksullaşmış, kıtlık sebebiyle 6 ila 8 milyon insan açlıktan ölmüştür. Bu zulüm sonucunda Ukrayna'da 3,5 milyon insan hayatını kaybetmiştir.

Uluslararası Af Örgütü 1977-78 yılları arasında *"Kızıl Terör"* nedeniyle toplam yarım milyon insanın öldürüldüğünün tahmin edildiğini ifade etmektedir. Terör sırasında insanlar gruplar hâlinde kiliselere sokulmakta ve kiliseler yakılarak içindekiler öldürülmekteydi. Askerler tarafından sistematik olarak kadınların ırzına geçilmekteydi. *"Kızıl Terör"* kurbanları yalnızca erişkinlerden oluşmamaktaydı. Cesetleri Etiyopya'nın Başkenti Addis Ababa sokaklarına bırakılmış, on bir ila on üç yaşları arasında 1.000'den fazla çocuğun da öldürüldüğü rapor edilmiştir.

1950'lerin başında Kuzey Vietnam'da komünist hükûmetin başlattığı toprak reformu programı adı altında kıyım yapılmış, başta muhalifler olmak üzere bir milyona yakın insan katledilmiş ya da kaybolmuştur.

1948 ila 1987 yılları arasında Kuzey Kore'de zorla çalıştırma, idamlar ve toplama kampları bir milyondan fazla insanın ölümüne neden olmuştur. Araştırmacılara göre yalnızca toplama kamplarında 400.000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.

Tarihçi Benjamin Valentino, *"Büyük İleri Atılım"*ın büyük Çin kıtlığının nedeni olduğunu ve kıtlığın en kötü etkilerinin muhaliflere doğru yönlendirildiğini söyler. Daha önceki kampanya sırasında *"kara öğeler"* olarak etiketlenen dinî liderler, sağcılar ve zengin köylüler kıtlık sırasında besin dağıtımında en düşük öncelik verilmesi nedeniyle bu gruplarda ölenlerin sayısı çok yüksektir. *"Mao'nun Büyük Kıtlığı"* adlı kitabında tarihçi Frank Dikötter *"Baskı, terör ve sistematik şiddet Büyük İleri Atılımın ana temelleriydi ve Büyük İleri Atılım insanlık tarihinin en ölümcül katliamlarından birini tetiklemiştir."* diye yazar. Yerel ve bölgesel Çin arşivlerinde yaptığı araştırmalar ölü sayısının en az 45 milyon olduğunu gösterir ve *"Çoğu durumda parti kendi insanlarını açlıktan öldürdüğünün farkındaydı."* diye belirtir. 1959'da Şanghay'da yapılan gizli bir toplantıda Mao kırsal bölgelerde bulunan tahılın üçte birinin toplanması emrini verdi. *"Yeteri kadar yiyecek olmayınca insanlar açlıktan ölür. Halkın yarısını ölmeye bırakmak diğer yarısının doymasını sağlamak için iyidir."* der. Dikötter bu dönem sırasında en az 2,5 milyon insanın yargısız infazla ya da işkence ile öldürüldüğünü belirtiyor.

1937 yılının yaz ve sonbahar mevsimlerinde Josef Stalin ajanlarını Moğolistan Halk Cumhuriyeti'ne göndererek *Moğol Büyük Temizliği*ni organize etti. Bu baskılar sırasında 35.000 kişi idam edilmiştir. Kurbanların 18.000 kadarı Budist Lamalardı.

Sosyalist ideoloji, Sovyetler Birliği'nde can bulup tatbik edilmeye başladığında 20 milyon insan katledilmişti. İşgal ettiği toprakları *"Kızıl Ordu"* ile yağmalayan SSCB, Kafkaslar ve komünizmin yıkılmasıyla kendisinden ayrılan Türkî cumhuriyetlerde de kıyıma girişmiş, bu ülkelerin başına yerleştirdiği yerli işbirlikçiler ile halkı boyunduruk altına alarak sömürmeye devam etmiştir.

Orta Çağ Avrupa'sında kilise ve yöneticilerin ortak zulmü, yaratıcıya isyana dönüşmüş ve ortaya çıkan ideolojiler olan komünizm ve kapitalizmin tahakkümünde insanlık yağmalanmış, sömürülmüş ve sömürülmeye devam etmektedir.

Dinden kopuşu, ateizmi ortaya atan bu fikirler, insanlık hafızasında derin bir iz bırakmış ve hâlâ etkileri görülmektedir. 2017 yılı verilerine göre Almanya'da halkın yüzde 37'si kendini herhangi bir dine ya da inanç grubuna ait görmemektedir.

2012 yılında yapılan bir ankette Türkiye'deki ateistlerin ülke nüfusunun %2'sini oluşturduğu sonucuna varıldı. 2013 yılında yapılan anketler ile 4,5 milyon insanın dinsiz olduğu bilgisi paylaşıldı. Aynı kurumlar tarafından 2015'te yapılan anketlerde ise bu rakamın 5,5 milyon kişiye ulaştığı ve bu kişilerden Türk vatandaşlarının kabaca %9,4'ünün bir dini olmadığı sonucu çıktı. Tatbik edilen bozuk nizamların, toplumdaki ifsadın yayılması için kapıları sonuna kadar araladığı istatistikler ile de kanıtlanmış bir hakikattir.

Fıtrata aykırı fikirleri ve uyguladığı zalimane politikalar ile sosyalizm ve ondan olan komünizm, uzun soluklu varlık gösterememiş, üzerine tatbik edilen halklar tarafından benimsenmemiş ve arkasında, gerçekleştirdiği vahşi katliamları bırakarak 20. yüzyılın sonuna doğru Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla tarih sahnesinden çekilmiştir.

FİKRÎ AKIMLARIN İSLÂM DÜNYASINA TESİRİ

Kurtuluş Sevinç
kurtulussevinc@gmail.com

Giriş

Tarihin başlangıcından günümüze kadar insanlar çok değişik siyasal ve ekonomik sistemler altında hayatlarını idame ettirmişler, monarşiler, oligarşiler, değişik demokrasi tipleri ve farklı diktatörlükler onları esir almıştır. Yine insanlık değişik dönemlerde bazı medeniyetlerin yükselişine bazılarının da çöküşüne şahit olmuştur.

Günümüz İslâm coğrafyası da Batı'nın karanlık döneminin yaşandığı bir zaman diliminde vahyin aydınlığı ile şereflenmiştir. 14 asır süren bu aydınlık, İslâm'la şereflendiklerini unutanları ona sırt çevirdiklerinde de zelil etmiştir. Şu an işte bu süreci, çöküntüyü yaşamaktayız. Tabii ki bu çöküntünün yüzyıllara dayanan bir geçmişi söz konusudur, hiçbir şey birdenbire olmamıştır.

Hak ile batılın mücadelesinde tarihî seyirde insanları cehennem çukurlarından kurtaran değişimin mimarlarının yüce yaratanın elçileri ve ilahi mesajlar olduğunu görürüz. Vahiy, bozulan toplumsal yapıyı yeni baştan düzenlemek ve ıslah etmek için insanlara lütfettiği hakkı batıldan ayıran ve insan fıtratına uygun hükümleri belirleyen ilahi yasalardır.

Bununla birlikte batıl davasını güdenlerin mücadeleleri de ardı kesilmeden hep devam etmiştir. Tüm ilahi öğretilerin ana esprisi kula kulluğu reddedip, Allah'ın yasalarına teslim olmak iken bunun hilafına çalışan ve kendi kulluk sistemlerini inşa etmenin mücadelesini verenler hiç eksik olmamıştır.

Bu minvalde İslâm coğrafyası uzunca bir süre toplumlara liderlik yaptıktan ve gayri İslâmi yönetimleri dize getirdikten sonra,

özüne aykırı tutumlar sergilemeye başlayarak konumunu yitirmeye başlamış, böylelikle de hak ile batılın mücadelesinde batılın kefesini kuvvetlendirmek isteyenlere gün doğmuştur. Günümüz İslâm coğrafyası artık Batılı fikirlerle hemhal olunan bir yere dönmüştür.

Son şer'î yönetime sahip Osmanlı'nın ahir zamanlarındaki Batılı fikirlerin İslâm coğrafyasına giriş sürecinde özellikle 1839 Tanzimat Fermanı, 1856 Islahat Fermanı, 1876 Birinci Meşrutiyet Anayasası ve 1908 İkinci Meşrutiyet süreci tamamen dış devletlerin baskıları ve içeriden devşirdikleri taraftarları eliyle gerçekleşmekle beraber, bu değişim kendiliğinden oluşmayıp, yabancı devletlerin baskısı ile gerçekleşmiş ve Avrupa'daki gibi bir halk hareketi; aşağıdan yukarıya yönelen bir baskı ve istek sonucu olarak ortaya çıkmış değildir. Daha çok yukarıdan aşağı bir uygulama ve toplum mühendisliği şeklinde gerçekleşmiştir.[1]

Bu devşirme Batı meftunu bazı evlad-ı Osmanlı'nın o günkü durumu, Mehmet Akif'in şiirinde şöyle resmedilmiştir:

Süleymaniye Kürsüsünde

Sonra zenginlerimiz: Haydi gidin, fen getirin.
Diye, her isteyenin şahsına bilmem kaç bin
Ruble tahsis ile sevkeylediler Avrupa'ya;
Pek fedakâr idi hemşehrilerim doğrusu ya.
Bu giden kafileden birçoğu cidden tahsil
Ederek döndü. Fakat geldi ki üç beş de sefil,
Hepsinin namını telvise bihakkın yetti...
Gönderenler ne peşiman oluyorlar şimdi!
Hiç unutmam ki, cömerdin biri, hem zengin adam,
Beni yüzdürdü nihâyette şu sözlerle: İmam,
Günde on kere gelip istediniz, hep verdim.
Yine vermezsem eğer millet için, nâ-merdim.
Yalınız, ehline gitsin bu emekler... Olur a,
İş bizim Avrupa yârânına benzer sonra!
Hâli ıslâh edecekler, diyerek kaç senedir,
Bekleyip durduğumuz zübbelerin tavrı nedir?
Geldi bir tanesi akşam, hezeyanlar kustu!
Dövüyordum, bereket versin, edebsiz sustu.
Bir selamet yolu varmış... O da neymiş: Mutlak,
Dini kökten kazımak sonra, evet Ruslaşmak!
O zaman iş bitecekmiş... O zaman kızlarımız
Şu tutundukları gayet kaba, pek manasız
Örtüden sıyrılacak... Sonra da erkeklerden,
Analık ilmini tahsil edecekmiş... Zaten,
Müslümanlar o sebepten bu sefalette imiş:
Ki kadın "sosyete" bilmezmiş, esarette imiş!
Din için, millet için iş görecek alçağa bak:
Dini pamal edecek milleti Ruslaştıracak!
Bunu Moskof da yapar, şimdi rıza gösterelim,
Başka bir marifetin varsa haber ver görelim!
Al okut, Avrupa tahsili desinler, gönder,
Servetinden bölerek namütenahi para ver;
Sonra bir bak ki: Meğer karga imiş beslediğin!
Hem nasıl karga? Değil öyle senin bellediğin!
Sade bir fuhşumuz eksikti, evet, Ruslardan...
Onu ikmal ediverdik mi, bizimdir meydan!
Kızımın iffeti batmakta rezilin gözüne...
Acırım tükrüğe billahi, tükürsem yüzüne![2]

Propaganda Araçları

Propaganda en temel anlamda bir ikna etme sürecidir. İkna etmek, bir bildirim ve bilgi iletimi biçimidir. Ancak olgusal olarak propaganda kavramı; eksik, yanlış, kasti ve tasarlanmış bir bildirim ve bilgi verme sürecidir. Propaganda, sistematik uygulamaları ile bir grubu, topluluğu ya da bir bireyi zihnî olarak yeniden biçimlendirmedir. Bu biçimlendirme başta bilişsel olmak üzere toplumsal, kültürel ve siyasal anlamda propaganda yöntem ve tekniklerine uygun biçimde gerçekleşebilmektedir.

Batı dünyası İslâm'ı yenemeyince önce kendi toplumunu İslâm'dan uzak tutmak, ardından Müslümanları İslâm'dan uzaklaştırmak için kirli olduğu kadar tahrip edici bir propaganda savaşı başlattı. Profesyonel düzeyde yürütülen bu savaş bütün kirliliği ve tahrip gücü yükselerek günümüzde de devam etmektedir.

Psikolojik savaş ise konvansiyonel savaş yöntemlerinden, sıcak çatışmalardan, terörden bağımsız olarak çağımızda çok önemli bir yeri olan; bugün diğer yöntemlerle birlikte büyük bir yüzdelik dilim kaplamaktadır. Süper güçler, Yeni Dünya Düzeni'ne yönelik çalışan iyi ve kötü (özellikle kötü odaklar); başarıyla psikolojik savaş esaslarına uyum sağlamakta ve psikolojik savaşın gerektirdiği gibi milyar dolarlık basın-yayın-medya kaynaklarıyla propaganda yapmaktadırlar. Aslına bakacak olursanız propaganda; bir nevi çarpışma yöntemidir. Birini övecek veya yerecek şekilde işinin ustası kişiler tarafından yapılan propagandada amaç; hedef kitlenin dikkatini belli bir yöne çekmek, belli bir amaca yöneltmek, belli hassas noktalara dokunarak hedef kitleyi istenen doğrultuda harekete geçirmektir. İşte Batı dünyası propagandasını ajan yöneticiler vasıtasıyla yasal düzenlemelerle, bazı örgütlü cemaatsal yapılar ve sivil toplum kuruluşları üzerinden yapılan çalışmalarla ve yine görsel ve yazılı basın ve diğer medya araçlarıyla gerçekleştirmektedir.

Günümüzde medya gücü hafife alınamaz büyüklüktedir. Aslında *"medya"* deyince günümüz sosyal medya ağları aklımıza geldiğinden medyanın gücünün yeni bir keşif olduğunu sanırız. Hâlbuki medya gücü geçmişte de halk kitlelerini etkilemede ciddi bir propaganda aracıydı.

Nitekim bunu Hitler döneminde "Halkı Aydınlatma ve Propaganda Bakanı" olarak görev yapmış Hitler'in sağ kolu olarak çalışmış ve tanıtım ve propaganda işlerini yürüten, dönemin medya unsurlarını kontrol etmesi ile ünlü Dr. Paul Joseph Goebbels çalışma ve söylemleriyle bize açıkça göstermektedir. O şöyle diyordu:

"Basın, iktidarın kullandığı dev bir klavyedir!"

"Yalan söyleyin mutlaka inanan çıkacaktır. Olmazsa yalana devam edin. Bir şeyi ne kadar uzun süre tekrarlarsanız, insanlar ona o kadar fazla inanırlar."

"Bana vicdansız bir medya verin, size bilinçsiz bir halk sunayım."

"Her zaman etrafınızda bir yalaka ordusu bulundurun."

"Prestij ve karizma sahibi lider, propaganda işini çok kolaylaştırır. İlk sözü kim ne kadar güçlü ve bağırarak söylerse, o kazanır. Önemli olan aydınlar değil kitlelerdir. Çünkü onları kandırmak çok kolaydır."

Bu ilkeler size hiç de yabancı gelmemiştir sanırım, nitekim günümüz medyasını takip ettiğimizde farklı bir şey görmemekteyiz.

II. Dünya Savaşı'nda Ruslar Berlin kapılarına dayandığında Alman halkı hâlâ savaşı kazanmak üzere olduklarını sanıyordu. Mitinglerinde milyonlarca insan toplanarak ona biat ettiklerini gösteriyordu. Alman halkının *"Tanrının Elçisi, Büyük Lider, Büyük Başkan, Büyük Kurtarıcı"* olarak nitelediği ve yere göğe sığdıramadığı Hitler, intihar ettikten bir ay sonra neredeyse halktan ona tapan hiç kimse "*Ben oyumu ona verdim"* diyemedi.

Müslümanların İçerisinde Bulundukları Vahamet

Gerek Müslümanlarda var olan fikrî erozyon gerek yapılan propagandalarla gerçekleştirilen toplum mühendisliği gerekse bazı şer'î kaidelerin yanlış anlaşılması Müslümanların şer'î hükümlere muhalif olan ifsat edici Batılı düşünceleri hayatlarında uygulamalarına sebep oldu.

Böylece Müslümanlar demokrasiyi *"yöneticiyi seçmek"*, laikliği de *"dinlere eşit mesafede olmak"* olarak algılar hâle geldiler. *"Düşmanın silahıyla silahlanmak"*, hadarat ve medeniyeti ayıramamaktan kaynaklı olarak Batılı hadaratı almak gibi hastalıklı davranışlara sahip oldular. Bunların yanında hayatlarında maddiyatı önemli bir güç kabul edip faydacı yaklaşımlarda bulunmaya başladılar. Yine gayeye ulaştıracak her yolu mubah gördüler.

> Müslümanlar batıl yollarda kayboldular. Günümüzde ne kadar küfür, isyan ve fısk varsa "modernlik", "çağdaşlık" adlandırmaları ile onlara hayranlık artırıldı ve Müslümanlar onlardan kaçamaz hatta feyilsizce onlara koşar oldular.

Bu minvalde içinde bulundukları çöküntünün çaresini çöküntüye sebep olan Batılı ve batıl fikirlerde arar oldular. Kısacası çözümü çözümsüzlükte hatta problemi başlarına bela edende aradılar.

Vahametin boyutu o kadar kesifti ki Müslümanlar batıl yollarda kayboldular. Günümüzde ne kadar küfür, isyan ve fısk varsa *"modernlik", "çağdaşlık"* adlandırmaları ile onlara hayranlık artırıldı ve Müslümanlar onlardan kaçamaz hatta feyilsizce onlara koşar oldular.

Düne kadar demokrasiye *"küfürdür, şirktir"* diyenlerin, parlamenter sisteme girdiklerini görür olduk. *"Söz artık halkındır!", "Bir gün değil her gün demokrasi!"* diye batıl fikirlere övgüler düzen Müslümanlar var oldu. Yine *"Cumhuriyet fazilettir!"* diyenler var. Laiklik küfür olup, Allah'a kafa tutmakken *"Bu işe dini karıştırma!"* diyen; münkeri gördüğünde değiştirmek gerekirken *"Zaman sana uymazsa sen zamana uy!"* diyen Müslümanlar var oldu. Haramla Allah razı edilemeyeceği hâlde Makyavelist düşünen; amellerin ölçüsünün sevap ve günah olması gerekirken, fayda ve zararı ölçü alan pragmatik zihniyete sahip Müslümanlar var oldu.

Kadın korunması gereken bir ırzdır. Fakat karısının, bacısının açık-saçık dolaşmasını savunan ve bundan zevk alanlar; Allah'ın rızası için malından infakla mutlu olunması gerekirken bundan dolayı sıkıntı çekenler; Allah, küfrü ve kâfiri pislik, murdar olarak vasıflandırırken küfre ve kâfire *"hoşgörülü ve sevgi ile muamele etmeli"* diyenler; Allah, kâfir ile müşriklerden yüz çevirmeyi emrettiği hâlde, onlarla uzlaşmayı, katılımcılığı savunanlar günümüzün gerçeği hâline geldi.

İşin en acı tarafı etkilendikleri ve isimlerini dahi bilmedikleri düşüncelerle amel ederken yaşadıkları tüm sorunlara yine bu türden düşüncelerle çare aradılar. Çözümü çözümsüzlükte arar oldular.

Yukarıdaki örnekleri çoğaltmak mümkündür. Elbette bir Müslüman böyle durumlara İslâmi zihniyetten uzaklaşarak düşer**.**

Çözüm

Düşüncenin insan yaşamındaki yeri malumdur. Kişi ancak sağlıklı düşündüğü sürece insandır. Zira insanın hayvanlardan en bariz farkı düşünebilmesidir. Düşünmek yani akletmek ise eşya ve olaylar hakkında zihinsel hüküm vermektir. İşte kişi bu hükümlerinde vahyin aydınlığına tabi olduğunda hayvanlardan farklı olmaktadır. Aksi hâlde o hayvanlar gibi sadece duygularının, arzularının peşinde koşar. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اَرَاَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰيهُ اَفَاَنْتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ اَوْ يَعْقِلُونَ اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِيلًا

"Hevasını (arzu ve duygularını) kendisine ilah edineni gördün mü? Şimdi ona sen mi vekil olacaksın? Yoksa sen onların çoğunun gerçekten söz dinleyeceğini yahut akledeceğini mi sanıyorsun? Gerçekte onlar hayvanlar gibidir hatta onlar daha şaşkın hâldedirler."[3]

Bu ayet genel olarak insan için düşüncenin önemini göstermektedir. Özel olarak Müslüman için önemine gelince; Müslüman herhangi bir insan değildir. O düşüncesinde, davranışlarında, arzu ve duygularında Rabbinin terbiye ve disiplinine teslim olan kişidir. İşte onun bu kişiliğine "İslâmi şahsiyet" denir. Müslüman bu şahsiyette sebat etmelidir.

Allah'ın Rasulü *SallAllahu Aleyhi ve Sellem* İslâm şahsiyetinin bu zihniyet ve nefsiyet yönünün nasıl olması gerektiğini şöyle ifade etmiştir:

لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتّٰى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ

"Sizden biriniz iman etmiş olmaz, ta ki, onun hevası benim getirdiğime tabi olasıya kadar."[4]

Şu ayet-i kerimede de Allahu Teâlâ müminlerin diğer insanlar gibi olmamaları, belirli bir şahsiyete yani İslâmi şahsiyete sahip olmaları gerektiğini gösteriyor:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَاتَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا

"Ey iman edenler küfredenler gibi olmayın…"[5]

Bütün bunlardan sonra:

Özgürlükler düşüncesinin getirisi olan yasaların kaynağı, düzen koyan ve doktrin oluşturan bireyin egemenliğini, onun kutsallığını, mutlak özgürlüğünü tanıyan düşünceyi ve yine bu düşüncenin bir eseri olan müstehcenlik ve Lut kavmi sapkınlığını;

Makyavelist düşüncenin neticesi olarak ekonomiye çözüm üretmek adına içki ve uyuşturucu kullanmayı, kumar oynamayı, kapital sahibi bankalar üzerinden faizi yaygınlaştırmayı;

Aklın hakikatin tek ölçüsü kabul edilmesi düşüncesinin getirisi olan ve İslâmi fikir, görüş ve hükümlerin doğru olup olmadığı ve bugün uygulanıp uygulanamayacağı gibi hususları dahi aklın konusuymuş gibi ele alan maddeyi ilahlaştırılırken mana ve ruhu yok sayan **rasyonalist** düşünceyi;

İlahi yasaları göz ardı edip adaleti sadece yasaya uygunlukta arayan düşünceleri;

"İnsan sevgisi", "insanı sevmek" olarak resmedilmeye çalışılan ancak aslında *"insanın tanrılaştırılması/ilahlaştırılması"* anlamına gelen derin arka plana sahip **hümanist** düşünceyi;

Müslümanların kalkınma ve ilerlemesinin tamamen maddi düzlemde anlaşılması gerektiğini aşılayan **pozitivist** düşünceyi;

Kısacası Batı'nın insanlığı ifsat eden sair düşüncelerini gerçek anlamıyla idrak etmeli, hakikatini ayan beyan ortaya koyarak; fıtrata, akla, hayat vakıasına aykırılığını, yabancılığını tüm dünyaya göstermeliyiz. Masum bir fikrî çaba, felsefik bir hakikat arayışı gibi ortaya atılan bu düşüncelerin, gelinen süreçte tahrip gücünün ne kadar yüksek olduğu gören gözler için gizlenemez bir vakıadır. Şüphesiz genelde insan özelde Müslüman için düşünce önemlidir ancak aklın sınırları dikkate alınmadan, insanın haddini aşarak, vahiyden ve fıtrattan kendisini soyutlayarak yaptığı fikrî arayışları onun yolunu; kemalden ziyade hamlığa, gelişmeden ziyade çürümeye, kalkınmadan öte çöküntüye çıkarmıştır.

Hâlbuki insanı, hayatı ve kâinatı yaratan yüce Rabbimiz, insanlığa kurtuluş reçetesi, yol gösterici rehber olarak vahyini karanlıklarda yolunu şaşırmış kullarına kandil olarak peygamberleri aracılığıyla göndermiştir.

İşte İslâm dini, Rabbimizin kullarına hitap ettiği son hak din olarak aramızdadır. Bilinmelidir ki İslâm farazi bir din değildir. Her hususta olduğu gibi düşünceye de bir metot getirmiştir. İslâm akidesini fikrî kaide yani düşüncenin esası olmaktan çıkartıp Müslüman'da herhangi bir fikir konumuna getirilmesi onun/Müslüman'ın yukarıda ifade edilen hususlardaki sapmalarına neden olmuştur. Öncelikli olarak İslâm'ın Müslümanların zihinlerinde hak ettiği yere oturtulması, İslâm akidesinin Müslüman için yegâne fikrî kaide olduğu gerçeğinin onlara mürekkez bir şekilde izah edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Müslümanların zihin dünyalarını ifsat, yaşamlarını mahfeden Batılı fikirleri toptan reddederek insanlığın kurtuluşunu vahyin aydınlığıyla buluşturmak da bizlerin üzerindeki esasi sorumluluklardandır.

فَاَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً وَاَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى الْاَرْضِ

"... Köpük yok olup gider, insanlara yararlı olan ise yeryüzünde kalır."[6]

Rabbimizin kelamında zikrettiği hakikatin hayat bulması, Allah'ın biz Müslüman kullarının eliyle insanlığa ikram edeceği bir nimettir belki de…

Şüphesiz o günler bekleyenler için çok yakındır…

Allah'ım! Sen bize koruyucu kalkanını indir! Şüphesiz sen her şeye güç yetirensin!

إِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَيُتَّقَى بِهِ

"İmam/halife ancak bir kalkandır. Onun arkasında savaşılır ve onunla korunulur."[7]

1 *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Prof. Dr. Fahir Armaoğlu*
2 *Safahat, Süleymaniye Kürsüsünde*
3 *Furkan Suresi 43-44*
4 *İmam Nevevi*
5 *Âl-i İmran Suresi 156*
6 *Rad Suresi 17*
7 *Muslim*

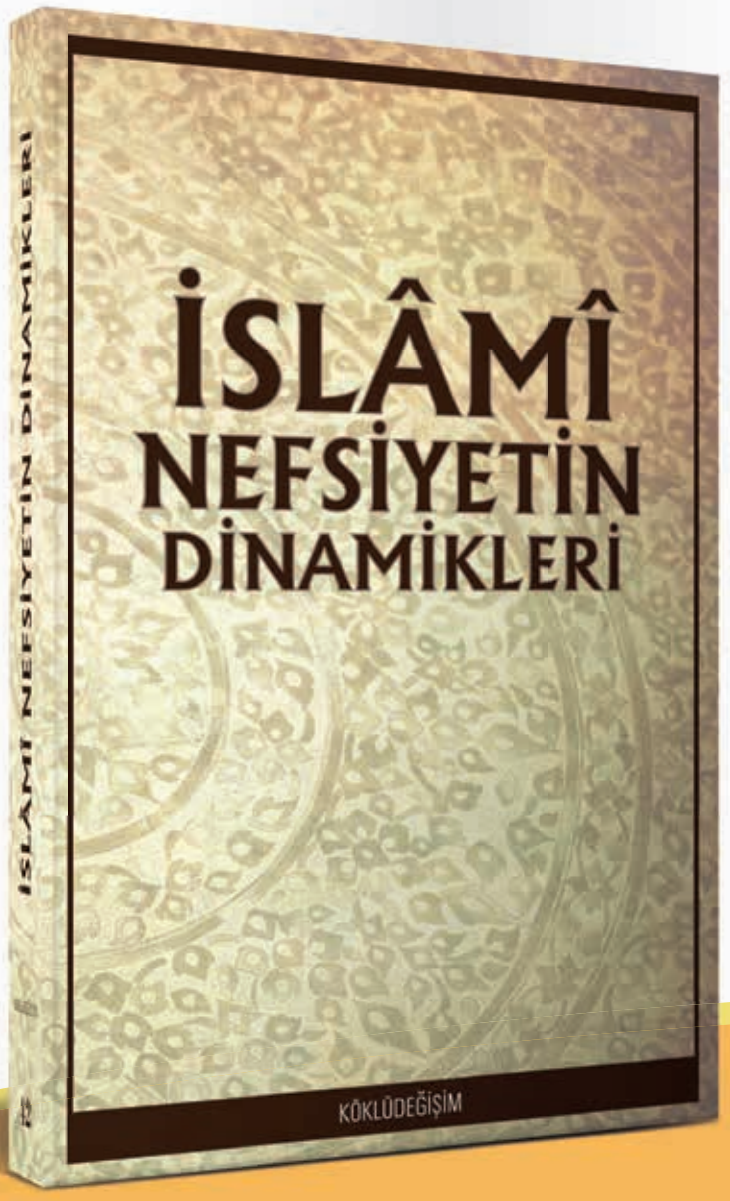

TÜKENMEDEN ALIN

Bu kitapta, genel olarak Müslümanlara ve özel olarak da dava taşıyıcılarına İslâmî nefsiyeti kuvvetlendiren unsurlar hatırlatılmıştır: "Böylece İslâm davetini taşıyanlar Hilâfet'i kurmak için çalışırken dili Allah'ın zikriyle ıslansın, kalpleri Allah'a takva ile dolsun. Müminlere karşı ince, şefkatli ve merhametli ama kâfirlere karşı Allah için hiçbir kınayıcının kınamasına aldırmaksızın sapasağlam ve izzetli olsun. İyiliği emreden ve kötülükten sakındıran olsun. Bu dünyada yaşasın ve çalışsın ancak gözleri daima, takva sahipleri için hazırlanmış olup genişliği gökler ve yer kadar olan Cennet'te olsun."

SİPARİŞ İÇİN +90 312 229 77 91

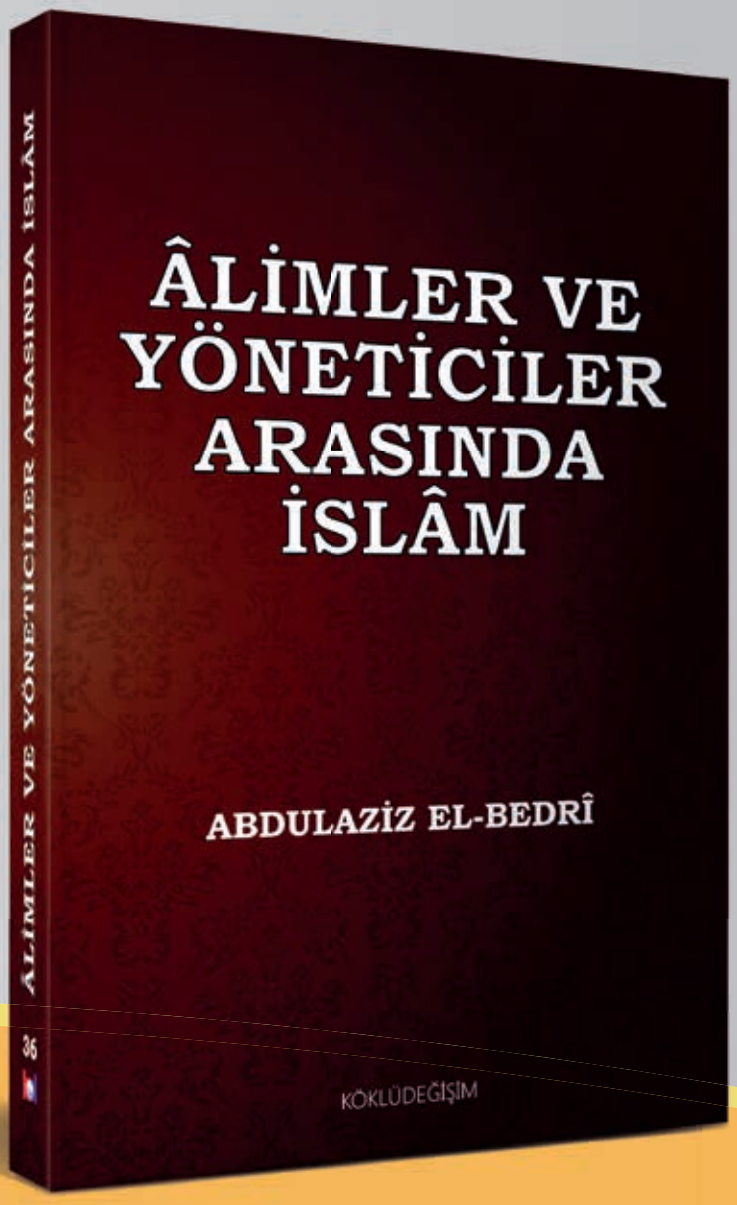

KD YAYINCILIK

Bu kitap gerçek bir âlimin yöneticilere karşı duruşunu göstermektedir. AbdulAziz el-Bedrî Hizb-ut Tahrir ile çalışmış ve yöneticilere dalkavukluk yapmadığı için şehit edilmiş kıymetli bir âlimdir. Saray âlimi olmayı kabul etmediği için türlü zulümlere maruz bırakılmış ve nihayetinde çok sevdiği Rabbine kavuşmuştur. İlgiyle okuyacağınız ve dersler çıkaracağınız böyle bir kitabın okuyucuyla buluşmasını sağlamak Köklü Değişim olarak bizler için onur vericidir.

SİPARİŞ İÇİN +90 312 229 77 91

HİLÂFET DEVLETİ
ANAYASA TASARISI
VEYA ESBAB-I MUCİBESİ

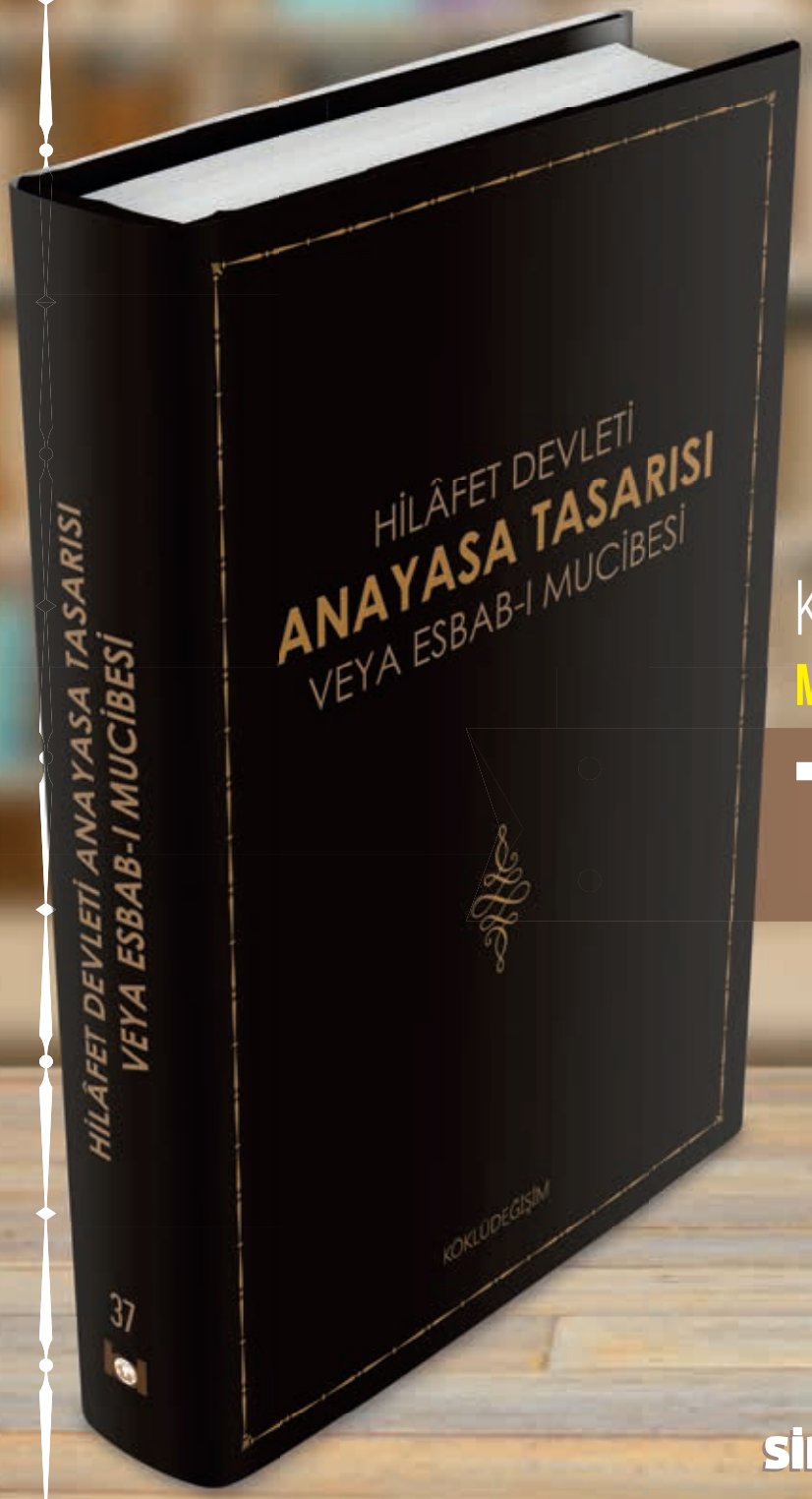

KİTAPLIĞINIZDA

MUTLAKA BULUNMASI GEREKEN

TEMEL ESER

KD YAYINCILIK

SİPARİŞ İÇİN +90 312 229 77 91